

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ

КАЗАХСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ
И МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА

KAZAKH ABLAI KHAN UNIVERSITY OF INTERNATIONAL RELATIONS
AND WORLD LANGUAGES

4 (43) 2016
ISSN 2411-8745

Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ

ХАБАРШЫСЫ

“ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫ” сериясы

ИЗВЕСТИЯ

КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия “ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN

of Ablai khan KazUILandWL
Series “PHILOLOGICAL SCIENCES”

Алматы

© “Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті” Акционерлік қоғамының “Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ Хабаршысы-Известия” ғылыми журналының “Филология ғылымдары” сериясы таралымы, Қазақстан Республикасының Инвестициялар мен даму жөніндегі министрліктің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде тіркелген. Тіркелу куәлігі 10.04.2015 жылғы № 15194-Ж

Бас редактор

Құнанбаева С.С., филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, Алматы, Қазақстан

Жауапты редактор

Алтыбаева С.М., филология ғылымдарының докторы, доцент, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Редакция алқасының мүшелері

Акишина Т., профессор, Оңтүстік Калифорния Университеті, Лос-Анджелес, АҚШ

Рысалды Қ.Т., филология ғылымдарының докторы, профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Бердичевский А.Л., педагогика ғылымдарының докторы, Айзенштадта халықаралық экономикалық қатынастар институты, Айзенштадт, Австрия

Солдатенкова Т., профессор, Лёвен католикалық университеті, Лёвен, Бельгия

Исабеков С.И., филология ғылымдарының докторы, профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Красных В.В., филология ғылымдарының докторы, профессор, М.В.Ломоносов атындағы ММУ, Мәскеу, Ресей

Карасик В.И., филология ғылымдарының докторы, профессор, Волгоград мемлекеттік техникалық университеті, Ресей

Асанова Г.С., PhD, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

РЕЦЕНЗЕНТТЕР

Кульгильдинова Т.А., педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Есеналиева Ж.Ж., филология ғылымдарының докторы, доцент Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

© Научный журнал “Хабаршысы-Известия” КазУМОиМЯ имени Абылай хана серия “Филологические науки” Акционерного общества “Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана” зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан. Регистрационное свидетельство № 15194-Ж от 10.04.2015 г.

Главный редактор

Кунанбаева С.С., доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК, Алматы, Казахстан

Ответственный редактор

Алтыбаева С.М., доктор филологических наук, доцент КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Члены редакционной коллегии

Акишина Т., профессор, Университет Южной Калифорнии, Лос-Анджелес, США

Рысалды К.Т., доктор филологических наук, профессор КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Бердичевский А.Л., доктор педаг. наук, Институт международных экономических связей Айзенштадта, Айзенштадт, Австрия

Солдатенкова Т., профессор, Лёвенский католический университет, Лёвен, Бельгия

Исабеков С.И., доктор филологических наук, профессор, КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Красных В.В., д.ф.н., профессор МГУ им. М.В.Ломоносова, Москва, Россия

Карасик В.И., доктор филологических наук, профессор Волгоградского государственного технического университета, Россия

Асанова Г.С., PhD, КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

РЕЦЕНЗЕНТЫ

Кульгильдинова Т.А., доктор педагогических наук, профессор КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

Есеналиева Ж.Ж., доктор филологических наук, доцент КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

© Scientific journal “Bulletin Kazakh Ablai khan University of International Relations and World Languages”. Series “Philological sciences” of JSC “Ablai khan Kazakh University of International Relations and World Languages” is registered in Communication, Informatization and Information Committee of Ministry for Investment and Development, Republic of Kazakhstan. Certificate N 15194 – G, 10.04.2015.

Executive editor

Kunanbayeva S.S., doctor of philological sciences, professor, associate member of National Academy of Sciences of the RK, Almaty, Kazakhstan

Responsible editor

Altybayeva S.M., doctor of philological sciences, an associate professor, Ablai khan KazUILandWL, Almaty, Kazakhstan

Members of editorial board

Akishina T., professor, University of Southern California, Los Angeles, USA

Rysaldy K.T., doctor of philological sciences, professor, Ablai khan KazUILandWL, Almaty, Kazakhstan

Berdichevskiy A.L., doctor of pedagogical sciences, Institute of International Economic Relations named after Aizenshtadt, Aizenshtadt, Austria

Soldatenkova T., professor, Leuven Catholic University, Leuven, Belgium

Isabekov S.I., doctor of philological sciences, professor, Ablai khan KazUILandWL, Almaty, Kazakhstan

Krasnykh V.V., doctor of philological sciences, professor, Moscow State University named after M.V. Lomonosov, Moscow, Russia

Karasik V.I., doctor of philological sciences, professor of Volgograd State Technical University, Russia

Asanova G.S., PhD, Ablai khan KazUILandWL, Almaty, Kazakhstan

REVIEWERS

Kulgildinova T.A., doctor of pedagogical sciences, professor Ablai khan KazUILandWL, Almaty, Kazakhstan

Esenaliyeva Zh.Zh., doctor of philological sciences, associate professor, Ablai khan KazUILandWL, Almaty, Kazakhstan

МАЗМҰНЫ

Құнанбаева С.С. Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ 75 жылдығына арналған құттықтау сөзі.....	11
---	----

1 – Бөлім.

ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Құнанбаева С.С. Когнитивті-лингвомәдени әдіснама ұстанымымен шетілдік білім беруді жетілдіру.....	13
Пименова М.В., Кульгильдинова Т.А., Дербишева З.К. Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университетіне 75 жыл (Қысқы ғылыми мектеп: Алматы, 19-23 желтоқсан 2016 жыл).....	22
Таирбекова Л.Н. «Бір ұлт – бір мемлекет – бір тағдыр»	33
Загидуллина А.А. Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ-нің лингвофилологиялық ғылыми зерттеу мектептердің концептуалдық тұжырымдамалық негізі	39
Кузнецова Т.Д. Көптілдік білім беру саласы дамуының рефлексивті-бағалау факторы.....	48
Розиева Д.С. Вильям Молотов шығармаларының лингвопоэтикалық негіздері	57
Таирова Г. А., Қалиева Ж.Ж. Жаңа лингвистикалық парадигма саяси интернет-курс ретінде	65
Цой А.А., Аликулова А.Т. Испания саяси дискурсының ерекшеліктері мен мемлекеттің саяси жағдайымен байланысы	72
Ташенова Ж.А. Испан саяси дискурсындағы экспрессивтілік аудиторияға әсер ету құралы ретінде	85
Тутбаева Ж.А., Тутбаева Н.А. Жаңа терминология ерекшеліктері	94

2 – Бөлім.

АУДАРМАНЫҢ ҚАҒИДАСЫ МЕН ТӘЖІРИБЕСІНДЕГІ ЗЕРТТЕУЛЕР

Жумалиева Ж.К. Саяси дискурстағы ағылшын тілінен қазақ тіліне ілеспе аударма барысында қолданылатын ықтималды болжам жасау стратегиясының лингвистикалық деңгейі.....	105
Жаксылықова А.Б. Көркем аудармада ұлттық нақышты жеткізудің мәселесі.....	113

Тажмагамбетова Д.Н. Аудармадағы лингвоэтикалық
тосқауылұғымы123

3 – Бөлім.

ӘДЕБИЕТТАНУ: ДӘСТҮР МЕН ЖАҢАШЫЛДЫҚ

Койчуев Б., Сумская М. Орыс дискурсының классикалық
тарихындағы «Ерекше ескерткіш» және оны құрастырушылар133

4 – Бөлім.

ЖАС ҒАЛЫМДАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУЛЕРІ

Есеналиева А.М. Ілеспе аудармада сығымдау стратегиясын
қолдану ерекшеліктері мен әдістемелік маңызы149

Жайсан А.Ж. Ілеспе аударма барындағы лексикалық
трансформацияның түрлері159

Kaniyazova D., Vaimbetova A.P. Features of conceptual metaphors
and their translation in political discourse165

Рахат Х.А., Асанова Г.С. Техникалық мәтіндердің лексикалық
ерекшіліктері және оларды аудары тәсілдері (Энергия саласы
терминдерінің және ағылшын/орыс тілдерінің негізінде)173

Махашова С.Е. Саяси дискурста кездесетін когнитивтік
ерекшеліктерге жасалған аударманың анализдері179

Омирханова А.Б. Уақытты білдіретін фразеологизмдерді аударудың
лингвокогнитивтік мәселелері (Қазақ тілінен ағылшын тіліне)188

Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӨТУ-ның
«Хабаршысына» ұсынылатын мақалаларға қойылатын талаптар ...197

СОДЕРЖАНИЕ

Кунанбаева С.С. Приветственное слово к 75-летию КазУМОиМЯ им. Абылай хана	11
--	----

Раздел 1.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Кунанбаева С.С. Модернизация иноязычного образования с позиции когнитивно-лингвокультурологической методологии ...	13
Пименова М.В., Кульгильдинова Т.А., Дербишева З.К. 75 лет Казахскому университету международных отношений и мировых языков имени Абылай хана (Зимняя научная школа: Алматы, 19-23 декабря 2016 г.)	22.
Таирбекова Л.Н. «Один народ – одна страна – одна судьба»	33
Загидуллина А.А. Концептуальные основы лингвофилологических исследований научных школ КазУМОиМЯ им. Абылай хана	39
Кузнецова Т.Д. Рефлексивно-оценочный фактор развития полиязычного образования	48
Розиева Д.С. Основы лингвопоэтического анализа произведений Вильяма Молотова	57
Таирова Г.А., Қалиева Ж.Ж. Политический интернет-дискурс как новая лингвистическая парадигма	65
Цой А.А., Аликулова А.Т. Особенности политического дискурса Испании и его связь с политической ситуацией страны	72
Ташенова Ж.А. Экспрессивность в испанском политическом дискурсе как средство воздействия на аудиторию	85
Тутбаева Ж.А., Тутбаева Н.А. Особенности новой терминологии ..	94

Раздел 2

ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБЛАСТИ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ПЕРЕВОДА

Жумалиева Ж.К. Лингвистический тип стратегии вероятностного прогнозирования в синхронном переводе политического дискурса с английского на казахский язык	105
Жаксылыкова А.Б. Проблема передачи национальных особенностей в художественном переводе	113
Тажмагамбетова Д.Н. Понятие лингвоэтнического барьера в переводе	123

Раздел 3

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ: ТРАДИЦИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Койчув Б., Сумская М. «Памятник нерукотворный» и его создатели в классической истории русского дискурса	133
--	-----

Раздел 4

ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

Есеналиева А.М. Особенности и методическая значимость использования стратегии компрессии в синхронном переводе	149
Жайсан А.Ж. Виды лексических трансформаций при синхронном переводе	159
Каниязова Д.О., Баимбетова А.П. Политикалық дискурстің ішінде тұжырымдамалық метафора және олардың аудармаларының ерекшеліктері	165
Рахат Х.А., Асанова Г.С. Лексические особенности технических текстов и их перевод на основе терминов сферы энергетики русского и английского языка	173
Махашова С.Е. Анализ переводов когнитивных особенностей в политическом дискурсе	179
Омирханова А.Б. Лингвокогнитивные проблемы перевода фразеологических единиц со значением времени (С казахского на английский)	188.
Требования к статьям, представляемым в «Хабаршысы -Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана»	197

CONTENTS

Kunanbayeva S.S. Welcome speech for the Ablai khan KazUIRandWL the 75th anniversary	11
---	----

Section 1

CURRENT ISSUES OF LINGUISTIC RESEARCH

Kunanbayeva S.S. Modernization of foreign language education from the perspective of cognitive and linguocultural methodology	13.
Pimenova M.V., Kulgildinova T.A., Derbisheva Z.K. 75 years of Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Winter Scientific School: Almaty, 19-23 December 2016) ...	22
Tairbekova L.N. «One nation - one country - one destiny»	33
Zagidullina A.A. Conceptual basis of linguaphilological research of science schools of Abylai khan KazUIR&WL	39
Kuznetsova T.D. Reflexive- evaluation factors of polilanguage education development	48
Roziyeva D.S. Basic linguapoetic analysis of works of William Molotov	57
Tairova G.A., Kaliyeva Zh.Zh. Political internet discourse as a new linguistic paradigm	65
Tsoy A.A., Alikulova A.T. Peculiarities of political discourse in Spain and its interrelation with political situation of country	72
Tashenova Zh. A. Expressiveness in Spanish political discourse as a mean to influence the audience	85
Tutbayeva Zh.A., Tutbayeva N.A. Peculiarities of new terminology ...	94

Section 2

RESEARCHES IN THEORY AND PRACTICE OF TRANSLATION

Zhumaliyeva Zh.K. Linguistic anticipation in simultaneous interpretation of political discourse from English into Kazakh	105
Zhaxylykova A.B. The problem of rendering national peculiarities in literary translation	113
Tazhmagambetova D.N. The notion of lingua-ethnic barrier in translation	123

Section 3

LITERARY STUDIES: TRADITION AND MODERNITY

Koichuyev B., Sumskaya M. «Monument miraculous» and its creators in the classical history of Russian discourse	133
---	-----

Section 4

YOUNG SCIENTISTS' RESEARCHES

Yessenaliyeva A.M. Features and methodological significance of using compression strategy in simultaneous interpretation	149
Zhaisan A. The types of Lexical Transformation in Simultaneous translation	159
Kaniyazova D., Baimbetova A.P. Features of conceptual metaphors and their translation in political discourse	165
Rakhat Kh.A., Assanova G.S. Lexical peculiarities of technical texts and their translation on the basis of energy terms in Russian and English languages	173
Makhashova S.Y. Analysis of interpretation of cognitive features in a political discourse	179
Omirkhanova A.B. Lingua-cognitive problems of translating phraseological units expressing time (From Kazakh into English)	188
General requirements for publications submitted to «Izvestiya -Khabarshysy of Ablai Khan KazUIR&WL»	197

**Приветственная речь ректора КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
доктора филологических наук, профессора,
член-корреспондента НАН РК С.С. Кунанбаевой
на открытии Международного Форума
«Стратегические ориентиры высшего иноязычного образования:
проблемы и решения»
(г. Алматы, 19 декабря 2016 года)**

**Уважаемые участники Международного Форума
«Стратегические ориентиры высшего иноязычного образования:
проблемы и решения»!**

Настоящий форум открывает декаду мероприятий, посвященных 75-летию одного из старейших вузов Республики Казахстан - Казахского Университета международных отношений и мировых языков имени Абылай хана. Разрешите объявить начало работы Форума и поприветствовать от имени коллектива университета наших гостей из стран Содружества.

Форум посвящается и проводится в дни празднования четвертьвековой Независимости Республики Казахстан. 25 лет Независимости стали эпохой прогресса и устойчивого развития Казахстана как политически стабильного государства с динамично развивающейся экономикой и международно-признанным авторитетом.

Проблема комплексного реформирования науки и высшего профессионального образования с приданием роли локомотива этого процесса – науке и инновациям была выдвинута Госпрограммой ускоренного инновационно-индустриального развития Казахстана и обусловила включение ВПО в число стратегических приоритетов государственной политики.

Выбор направления настоящего научного Форума predetermined нашим желанием обсудить возможные проблемы и решения, возникающие в процессе реформирования высшего профессионального образования.

Этапы 75-летнего развития Университета Абылай хана – это яркий пример ускоренного и программного развития вузов Казахстана за годы независимости, достигнутого расширением их миссий, решением сложных задач всесторонней отечественной и международной интеграционной модернизации, необходимостью

обеспечения современного уровня развития инфраструктуры вузов, их материально-технического оснащения, соответствующего общепринятым стандартам.

Программа настоящего юбилейного Форума представлена тремя мероприятиями:

- *открытие Форума*, программа которого четко коррелируется с форматом и ведущей тематикой *Международной научной конференции “Новые парадигмы и новые решения в современной лингвистике”*;

- *начало работы Зимней сессии научной школы «Когнитивная лингвистика и концептуальные исследования»*, проводимой нашими российскими коллегами на базе КазУМОиМЯ имени Абылай хана. За существенный вклад в юбилейные мероприятия нашего Университета разрешите выразить особую признательность нашим почетным гостям: организатору и инициатору названной школы, доктору филологических наук, профессору Марине Владимировне Пименовой; известному ученому, доктору филологических наук, профессору Владимиру Ильичу Карасику; Президенту Санкт-Петербургского Института иностранных языков Михаилу Ильичу Алексееву, ректору Института иностранных языков, доктору филологических наук, профессору Ольге Игоревне Бродович; заведующей кафедрой английской филологии ЛГУ им. А.С. Пушкина, доктору филологических наук, профессору Ольге Николаевне Морозовой.

- *расширенное заседание Республиканского Учебно-методического Совета по иностранным языкам*. В заключение будут подведены итоги юбилейного Форума.

Уважаемые участники Форума!!!

Впереди предстоит большая и интересная работа, плодотворное профессиональное общение ученых, преподавателей, результатом которого, уверена, станет расширение научного дискурса, выстраивание гибких коммуникативных парадигм. Желаю всем успешного диалога, эффективных дискуссий, открытия новых научных горизонтов!

1 – Бөлім
ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Раздел 1
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Section 1
CURRENT ISSUES OF LINGUISTIC RESEARCH

Kunanbayeva S.S.,

Doctor of philological sciences, professor, corresponding member of NAS RK,
Rector of Ablai Khan KazUIRandWL
Almaty, Kazakhstan, e-mail: kazumo@ablaikhan.kz

**MODERNIZATION OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION FROM THE
PERSPECTIVE OF COGNITIVE AND LINGUOCULTURAL METHODOLOGY**

Keywords: modernization, cognitive linguistics, linguoculture, linguistic categorization, methodology, foreign language education, multilingual education.

Abstract. Recent advances in cognitive linguistics on the ground of world conceptualization, phenomena categorization, the study of memory organization format and structure of knowledge in the human mind allow cognitive sciences which research the comprehensive scientific object (consciousness - language - communication) to use the scientific results of cognitive science in solving the issues of theory and practice of foreign language education. Consequently, achievements of cognitive linguistics and conceptology are the major sources determining the basis and priority direction of modern learning theory development.

УДК 378.4

Кунанбаева С.С.,

доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК,
ректор КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: kazumo@ablaikhan.kz

**МОДЕРНИЗАЦИЯ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ С ПОЗИЦИИ
КОГНИТИВНО-ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ МЕТОДОЛОГИИ**

Ключевые слова: модернизация, когнитивная лингвистика, лингвокультурология, языковая категоризация методология, иноязычное образование, полиязычное образование.

Аннотация. Современные достижения когнитивной лингвистики в обосновании концептуализации мира, категоризации явлений, исследование формата организации памяти и структур знаний в сознании человека, позволяют стыковым

с когнитивистикой наук, исследующим единый для всех, комплексный научный объект (сознание – язык - коммуникация), использовать научные результаты когнитивистики в решении проблем теории и практики иноязычного образования. Следовательно, достижения когнитивной лингвистики и концептологии являются одним из основных источников, определяющих базис и приоритетное направление развития современной теории обучения.

Открытие нашего юбилейного Форума освещением модернизации иноязычного образования с позиций когнитивно-лингвокультурологической методологии как базовой платформы модернизации иноязычного образования в Казахстане вызвано не только актуальностью проблем иноязычного образования, но и опытом нашего Университета по оптимизации иноязычно-профессионального образования интегративным проецированием данных современной лингвотеории и психолингвистики для решения назревшей проблемы лингводидактики по поиску универсальной для ино- и полиязычного образования единой концептуально-методологической платформы.

Обращение к объективному и органичному взаимодействию категориальных базисов таких научных областей, как когнитивная лингвистика и лингвоконцептология, теория межкультурной коммуникации и лингвокультурология, психолингвистика и лингводидактика в механизмах усвоения языков, формирования механизмов «реконцептуализации мира», «вторичной языковой категоризации», «ресоциализации» и культурологической адаптации и др. позволили выйти на возможность разработки «когнитивно-лингвокультурологической методологии» как современной концепции по модернизации иноязычного профессионального образования.

В чем же перспективность и основания для симбиоза этих научных отраслей в обеспечении модернизации иноязычного образования?

Во-первых, глобальные тенденции развития мирового сообщества, рассмотрение языка как транслятора глобальной общечеловеческой культуры, расширение международной интеграции, усиление культуuroобразующей и когнитивно-коммуникативной функций языка, избрание в качестве содержания иноязычного образования «культуры через язык» и многие другие факторы обусловили кардинальный пересмотр методологии иноязычного образования, смену такого объекта, как «ИЯ на научно-отраслевой комплексный объект» на иноязычное образование как самостоятельную подсистему образования с собственным специфическим составом базовых понятий категорий этой научной отрасли; разработку и внедрение в качестве ведущей основы – когнитивно-лингвокультурологическую

методологию иноязычного образования.

Во-вторых, современные достижения когнитивной лингвистики в обосновании концептуализации мира человеком, категоризация явлений, формат организации памяти и структур знаний в сознании человека, позволяют стыковым с когнитивистикой наукам, исследующим единый для всех, но комплексный научный объект (сознание-язык-коммуникация), использовать научные результаты когнитивистики в решении проблем теории и практики иноязычного образования. Следовательно, в целях научного обоснования современной методологии достижения когнитивной лингвистики являются основным источником, определяющим базис и направление развития современной теории обучения.

В-третьих, в разработке модернизационной платформы описываемой методологии, особую значимость представляют такие развиваемые когнитивистикой идеи, как:

- Язык как часть процесса познания и формирования мышления, проявляющаяся как ментальные образования в когнитивных **структурах отражает коллективное сознание социума;**

- Языковая категоризация предопределена **когницией** как совокупностью ментальных процессов, концептуально-организующиеся в отдельные информационные блоки знаний.

В-четвертых, категориально-концептуальная основа «когнитивно-лингвокультурологической методологии» базируется на таком комплексном объекте, как «язык-культура-личность», который в свою очередь вводится в процессную деятельность платформой «**межкультурно-коммуникативной теории иноязычного образования**» [1].

Интегративно-структурирующей основой методологии иноязычного образования служат шесть методологических принципов, а именно: концептуальный, когнитивный, лингвокультурный, коммуникативный, социокультурный и личностно-центрированный (или иначе – рефлексивно-развивающий).

Следующее. В содержательно-процессном препарировании и моделировании целенаправленной технологии обеспечения поли- и -иноязычного образования вводится в действие учет психолингвистических и когнитивно-лингвокультурологических закономерностей развития личности «субъекта межкультурной коммуникации», выступающий как достижимый результат в иноязычном образовании.

Какие же новые когнитивно-лингвокультурологически-обоснованные категории учебные единицы вводятся в моделирование предметного содержания и целенаправленную технологию иноязычного образования?

Переход от **«первичного когнитивного содержания»** к концепту **«языкового образа мира инофона»** требовал:

- Формирования механизмов «реконцептуализации мира» и новой языковой категоризации как когнитивных единиц с их комплектацией в определенные блоки когнитивных конструкторов знаний;
- Выбор формата образовательной категории, адекватно представляющей в процессе познания и формирования «вторичных ментальных конструкторов» такой сложный конструктор, как «язык-культура-личность»;
- Необходимость разработки целенаправленной и когнитивно-базируемой технологии, которую мы определяем с учетом закономерностей развития личности «субъекта межкультурной коммуникации». При этом механизмами, формирующими «новую концептуализацию» (или «реконцептуализацию») и «новую языковую категоризацию, являются **новые «когнитивно-культурологические комплексы» (КЛК)**, созданные нами как основа предметного содержательного блока при формировании **«межкультурно-коммуникативных компетенций» (МКК)**.

Функционально-содержательная структура «межкультурно-коммуникативной компетенции» (МКК) представляет собой функциональное единство всего состава когнитивно-лингвокультурологических принципов, преломленных в структурной модели МКК как системы одноименных субкомпетенций, реализуемых в целостных межкультурно-коммуникативных компетенциях.

Сами же «межкультурно-коммуникативные компетенции», сформированные через такие образовательные блоки, как когнитивно-лингвокультурологические комплексы (КЛК), выступают как «вторичные ментальные конструкции знаний» и служат системой координат в становлении «субъекта межкультурной коммуникации» [2].

Таким образом, методологические и концептуальные основы иноязычного образования базируются:

- на когнитивно-лингвокультурологической методологии как современной платформе иноязычного образования;
- на расширении предметной области «ИЯ» до уровня «иноязычное образование»;

- его объектом является междисциплинарный конструкт «язык-культура-личность»;
- методологическая единица «лингвокультура» выступает как учебная единица в формате «когнитивно-лингвокультурологического комплекса» (КЛК) и отражает функциональную специфику «новой, иноязычной культуры» для усвоения;
- состав методологических принципов выполняет концептуально-структурирующую и реляционную базу формирования целостной образовательной парадигмы;
- в качестве теории иноязычного образования выступает «теория межкультурной коммуникации»;
- целерезультативной категорией является «межкультурная компетенция»;
- конечным достижимым результатом является только «субъект межкультурной коммуникации».

Для определения правомерности применения единой методологической базы и единой модели образования, формирования полиязычия и иноязычия были выведены закономерности и специфика становления полиязычной личности в условиях многоязычия, в различных лингвистических условиях.

На основании дифференциации трехстатусных группы языков: родной язык, второй язык, иностранный язык, были выделены условия, в которых будет осуществляться усвоение нового языка и предопределенными онтогенетическими особенностями контактирующих языков. Ими являются:

- **социо-культурная среда,**
- **лингвокультурная основа,**
- **форма языкового сознания,**
- **объект формирования с выходом на результат образования.**

Этот подход, базируемый на психолингвистических и социокультурных характеристиках языкового становления, позволил определиться в предметных областях языкового образования как языкового и иноязычного образования.

Согласно закономерностям языкового и иноязычного образования, если родному языку соответствуют такие условия, как первичная социокультурная среда, первичная лингвокультурная основа, первичная форма языкового сознания, тогда как для второго языка свойственно наличие вторичной социокультурной среды, вторичной лингвокультурной основы, вторичной формы языкового сознания, то,

что касается усвоения иностранного языка, то оно осуществляется в условиях отсутствия социокультурной и языковой среды, какой бы ни была лингвокультурная основа этого языка иной культуры.

Что же происходит в этом случае? Стихийно ли или иначе формируется своеобразное «трансляционное» межкультурно-языковое сознание из разрозненно формируемых «пакетов или конструкций знаний», усваиваемых вне указанных для первого и второго языков благоприятных условий? Возможно, ответы на эти вопросы найдут в будущем.

Наличие или отсутствие указанных условий меняет и объект формирования: при изучении родного языка речь идет о лингво-профессиональной коммуникативной компетенции, при изучении второго языка – о лингвокоммуникативной компетенции, при изучении иностранного языка – о межкультурно-коммуникативной компетенции. Соответственно, по результатам образования:

- Первичная языковая личность для разных языков;
- Вторичная языковая личность для вторых языков и
- «Субъект межкультурной коммуникации» для иностранного языка.

Что касается основных направлений модернизации иноязычного профессионального образования в высшей школе РК, то она обеспечивается следующими **четырьмя базовыми методологически значимыми** ориентирами, началами, необходимыми также и для концептуально-модульного структурирования и их использования в качестве базисов компетентностного межкультурно-коммуникативного образования.

Первый ориентир – это когнитивно-лингвокультурологическая методология как концептуальная основа современной теории, межкультурной коммуникации и системы иноязычного образования;

Второй ориентир - Международно-адаптивная система иноязычного образования, разработанная для высшего профессионального образования на основе 2-х европейских стандартов: общеевропейского 6-уровневого и профессионального **VOLL-стандарта** как **адаптивная уровневая система национальных стандартов для языковых и иноязычных компетенций**. Общее число уровней 6, из них 4 по базисному ИЯ, 2 по профессионально-научному и профессионально-специализированному формату иностранного языка.

Третьим является вышеописанная модель закономерностей становления полиязычной и универсальной личности, а также

универсальная структура и модель формирования полиязычной личности;

Четвертым ориентиром избирается компетентностное моделирование профессионального образования как основа моделирования современного профобразования. Модель обеспечения «профготовности» выпускника, которая выводится как интегративная совокупность, как минимум четыре блока компетенций, которые в процессе технологии их формирования выстраиваются в последовательно-стадиальную преемственную компетентностную модель, включающую:

а) профессионально-ориентированный блок компетенций (ключевые компетенции в определении европейской системы);

б) профессионально-базируемый блок компетенций (базовые компетенции по той же стратификации);

в) профессионально-идентифицирующий блок компетенций (специализирующие компетенции);

г) для профессиональной специфики сфер иноязычной профессиональной готовности нами вводится сквозной, формируемый на всем протяжении вузовской подготовки - блок межкультурной и международно-профессиональной коммуникативной компетенции.

Отличительными характеристиками предлагаемой методологии компетентностного образования являются, помимо выше отмеченных, следующие:

- **модель компетентностного образования** представляет собой **последовательную стадиальную образовательно-профессиональную программу моделирования специальности.**

- Моделируемая образовательная программа представляет собой вертикальную компетентностно-результативную модульную платформу, состоящую из совокупности и последовательности модулей, направленных на овладение определенными компетенциями, необходимыми для присвоения квалификаций [3].

Но государственная программа модернизации отечественного образование предполагает комплексное и интегрированное преобразования всей научно-образовательной системы, обеспечивающей реализацию современной университетской миссии. «Наука-инновации-образование-производство» как современный научный-образовательный кластер.

Такая интегрированная представленной полифункциональной деятельности вуза требует перехода **на инновационную систему**

организации и управления вертикальными кластерами.

Университет Абылай хана с 2014 года разработал и внедряет такую организационно-управленческую систему, как **построение единой научно-инновационной профессионально-образовательной инфраструктуры университета, представляющей систему научно-инновационных профессионально-образовательных комплексов, так называемых НИПО-комплексов по основным четырем научно-образовательным направлениям деятельности Университета:**

- НИПО-комплекс по иноязычно-дидактическому направлению;
- НИПО-комплекс по лингво-инофилологическому направлению;
- НИПО-комплекс по международно-профессиональному образованию;
- НИПО-комплекс по экономическому и правовому направлению.

Структура каждого НИПО-комплекса включает по одной научно-инновационно-исследовательской школе с 1-2 научно-прикладными лабораториями.

Деятельность НИПО-комплексов, их научных школ управляется годовыми планами, обязательствами по прикладной продукции (отраслевая и справочная литература, работа консультативных центров, учебники, разработка и внедрение вариативных программ и моделей специализаций, аналитические и прогнозные справочники, модели образовательных программ по спросу), проводимыми по графику мониторингов их деятельности на результативность. Управленческая эффективность как каждой отдельно взятой НИПО, так и в комплексе с его научными школами и лабораториями измеряется по системе индикаторов КРІ.

Инновационно-комплексная управленческая НИПО-инфраструктура, интегрирующая все виды деятельности каждого научно-образовательного направления, является более эффективной, чем традиционная дискретная система управления по подразделениям.

Помимо научно-исследовательской плановой работы перспективным является поиск и разработка новых и современных модификационных вариантов спецификаций и профилей базовых специальных, подготовка учебников и учебных пособий.

Разработанный, востребованный временем и рынком труда, вариативный состав программ новых профилей специализаций вводится вначале в форме экспериментальных «матричных» научно-образовательных профессионально-вариативных программ, предлагаемых для выбора обучающимся, которые после экспериментальной апробации вводятся в комплексную

многовариативную профессиональную модель специалиста.

Эффективность и управленческая инновационность НИПО-инфраструктуры позволяет Университету в целом своевременно и гибко реагировать на потребности рынка труда в творческих специалистах, подготовленных по новым системам и моделям образования, привносить новые модификации и аспекты в базовые специальности, совершенствовать систему подготовки профессиональных кадров для высшего профессионального образования.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. – Алматы, 2010. - 344 с.
[2] Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального образования. - Алматы, 2011. – 192 с.
[3] Кунанбаева С.С. Стратегические ориентиры высшего иноязычного образования. – Алматы, 2015.

REFERENCES

- [1] Kunanbayeva S.S. Teoriya i praktika sovremennogo inoyazychnogo obrazovaniya. Almaty, 2010. 344 s. [in Rus.].
[2] Kunanbayeva S.S. Kompetentnostnoye modelirovaniye professional'nogo obrazovaniya. Almaty, 2011. 192 s. [in Rus.].
[3] Kunanbayeva S.S. Strategicheskiye orientiry vysshego inoyazychnogo obrazovaniya. Almaty, 2015 [in Rus.].

Құнанбаева С.С.,

филология ғылымдарының докторы, профессор,
ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, Абылай хан атындағы ҚазХҚж/еӘТУ ректоры,
Алматы, Қазақстан, :kazumo@ablaikhan.kz

КОГНИТИВТИ-ЛИНГВОМӘДЕНИ ӘДІСНАМА ҰСТАНЫМЫМЕН ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДІ ЖЕТІЛДІРУ

Тірек сөздер: жетілдіру, когнитивті лингвистика, лингвомәдениеттану, әдіснаманың тілдік категориялануы, шеттілдік білім беру, білім берудің көп тілілігі.

Аңдатпа. Адам санасындағы әлемнің концептуалдануы, құбылыстың категориялануы, білімнің құрылысы мен сананы ұйымдастырудың зерттеу үлгісі негіздемесіндегі когнитивтік лингвистиканың заманауи жетістіктері, когнитивтік ғылым нәтижесін пайдаланып шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасындағы мәселелерді шешуде кешендік ғылыми нысан (сана–тіл–қатысым) ретінде бәріне ортақ зерттелетін когнитивистика мен ғылымды тоғыстыруға мүмкіндік береді. Демек, когнитивтік лингвистика мен концептологияның жетістіктері білім берудің заманауи теориясын дамытудың басым бағыттары мен тірегін анықтайтын негізгі қайнар көздерінің бірі болып табылады.

Статья поступила 26.12.2016 г.

Pimenova M.V.,

Doctor of Philology, Professor,
Chair of Department of the Foreign and Russian Languages,
Military Institute (Engineering) MA MTO,
Saint-Petersburg, Russia, MVPimenova@yandex.ru

Derbisheva Z.K.,

Doctor of Philology, Professor of the Kyrgyz-Turkish University “Manas”,
Bishkek, Kyrgyz Republic, derb-07@rambler.ru

Kulgildinova T.A.,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan, tulebike@mail.ru

**75 YEARS OF KAZAKH ABLAI KHAN UNIVERSITY OF INTERNATIONAL
RELATIONS AND WORLD LANGUAGES
(WINTER SCIENTIFIC SCHOOL: ALMATY, 19-23 DECEMBER 2016)**

Keywords: conceptology, cultural linguistics, conceptual, linguistic, folklore pictures of the world.

Abstract. The XXIII International Winter Scientific School “Cognitive linguistics and conceptual research” was organized in period of 19-23December, 2016. This school was conducted on the basis of the Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages (Almaty). School participants were graduate students, undergraduates, university professors from four countries: Russia, Kyrgyzstan, Kazakhstan, Uzbekistan. The lecturers at the School were the Professors Olga Igorevna Brodovich (Rector of the Institute of Foreign Languages, St. Petersburg, Russia), Zamira Kasymbekovna Derbisheva (Bishkek, Kyrgyzstan), Lazzat Kabyldashevna Zhanalina (Almaty, Kazakhstan), Vladimir Ilyich Karasik (Volgograd), Bagdan Kataevna Momynova (Almaty, Kazakhstan), Olga Nikolaevna Morozova (Saint-Petersburg), Marina Vladimirovna Pimenova (Saint-Petersburg). The themes of the lectures at the School were the issues of cognitive linguistics, conceptology, cultural linguistics, linguistic personology, conceptual, linguistic, folklore pictures of the world. The beauty of the former capital, magnificent mountains, the living scientific communication, extensive cultural program – these are the main factors that attract scientists from different countries, who came to this school from the Baltic Sea to Issyk-Kul.

УДК 81'1

Пименова М.В.,

д.филол.н., профессор, завкафедрой иностранных и русского языков,
Военный институт (инженерно-технический) ВА МТО, Санкт-Петербург, Россия,
MVPimenova@yandex.ru

Дербишева З.К.,

д.филол.н., профессор, Кыргызско-Турецкий университет «Манас»,
Бишкек, Кыргызская Республика, derb-07@rambler.ru

Кульгильдинова Т.А.,

д.пед.н., профессор, КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, tulebike@mail.ru

**75 ЛЕТ КАЗАХСКОМУ УНИВЕРСИТЕТУ МЕЖДУНАРОДНЫХ
ОТНОШЕНИЙ И МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА
(ЗИМНЯЯ НАУЧНАЯ ШКОЛА (АЛМАТЫ, 19-23 декабря 2016 г.)**

Ключевые слова: концептология, лингвокультурология, концептуальная, языковая, фольклорная картины мира.

Аннотация. 19-23 декабря 2016 года состоялась XXIII Международная Зимняя научная школа «Когнитивная лингвистика и концептуальные исследования». Эта школа была проведена на базе Казахского университета международных отношений и мировых языков имени Абылай хана (г. Алматы, Казахстан). Слушателями Школы стали аспиранты, магистранты, преподаватели вузов из четырех стран: России, Киргизии, Казахстана, Узбекистана. Лекторами на научной школе выступили профессора из трёх стран: России, Казахстана и Киргизстана: Ольга Игоревна Бродович (ректор Института иностранных языков, г. Санкт-Петербург, Россия), Замира Касымбековна Дербишева (г. Бишкек, Кыргызстан), Ляззат Кабылдашевна Жаналина (г.Алматы, Казахстан), Владимир Ильич Карасик (г. Волгоград, Россия), Багдан Катаевна Момынова (г.Алматы, Казахстан), Ольга Николаевна Морозова (г. Санкт-Петербург), Марина Владимировна Пименова (г.Санкт-Петербург). Темами лекций на Школе стали проблемы когнитивной лингвистики, концептологии, лингвокультурологии, лингвоперсонологии, концептуальной, языковой, фольклорной картин мира. Красота бывшей столицы, живописные горы, живое научное общение, обширная культурная программа – вот те основные факторы, которые привлекают ученых разных стран, приехавших на эту Школу от Балтики до Исык-Куля.

Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана берет свое начало в трудном 1941 году, когда в Алматы - столице республики – был создан Казахский государственный учительский институт иностранных языков. История становления и развития университета тесно связана с развитием иноязычного образования в стране, которая называлась Союз Советских социалистических республик. В трудные 90-е годы XX века университет вставал на свои ноги, поднимал кадры, учился быть независимым. В настоящее время КазУМОиМЯ имени Абылай хана – один из ведущих вузов Республики Казахстан.

Зимняя Международная научная Школа «Когнитивная лингвистика и концептуальные исследования», которую возглавляет доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. МАН ВШ, почетный доктор ВА МТО (г. Санкт-Петербург) Пименова Марина Владимировна, проводилась с 19 по 23 декабря 2016 года в стенах одного из самых первых вузов Казахстана, флагмана лингвистического образования – Казахского университета международных отношений и мировых языков им. Абылай хана (далее - КазУМОиМЯ) в честь его 75-летия. Сопредседателем оргкомитета стала начальник управления учебно-методического объединения КазУМОиМЯ имени Абылай хана, доктор педагогических наук, профессор Тулебике Алимжановна Кульгильдинова.

Одним из гарантов успешности этого вуза является то, что во главе образовательной политики руководства вуза находится наука, благодаря чему университет имеет плодотворные связи со

многими европейскими научными центрами, успешно реализует исследовательские проекты. Именно интерес к новым направлениям в развитии лингвистической науки инициировал ректора обратиться к когнитивной лингвистике как новой платформе освоения технологий изучения иностранных языков. С этой целью в декабре 2016 года в университет были приглашены ведущие российские, казахские и кыргызские ученые-когнитологи.

Отметим, что мощный десант российских, казахских, кыргызских ученых был представлен такими учеными, как д.ф.н., проф. Ольга Игоревна Бродович (ректор Института иностранных языков, г. Санкт-Петербург, Россия), Михаил Ильич Алексеев (Президент Санкт-Петербургского Института иностранных языков), д.ф.н., проф. Владимир Ильич Карасик (заведующий кафедрой английской филологии Волгоградского государственного социально-педагогического университета, Россия), д.ф.н., проф. Замира Касымбековна Дербишева (профессор Киргизско-Турецкого университета «Манас», г. Бишкек, Киргизия), д.ф.н., проф. Лаззат Кабылдашевна Жаналина (КазУМОиМЯ, Алматы, Казахстан), д.ф.н., проф. Ольга Николаевна Морозова (заведующий кафедрой английской филологии, ЛГУ им. А.С. Пушкина, г. Санкт-Петербург, Россия).

За 75 лет университет достиг больших высот в науке и практике преподавания иностранных языков. В день чествования вуза об этом говорили все собравшиеся гости из разных стран. Особо отмечали заслуги педагогического коллектива КазУМОиМЯ, его возглавляет Салима Сагиевна Кунанбаева – ректор университета, доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, академик Международной академии наук высшей школы, основатель научно-методической школы иноязычного образования. Именно благодаря усилиям ректора и всего педагогического коллектива университет добился тех результатов, которые позволяют ставить его в ряд ведущих вузов Республики Казахстан.

Ректор университета – д.ф.н., проф. Кунанбаева Салима Сагиевна – руководит вузом уже не одно десятилетие. Будучи не только серьезным ученым в области педагогической науки, она является топ-менеджером, благодаря чему ей удалось сохранить университет в смутное время становления независимой системы высшего образования Казахстана и, более того, осуществить кардинальные преобразования, как в выборе образовательных приоритетов, так и в развитии инфраструктуры университета. Сегодня КАЗУМОиМЯ –

это один из престижных вузов суверенного Казахстана, с высокими стандартами и современными технологиями [1-2].

Поскольку Зимняя научная Школа «Когнитивная лингвистика и концептуальные исследования» была посвящена 75-летию КазУМОиМЯ им. Абылай хана, в ее рамках были проведены: 1. форум «Стратегические ориентиры профессионального иноязычного образования», посвященный проблемам, связанными с иноязычным образованием и концептуальными исследованиями когнитивной лингвистики, что, на наш взгляд, отражает современные подходы к решению лингводидактических проблем вуза; 2. расширенное заседание УМО РУМС по группе специальностей «Иностранные языки» на тему «Теоретико-практические аспекты в подготовке трехязычных специалистов».

Научную школу «Когнитивная лингвистика и концептуальные исследования» проф. М.В. Пименова привезла в Алматы во второй раз. В первый раз такая школа была проведена в 2012 году в Казахском национальном университете им. аль-Фараби. Для слушателей Зимней научной Школы по когнитивной лингвистике был прочитан цикл лекций в объеме 72 часов, по завершению которого были вручены сертификаты.

В лекциях проф. Марины Владимировны Пименовой для слушателей открылся увлекательный мир образов русской культуры, которые были раскрыты на материале русского фольклора. Марина Владимировна, будучи главным инициатором в организации научных школ на пространстве СНГ, выполняет очень важную миссию – она объединяет ученых разных стран под знамена когнитивной лингвистики, взваливая на свои плечи огромный груз профессиональной ответственности. И с каждым годом уровень проводимых ею научных школ становится выше, а обучение в них – престижнее.

С особым волнением коллектив КазУМОиМЯ ждал лекции проф. Владимира Ильича Карасика (г. Волгоград), который, кстати, был приглашен для сотрудничества в университет гораздо раньше и успешно читал лекции, вел подготовку магистров, соискателей PhD. Лекции Владимира Ильича о языковой личности, о культурных стереотипах, лингвокультурных концептах в связи с сюжетными мотивами, а также когнитивных аспектах дискурса вызвали огромный интерес у аудитории.

Лекции Ольги Игоревны Бродович (Санкт-Петербург) были посвящены проблеме фоносемантики, которая нашла живой отклик

у слушателей, большинство из которых являются практиками преподавания иностранных языков. Именно обучение фонетическим аспектам в изучении языка в свете фоносемантики открыло для них новое осмысление и видение традиционных проблем методики изучения фонетических аспектов языка.

Профессор Ольга Николаевна Морозова из Санкт-Петербурга познакомила казахстанских коллег с основными положениями теории политического дискурса. Блестящее владение материалом, наглядность, богатство иллюстративного материала сделали ее лекции незабываемыми. Востребованность ее как специалиста по политической лингвистике была подтверждена тем, что во время пребывания в Алматы Ольгу Николаевну попросили прочитать лекции и в другом известном вузе.

Лекции киргизского профессора Замиры Касымбековны Дербиевой были посвящены принципам и понятиям когнитивной лингвистики, апробированным на фактах киргизского языка, представлен антропоцентрический взгляд на грамматику языка, а также дано описание киргизской концептосферы через призму этноязыкового сознания.

Казахстанский ученый Багдан Катаевна Момынова прочитала лекцию, посвященную этноспецифике паравербальных казахских средств – жестов и мимики. Профессор Б.К. Момынова опиралась на художественные произведения и собственные наблюдения за носителями казахского языка.

Чтобы дать представление о проведенных мероприятиях, мы обратились к лекторам и слушателям. Лекторы Зимней школы высказали свое мнение о ней.

Владимир Ильич Карасик, доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой английской филологии Волгоградского государственного социально-педагогического университета: «Мне было очень приятно принять участие в торжествах по случаю 75-летия Казахского университета международных отношений и мировых языков имени Абылай хана и в XXIII Международной зимней научной Школе «Когнитивная лингвистика и концептуальные исследования». Запомнились сердечная теплота гостеприимных хозяев, заинтересованность слушателей Школы, оживленные дискуссии в коридорах, встречи с друзьями. Благодаря таким научным форумам происходит расширение круга ученых, которые исследуют актуальные проблемы когнитивной лингвистики и лингвокультурологии, в наши

ряды вливаются новые талантливые филологи. Мы прекрасно понимаем друг друга. Хотелось бы подчеркнуть значимость научных Школ – встреч единомышленников, которые собираются по собственной инициативе и образуют ту научную среду, в которой непременно появляются новые идеи. Моя сердечная благодарность – профессору Марине Владимировне Пименовой, которой в 23-й раз удалось собрать интересную группу лекторов из разных городов России, Казахстана и Киргизии и привлечь в наше сообщество увлеченных лингвистикой слушателей».

Ольга Николаевна Морозова, доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой английской филологии Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина: «В первую очередь, конечно, большое спасибо Марине Владимировне Пименовой за такой чудесный шанс побывать в прекрасном месте и встретить таких замечательных людей!!!!

С первых минут пребывания в Алма-Ате и до отъезда я постоянно ощущала очень тёплую заботу, большой интерес и уважение ко всем лекторам школы. Самые сердечные слова благодарности организаторам школы и, несомненно, ректору университета, которая сумела в очень трудные времена создать прекрасную команду и вместе с ними построить университет, являющийся одним из ведущих в Казахстане – красивейшее здание, современные хорошо оборудованные аудитории, творческий, высококвалифицированный коллектив, замечательные студенты.

И, конечно, особая благодарность за знакомство с такими замечательными слушателями. Очень интересно было услышать их вопросы и мнения по обсуждаемым в школе современным проблемам лингвистики.

Нельзя не выразить своё очарование природой и красотой города. Впервые увидела и полностью покорена сказочными видами гор. Я получила впечатления, которые навсегда будут напоминать мне о прекрасном зимнем Казахстане».

Карлыга Таскалиевна Утегенова, кандидат филологических наук, доцент (Западно-Казахстанский государственный университет им. Утемисова): «Размышляя о пройденном, я часто жалею о годах, потраченных на административную работу, на которую ушли самые продуктивные 15-20 лет моей жизни. Но, как гласит казахская мудрость “Өткен күнді қуып жетпессің” – «Вчерашний день и бегом не догонишь».

Мне кажется, что я начала интересно жить после встречи с Мариной Владимировной Пименовой, необыкновенным человеком и глубоким исследователем, во время проведения Зимней Школы - 2015 в Уральске. Это были дни, наполненные чудесными лекциями, встречами с удивительными людьми. Дни, оставившие массу положительных эмоций. И этот необыкновенный подъем продолжается по сей день. Сегодня дни мои наполнены творчеством, поиском нового, неизведанного вместе с моими студентами, магистрантами.

И каждая Школа, в которой я участвую, дарит новые знания и дает новый импульс к моему саморазвитию и, соответственно, развитию моих студентов.

Зимняя Школа, проведенная в КазУМОиМЯ им. Абылай хана, в декабре 2016 года отличалась, с одной стороны, академизмом, глубиной и фундаментальностью лекций ученых, с другой стороны, их простотой и доступностью в общении.

Блестящие лекции профессора В.И. Карасика дали толчок к новым идеям, и еще, что немаловажно, я начала гордиться, что я филолог (как-то раньше об этом не задумывалась). Великолепные лекции профессора М.В. Пименовой вдруг родили мысль: “Как много у человека идей, и как она видит то, чего не видят другие!”. Основательные лекции профессора З.К. Дербишевой заставили призадуматься о глубинном сходстве казахской и киргизской культуры. Исключительно интересными были и лекции профессора О.Н. Морозовой, которые нашли живой отклик в аудитории. Несмотря на то что, лекции профессора О.И. Бродович были посвящены достаточно узкой теме – фоносемантике, глубина и подача материала были настолько потрясающи, что захватили всех. Не могу не остановиться на фундаментальных исследованиях профессора Б.К. Момыновой и ее захватывающей лекции.

Ученые представили язык как собственно ценность и как носитель ценностей, коснулись многих вопросов, которые оставили глубокий след в душе.

И вновь, возвращаясь к мысли о времени и о себе в нем, хочется вспомнить слова Вольтера “Время довольно длинно для того, кто им пользуется; кто трудится и кто мыслит, тот расширяет его пределы”.

Слушатели Зимней школы были из вузов четырёх стран: Казахстана, Кыргызстана, России, Узбекистана. Они поделились своими впечатлениями о школе.

Тулеубаева Самал Абаевна, доктор филологических наук, профессор кафедры востоковедения Евразийского национального

университета им. Л.Н. Гумилева (г. Астана, Республика Казахстан): «Мои впечатления от Зимней школы. Я впервые принимала участие в Зимней школе - 2016, посвященной проблемам когнитивной лингвистики и концептуальным вопросам. Получила новые знания, возможность послушать лекции известных ученых, имеющих опыт исследования и определенные достижения в данном направлении, углубила имеющийся научный фон. Полагаю, что подобный обмен информацией весьма важен и продуктивен с точки зрения генерации новых идей, обобщения имеющегося опыта и трансферта знаний, также он способствует поддержанию международных связей в области науки и образования.

Особо хотелось бы отметить позитивный дух, который царил в аудитории во время работы Школы, культуру общения, которую при этом отличали открытость, непринужденность, оптимистический и добрый настрой, умение достичь компромисса по всем вопросам. Выражаю благодарность всем организаторам за приложенные усилия и стремление делиться знаниями с широкой аудиторией специалистов и обучающихся. Это – благородная миссия, которая, несомненно, заслуживает уважения и всяческой поддержки».

Жанарсын Жуматовна Капенова, кандидат педагогических наук (Павлодарский государственный университет имени С. Торайгырова): «Программа XXIII Зимней Международной научной Школы в Алматы была очень насыщенной и продуктивной. Прежде всего, хочется отметить организацию нескольких мероприятий в рамках актуальной на сегодняшний день проблемы полиязычного образования в Казахстане. Научная конференция, Форум, Школа – всё работало в унисон с главной темой. Сегодня, когда речь идет о разноаспектном преподавании языка, возрастает роль когнитивной лингвистики и концептуальных исследований как научных направлений, позволяющих синтезировать достижения различных отраслей. В этом плане наиболее ценными были выступления д.ф.н., проф. О.И. Бродович, д.ф.н., проф. М.В. Пименовой, д.ф.н., проф. З.К. Дербишевой, д.ф.н., проф. О.Н.Морозовой.

Как слушатель Школы, я получила новые знания и опыт сотрудничества в преподавании русского языка на современном этапе реализации полиязычного образования. Очень благодарна лекторам д.ф.н., проф. Л.К. Жаналиной, д.ф.н., проф. В.И. Карасику, д.ф.н., проф. М.В. Пименовой за инновационные научные идеи и содержательные лекции.

Особая благодарность - оргкомитету мероприятий в лице М.В. Пименовой, Т.А. Кульгильдиновой и КазУМОиМЯ имени Абылай-хана за тёплый приём и создание благоприятной научной ауры».

Дилрабо Келдиёровна Бахронова, старший научный сотрудник (Узбекский государственный университет мировых языков, Узбекистан): «Эта была моя первая поездка в Казахстан, в частности, в Алматы. Главной целью посещения страны являлась Зимняя научная школа “Когнитивная лингвистика и концептуальные исследования” и XXIII международная научная конференция “Новые парадигмы и новые решения в современной лингвистике”, которые проходили 19-23 декабря 2016 г. в одном из известных университетов Казахстана – КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Нас очень хорошо встретили организаторы школы и конференции, за что я им сердечно благодарна, к тому же они составили график работы, по которому мы не только занимались наукой, но культурно обогащались: посещали разные знаменитые места, в том числе и горные курорты Алматы.

Особенно могу выделить лекции таких ученых, как В.И. Карасик, О.И. Бродович, М.В. Пименова, З.К. Дербишева, которые поделились своими практическими знаниями о современной лингвистике.

На самом деле, мои знания о стране, о культуре народа ограничивались рассказами знакомых, впечатлениями из книг и фильмов. Благодаря добрым и отзывчивым людям, мои первые впечатления были очень яркими, потому что я смогла полностью окунуться в мир, который неизвестен человеку, не посетившему этот город.

Хочу выразить огромную благодарность Марине Владимировне Пименовой и сотрудникам ВУЗа за то, что способствовали нашему отличному времяпровождению, и уверенно могу сказать, что при первой же возможности прилечу поучаствовать в таких научных мероприятиях».

В числе слушателей, которые побывали на предыдущей Зимней школе в Караганде, профессор *Жумагулова Батима Садыковна*. Вот отзыв о школе: «Школы, которые проводит М.В. Пименова, собирают единомышленников, которым прослушанные лекции дают радость открытия, создания нового коммуникативного поля, расширяют познания и обогащают знаниями. Это временный и в то же время постоянный коллектив, в котором создают видные ученые, общение с ними даёт ощущение общего научного успеха, что способствует возрастанию авторитета научной школы. Школа представляет новое научное направление – концептологию. Зимняя научная школа

“Когнитивная лингвистика и концептуальные исследования” является связующим звеном между странами СНГ, независимо от страны и политической системы. Всё это не может не вызывать радость научного труда, понимание значимости подобных мероприятий, гордость за сопричастность к успеху лекторов этой школы.

Для лекторов этой школы наука – это призвание и служение. Все лекции, прослушанные на школе, носят творческий характер. Высококвалифицированный лекторский состав призван делиться научными знаниями, которые базируются на критериях объективности, соответствия истине, достоверности. Многие примеры, приводимые на лекциях, подтверждаются эмпирически, способны объяснить природу процессов и объектов, логику их существования. Несмотря на революционность некоторых положений, они не противоречат фундаментальным научным дисциплинам и методологии науки. Желание лекторов донести слушателям на лекциях школы новое, достоверное знание о концептологии нашло отклик у слушателей, которые пытались усвоить знания и привести их в стройную систему. Слушатели проявляли живой интерес к прослушанному, критически осмысливали некоторые положения межкультурного характера. Именно такое осмысление является движущим инструментом науки, который позволит расширить кругозор слушателей, нацелить их на поиск интересных фактов в собственной культуре.

Зимняя школа, которую организовала М.А. Пименова, является движущей силой в системе научного потенциала СНГ и пронизана научным содержанием благодаря подбору ответственных учёных, лекции которых принимаются с особым восторгом.

В этом отношении научная Зимняя школа обеспечивает развитие научного знания на базе достигнутого с чётко вырисовываемой перспективой, которая может быть выражена в форме соруководства докторскими диссертациями. М.В. Пименова, глубоко понимая пользу от таких школ, по собственной инициативе организовала школу в Алматы на средства выигранного ею гранта.

Проводимые школы являются не только источником научного и интеллектуального обновления знаний, но ещё и стимулом нравственного и эмоционального подъема, связанного с посещением достопримечательностей города: высокогорный лыжный комплекс Чимбулак, высокорный каток Медео, парк Первого Президента и др.

Слушателями школы были не только лингвисты, но и философы, политологи, которые нашли общие точки соприкосновения, предло-

жили разрабатывать учебники, в которых необходимо осмыслить с позиций концептуализации феномен власти, свободы, народа в двух и нескольких культурах.

Искренне восхищаюсь главным вдохновителем и «движущей силой» этой школы – Мариной Владимировной Пименовой! Она провела школу на высочайшем уровне, собрала столько людей, обеспечила достойное решение такого разнообразного круга проблем, уделила внимание каждому участнику и гостю! Спасибо Марине Владимировне за энергию, профессионализм, человечность». Слушатели Зимней научной школы разъехались по домам с большим объемом полученных знаний и впечатлений от города Алматы и КазУМОиМЯ.

Все – и лекторы, и слушатели – с большим нетерпением ждут следующую школу, которая состоится 17-23 апреля 2017 году в Бишкеке (эта научная школа будет посвящена 65-летию юбилею профессора Замиры Касымбековны Дербишевой).

ЛИТЕРАТУРА

[1] Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального образования. - Алматы, 2011. – 192 с.

[2] Кунанбаева С.С. Стратегические ориентиры высшего иноязычного образования. – Алматы, 2015.

REFERENCES

[1] Kunanbayeva S.S. Kompetentnostnoye modelirovaniye professional'nogo obrazovaniya. Almaty, 2011. 192 s. [in Rus.].

[2] Kunanbayeva S.S. Strategicheskiye oriyentiry vysshego inoyazychnogo obrazovaniya. Almaty, 2015 [in Rus.].

Пименова М.В.,

Шетел тілдері және орыс тілі кафедрасының меңгерушісі, профессор,
филология ғылымдарының докторы,
Әскери институт (инженер-техникалық),
Ресей, ВА МТО, MVPimenova@yandex.ru

Дербишева З.К.,

Филология ғылымдарының докторы., профессор
«Манас» Қырғыз-Түрік университеті,
Бишкек, Қырғызстан, derb-07@rambler.ru

Кульгильдинова Т.А.,

Педагогика ғылымдарының докторы., профессор
Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері
университеті, Қазақстан, tulebike@mail.ru

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІНЕ 75 ЖЫЛ (ҚЫСҚЫ ҒЫЛЫМИ МЕКТЕП (АЛМАТЫ, 19-23 ЖЕЛТОҚСАН 2016 ЖЫЛ)

Тірек сөздер: концептология, лингвомәдениеттану, концептуалды, тілдік, фольклорлық әлем бейнесі.

Аңдатпа. 2016 жылдың 19-23 желтоқсан аралығында «Когнитивті лингвистика және концептуалды зерттеулер» атты XXIII Халықаралық жазғы ғылыми мектеп жұмыс істеді. Бұл мектеп Абылай хан Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университетінің негізінде өткізілді (Алматы қаласы, Қазақстан). Мектеп тындаушылары аспиранттар, магистранттар және төрт ел (Ресей, Қырғызстан, Қазақстан, Өзбекстан) жоғары оқу орнының оқытушылары болды. Ғылыми мектепте үш мемлекет профессорлары қатысты: Ресей, Қазақстан және Қырғызстан: Ольга Игоревна Бродович (шет тілдер Институтының ректоры, Санкт-Петербург қаласы, Ресей), Дербишева Замира Касымбековна (Бішкек қаласы, Қырғызстан), Владимир Ильич Карасик (Волгоград қаласы, Ресей), Момынова Бағдан Катаевна (Алматы қаласы, Қазақстан), Морозова Ольга Николаевна (Санкт-Петербург қаласы, Ресей). Дәріс тақырыптары когнитивтік лингвистика, концептология, лингвомәдениеттану, лингвоперсонология, тұжырымдамалық, тілдік, фольклорлық әлем бейнесінің проблемалары. Бұрынғы астана әсемдігі, әдемі таулар, ғылыми қарым-қатынас, кең мәдени бағдарлама - Балтық пен Ыстықкөл аралығынан осы мектепке келген түрлі елдердің ғалымдарын қызықтыратын негізгі факторлар.

Статья поступила 26.12.2016 г.

Tairbekova L.N.,

Dr. of Philology, professor,

Head of Department of theoretical and applied linguistics,

Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan, leila27051944@mail.ru

«ONE NATION - ONE COUNTRY - ONE DESTINY»

Keywords: country, people, Assembly, parliamentary elections, patriotism, friendship among peoples, constitutional authority, trust, traditions, transparency and tolerance.

Abstract. Kazakhstan is known for the world as a symbol of friendship and warmth. President Nursultan Nazarbayev paid a special attention to equality of all citizens of Kazakhstan, he said that this is a major factor in the formation of “New Kazakhstan patriotism”. The formation of single civil society in the country is one of the main tasks. Assembly today is a constitutional body. The purpose of the Assembly is to ensure inter-ethnic harmony in Kazakhstan in the formation of Kazakhstan’s civil identity and competitive nation on the basis of Kazakh patriotism, civic, spiritual and cultural unity of the people of Kazakhstan to the consolidating role of Kazakh people. It is an important and solid foundation of peace, harmony and friendship among all ethnic groups living in the blessed land of our Motherland.

УДК 32.019.5

Таирбекова Л.Н.,

д.филол.н., профессор,

заведующая кафедрой теоретического и прикладного языковедения

КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан, leila27051944@mail.ru

«ОДИН НАРОД – ОДНА СТРАНА – ОДНА СУДЬБА»

Ключевые слова: страна, народ, ассамблея, парламентские выборы, патриотизм, дружба народов, конституционный орган, доверие, традиции, транспарентность, толерантность.

Аннотация. Межэтническое согласие и дружба народов всегда были и остаются

самой актуальной темой во всей Вселенной. Взаимопонимание и обоюдное уважение к человеку не по признаку расовых, религиозных или этнических особенностей, а по качеству самого человека как личности всегда вызывает уважение и любовь. И оттого Казахстан известен всему миру как символ дружбы и тепла, как земля, воссоединившая все обездоленные народы, приютившая их под своим крылом, как собственное дитя. Каждый казах в своей жизни не раз встречал огромнейшие благодарности на имя своего отца, деда, мать или других родственников, которые помогли многим переселенцам освоиться и прижиться в чужом краю. И благодаря этому своему благодущию, Казахстан сегодня имеет огромную и крепкую дружбу народов, которые вместе делают многое для поднятия республики на вершину развития в глобальном мире.

В своем Послании народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» Президент Республики Нурсултан Абишевич Назарбаев особое место уделил равноправию всех граждан Казахстана, отметил, что именно этот фактор является главным, в формировании «Нового казахстанского патриотизма». В Послании Президента страны в качестве фундамента казахстанского патриотизма определено равноправие всех граждан. Лидер нации сказал: «Наша страна – это крепкая, единая, сплоченная и дружная семья многонационального Казахстана, где проживает множество этносов».

Президент Республики Казахстан Нурсултан Абишевич Назарбаев высказал свою идею о создании Ассамблеи народа Казахстана. Многим она казалась тогда неосуществимой. Но Президент нашел и механизмы, и способы её реализации. Теперь, когда Ассамблея состоялась, можно её совершенствовать. Но самое главное: каждый казахстанец благодарен Президенту за мир и спокойствие в нашем общем доме. Важно и то, что Ассамблея на каждых парламентских выборах делегирует 9 депутатов в Мажилис.

Ассамблея народа Казахстана была создана на основании идеи, которая была выдвинута Президентом Н.А.Назарбаевым в 1992 году на I этническом форуме страны. Тогда Президент подчеркнул: «Много поколений казахстанцев создавало наше главное достояние – дружбу народов. Много переосмысливая заново, казахстанцы не вправе растрчивать это богатство, забывать добрые традиции. Они сформировались не в последнее десятилетие. Надо повседневно слышать голос каждого народа, любой национальности. Именно поэтому необходимо перевести форум на постоянную основу, создать новый общественный институт».

И вот, в соответствии с этой самой благородной идеей, 1 марта 1995 года Указом Президента РК появился новый институт – Ассамблея

народа Казахстана [1]. К ее созданию вначале были скептические отношения, но благодаря настойчивости и искреннему желанию Н.Назарбаева сохранить главное достояние казахстанцев – дружбу народов, сегодня эта организация стала мощной силой, объединяющей более 470 национально-культурных центров, скрепивших интересы всех этносов, обеспечивающих неукоснительное соблюдение прав и свобод граждан независимо от их национальной принадлежности. Ассамблея сегодня является конституционным органом, возглавляемым ее Председателем – Президентом страны, гарантом Конституции. Высокий правовой статус Ассамблеи определен специальным Законом РК «Об Ассамблее народа Казахстана», «Положением об Ассамблее народа Казахстана», где регламентированы порядок формирования, структура и органы управления, определены цели, основные задачи, направления деятельности полномочия АНК. Высшим органом Ассамблеи является сессия, которая проходит под председательством Президента страны. Ассамблея народа Казахстана – конституционный орган.

Состав Ассамблеи формируется из числа граждан Республики Казахстан – представителей этнокультурных и иных лиц с учетом их авторитета в обществе.

В стране действует более 100 национальных школ, функционирует 170 воскресных школ, где изучаются 23 родных языка. В трех школах национального возрождения работают 29 отделений по изучению 12 родных языков. На финансовую поддержку этих школ Правительство страны выделяет ежегодно 12 миллионов тенге. Кроме того, им оказывается помощь и из местного бюджета.

В Республике Казахстан действует 88 школ, в которых обучение полностью ведется на узбекском, таджикском, уйгурском, украинском языках. В 108 школах языки 22 этносов Казахстана преподаются в качестве самостоятельного предмета. Кроме того, открыто 195 специализированных лингвистических центров, где не только дети, но и взрослые могут изучать языки 30-ти этносов. Во всех регионах с полиэтничным составом населения функционируют Дома дружбы. В городе Алматы действует «Дом Дружбы», в Астане – Дворец мира и согласия, построенный по поручению Главы государства. Здесь проходят ежегодные сессии Ассамблеи народа Казахстана, съезды мировых и традиционных религий, знаковые мероприятия. Кроме казахских и русских театров, в стране работают еще четыре национальных театра – узбекский, уйгурский, корейский, немецкий.

Казахстан стал первой страной среди стран-участниц СНГ, в которой был создан уникальный институт – Ассамблея народа Казахстана. Это – казахстанская модель полиэтнического общества, направленная на укрепление межэтнического и межконфессионального согласия. С момента ее образования она играет большую роль в укреплении мира и согласия между народами, проживающими в Казахстане.

Ассамблея народа Казахстана, созданная Президентом Республики Лидером Нации Н.А.Назарбаевым, способствует разработке и реализации государственной национальной политики. Целью Ассамблеи является обеспечение межэтнического согласия в РК в процессе формирования казахстанской гражданской идентичности и конкурентоспособной нации на основе казахстанского патриотизма, гражданской и духовно-культурной общности народа Казахстана при консолидирующей роли казахского народа.

Создание Ассамблеи стало логическим продолжением внутренней и внешней политики Казахстана и его лидера с момента обретения независимости, который изначально взял курс на построение современного, светского государства, приверженного идеалам мира, толерантности и конструктивного диалога. Создание Ассамблеи народа Казахстана стало в республике, своего рода органом народной дипломатии. Ассамблея создавалась как принципиально новый институт гражданского общества, не имевших на тот момент аналогов в мировой современной политике. Деятельность Ассамблеи способствует росту международного авторитета Республики Казахстан как страны, эффективно решающей проблемы межнациональных отношений. Вклад Ассамблеи по достоинству оценен на самом высоком уровне. Генеральный секретарь ООН Кофи Аннан, совершивший визит в нашу страну, назвал Казахстан примером межнационального согласия, стабильного, устойчивого развития для других государств мира. Высоко отозвался о казахстанском народе и Папа Римский Иоанн Павел II, посетивший Казахстан.

Опыт межэтнической политики в Казахстане получил высокие оценки со стороны мирового сообщества и вызвал интерес стран со схожим полиэтническим составом населения.

В международном сообществе Республика Казахстан – это страна с последовательной внутренней политикой, направленной на обеспечение толерантности, межконфессионального и межкультурного согласия представителей всех национальностей, проживающих в Казахстане, который активно строит современное и конкурентно

способное светское государство, готовое к диалогу цивилизаций на сближение Востока и Запада по ключевым проблемам современного мироустройства.

Формирование единого гражданского общества в стране является одной из главных задач, определенных Главой государства. При этом нужно особо подчеркнуть особую роль Президента в использовании такой политики, которая привела к тому, что большинство жителей страны некоренной национальности считают Казахстан своей Родиной. Секретариат Ассамблеи поставил задачу выпуск на основных европейских языках специальных изданий под названием «Казахстан: интегральная матрица единства и согласия».

«Доверие, Традиции, Транспарентность, Толерантность – это бесценное достояние казахстанцев» - подчеркнул на 16 сессии Ассамблеи народа Казахстана Глава Государства Лидер Нации Президент Республики Нурсултан Абишевич Назарбаев.

Сегодня в Казахстане существует база, которая способствует обеспечению равенства прав и свобод и граждан. Вот уже свыше двадцати лет этот принцип лег в основу межэтнической политики государства. Удалось укрепить диалог различных культур, как поликультурное общество с общечеловеческими ценностями. Многовековая толерантная и открытая для инноваций культура казахского народа стала стержнем достигнутой духовной интеграции. Духовная идентичность дополняет гражданское и политическое единство наших соотечественников, что становится еще одним краеугольным камнем укрепления независимости государства и консолидации общества в XXI веке.

Со времени образования Ассамблеи народа Казахстана проведено 10 сессий, на которых обсуждены важные вопросы социально-политической жизни общества, связанные с дальнейшим экономическим и политическим реформированием казахстанского общества.

Особое место в сфере этнокультурных взаимоотношений в Республике Казахстан отведено поддержке развития информационно-коммуникационных ресурсов этнокультурных объединений. На информационном поле активно работают более 35 этнических газет и журналов. 6 крупнейших этнических республиканских газет работают при государственной поддержке. Газеты и журналы выпускаются на 11 языках, радиопередачи - на 8, а телепередачи - на 7 языках.

Таким образом, Ассамблея народа Казахстана, созданная по уникальной идее Главы страны Лидера Нации Н.А.Назарбаева, послужила гениальным примером, в качестве социального института, влияющего на внутреннее межэтническое согласие в стране - главный и прочный фундамент мира, согласия и дружбы всех этносов, живущих на благословенной земле нашей Родины.

Сегодня мы празднуем 25-летие нашей Независимой Республики Казахстан. Дорогие коллеги! Поздравляю Вас с этим исторической датой, желаю успехов и удачи во всём на благо нашей Родины – Казахстана!

ЛИТЕРАТУРА

[1] Назарбаев Н.А. Послание народу Казахстана «Стратегия «Казахстан – 2050»: новый политический курс состоявшегося государства». – Астана, 2012.

REFERENCES

[1] Nazarbayev N.A. Poslaniye narodu Kazakhstana «Strategiya «Kazakhstan – 2050»: novyy politicheskiy kurs sostoyavshegosya gosudarstva». Astana, 2012 [in Rus.].

Таирбекова Л.Н.,

филология ғылымдарының докторы, профессор,
теориялық және қолданбалы лингвистика кафедрасы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, leila27051944@mail.ru

«БІР ҰЛТ – БІР МЕМЛЕКЕТ – БІР ТАҒДЫР»

Тірек сөздер: ел, халық, Ассамблея, парламенттік сайлау, патриотизм, халықтар арасындағы достық, конституциялық орган, сенім, дәстүр, ашықтық және төзімділік.

Аңдатпа. Қазақстан достық пен жылулық символы ретінде бүкіл әлемге белгілі. Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Қазақстанның барлық азаматтарына ерекше назар ұлт теңдігінде және ол «Жаңа қазақстандық патриотизм» қалыптастыруда негізгі фактор болып табылатынын атап өтті. Елде бір азаматтық қоғамның қалыптасуы – дамуда алға қойған басты міндеттердің бірі. Ассамблея бүгінде конституциялық орган болып табылады. Ассамблеяның мақсаты мемлекетімізде патриотизмге негізделген қазақстандық азаматтық бірегей және бәсекеге қабілетті ұлт қалыптастыру. Елдегі қазақ халқының бейбіт тіршілігі өзге ұлтаралық келісімді нық ұстап тұруына тікелей байланысты. Бұл Отанымыздың басты игілігі, өмір сүріп жатқан барлық этностық топтар арасындағы бейбітшілігі, келісім мен достықтан шыққан үлкен бақыты болмақ.

Статья поступила 20.12.2016 г.

Zagidullina A.A.,
Dr. of Philology, Professor,
Chair of Romance and Germanic Philology,
Ablai Khan KazUIR and WL,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: rozieva.d@ablaikhan.kz

CONCEPTUAL BASIS OF LINGUAPHILOLOGICAL RESEARCH OF SCIENCE SCHOOLS OF ABYLAI KHAN KAZUIR&WL

Keywords: foreign language education, innovative specifications, scientific and educational integration, communication and science education, scientific schools

Abstract. A common basis for expansion of scientific contribution and enhance its prestige and importance in the implementation of the country's development priorities is to deepen the processes of consolidation of scientific potential for breakthrough areas within systems of competitiveness of university research schools, to ensure the interaction and integration of fundamental science and education, creating and developing the most modern research infrastructure KazUIR& WL after Abylaikhan focused on bringing the research results to industrial production.

УДК 81-119

Загидуллина А.А.,
д.филол.н., проф. кафедры романо-германской филологии
КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, krgf@ablaikhan.kz

КОНЦЕПТУЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ЛИНГВОФИЛОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ НАУЧНЫХ ШКОЛ КазУМОиМЯ им. АБЫЛАЙ ХАНА

Ключевые слова: иноязычное образование, инновационные спецификации, научно-образовательная интеграция, связь науки и образования, научные школы.

Аннотация. Общепринятой основой расширения вклада науки и усиления ее престижа и значимости в реализации приоритетов развития страны является углубление процессов консолидации научного потенциала по прорывным направлениям в рамках систем конкурентно способных университетских научных школ, призванных обеспечить взаимодействие и интеграцию фундаментальной науки и образования, формируя и развивая тем самым современную научно-исследовательскую инфраструктуру КазУМОиМЯ им. Абылай хана, ориентированную на доведение научных результатов до производственной продукции.

Современными проявлениями глобализационных процессов в образовании являются целенаправленные и масштабные меры по модернизации системы образования в Республике Казахстан, направленные на реализацию Концепции инновационного развития страны до 2020 года и базирующиеся на современной дидактической Концепции прагматизма в образовании, предопределяющей смену знаниево-накопительной парадигмы на прагма-функциональную,

обеспечивающую профессионально-прикладную проекцию полученных знаний в профессиональные умения в условиях создаваемых конструктивных механизмов взаимодействия сферы производства и сферы образования.

Модернизация отечественного образования предполагает комплексное и интегрированное преобразование всей системы, отражающей и обеспечивающей развитие всех инновационных направлений. Усложнение понятия «современное профессиональное образование» происходит за счет его многоярусной и интегрированной сущности, вызванной необходимостью его диверсификации с учетом инновационных спецификаций [1, с. 44].

Расширение спектра международной научно-образовательной интеграции и интернационализации науки и образования сегодня приоритетно ориентировано на придание нового целеобусловленного импульса развитию Казахстана, призванной интенсифицировать процессы индустриально-инновационного развития экономики страны.

Международно-признанный уровень социально-экономических достижений нашей республики, диапазон международного сотрудничества и активизация взаимодействия страны в условиях открытого и взаимосвязанного мира, необходимость обеспечения качественного прорыва в науке и профессиональной подготовке собственных кадров, квалификационно соответствующих общемировым стандартам, способных реализовать задачи ускоренной модернизации и индустриально-инновационного развития страны, заимствуя и используя для этого лучший опыт ведущих высокоразвитых стран мира, усилили социально-образовательную значимость знания иностранных языков как инструмента международного взаимодействия, выдвинули иностранные языки в образовательные приоритеты, обеспечив, тем самым, иноязычному образованию высокий уровень востребованности и включенности в осуществление значимых для страны аспектов жизнедеятельности и тем самым придав ему статус обязательной составляющей профессиональной классификации современного специалиста готового к жизнедеятельности в новых условиях международного взаимодействия и сотрудничества [2, с. 179].

Общепринятой основой расширения вклада науки и усиления ее престижа и значимости в реализации приоритетов технико-экономического развития страны является углубление процессов консолидации научного потенциала по прорывным направлениям в

рамках систем конкурентно способных университетских научных школ, призванных обеспечить взаимодействие и интеграцию «фундаментальной науки – инновационного трансферта технологии образования», формируя и развивая тем самым и современную научно-исследовательскую инфраструктуру университета, ориентированную на доведение научных результатов до производственной продукции.

Капитализация университетских знаний, развитие предпринимательской культуры, создание возможностей для реализации исследовательско-инновационного потенциала для студентов, магистрантов, докторантов способствует созданию эффективных механизмов взаимодействия государства, науки, образования и бизнеса, и закладывает основы предпринимательски-ориентированного образования.

Создавшееся положение ставит перед Казахским Университетом международных отношений и мировых языков им. Абылай хана, являющимся инновационным университетом открытого типа, следующую задачу – обеспечить переход на современно-востребованную организационно-управленческую систему построения единой научно-образовательной профессионально-инновационной инфраструктуры университета, состоящей из систем программ научно-инновационных профессионально-образовательных комплексов (НИПО комплексы).

Подобная интегрированная представленность полифункциональной деятельности университета подчиненной единой программе и синтезировано реализующей: образовательную, научно-исследовательскую, инновационно-внедренческую, предпринимательско-коммерциализационную и другие функции нацелена на реализацию технико-экономического развития страны и целенаправленную подготовку высоко квалифицированных специалистов [2, с. 8].

Для решения задач по обеспечению свободного международного инновационно-профессионального взаимодействия необходим широкий спектр научно-исследовательских разработок еще недостаточно исследованных научно-теоретических областей в лингвокультурных, межъязыковых и других языковедческих и дидактических направлениях науки: в области контактной лингвистики и межкультурной коммуникации, в теории и прикладных разработках социолингвистики, в основополагающих теориях коммуникативной и прагмалингвистики и их прикладных формах реализации, в специфике дискурсивной лингвистики и структурно-логических и

композиционных различиях отраслевых дискурсов, в теории речевого воздействия и их учет в кросс-культурных взаимодействиях [2, с. 72, с. 181].

В связи с этим необходимость переориентации деятельности научных школ университета на инновационную направленность по реализации стратегических индустриально-инновационных задач Республики Казахстан требует более целедетерминированной программной направленности научно-исследовательской деятельности университета.

Для эффективного решения актуальных научно-инновационных проблем научным школам университета необходимо было подготовить план-программы исследовательско-прикладной деятельности школы с указанием ожидаемой продукции и возможностей ее коммерциализации.

Предполагается выпуск самой разнообразной интеллектуальной продукции: профессионально-отраслевые учебные комплексы, справочно-энциклопедическая литература, предпринимательское-правовое документоведение.

В настоящее время в структуре КазУМОиМЯ им. Абылай хана имеются следующие НИПО комплексы:

- НИПО комплекс по иноязычно-дидактическому направлению
- НИПО комплекс по бизнес-экономическому направлению
- НИПО комплекс по лингво-инофилологическому направлению
- НИПО комплекс по социо-гуманитарному направлению
- НИПО комплекс по международно-профессиональному направлению

На протяжении всего своего существования научная деятельность Казахского Университета Международных Отношений и Мировых Языков имени Абылай хана была связана с проведением актуальных лингвистических исследований. В когорту знаменитых лингвистов, чьи труды известны в Казахстане и за рубежом, входят такие ученые, работавшие в нашем университете как Комаров А.П. Копыленко М.М., Карлинский А.Е.

И сегодня поле деятельности специалистов, занимающихся языковедческими проблемами в КазУМОиМЯ им. Абылай хана широко и разнообразно.

Если говорить о состоянии казахстанской лингвистики в целом, то необходимо отметить, что в центре лингвистических исследований по казахскому языку находятся аксиологические аспекты

репрезентации когнитивных единиц, когнитивная функция языка в структуре этнокультурных наименований, концептуальная структура национального ономастического пространства, анализ когнитивных структур в художественном дискурсе;

русскоязычные работы казахстанских лингвистов преимущественно сосредоточены на сопоставительном анализе концептов, когнитивных аспектах анализа перевода, языках билингвальной личности, проблемах коммуникативной лингвистики, социолингвистики, психолингвистики и лингвоконцептологии [3, с. 1].

Особо следует отметить новейшие работы по языковой ситуации в Республике Казахстан Института языкознания им. А.Байтурсынова. Тематика данных работ по преимуществу является социолингвистической.

Новые лингвистические направления возникают как ответ на требования жизни общества, а значит жизни языка, так в сфере лингвистических изысканий появляются такие дисциплины как гендерная лингвистика, политическая лингвистика, компьютерная лингвистика, интернет-лингвистика.

Лингвистика XX и XXI веков уверенно идет от «чистой», «имманентной» лингвистики к открытой для внешних влияний лингвистике, свободно интегрирующей с другими науками [4, с. 353].

Казахстанская современная лингвистика все больше продвигается по пути освобождения от сковывающих ее догм, ей все больше свойственна полипарадигмальность а также такие черты постмодернизма как «множественность» и «многозначность» [5, с. 32].

Новые направления языкознания обращены к разнообразным формам языкового бытия, все больше интересы казахстанского языкознания связываются с такими новыми направлениями как биолингвистика, эколлингвистика, суггестивная лингвистика, рефлексивная лингвистика. Особое место занимают исследования, связанные со спецификацией дискурса и анализом языков для специальных целей [6, с. 269].

Самые разнообразные направления отображены в научной деятельности профессорско-преподавательского состава кафедр КазУМОиМЯ им. Абылай хана.

Программы научно-исследовательской инновационно-прикладной инфраструктуры КазУМОиМЯ им. Абылай хана включают научно-исследовательские инновационно-прикладные школы (НИПШ) и научно-исследовательско-прикладные лаборатории (НИПЛ).

Основными чертами современной лингвистики являются разнообразие, многомерность объекта исследования, специфичность используемых принципов, таких как неофункционализм и антропоцентризм, новая методологическая база, включающая в себя интеграционность, когнитивизм, лингвоконцептологию, психологизм, социоцентризм, культуроцентризм, дискурсивность. Эти концептуалогические основы явились основополагающими при формировании НИПШ и НИПЛ лингвофилологического направления.

Язык рассматривается как выразитель бытия, а его существование предопределенно разнообразием его функционирования как средства межкультурной коммуникации и исследовать его можно опираясь на триаду «мышление - язык – коммуникация».

Важное направление лингвистических исследований связано с бурным развитием в последнее десятилетие изучение дискурса как некоего единого процесса центрального для коммуникативной деятельности. Именно внутри дискурсивной прагматики выделяется большое многообразие форм.

Исследования по прагматическим аспектам дискурса представляет кросскультурная прагматика, занимающаяся сопоставительным анализом отдельных принципов, характеризующих коммуникативную деятельность.

Изучение ведется с учетом корреляция между дискурсом и речевыми актами, интегрированного подхода, динамического понимания дискурсивных процессов, связанных с их ситуационной модификацией.

Все больше вырисовывается научно- инновационный профиль нашего университета - синхронизация науки, образования и производства, требующий синтезированной необходимости необходимых профессиональных компетенций и этой цели служит создание НИПШ и НИПЛ.

Среди этих школ особо хотелось бы остановиться на НИПШ по межкультурной коммуникации и теоретико-прикладной лингвистике, включающей три научно-исследовательско-прикладные лаборатории [2, с.190].

Школа, задачей которой является осуществление научно-инновационной и прикладной деятельности в лингвистическом и литературоведческом направлениях, носит название **«Межкультурная коммуникация и функционально-прагматическая типология языков и культур»**.

Данная школа включает три научно-исследовательско-прикладные лаборатории.

НИПЛ №1 называется «**Когнитивно-лингвокультурологические основы межкультурной коммуникации**». Данная НИПЛ включает следующие научно-исследовательские направления: Теоретико-прикладные аспекты когнитивно-концептологических исследований в разносистемных языках. Когнитивные аспекты языковой категоризации, в сопоставлении и выявлении расхождений в одноименных концептах в разных лингвокультурах. Национально-культурная специфика когнитивных структур (сценариев, фреймов). Интегративное взаимодействие межкультурной коммуникации. Когнитивно-функциональные основы межкультурной коммуникации. Интегративные исследования по отражению взаимосвязи языков и этнокультур в их межкультурном взаимодействии.

НИПЛ №2 называется «**Сравнительная функционально-прагматическая типология языков и культур**». Данная НИПЛ включает следующие научно-исследовательские направления: Сравнительный семантико-когнитивный анализ концептов в обеспечении межъязыковой эквивалентности. Когнитивные основы прагмакоммуникативных процессов и их отражение в когнитивном моделировании и семантике. Когнитивная семантика языковых единиц и особенности ее проявления в функциональной прагматике разносистемных языков. Лингвокультурные концепты (метаконцепты) и особенности их проявления в контексте межкультурной коммуникации. Контактная лингвистика. Современные исследования функционально-семантических особенностей в лексикографии и функциональной грамматике.

НИПЛ №3 называется «**Проблемы перевода и межкультурной коммуникации. Современные теории дискурсологии и дискурсивное моделирование**». Данная НИПЛ включает следующие научно-исследовательские направления: Проблемы перевода и межкультурной коммуникации. Когнитивная семантика и концептология как теоретико-прикладная основа переводоведения. Лингвокультурологические основы межкультурной коммуникации как интерпретационная платформа перевода. Межкультурные различия в жанрах устной и письменной коммуникации как источники срывов профессионально-международного взаимодействия. Влияние тенденций развития когнитивных новаций (конвенциональные метафоры) на формирование переводческих компетенций.

Культурно-обусловленные различия в смысловыражении дискурсов в разных языках. Лингво- и социопрагматические основы типологизации и моделирование отраслевых дискурсов. Современные контент технологии и дискурс-анализ в сравнительных лингвокультурологических исследованиях дискурса. Использование технологий интент-анализа в прагмафункциональном структурировании дискурса. Основы официального кросс-культурного взаимодействия, лингвопрагматическая спецификация и типология официальных дискурсов.

Научно-исследовательские инновационно прикладные школы представляют собой возможность целенаправленной интеграции науки в образовательный процесс. Они показывают как важен факт возвращения от теоретических изысканий и выкладок к прикладному аспекту в изучении языка, к его диверсификации и специализации с акцентом на его использование в самых разнообразных областях.

Работа в бакалавриате, в магистратуре и докторантуре благодаря НИПШ и НИПЛ приобретает единое целезаданное направление.

Сложный, многогранный образ языка определил принцип полипарадгмальности в его изучении и формирование новой лингвистической научной парадигмы, включающей основные лингвистические дисциплины, способствующие описанию различных сторон языка. «Бытие человека свидетельствует о том, что он живет практически ежедневно в самых различных мирах: природном, в мире артефактов, общественно-социальном, когнитивном, индивидуально-психологическом, национально-культурном, в мире своего родного языка и т.д.» [7, с. 5].

Результаты, полученные в ходе новых лингвистических исследований получают прикладное преломление и используются в различных областях языкового применения. Например, они учитывались при создании системы современного иноязычного образования в Казахстане, созданного академиком, ректором КазУМОиМЯ Кунанбаевой С.С. [8].

В настоящее время очень важно проявления креативности в междисциплинарных подходах, исследованиях, технологиях обучения и саморазвития, поскольку эпоха информатизации является также эпохой креативности, а важнейшей чертой современного иноязычного образования является его информационная открытость [2, с.16].

Актуальность переориентации деятельности научных школ университета на инновационную направленность по реализации

задач, поставленных перед наукой и образованием, требует целедетерминированной программной направленности научной деятельности университета в сочетании с ее прикладным аспектом.

Научно-инновационная деятельность вуза становится его жизненно важной составляющей, определяющей его конкурентоспособность и соответствие современным требованиям в обеспечении научно-инновационного потенциала специалистов, при котором эффективность научно-инновационной деятельности оценивается создаваемой продукцией, отвечающей потребностям рынка в научно-инновационных решениях.

Главное преимущество работы подобных научно-исследовательских инновационно-прикладных школ заключается в том, что фрагментарное восприятие участниками научно-исследовательского процесса через призму приоритетов и интересов различных подразделений университета постепенно трансформируется в целостный, единый подход, способствующий восприятию интегрированной картины научно-образовательного процесса, осознанию своего места в общем НИПО-пространстве, увеличению сознания и ответственности всех участников образовательного процесса за конечные результаты своей деятельности.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. – Алматы, 2010.- 344с.
- [2] Кунанбаева С.С. Стратегические ориентиры высшего иноязычного образования. – Алматы, 2015.- 208с.
- [3] Жанпеисова Н.М. Когнитивная лингвистика в Казахстане. - Алматы, 2015.
- [4] Сабитова З.К. Новые лингвистические направления XX-XXI вв. - Алматы, 2012.
- [5] Демьянков В.З. Парадигма в лингвистике и теории языка // Горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство: Сб. в честь Е.С. Кубряковой. Отв. ред. Н.К. Рябцева. – М.: Языки славянских культур, 2009. – С. 27 – 37.
- [6] Zagidullin R., Zagidullina A.A. Teaching Specialized Languages: Case Study of Kazakhstani Students' Opinion // Asian Conference on Language Learning 2014: Official Conference Proceedings. - Osaka: IAFOR, 2014. – P. 269-280.
- [7] Исабеков С.Е. Основы когнитивной лингвистики. – Астана, 2010. – 404 с.
- [8] Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования. - Алматы, 2014. -208 с.

REFERENCES

- [1] Kunanbayeva S.S. Teorija i praktika sovremennogo inojazichnogo obrazovanja. Almaty. 2010. 344 s. [in Rus.].
- [2] Kunanbayeva S.S. Strategicheskije orjentiry visshego inojazichnogo obrazovanja. Almaty. 2015. 208 s. [in Rus.].
- [3] Zhanpejisova N.M. Kognitivnaja lingvistika v Kazakhstane. Almaty, 2015 [in Rus.].

[4] Sabitova Z.K. Novye lingvistichekije napravlenja XX-XXI vv. Almaty, 2012 [in Rus.].

[5] Demjankov V.Z. Paradigma v lingvistike i teorija jazika. In: Gorizonty sovremennoj lingvistiki: Tradicii i novatorstvo: Sb. V chest' E.S.Kubryakovoi. /Otv.red. N.K.Ryabceva. M.: Jaziki slavjanskih kul'tur, 2009 (Studia philologica). C.27-37 [in Rus.].

[6] Zagidullin R., Zagidullina A.A. Teaching Specialized Languages: Case Study of Kazakhstan Students' Opinion. In: Asian Conference on Language Learning 2014: Official Conference Proceedings. Osaka IAFOR, 2014. P. 269-280.

[7] Isabekov S.E. Osnovy kognitivnoi lingvistiki. Astana, 2010. 404 s. [in Rus.].

[8] Kunanbayeva S.S. Kompetentnostnoe modelirovanie professional'nogo inozachnogo obrazovanja. Almaty, 2014. 208 s. [in Rus.].

Загидуллина А.А.,

филология ғылымдарының докторы, профессор,
роман - герман филологиясы кафедрасы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: kgdf@ablaikhan.kz

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗХҚЖӘТУ & ӘТУ-НІҢ ЛИНГВОФИЛОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУ МЕКТЕПТЕРДІҢ КОНЦЕПТУАЛДЫҚ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ НЕГІЗІ

Түйінді сөздер: шет тілі, білім беру, инновациялық техникалық сипаттамалары, ғылыми және білім беру интеграциясы, байланыс және ғылыми білім беру, ғылыми мектептер.

Аңдатпа. Жалпы негізде ғылымда үлесін кеңейту үшін және елдің даму басымдықтарын іске асыруға, оның беделі мен маңыздылығын арттыру өзара іс-әрекетті қамтамасыз ету, университеттің ғылыми-зерттеу мектепбі бәсекеге қабілеттілігін жүйелері шеңберінде серпінді салалар үшін ғылыми әлеуетін шоғырландыру процестерін тереңдету болып табылады және іргелі ғылым мен білімнің интеграциясын қамтамасыз ету үшін, Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ ең заманауи инфрақұрылымдық ғылыми-зерттеу нәтижелерін өндіріске іске асыруға бағыттай отырып дамыту.

Статья поступила 28.12.2016 г.

Kuznetsova T.D.,

candidate of psychological sciences, professor,
Chair of FL Education Methodology,
Ablai Khan KazUIRandWL,
Almaty, Kazakhstan, zhuma_a@mail.ru

REFLEXIVE-EVALUATION FACTORS OF POLILINGUAL EDUCATION DEVELOPMENT

Keywords: reflection, trilingual/multilingual, competence approach, live knowledge.

Abstract. The article deals with the development of three-lingual education in Kazakhstan in terms of competence approach and the phenomenon of reflection as one of the factors affecting its development. The principle of reflection implements the idea of education being centered on personality. The article shows that the active use of

reflective technologies develops a new style of thinking, provides language learners with the reflexive position to construct quite a new type of knowledge, “live knowledge”, which stimulates personal dynamic changes, their choice of individual trajectory of learning, self-development and self-assessment which largely influences their readiness to self-educational activity. Examples of problem solving tasks and pragma-professional tasks connected with reflection of different types are illustrated in the article. It is evident that the metaphor “live knowledge” (Zinchenko V.P.) may change our view on the cognitive processes of reflection and its integration with other factors in the development of polylanguage education.

УДК 37.026

Кузнецова Т.Д.,

к.псх.н., профессор, кафедра методики иноязычного образования,
КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан, zhuma_a@mail.ru

РЕФЛЕКСИВНО-ОЦЕНОЧНЫЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ключевые слова: рефлексия, троязычие/полиязычие, компетентностный подход, живое знание.

Аннотация. В данной статье рассматриваются проблемы развития трехязычного образования в Казахстане в контексте компетентностного подхода и роль рефлексии как одного из факторов его эффективного развития. Принцип рефлексивности выражает идею центрированности образования на личность. В статье показывается, как систематическое использование рефлексивных технологий обеспечивает выход обучаемых в рефлексивную позицию, формирует новый стиль мышления, результируемый в конструировании собственно нового знания, «живого знания», что стимулирует личностные изменения, динамику личностного развития, выбор собственной траектории обучения, саморазвития, самооценку, существенно влияющих на готовность к самообразовательной деятельности. В статье рассматриваются примеры используемых на занятиях с магистрантами прагмапрофессиональных задач, решение которых связано с рефлексией ситуативного, перспективного и ретроспективного типа. Вполне очевидно, что используемая нами метафора «живое знание» (по Зинченко В.П.) изменит однажды взгляд на когнитивные процессы рефлексии и её интеграцию с другими факторами в развитии полиязычного образования.

Триединство языков в Казахстане – это концепция, направленная на дальнейшее укрепление страны и развитие ее интеллектуального потенциала.

Идея триединства языков, инициированная Главой правительства в уникальном культурном проекте «Триединство языков», дала старт Государственной программе, ее поэтапному воплощению в жизнь и инновационным изменениям в образовании как реализации социального заказа на триязычие, нацеленным на становление и развитие конкурентоспособности специалистов Казахстана.

Именно в аспекте этих направлений и инноваций Университетом КазУМОиМЯ им. Абылайхана по поручению МОН РК и под руководством нашего ректора, профессора Салимы Сагиевны Кунанбаевой были разработаны:

- Концепция языкового образования РК;
- Госстандарт образования РК «Языки триязычия» как единая Универсальная система управления полиязычного образования РК;
- Типовые программы по языкам триединства, на базе которых осуществляется управление и методическая координация процессов обучения языкам триединства во всех вузах РК;
- учебники и учебные пособия по языкам триязычия для школы и магистратуры.

Архиважные вопросы и проблемы, связанные с концепцией языкового образования, были решены коллективом Университета КазУМОиМЯ.

В качестве методологической основы полиязычного образования разработана Когнитивная лингвокультурологическая методология (Кунанбаева С.С.), а в качестве реализующей ее основы – теория межкультурной коммуникации, в единстве представляющие современную парадигму языкового и иноязычного образования [1].

В качестве базовой категории межкультурной коммуникации выступает лингвокультура, синтезирующая в органичное целое язык-культура-личность.

В условиях полиязычного образования признано правомерным разделение и выделение двух предметных областей «языковое образование» и «иноязычное образование», социально-функциональное предназначение которых одинаково, но по теоретическим платформам, по результатам образования, моделям, технологиям образования они различны.

Эти две предметные области, выделенные в рамках единой модели образования и целенаправленной системы управления, имеют:

- единую методологию – когнитивно-лингвокультурологическую;
- единую организационную основу учебного процесса;
- единый подход к моделированию общения по коммуникативным сферам в формате КЛК (коммуникативных лингвокультурологических комплексов);
- единую компетентностную базируемость с качественной оценкой конечных результатов составом сформированных компетенций;
- единую систему универсализации языкового образования через

принципы когнитивности, коммуникативности, концептуальности, лингво-и-социокультурной базируемости и рефлексивности.

Как известно, КазУМОиМЯ им. Абылайхана придерживается комплексной системы внедрения трехязычного образования и взаимосвязанного развития трех языков с созданием условий для отсроченного внедрения английского языка.

На основе адаптивной уровневой модели владения ИЯ предлагается модель уровневого ранжирования русского и казахского языков:

- для казахского и русского языков как родного соответствует диапазон уровней от А1 до уровня С3, возможного только для родных языков;

- для казахского и русского языков в качестве вторых языков с максимально достижимым уровнем В1 в условиях основной средней школы; - высшим достижимым уровнем является С1 для послевузовского образования.

- продвинутый 7й уровень С3 определен только для казахского языка, языка научно-терминалогического развития и становления [2].

В аспекте этих и других проблем по реализации программы полиязычного образования в контексте компетентностного подхода, ориентированного на качество подготовки специалистов, их готовности и способности самостоятельно решать задачи в ситуациях профессиональной деятельности, особую значимость приобретает высокая степень сформированности рефлексивно-оценочных умений и способов личностной самореализации, саморазвития и самообразования, определенный уровень рефлексивной культуры.

Нельзя сказать, что гуманитарная наука не уделяла достаточного внимания рефлексии как одной из важнейших форм познавательной деятельности. Вопросами рефлексии в науке и обучении занимались А.А. Леонтьев, Л.С. Выготский, Н.А. Бернштейн, Ч. Осгуд. Как известно, в 80х гг. прошлого века проводились международные конференции по теоретическим проблемам и практическим аспектам моделирования рефлексивных процессов в профессиональной деятельности и научных исследованиях.

Рефлексия рассматривается в разных аспектах:

- 1) как системообразующий механизм научного познания (С.Л. Рубинштейн);
- 2) как компонент педагогического творчества (Н.Д. Никандров);
- 3) как профессиональное качество педагога-исследователя (В.И. Звягинцев);

4) как необходимый компонент инновационной деятельности педагога, определяющий успешность выбора и реализации новых педагогических идей и технологий (С.С. Кунанбаева, И.И. Ильясов);

5) как компонент профессиональной подготовки специалистов (С.С. Кунанбаева, Э.Ф. Зеер, Н.С. Асматуллаева, А.К. Маркова, В.А. Сластенин);

6) как процесс самопознания индивидом внутренних психологических актов и состояний и т.д.

7) как основа самообразовательной деятельности.

Принципиальным отличием компетентностного подхода от знаниевого является перенос акцента с образовательной деятельности на самообразовательную, в основе которой лежит личностно-центрированная или рефлексивная составляющая МКК (межкультурной коммуникативной компетенции) как цели и результата образовательной деятельности.

Обучение общению в условиях полиязычного образования обуславливает необходимость формирования рефлексивно-развивающих и рефлексивно-оценочных составляющих межкультурной коммуникативной компетенции. Принцип рефлексивности реализует идею центрирования образования на личность, на собственную иноязычно-образовательную деятельность, на развитие потенциальных возможностей и собственной стратегии познания (планирование, выбор наиболее эффективных способов), саморазвития, самоконтроля и самооценки посредством выбора индивидуальной траектории обучения и оптимальной стратегии. В соответствии с уровнем подготовленности и индивидуальными характеристиками личности, обеспечивается альтернативность выбора, нелинейный алгоритм, самостоятельность и автономность обучающегося, реализующего свой уровень знаний, а также систематическое взаимодействие участников педагогического процесса, осуществление межличностной рефлексии.

Понятие рефлексии прошло сложный эволюционный путь со времени И.Канта, Е.Фихта и Г.Гегеля. Это не только инструмент познания. Это инструмент самопознания и самооценки. Как видим, понятие рефлексии в науке практикуется достаточно широко. Рефлексия как феномен предполагает самознание, являясь одновременно и условием, и результатом его развития.

Среди инновационных педагогических технологий сегодня выделяются рефлексивные [3], общая направленность которых на личность, на ее мыслительную и практическую деятельность через

психологические механизмы рефлексии очевидна.

Среди рефлексивных технологий выделяют метод корпоративного обучения и социального партнерства как особую форму организации учебных занятий на базе заказчиков, в рамках которых моделируются прагма-профессиональные ситуации, требующие от обучаемых решения проблем.

Активно используются метод case-study, проблемные задания, обеспечивающие выход обучаемых в рефлексивную позицию по решению проблем в контекстно-базируемом обучении.

Что означает «выход обучающихся в рефлексивную позицию»? – Это построение собственно нового знания, новых структур знания, конструирование «живого знания» посредством механизмов рефлексии. «Живое знание отличается от мертвого или ставшего знанием тем, что оно не может быть усвоено, *оно должно быть построено*. Построено так, как строится живой образ, живое слово, живое движение, живое, а не мертвое, механическое действие» [4, с.27]. Феномен «живое знание» привлекает многих исследователей - психолингвистов, описывающих его в разных ракурсах: оно оказывается и корпоральным, и основанным на опыте, и выводным, и моделью образа сознания, и соцветием разных знаний, и своего рода интегралом, и многим ещё другим [5]. Идет поиск ключа к реальному функционированию языка.

Справедливо в связи с этим утверждение Кунанбаевой С.С. (2014), что систематический выход обучающихся в рефлексивную позицию позволяет выявить личностные изменения, проследить динамику личностного развития, существенно влияющих на готовность к самообразовательной деятельности. Это умения задавать себе вопросы по сути собственных действий, обращаться к своему опыту творческой деятельности, иметь установку на самомониторинг и самокоррекцию, выявлять мотивы своих действий, выявлять возникающие трудности и пути их преодоления в решении прагма-профессиональных задач, выдвигать альтернативные решения.

Примерами используемых заданий рефлексивного типа, составленных в соответствии с принципами ситуативной рефлексии, ретроспективной и перспективной рефлексии (Асмагуллаева Н.С.), могут служить прагма-профессиональные задачи для магистрантов, как подготовительные к самостоятельным творческим проектам по более крупным проблемам; при этом ситуативная рефлексия обеспечивает непосредственную включенность субъекта в ситуацию осмысления её элементов и анализ происходящего, перспективная

рефлексия подразумевает размышления о предстоящей деятельности, планирование, выбор наиболее эффективных способов выполнения и прогнозирование возможных результатов; ретроспективная рефлексия позволяет прогнозировать выполненную ранее деятельность:

1. Прочитайте текст лингвокультурологического характера и, используя ретроспективную рефлексия, назовите трудности в понимании текста и использованные Вами стратегии для их преодоления.

2. Вы планируете интерактивную лекцию. Определите способы когнитивного вовлечения студентов и спланируйте ожидаемый результат.

3. Сравните существующие модели общения и дидактические возможности их использования в иноязычном образовании. Определите свои приоритеты.

4. Составьте SWOT-анализ по одному из существующих учебников для бакалавриата по специальности ИЯ: 2 ИЯ и дайте заключение об его актуальности и методической ценности в соответствии с требованиями образовательной программы.

5. Прочитайте статью методического содержания и составьте 5 проблемных вопросов для организации интерактивной дискуссии в группе будущих учителей ИЯ, спрогнозируйте ожидаемые результаты.

6. Во время анализа урока студента-стажера на предложение методиста больше использовать игровые моменты он ответил: «А не слишком ли мы облегчаем учебный процесс при использовании дидактических игр?». Предложите ход конструктивного решения проблемы. Выскажите свое мнение по этому вопросу, аргументируя его данными психологии, педагогики и методики.

Сложной, но педагогически значимой проблемой в развитии полиязычия является проблема затруднений и лингвокультурологических барьеров в общении, изучаемая в качестве объектов специального исследования в контексте теории межкультурной коммуникации, когнитивной психологии, когнитивной лингвистики, социально-психологической теории, лингвокультурологии и др.

Педагогические затруднения в этом направлении связаны прежде всего с неумением преподавателя точно и полно планировать результаты учебных действий, корректировать собственные действия, недостатками самоконтроля, как проявлением недостаточно сформированной личностной предметно-профессиональной и деятельностной рефлексивной саморегуляции [6]. Это выражается в

том, что недостаточная профессионально-педагогическая рефлексия учителя, низкий уровень рефлексивно-оценочной функции, низкая самокритичность мешает ему видеть причины в самом себе, понять учащихся.

С точки зрения антропоцентрической по характеру когнитивной лингвокультурологической парадигмы иноязычного образования, центрированной на учащихся, затруднения в обучении иноязычному общению в условиях триязычия связаны в определенной степени с недостаточной сформированностью саморегулирующей, рефлексивно-оценочной функции у учащихся, их неумением оценить собственную иноязычно-образовательную деятельность и потенциальные возможности, несформированностью самомониторинга.

Анкетирование студентов по выявлению способности к рефлексии собственной иноязычно-образовательной деятельности показывает, что рефлексия носит эпизодический характер, и поверхностное усвоение материала напрямую связано с неумением использовать ситуативную, перспективную или ретроспективные типы рефлексии [7].

Современное общество ставит перед Казахстанской системой образования ряд задач, обусловленных политическими, социально-экономическими, мировоззренческими и другими факторами: повышение качества образования, увеличение академической мобильности, внедрение полиязычного образования, интеграция в мировое научно-образовательное пространство. Одним из способов решения этих задач является рефлексивно-оценочная компетенция субъектов образовательного процесса.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Кунанбаева С.С. Подготовка кадров в рамках программы полиязычия // Сб. матер. Респ. науч.-практ. конф. «Подготовка кадров в рамках программы полиязычия». Алматы, 2016. - С.5-14.
- [2] Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования. - Алматы, 2014. – 239 с.
- [3] Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования. - М., 2009.
- [4] Зинченко В.П. Психологическая педагогика. Материалы к курсу лекции. Ч.1. Живое знание. - Самара, 1998.-296 с.
- [5] Залевская А.А. Слово. Текст. Избранные труды. - М., 2005. -542 с.
- [6] Макарова А.К. Психология труда учителя. - М., 1993.
- [7] Асматуллаева Н.С. Принципы использования дистанционных образовательных технологий в трехязычном образовании // Труды научной школы профессора М.Р. Кондубаевой. - Алматы, 2015.- С.165-172.

REFERENCES

- [1] Kunanbayeva S.S. Podgotovka kadrov v ramkah programi poliyazichiya. In: Sbornik materialov Respublikanskoj nauchno-prakticheskoj konferencii "Podgotovka kadrov v ramkah programi poliyazichiya". Almaty, 2016 S. 5-14 [in Rus.].
- [2] Kunanbayeva S.S. Kompetentnostnoye modelirovanie professionalnogo inoyazichnogo obrazovaniya. Almaty, 2014. 239 s. [in Rus.].
- [3] Zeer E.F. Psichologiya professionalnogo obrazovaniya. M., 2009 [in Rus.].
- [4] Zinchenko V.P. Psihologicheskaya pedagogika. Materiali k kursulektsiya.Ch.I. Zivojeznanie. Samara, 1998. 296 s. [in Rus.].
- [5] Zalrvskaya A.A. Slovo. Text. Izbranyje trudy. M., 2005. 542 s. [in Rus.].
- [6] Makarova A.K. Psihologiya truda uchitelya. M. 1993 [in Rus.].
- [7] Asmatullayeva N.S. Printsipi ispolzovaniya distantsionnih obrazovatelnih tehnologii v triyazichnom obrazovanii: trudi nauchnoi shkoli professora M.R.Kondubayevoi. Almaty, 2015. S.165 -172 [in Rus.].

Кузнецова Т.Д.,

п.ғ.к., профессор, Шетілдік білім беру әдістемесі кафедрасы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, zhuma_a@mail.ru

КӨПТІЛДІК БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫ ДАМУЫНЫҢ РЕФЛЕКСИВТІ- БАҒАЛАУ ФАКТОРЫ

Тірек сөздер: рефлексия, үштілділік/көптілділік, құзыреттілікамал, шынайы білім.

Аңдатпа. Бұл мақалада Қазақстанда үш тілде білім беруді дамыту мәселелерін және құзырет тілі камал және рефлексия рөлі мәнмәтінде оның тиімді дамуының бірфакторы ретінде талқылайды. Рефлексивті принцип білімберудегі жеке тұлғаны орталықтандыру идеясын айқындайды. Мақалада рефлексия технологиясын жүйелі пайдалану, үйренушілердің рефлексивті бағытқа шығуын қамтамасыз етеді, жаңа ойлау стилін қалыптастырады, өзіндік жаңа білімді «шынайы білімді» қорытындылау және құрастыру, жеке тұлғаның өзіне-өзі өзгеріс енгізуіне ынталандырады, өзін-өзі дамытады, өзін-өзі бағалайды, өз жолын таңдап, айтарлықтай өздігінен білімалу әрекеттеріне дайын болады. Мақалада магистранттардың сабақта пайдаланылатын прагма-кәсіби тапсырмалардың перспективті және ретроспективті рефлексивті жағдаяттық шешу мысалдары қарастырылады. Біз қолданып жүрген (В.П. Зинченко бойынша) «шынайы білім» метафорасы рефлексивтік танымды күрдісін және оның көптілді білім беру дідамыту саласындағы басқада факторлардың интеграциясының көрінісін өзгертетіні анық.

Статья поступила 23.12.2016 г.

Roziyeva D.S.,
PhD, a senior teacher,
Ablai khan KazUIRandWL,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: rsdilfuza@mail.ru

LINGUAPOETIC FOUNDATIONS OF WORKS OF WILLIAM MOLOTOV

Keywords: Works of William Molotov, linguistic poetics, linguistic stylistics, civic poetry, patriotic poetry.

Abstract. In the article discusses the work of the young Uighur poet William Molotov also analyzes his poems of different themes. The author shows the difference between the types of analysis of artistic works, such as linguistic, and lingvostilistic and lingvopoetic and illustrates them with examples. Creativity of William Molotov, such as love poems, civic poetry, patriotic poetry have been carefully studied, and various literary analysis were carried out. The author also examines the role of the poet in modern Uyghur literature and did extensive research on the poet's creativity. The article can be a useful resource for young scientists in philology and in particular on literary criticism.

ӘОЖ 82-1

Розиева Д.С.,
PhD докторы, аға оқытушысы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ,
Алматы, Қазақстан, rsdilfuza@mail.ru

ВИЛЬЯМ МОЛОТОВ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ЛИНГВОПОЭТИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Тірек сөздер: Вильям Молотов шығармашылығы, лингвопоэтика, лингвостилистика, азаматтық лирика, отансүйгіштік поэзиясы.

Аңдатпа. Мақалада жас ұйғыр ақыны Вильям Молотов шығармаларына лингвопоэтикалық талдау жасалынып, ақын шығармашылығына кеңінен зерттеу жүргізілген. Бүгінгі таңда өлеңдерге талдау жасаудың лингвистикалық, лингвостилистикалық кеңінен дамыған, ал лингвопоэтикалық талдау әлі ден өз кезегін күтуде. Мақалада лингвопоэтика мәселесін зерттеп жүрген ресейлік филологтар еңбектері қаралған және лингвопоэтикалық талдаудың ерекшелігі мен өзгешелігі туралы да айтылады. Ақын шығармаларының махаббат лирикасы, азаматтық лирика, отансүйгіштік поэзиясы т.б тақырыптардағы өлеңдеріне лингвопоэтикалық талдау жасалынды.

Көркем шығармаларды талдау лингвистикалық, әдеби тұрғыдан кең қарастырылған, соңғы жылдары лингвостилистикалық және лингвопоэтикалық тұрғыдан қарастыру ресейлік және отандық зерттеушілер тарапынан кеңінен қарастырылуда.

Көркем шығармашылықтағы сөзді талдауда катерогиялық тәсілдің пайда болуы, соңғысының мазмұны мен формалды сипат-

тамасы көркем әдебиетті эстетикалық және философиялық ұстанымы жағынан ұғынуға талпыныс жасаған. Ауызша және жазбаша тілмен білдірілетін шығармашылық пен бейнелу өнерінің маңызы мен амалын талдау Лессинг тарапынан жүзеге асырылған. Сондай ақ оның кейбір ережелерін Гердер, Гете, Шиллер, Шеллинг, Гегель, Фр. Шлегель жұмыстарында көруге болады. Жалпы есімі аталған ғалымдар тілді зерттеуде философиялық ұғыну және тілдің эстетикалық табиғатына мән берген. Жалпы осынау зерттеушілер мен ойшылдардың идеяларының бастауы Вильгельм фон Гумбольдт еңбектеріне негізделген, өйткені осы ғалым жалпы тіл білімі мен тілдің философиясын негізін қалаушы.

Белгілі орыс ғалымы В.Я. Задорнова лингвопоэтикаға мынандай анықтама берген: «филологияның ерекше бөлімі лингвопоэтиканың пәні көркем шығармада қолданылған тілдік амалдардың жиынтығы болып, олардың көмегімен жазушы, идеялық-көркемдік пиғылын іске асыруға, эстетикалық әсер етуге қол жеткізеді» [1, 59- б.].

Бұл тұста мынандай сұрақ туындайды көркем шығармаға жататын барлық мәтіндер лингвопоэтикалық талдауға келе ме? Көркем мәтіндердің барлығы жалпы алғанда оқырманға эстетикалық тұрғыдан әсер етеді және бірдей болмаса да әртүрлі мөлшерде эстетикалық құндылыққа ие. Алайда, ақпараттық мәтіндермен салыстырғанда, қосымша деп қаралатын тілдік бірліктердің белгілері, жалпы амалдардың бір бөлігі болып солардың есебінен эстетикалық әсер құрылады. Эстетикалық әсер оқырманға көркем мәтін арқылы әсер етеді және де бұл әсер көптеген факторлар себебінен қабатталады, солардың ішінен басқалар мен бірге стилистикалық таңбаланған тілдік бірліктер де бар. Осы бірліктер әсер ету қызметін жүзеге асырады, яғни сол бірліктер белгілі жағдайларда өздеріне тән қасиеттер арқылы өздерін лингвопоэтикалық және эстетикалық маңызды деп өзгерте алады.

Лингвопоэтика терминін қолдануда қиыншылықтарға тап келеміз, себебі бұл атау бағытқа қарай қарама қайшы келетін екі зерттеу үлгісін көрсетуде қолданылады. Оларды жеке алып қарастырар болсақ, біріншісінің мақсаты бір немесе топтық көркем мәтіндерде жеке көркемдік амалды қолдану арқылы тақырыптық-стилистикалық сипаттамасы толық көрінісін жаңадан шығару болса, екіншісі, нақты эстетикалық әсер жасауда және идеялық-көркемдік мазмұнды беруде жеке көркем мәтіндерді зерттеу арқылы формальды тілдік элементтердің рөлін анықтауға бағытталған. Екеуінің негізінде бір

ұстаным жатыр, ол дегеніміз, - мәтіннің мазмұн мен формальды амалдарын қарастырып, «лингвопоэтикалық» немесе «лингвопоэтика» терминдеріне бірлеседі, олардың түр қасиеттеріндегі өзгешіліктер, олардың қарама қарсы бағыттарын анықтау, бұдан былайғы нақтылау арқылы жүзеге асады – яғни «көркемдік амалдың лингвопоэтикасы» және «көркем мәтініне лингвопоэтикалық талдау» [2, 3-б.].

Лингвопоэтика филологияның бөлігі ретінде, көркем мәтінде қолданылған стилистикалық таңбаланған тілдік бірліктер қызметі мен салыстырмалы маңызды нақты идеялық-көркем мазмұн және эстетикалық әсер құрауда қарастырылады.

Лингвопоэтика ғылым ретінде жаңадан зерттеліп жүрген сала, көбінесе Ресей филологтары зерттеу жүргізіп жүр, осы тұста біршама ғылыми диссертациялар және оқулықтарды айта аламыз, ал В.Я. Задорнова, А.А. Липгарт сынды ғалымдар лингвопоэтиканың теориялық мәселелерін алға тартады, ал Қазақстан ғалымдарынан Алуа Темирболат, Алтынай Тымболова т.б. есімдерімен байланысты.

Әр қандай шығарманы талдап зерттеу үшін төмендегі шарттарға сүйенеміз. Алдымен, материал фрагмент емес глобалды болуы керек, өйткені талданатын мәтіндер корпусы ауқымды болмаса, фактерді жалпылағанда, қорытынды есепте қиындықтарға тап келуіміз әбден мүмкін, екінші алғы-шарт, зерттелініп жатқан құбылыстың сәйкестігі, мәтіндегі функционалды-стилистикалық мәртебесіне ие болуы және осыған сай типологиялық талдау жүргізуге болады.

Көп зерттеулерде лингвопоэтикалық маңыздылық пен лингво-поэтикалық қызметті қарастырғанда алдымен атрибутивті сөз тіркестердің лингвопоэтикалық маңыздылығын, критерийлерін анықтау, сосын барып олардың лингвопоэтикалық қызметтері қарастырылады. Осы екі категория арасында белгілі байланыс бар, алайда лингвопоэтикалық қызметті анықтауда тағы көрсеткіш – жалпы тілдік қолданыс контекстіне сәйкестендірілген тілдік бірліктердің баяндалуы\ баяндалмауы бағытына байланысты қарсы қойылуы.

Ауызша көркем шығармашылық қиын көп қырлы феномен, оның құрамы саналатын жеке мәтін, тілдік және ұғымдық ерекшелігіне байланысты әртүрлі сипаттағы талқылау әдістерін қажет етеді. Лингвопоэтикалық талдау ақын мен жазушының саналы түрде жазылған жұмысында жемісті қызмет көрсетеді.

Лингвопоэтикалық салғастыру әдісі негізінде сюжет пен функционалды-стилистикалық ұқсастықтарында белгіленген мәтіндерді салыстыруда жатыр (яғни тілдік бірліктердің сапалық құрамы

мен мазмұндық тарапынан салғастыруға келеді). Лингвопоэтикалық салғастырудың зерттеудің соңғы мақсаты әсер ету қызметі элементтерінің жиынтығы ретінде мәтінді қарастыру, ондағы әр элементке жеке алып қарастырғандағына қарай аз көңіл бөлінеді. Лингвопоэтикалық салғастыруға жеке мәтіндер өз ара немесе бір біріне қатысы жоқ мәтіндер, сонымен бірге «қосымша» мәтіндерде қарастырылады. («қосымша» мәтіндер деп пародия және бейімделген мәтіндер қаралады). Тәуелсіз Қазақстан елімізде 130 ден астам ұлт пен ұлыс өкілдері өзара ынтымақтастықта ғұмыр кешуде. Олардың өз мәдениетін, тарихын, әдебиетін, әдет-ғұрып, дәстүрлерін дәріптеуіне толық жағдай жасалынған.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев: «Қазақ жеріне тағдырдың жазуымен алуан түрлі ұлт өкілдері қоныс аударды. Біз оларға құшағымызды ашып, қазақи қонақжайлылықпен қарсы алдық. Олар біздің елімізде өсіп-өніп, бауырларымызға айналды. Қазір біз көпұлтты сипаты бар, біртұтас елміз. Жаһандану дәуірі – көпұлтты мемлекеттер дәуірі. Бұл – әлемдік үрдіс. Еліміздің дамуына барша ұлт пен ұлыс өкілдері бірге үлес қосты» – деп атап өткен болатын, сол ұлттардың бірі саны бойынша алтыншы орында тұратын ұйғыр халқы қазақстан әдебиетінің дамуына өз үлестерін қосып келеді.

Сонау 1932 жылы Қазақстан жазушылар одағынан ұйғыр секциялары ұйымдастырылған болатын, осы жылдар арасында мыңдаған кітаптар жарық көріп, жүздеген ұйғыр ақын-жазушылары өз ұлтының руханиятының дамуына үлес қосумен бірге басқа ұлттар арасында достық, сыйластық сезімдерімен мен бірге мәдениаралық байланыстар орнатып, әлемдік деңгейде татулық пен ынтымақтастықты күшейтіп келеді.

Қазақстандық ұйғыр әдебиеті қазақ, орыс, татар, неміс, өзбек әдебиеттерімен бірге жанаса дамып келеді, қоғамдағы шиеленістер, тарихи жағдайлар ұйғыр әдебиетінде де өз көрінісін тапты. Осы жылдар барысында ұйғыр әдебиетінің жарқын бейнелері Зия, Йүсүпбәк Мухлиси, Жамал Босақов, Мәсимжан Зулпикаров, Шайим Шаваев, Султан Жамал, Жамал Мұсаев, Турған Тохтәмов, Әхмәтжан Ғашири, Алимжан Бавдинов тәрізді көрнекті жазушылар шығармаларын айтатын болсақ, поэзияда да ұйғыр ақындарының қолтаңбасы айқын көрінеді. Олардың есімдерін ацтар болсақ: Хелил Ғәмраев, Долкун Ясенов, Савутжан Мәмәтқулов, Мәсимжан Зулпикаров, Һезим Бәхниязов, Батур Әршидинов, Абдуғопур Қутлуқов, Рәхимжан Розиев, Һебибулла Юнусов, Һезиз Һезимов, Аблиз Һезимов, Малик Садиров,

Абдурешим Мутәллип, Патигүл Сабитова, Мәшүр Жәлилов, Илахун Жәлилов, Илахун Ношуров, Ташполат Намәтов, Раһиләм Һапизова, Хуршидә Илахунова, Мирзахмәт Меримов сияқты белгілі ақындардың ізін ала Абдумежит Дөләтов, Жәмшит Розахунов, Баһар Рәһимов, Тельман Нурахунов, Нурахмәт Әхмәтов, Патигүл Мәхсәтовалар өз оқырмандарын тапты. Ал, драматургия, сын, әдебиеттану даму жолында өз қолтаңбаларын ұйғыр ғалымдары Махмут Абдрахманов, Рабик Исмаиловтардың ғылыми еңбектері бүгінгі ұйғыр әдеби үрдісінің дамуын анықтап отыр.

Тәуелсіз Қазақстандағы заманауи ұйғыр әдебиеті жаңа саты, жаңа көз қарас пен белестерден көрінуде. Бегілі әдебиеттанушы ғалым А. Тиливалди-Хамраев: «В эволюции современной уйгурской поэзии Казахстана на рубеже XX-XXI века наблюдаются четыре основных канона литературного направления: реализм европейской традиции и тюркский восточный классицизм, промежуточные нетрадиционные жанровые формы «чачма шеир» и современное поэтическое течение модернистского толка «тутук» («сокрытие»), которое получило название в поэзии уйгуров СУАР КНР - «гунго»» [3, 59- б.].

Қазақстан ұйғыр ақындарының шығармаларында осы төрт ағымдың өкілдерін кездестіреміз. Біз қарастырғалы отырған ұйғыр ақыны Вильям Молотов шығармашылығы біздің ойымызша көбінен еуропалық реализм дәстүрінде жазылған, кей өлеңдері түрк шығыстық классицизмге жатады.

Вильям Молотов білімі жағынан әдебиет, филологияға қатысы жоқ, Қазақ Ұлттық Техникалық университеттің бітіріп, инженер-эколог мамандығы бойынша жұмыс жасауда алайда, мектеп табалдырығынан-ақ әдебиет, публицистикаға жақын болып өскен, «Коммунизм туғи» (кәзіргі «Уйғур авази») газет беттерінде мақала, өлең, кроссворд, ребустары жарық көрген. 1998 жылы Түркияда өткен Дүниежүзілік түрк жастары құрылтайына қазақстандық ұйғыр жастары атынан қатысып, өлеңдері түрк, әзербейжан тілдерінен аударылып баспадан шыққан.

2006 жылы «Сирлиқ аләм» («Тылсым дүние»), ал 2013 жылы «Көк бөрә әвладимән» («Көк бөрі ұрпағымын») кітаптары басылды. Соңғы кітабы үшін 2015 жылы әдебиет және өнер салалары бойынша Президент атындағы стипендианың иегері атанды.

Бұл күндері балаларға арналған кітапты баспадан шығару алдында тұр.

Жас ақын кітабы жарыққа шыққалы белгілі ұйғыр әдебиетшілері, сыншылары тарапынан қарастырылып келеді, мысалы А. Изимиз:

Жутуңни қәдирлигин, муқәддәс тут,

Ана жут — билсәң сениң алий сотиң, — екі шумақ жайлы

«Вэтән, Ана-жут сөйгүси инсанийәткә ортақ сөйгү. Шуңлашқа уни махтимиған, мәдһийилимигән шаирлар камдин-кам. Жүмлидин, бизниң шаирлиримизниңму бу һәктә язған шеирлири нурғун. Бирақ улар жутни көкләргә көтирип махтиған, дунияда һеч қандақ жут мениң жутумға тәң кәлмәйду, дейиш билән чәкләнгән болса, Вильям уни шу жутта яшиған һәркимниң, мөрिति кәлсә, униң тәғдирини бәлгүләп беридиғанму, яхши болса — тәбрикләп, яман болса, жазалашму қолидин келидиған соти болалайдиғанлиғини ейтиш билән, жут тоғрилиқ йеңи пикирни оттуриға қойған».

Бұл жерде әдеби сыншы ақынның отан, туған жерін суреттеуде шексіз махаббат, мақтау мадақтау емес, сол елді мекендің сениң істеген жұмысың, енбегіңді мақтау мен бірге сынға алатын, сениң орның мен қызметіңді бетіңе тік айтатын сот екендігін көрсетіп, жаңа идея, жаңа сипаттама берілгенін көрсетеді.

Бізде әдебиетші ағамыз бен толық келісеміз, қосарымыз ұйғыр халқының мәдени, тарихи, ұлттық болмысы қатта байланған «Ана жут» «туған жер, елді мекен» ауқымды отаннан да ыстық екенін көрсетсе керек және ақын микроқоғамнан басталатын махаббат макроқоғам Отан түсінігіне байланысатыны сөзсіз.

Осы тұста сыншы ақынның кейбір тұстарын сынға алған, мысалы:

Бағлағқа, қолға һәргиз төзәлмигән,

Жәлиқ — сақтилиқни көзләлмигән.

«Бу икки мисрада шаиримиз униң қапийәсигә етивар бәргәндә, уларниң мәналириға диққәт қилмиған. Шу сәвәптин «көзләлмигәнниң» көзлимигән яки көзләшни халимиған, дегән мәна бәрмәйдиғанлиғини аңқиралмиған».

Ақынның кей сөздердің мағыналарын толықтай аңғармағанын ескертеді мысалы, «көзләлмигән» «көзделмеген» орнына «көздемеген» «көзлимигән яки көзләшни халимиған» ауыстыруылуы керек екені айтылады, біздің ойымызша «жа, сахта» сөздері синоним болып, біреуі қытай тілінен кірген кірме сөз болса «жа», ал «сахта» түрк сөзі, осы орайда біреуінің орнына мағынасы басқа сөзді алған дұрыс болар еді.

В. Молотовтың «Көк бөрә әвладимән» («Көк бөрі ұрпағымын») кітабы 106 беттен тұрады және бес тарауға бөлінген.

1. Хәлқим мениң боғулмас үнүм!

2. *Сөйгүсиз яшисаң бил, адам, Мәңгүгә қараңғу бу алам.*
3. *Ана жутум- алий сотум, Анам билән өчмәс отум.*
4. *Немә десәң әгәр достум, бу һаят, Һаят дегән паянсыз бир каинат.*
5. *Жүрәктин оргиган ой тамчилирим, Көңлүмдин көңүлләргә әлчилирим.*

Ұйғыр әдебиетінің көрнекті сыншысы әрі зерттеушісі профессор, филология ғылымдарының докторы А. Хамраев көрсеткендей: «В уйгурской поэзии современный лирический герой выступает не только в духовной или социальной сущности. А во всех своих жизненных проявлениях, во всей полноте, как действительно живое, реальное лицо. Такое воспроизведение жизни является характерной чертой уйгурской поэзии реалистического изображения действительности в наше время» [3, 67 -б.].

Осы сын В. Молотов шығармашылығына қатысты айтылғандай, ақын өз шығармашылығында шынайы өмірді өте айқын, шыншылдықпен бейнеле біген, халқының тәуелсіздігін, өз бақытымен ұштастырған.

Мысалы, «Хәлқим» өлеңінде жеке бақытын халық азаттығы, бақыты, тәуелсіздігімен байланыстырып, елі егеменді болмай, өз бақытының болмайтынын ашып көрсеткен.

Шу чигич соаллар қайними ичрә,
Түгмәннің тешидәк пеқирар көңлүм.
У бәзи жавапни билмәй аварә,
Мошундақ гәмләрдә өтәрму өмрүм [4, 4- б.].

Вильям Молотов шығармашылығының ұштас бөлігі қазақ халқы мен ұйғыр халқының ғасырлар бойы жалғасып келе жатқан достығы мен бауыр-тамырластырығын бейнелеу болып саналады. Келесі өлеңі «Өткенің дастан» өлеңін қарастырса - «Өтмүшиң дастан»:

Барчә милләт тамыр болуп әзәлдин,
Бәһир елип ән-күй билән фәзәлдин.
Төрт түлүккә яйлиғини толтуруп,
Етизлирим ашлиқ билән безәлдин.

Қиз елишип, қиз беришип тойлишип,
Жут тәғдирин, әл тәғдирин ойлишип.
Һаят билән биллә чамдап келиду,
Хошаллиғин тәң бөлүшүп, сийлишип [4, 62- б.].

Ғасырлар бойы жалғасып келе жатқан достық, бауырластық, қыз беріп, қыз алып қудалыққа айналған қарым қатынас, өзара сыйластық,

туыстық сезімдер нық орын алып, екі халық арасында ата кәсіп егіншілік пен шаруашылық әр қашан ұштасып келетінін және ұлттар ара сыйластық әр қашан орын алатыны және болашақ та да осы дәстүр үзілмей, екі халық достығы мәңгілікке жалғасқанын қалайтынын басып айтылған.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Задорнова В.Я. Словесно-художественное произведение на разных языках как предмет лингвопоэтического исследования: дисс.... докт. филол.наук. - М., 1992.
[2] Липгарт А.А. Методы лингвопоэтического исследования. - М., 1997.
[3] Хамраев Т.А. Уйгурская поэзия независимого Казахстана. Социо-культурный дискурс: Монография. – Алматы, 2014. – 256 с.
[4] Молотов В. Көк бөрә әвладимән\шеирлар. – Алматы. 2013.- 108 б.

REFERENCES

- [1] Zadornova V.Ya. Slovesno-khudozhestvennye proizvedeniye na raznykh yazykakh kak predmet lingvopoeticheskogo issledovaniya:diss.... dokt. filolog.nauk. M. 1992. 195 s. [in Rus.].
[2] Lipgart A.A. Metody lingvopoeticheskogo issledovaniya. M., 1997. 118 s. [in Rus.].
[3] Khamrayev T.A. Uigurskaya poeziya nezavisimogo Kazakhstana. Sotsio-kulturnyj diskurs: Monografia. Almaty, 2014. 256 s. [in Rus.].
[4] Molotov V. Kok bora avladiman/ sheirlar. Almaty, 2013. 108 b. [in Uyig.].

Розиева Д.С.,

доктор PhD, старший преподаватель,
КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: rsdilfuza@mail.ru

ЛИНГВОПОЭТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ВИЛЬЯМА МОЛОТОВА

Ключевые слова: произведения Вильяма Молотова, лингвопоэтика, лингвостилистика, гражданская лирика, патриотическая поэзия.

Аннотация. В статье рассматривается произведения разной тематики молодого уйгурского поэта Вильяма Молотова. Автор показывает разницу между видами анализа художественного произведения такими, как лингвистический, лингвостилистический и лингвопоэтический и иллюстрирует их примерами. Произведения Вильяма Молотова такие, как любовная лирика, гражданская лирика, патриотическая поэзия были тщательно исследованы, проведены различные анализы. Автор также рассматривает роль поэта в современной уйгурской литературе, делает обширное исследование по творчеству поэта. Статья может быть полезным ресурсом для молодых ученых по филологии и, в частности, по литературоведению.

Статья поступила 22.12.2016 г.

UDC 81`42

Tairova G.A.,

master of humanitarian sciences, MA teacher,
Chair of Speech Practice of the Foreign Languages,
Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan, inyaz_master@mail.ru

Kaliyeva Zh.Zh.,

master of humanitarian sciences, MA teacher,
Chair of Speech Practice of the Foreign Languages,
Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan, Zh.kl1992@mail.ru

POLITICAL INTERNET DISCOURSE AS A NEW LINGUISTIC PARADIGM

Keywords: discourse, political discourse, Internet-discourse, political website, translation of discourse, discourse genres, functions of discourse, examples of political Internet-discourse

Abstract. This article is devoted to the detailed analysis of such new linguistic paradigm as the Political Internet discourse, being rather new, but already widely used and studied in details by linguists and arisen in the middle of 20th – the beginning of 21st centuries, in connection with emergence of such widespread phenomenon as the Internet. Thanks to synthesis of linguistics, policy and the Internet we can consider this phenomenon within linguistic sciences. This paper is sent for consideration of its characteristics. The following concepts as “discourse”, “A political discourse” and “Internet discourse” are considered and revealed, which will help to open and to analyse the concept “Political Internet discourse” completely. The main genres of Political Internet discourse are presented for broader and profound studying of this type of discourse, the main communicative genre of Political Internet discourse called as “the political website” is offered for a basis. Linguistic and stylistic features of this type of discourse are opened. There are given examples the linguostylistic features of the texts placed on political websites.

Information technologies development stimulates emergence of new forms of communication which occupy new niche in modern society. Nowadays, linguistics builds a new cognitive paradigm which develops within the terms of Internet discourse. The innovative direction of researches draws attention of famous linguists and causes emergence not only of new terms, but also forms concept about the new linguistic paradigm – Political Internet discourse.

Particular interest causes political Internet discourse, whereas political influence and manipulation with public consciousness amplified in the light of modern sociolinguistic researches and new technologies which arose in the middle of 20th and the beginning of 21st centuries as in connection with expansion and increase of Internet and mass media in the modern world.

We would like to pay attention to Political Internet discourse in this article which is the variety of one of the types of discourse. According to sociolinguistic researches, the Political Internet discourse, being one of the main and latest types of a discourse which arose on a joint of a new

innovative and technological eyelid, takes a special place within society nowadays.

So, what is the Political Internet discourse?

The Political Internet discourse is the difficult social phenomenon, because various techniques of interpretation of this category and various methodological approaches are applied to its analysis. There are various directions in studying of language communication, a discourse (in a broad sense) and language pragmatics in linguistic literature [1, p. 57].

Before starting the detailed analysis of this linguistic phenomenon and characteristics of political Internet discourse, it is necessary to define the basic concepts and give definition to such terms as ‘discourse’, ‘political discourse’ and ‘Internet discourse’ which in their unity represent the uniform expression ‘political Internet discourse’. We should consider each of them separately, in consequence of which it will be possible to receive a full picture of this linguo-political phenomenon.

Since a large number of works is devoted to the category ‘discourse’, we can notice that it is quite difficult phenomenon as works’ analysis testifies. The discourse is allocated in comparison with other linguistic phenomena in linguistic literature. In particular, linguists always notice dichotomy ‘a discourse (oral) – the text (written)’.

A great number of researches are devoted to the discourse and text analysis, therefore it is possible to give distinctive characteristics of these two categories:

1. The category of discourse is regulated by sphere of sociolinguistics while the category of text belongs to linguistics more. N. D. Arutyunova defines the text as verbal representation (‘verbal record’) of a communicative event, and a discourse – as ‘the text in event aspect’, ‘the speech immersed in life’.

2. The text and a discourse are connected by the realization of relations: the discourse finds reflection in the text, ‘the discourse arises and comes to light in the text and through the text’. At the same time this relation is not unambiguous, any text can be expression of the realization of several, sometimes competing and the contradicting, discourses. Each concrete text, as a rule, embodies in its lines several kinds of a discourse.

3. The discourse and the text are opposed in the category ‘relevance/virtuality’. The discourse is considered as a real speech event, as ‘coherent text created in the speech’. The text is deprived of rigid attachment by real time; it represents the abstract mental construct which is realized in a discourse. The discourse is closely connected with sociology of knowledge,

and respectively is object of sociological researches, the same can be told about political discourse.

Thus, from the point of view of sociolinguistics, the discourse is the interaction of society participants considered and studied from the point of view of their belonging to this or that social group or in relation to this or that typical speech-behavioural situation, for example, institutional communication. If we consider classification of discourse, from sociolinguistics positions, according to the linguist V. I. Karasik, there should be noted two central types of discourse:

- personal (personal focused);
- institutional [2].

According to the theory offered by Dutch scientist T. Van Dyjk, political discourse should be considered as the class of genres limited to the social sphere; political debate, political discussions, party programs, speeches of politicians are those genres which belong to the sphere of policy. Also linguist claimed that distinctive feature of political discourse is an ability to influence citizens' minds and moods which is emphasized in the following definition: 'it is promotion of these or those ideas, emotive impact on citizens of the country and their motivation to political actions, development of public consensus, acceptance and justification of socio-political decisions in the conditions of plurality of the points of view in society'. Thus, the political discourse possesses manipulative action.

From the point of view of American linguist Z. Harris, there is another, but close to the first, definition of political discourse. This type of the discourse is the phenomenon of interaction of linguistics and political action which develops in certain situations and is directed on realization of the definite purposes connected with policy.

As Internet entered our lives, linguists tried to develop its link with discourse. Internet discourse is a new niche in the modern theory about discourses which is closely connected with society and which has full authority to be considered as one of separate independent types of the discourse in spite of the fact that it appeared rather recently. Internet communication led to neutralization of the deepest opposition of speech types – oral and written and created, in our opinion, new special type of the speech – the speech of Internet discourse.

Internet discourse is the text existing in Internet system in which persuasive communicative installation reflects the subjective–personal author's position created by taking into account psychological, linguistic and technological factors.

It is known that many political actions by nature are speechactions, therefore the speech appears not as means of reflection of political reality, but becomes this reality. Fully it belongs to a political Internet discourse which has a resistant tendency to expansion as today it is almost impossible to win race for power and to hold it, ignoring Internet and mass media.

The main function of global Network in activity of modern political institutes consists in providing constant political discourse with possibility of electronic feedback in real time between political elite and civil society. This way of communication has also such advantages as almost instant placement of any information, lack of existential borders, possibility of thematic search and fast communication for monitoring of a situation.

Internet resources which, first of all are those “additional opportunities” by means of which politicians communicate with the electorate. They are personal websites within which e-mails, blogs, forums, conferences, polls, the press centers, public receptions, as a rule, function.

According to the linguist E. I. Sheygal, the important function of Political Internet discourse is the influencing one which is directed on society’s impact in communications. Politicians are guided on it in a choice of linguistic means which is carried out through Internet system. Also leading role is played by distribution of information (informing audience on events of internal and international life) as at the present stage the Internet became the main means of obtaining information.

Besides, it is important to list other not less important functions of Political Internet discourse:

- analytical function;
- regulatory function;
- estimated function;
- the predicting function;
- manipulative function.

The linguistic component of the personal political sites of the British politicians includes two basic elements: the direct text maintenance of the site and information resources presented on the site.

Peculiarity of the second component is that they can be organized as in the form of written sources, and audio-and video files, i.e. in their oral form of presentation.

We can define style of the personal political sites as close to publicistic. It is characterized by: 1) laconicism of statement, language economy; 2) selection of language means with the purpose to achieve clarity of statement; 3) the use of political lexicon and phraseology borrowed

from other styles; 4) use of speech stereotypes, cliché; 5) genre variety and variety of language means, polysemy, emotional and expressional lexicon; 5) imperativeness; 6) semantic and informative saturation; 7) demonstrativeness.

The most important peculiar feature of the Internet is interactivity and possibility of immediate feedback is widely used by political leaders and is presented by various forms.

Lexical structure of texts presented on the site is possible to divide on:

- everyday lexicon,
- political terminology,
- electronic impregnations,
- reductions and acronyms.

Simplicity and laconicism, shorter phrases, prevalence of simple and incomplete sentences, such elements of informal conversation as any reductions, introduction set phrases and offers, inserts are peculiar for them that are directed on creation of the atmosphere of informal interpersonal communication of the deputy with the voters.

For example, it is possible to meet many short grammatical forms on political sites, which, as we know, is characteristic of informal conversation and is used very seldom in the written form.

For instance:

It's really important that I keep hearing your views about our community and our country.

I'm always interested to hear what people in my constituency think, so please get in touch by using the contact details on the right.

Texts represent the address from the first person in colloquial style and a large number of emotionally marked lexicons which is characteristic for the personal political web sites:

I was very pleased indeed to be returned as the Member of Parliament for Tewkesbury at the recent General Election. It has been my pleasure and privilege to have served the area since 1997 and I look forward to doing so for this Parliamentary term.

Some texts combine both gratitude, and a greeting from the first person. Such emotional, personal and informal texts make audience feel like deputy addresses personally to each of them; however, it is not peculiar in their oral speech, for example at any conference:

I would like to thank all the residents of the constituency who voted to re-elect me as their Member of Parliament. I am very grateful to have the opportunity to serve you again.

Thus, now, the Internet space continues to form and develop the special communication segment possessing the characteristic linguistic and extralinguistic features defining its uniqueness. It is obvious that the speech of political Internet discourse occupies the special niche in a language continuum therefore in further researches it is expedient to carry out its system analysis, to define balance between an oral and written component, and also to plan prospects of further development.

REFERENCES

- [1] Makarov M.L. *Osnovy teorii diskursa*. - M.: Gnozis, 2003. - 280 s. [in Rus.].
[2] Karasik V.I. *Yazykovaya lichnost': institutsionalnyi I personal'nyi diskurs*: Sb. nauch. tr. - Volgograd, 2000. - S. 5-20 [in Rus.].
[3] Albright M. *The Mighty and the Almighty: Reflectionson America, God, and World Affairs*. - N.Y., 2006.
[4] Brodsky M. *Learning Cultures in the Age of Globalization (precedent phenomena in intercultural communicationand translation) // Russia and China in the Modern Global World*. - Chanchun, 2007. - P. 257 - 264.
[5] Buzadzhi S. *Translating the News into English // Mosty*. - 2009. – № 4 (24). – P.42-44.
[6] Lakoff G. *Metaphor, Morality, and Politics, Or, Why Conservatives Have Left Liberals in the Dust*. Access URL: <http://www.wvcd.org/issues/Lakoff.html>. Accessed 12.12.2016.
[7] Marret C. *Idioms // Encyclopedia of Linguistics Vol. 1 ed. by Ph.Strazny.*- N.Y., 2005. - P. 494-495.
[8] Munday J. *Introducing Translation Studies*. - L.; N.Y., 2008.
[9] Pym A. *Epistemological Problems in Translation and Its Teaching: A Seminar for Thinking Students*. - Caminade, 1993.

Таирова Г.А.,

гуманитарлы ғылымдарының магистранты,
оқытушы, шет тілдер сөйлеу тәжірибесі кафедрасы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӨТУ,
inyaz_master@mail.ru

Қалиева Ж.Ж.,

гуманитарлы ғылымдарының магистранты,
оқытушы, шет тілдер сөйлеу тәжірибесі кафедрасы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӨТУ,
Алматы, Қазақстан, zh.kl1992@mail.ru

ЖАҢА ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ПАРАДИГМА-САЯСИ ИНТЕРНЕТ-ДИСКУРС РЕТІНДЕ

Тірек сөздер: дискурс, саяси дискурс, Интернет-дискурс, саяси веб-сайт
Андатпа. Бұл мақалада ХХ ғасырдың соңы мен ХХІ ғасырдың басында интернеттің пайда болуымен кең таралып, сондай-ақ лингвисттер тарапынан зерттеліп үлкен қолданысқа ие болған жаңа лингвистикалық парадигма – Саяси Интернет-дискурс мәселесі қаралады. Біз лингвистика, саясат және интернеттің

синтезі арқасында бұл құбылысты лингвистикалық ғылымның аясында зерттей аламыз. Сонымен қатар мақала Саяси Интернет-дискурстың өзгеше ерекшеліктерін зерттеуге бағытталған. “Саяси интернет дискурс” ұғымының мәнін толық ашуға “дискурс” “Саяси дискурс” “Интернет-дискурс” секілді түсініктер көмектеседі. Осы Саяси интернет дискурсын терең зерттеу мақсатында оның негізгі жанрлары ұсынылып, сонымен қатар оның “саяси веб-сайт” деп аталатын коммуникативті жанры негізге алынып отыр. Бұл дискурстың лингвистикалық және стилистикалық жақтары ашылған. Саяси веб-сайттарда мәтіндердің лингвостилистикалық ерекшеліктерін көрсететін мысалдар келтірілген.

Таирова Г.А.,

магистр гуманитарных наук, преподаватель,
кафедра практики речи иностранных языков,
КаУМОиМЯ им. Абылай хана, inyaz_master@mail.ru

Калиева Ж.Ж.,

магистр гуманитарных наук, преподаватель,
кафедра практики речи иностранных языков,
КаУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан, Zz.kl1992@mail.ru

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ИНТЕРНЕТ-ДИСКУРС КАК НОВАЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА

Ключевые слова: дискурс, политический дискурс, Интернет-дискурс, политический веб-сайт, перевод дискурса, жанры дискурса, функции дискурса, примеры политического Интернет-дискурса

Аннотация. Данная статья посвящена подробному анализу такой новой лингвистической парадигмы как Политический Интернет-дискурс, являющейся сравнительно новой, но уже широко используемое и подробно изучаемое лингвистами и возникшей в середине 20 – начале 21 веков, в связи с появлением такого широко распространенного явления как Интернет. Благодаря синтезу лингвистики, политики и Интернета мы можем рассматривать данное явление в рамках лингвистических наук. Статья направлена на рассмотрение его характерных особенностей. Рассмотрены и раскрываются следующие понятия: «дискурс», «политический дискурс» и «Интернет-дискурс», которые помогут полностью раскрыть и проанализировать понятие «политический Интернет-дискурс». Представлены основные жанры политического Интернет-дискурса, для более широкого и углубленного изучения данного типа дискурса, предлагается за основу основной коммуникативный жанр политического Интернет-дискурса, именуемого как «политический веб-сайт». Раскрыты лингвистические и стилистические особенности данного типа дискурса. Приведены примеры лингвостилистических особенностей текстов размещенных на политических веб-сайтах.

Статья поступила 27.12.2016 г.

Tsoy A.A.,

Master, Teacher,

Chair of Speech Practice of the Foreign Languages,
Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan, anastasia2411@list.ru

Alikulova A.T.,

Master, Teacher, Chair of Speech Practice of the Foreign Languages,
Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan, Akerke.alikulova@bk.ru

PECULIARITIES OF POLITICAL DISCOURSE IN SPAIN AND ITS INTERRELATION WITH POLITICAL SITUATION OF COUNTRY

Key words: political discourse, political terminology, phraseological units, introductory words, political euphemisms, rhetorical question, lexical repetition.

Annotation. The article discusses the concept of political discourse in the works of Spanish and Latin American scientists, lexical and rhetorical features of political discourse in Spain. The paper examines the impact of the political situation of the country on the formation and development of appropriate political language. Identifying features of the political discourse in Spain is carried out by us on the material of Spanish statesmen's speeches.

УДК 81'42

Цой А.А.,

магистр, преподаватель кафедры ПРИЯ,

КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан, anastasia2411@list.ru

Аликулова А.Т.,

магистр, преподаватель кафедры ПРИЯ,

КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан, anastasia2411@list.ru

ОСОБЕННОСТИ ПОЛИТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА ИСПАНИИ И ЕГО СВЯЗЬ С ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИТУАЦИЕЙ СТРАНЫ

Ключевые слова: политический дискурс, политическая терминология, фразеологические единицы, вводные слова, политические эвфемизмы, риторический вопрос, лексические повторы.

Аннотация. В статье рассматриваются понятие политический дискурс в трудах испаноязычных и латиноамериканских ученых, лексические и риторические особенности политического дискурса Испании. В статье рассматривается влияние политической ситуации страны на формирование и развитие соответствующего политического языка. Выявление особенностей политического дискурса Испании проводится нами на материале выступлений государственных деятелей Испании.

Политический дискурс каждой страны всегда неразрывно связан с ее историей, менталитетом, культурой, развитием и нормами общественного поведения. Испанские лингвисты отмечают, что политический деятель должен обладать политической харизмой, использовать приемы театральности, что связано с повышенной эмоциональностью и экспрессивностью жителей Испании и стран Латинской Америки, также политический дискурс должен быть

аргументативен в отношении любых опровержений. В испаноязычной лингвистической литературе политический дискурс рассматривается как многоплановое и многоаспектное явление, как взаимосвязь тождественных элементов, выстраивающих единое целое [1].

Испаноязычный политический дискурс существенно отличается от политического дискурса Казахстана. Политический дискурс любой страны зависит от политической и экономической ситуации данной страны, политический дискурс влияет на речь в целом и адаптируется к изменениям в обществе. Эти факторы влияют на создание, а в дальнейшем и использование соответствующего политического языка. Например, особенностью политического дискурса Казахстана является то, что он делится на казахоязычный политический дискурс и русскоязычный, поскольку казахский язык носит статус государственного языка, за русским языком на сегодняшний день закреплен де-юре статус «языка межнационального общения».

Согласно исследованию вице-президента Казахского центра гуманитарно-политической конъюнктуры Мамираимова Т. в казахоязычном политическом дискурсе часто апеллируют к патриотическим чувствам казахоязычной аудитории [2]. А в испаноязычном политическом дискурсе часто апеллируют к детальному освещению реализуемых социально-экономических мер, аргументационному обоснованию общей политики, оппозиционным высказываниям.

Испаноязычный политический дискурс также имеет свои особенности и характерные черты, отличные от казахстанского. Так, в качестве примера можно привести слова *nación* (нация) и *nacionalidad* (национальность). В Испании нацией считается только испанская, а все остальные народности – баски, галисийцы, каталонцы являются национальностями. Также понятие «*nacionalidad*» означает принадлежность к определенной нации по признаку гражданства [3, с. 216].

В Казахстане же понятие «национальность» означает принадлежность гражданина к определенной этнической группе, а согласно словарю Ожегова «нация - это исторически сложившаяся общность людей, образующаяся в процессе формирования общности из территорий, экономических связей, литературного языка, особенностей культуры и духовного облика; в некоторых сочетаниях: страна, государство» [4].

В Казахстане национальное строительство осуществляется именно на гражданской концепции нации и гражданской идентификации. Это общепринятое в мировой практике и международном праве понимание

нации, как сообщества всех граждан государства независимо от их этнической, культурной, религиозной и иной принадлежности. Точно таким же образом определяется нация в Конституции Казахстана, поскольку она основана на международном праве. Именно это является главной внешней причиной сплочения казахстанцев на основе гражданства. Гражданскую идентификацию Президент предлагает с самых первых дней независимости Казахстана. На этой форме идентификации основана казахстанская модель межэтнического согласия и мира, получившая международное признание [5].

Другой пример можно привести с понятием «председатель правительства». В Испании председателя правительства называют „Presidente del Gobierno“ (Президент правительства), но главой государства является король. В Казахстане глава государства – Президент, а председателем правительства является премьер-министр.

К лексическим особенностям испаноязычного политического дискурса относится использование лексических единиц отрицательной семантикой и слов с отрицательными частицами [6]. Наиболее часто данные лексические единицы используются для дискредитации политического оппонента, поскольку при помощи лексических единиц с отрицательной семантикой и слов с отрицательными частицами спикеры имеют возможность выразить свою отрицательную оценку к определенным событиям или действиям. Частое использование данных лексических единиц в политическом дискурсе, в особенности, если речь идет о политической критике, которая всегда имеет место на собраниях депутатов, на собраниях конгресса и т.д., создает в сознании слушателей отрицательный образ в целом, в отношении проводимой политики, политического деятеля, политической программы или политической партии, что в конечном итоге может заставить людей отказаться от определенных политических убеждений и принять новые.

Характерными чертами испаноязычного политического дискурса является широкое использование профессиональной политической терминологии [7, с. 100]. По словам Тереховой Е., «Мир политики, политический дискурс – это особый мир, имеющий свои особые правила, свою «терминосистему», свои собственные политические устойчивые сочетания и ярлыки» [8, с.159].

Из этого следует, что политический дискурс и вообще политический язык не может существовать без терминологии.

Существует различные классификации фразеологических единиц, согласно определенным критериям. Однако наше внимание привлекает

классификация, предложенная Сулавко А.Ю. Она исследовала фразеологические единицы в испаноязычном политическом дискурсе и классифицировала их следующим образом:

1. фразеологические единицы, соотносимые с понятием:

- номинативные фразеологические единицы: *primera dama* (первая дама) – первая леди, супруга президента; *quinta columna* – пятая колонна;

- идеологемы: *la quinta pata del gato* (пятая лапа кота) – пятое колесо в телеге; *hacer una de las suyas* (сделать одну из своих) – действовать на свой лад.

2. фразеологические единицы, соотносимые со следующими видами речевых актов:

- ассертивы (наклонение, выражающее эпистемическую необходимость, или уверенность. Ассертив служит выражению известной и неизвестной информации, не относится к институциональным актам и не выражает психологических состояний): *de mis viñas vengo* (я иду со своих виноградников) - я тут ни при чем;

- директивы (высказывание, в котором распоряжение или директива выражено в иной синтаксической форме. Тип речевого акта, целью которого является попытка со стороны говорящего добиться определенных действий со стороны слушающего): *no cante victoria* (не пойте победу) – не говорите раньше времени;

- комиссивы (речевой акт, в котором говорящий принимает на себя некое обязательство): *no es para tanto* – все не так плохо;

- экспрессивы (выражает психологическое состояние, задаваемое условием искренности относительно положения вещей, которое определено в рамках пропозиционального содержания): *más se perdió en Cuba* (больше было потеряно на Кубе) – и не такое бывало;

- декларативы (вносят изменения в статус указываемого объекта или предмета): *a otro perro con ese hueso* (брось эту кость другой собаке) – расскажи это кому-нибудь другому;

- квестивы (вопрос ли обращение к слушающему): *se le ha comido la lengua el gato* (кошка съела ваш язык) – язык проглотили;

3. устойчивые выражения, не имеющие определенного образа:

- начало реплики или приветствие: *en primer término* - в первую очередь; *ni que decir tiene* – само собой разумеется;

- завершение реплики, прощание: *al fin y al cabo* – в конце концов; *a la postre* – на десерт; *para el colmo* – в довершении всего;

- единицы, которые вносят поправки в высказывание: *a la verdad* – по правде говоря; *mejor dicho* – точнее сказать; *en el fondo* – в основном;

a eso voy – я к этому и веду; a lo mejor – во всяком случае [9, с. 174-175].

Для построения понятной и убедительной конструкции текста, политические деятели зачастую используют вводные слова. Многие лингвисты считают, что вводные слова представляют собой логический и лингвистический способ убеждения, поскольку реципиент настроен на восприятие конкретных фактов, а не на общие рассуждения. Таким образом, вводные слова подчеркивают важную мысль, с их помощью можно выделить конкретную мысль [10, с.69-70].

На наш взгляд вводные слова испанского языка можно разделить на следующие группы:

1. слова, выражающие чувства говорящего:

afortunadamente – к счастью; *lamentablemente* – к сожалению; *por asombro* – к удивлению; *a dicha* – по счастью;

2. слова, для оформления мысли:

con otras palabras – иначе говоря, другими словами; *hablando francamente* – мягко выражаясь; *por decirlo así* – так сказать; *así que* – таким образом;

3. слова, указывающие на источник сообщения:

a mi modo de ver – по-моему; *cómo se dicen* – как говорят; *según* – согласно;

4. слова, указывающие на степень информационной достоверности:

sin ninguna duda, indudablemente – несомненно; *¡claro!*, *¡por supuesto!* – конечно; *evidentemente, obviamente* – очевидно; *probablemente* – вероятно; *a lo mejor, igual, quizá(s)* – может быть; *sin duda* – без сомнений;

5. слова, указывающие на связь и последовательность изложения мыслей:

entonces, pues, así – так; *por (lo) tanto, por consiguiente* – следовательно; *y al contrario, por el contrario* – и наоборот; *en general* – в общем; *en particular* – в частности; *en primer lugar* – во-первых; *por un lado* – с одной стороны; *por otro lado* – с другой стороны;

6. слова, указывающие на обычность действия:

normalmente, habitualmente – обычно;

7. слова-обращения к собеседнику:

como veis (como ve/cómo ven) – как видите; *imagina que* – представьте себе; *si quiere saber* – если хотите знать;

8. слова, указывающие на экспрессивность высказывания:

verdaderamente, de verdad, de hecho – по правде; *¿estáis de broma?* (*¿está usted de broma?/ ¿están ustedes de broma?*) – вы шутите?;

sinceramente, francamente – если говорить честно; *entre nosotros* – между нами.

В качестве особенности испаноязычного политического дискурса можно привести частое использование политических эвфемизмов [11, с.139]. Некоторые лингвисты рассматривают политические эвфемизмы как средство манипулирования человеческим сознанием, а именно общественным сознанием. По мнению Морозова М.А. власть вынуждена использовать в публичных обращениях и политических выступлениях определенные приемы и выражения, это связано с необходимостью поддержания стабильности и неспокойной политической ситуацией в современном мире. Политические эвфемизмы являются наиболее распространенным средством иносказания, также они являются «эффективным средством воздействия на сознание, формирование общественного мнения, создания правильного политического имиджа» [12, с.24]. Понятие «политический эвфемизм» используется в «текстах политической коммуникации, адресатом которых является массовая аудитория, с целью смягчить негативные ассоциации, связанные с некоторыми фактами, часто за счет искажения смысла самого описываемого факта» [13, с.51]. В политических выступлениях роль эвфемизмов очень важна, поскольку они могут смягчить грубое или неприятное или закамуфлировать смысл сказанного. В большинстве случаев политические эвфемизмы призваны сгладить, завуалировать или смягчить негативные факты действительности.

*Soy un militante de base. Hace un año y medio no estaba en política. He sido **trabajador** autónomo, he sufrido el **desempleo** juvenil y ahora soy profesor universitario (Pedro Sánchez).*

*Я – военный. Полтора года назад, я еще не был в политике. Я работал, в качестве наемного **работника**, и страдал от **безработицы** (незанятость населения) среди молодежи, а сейчас я – профессор университета (Перевод автора).*

В данном случае для смягчения грубого слова «раго» – «безработица», он говорит «desempleo» - «незанятость населения», или «*trabajador*» - «работник», вместо «*obrero*» - «рабочий».

В испаноязычном политическом дискурсе могут присутствовать лексемы, которые обозначают положительные или отрицательные эмоциональные состояния. Примеры положительных и отрицательных лексем:

Creo en.....; espero.....;..... es bien;..... es mal; no creo en.....; no espero, que.....; tengo esperanza, que.....;

Я верю в.....; надеюсь, что.....;это хорошо;это плохо; я не

верю в, я не жду....., у меня есть надежда, что

В испаноязычном политическом дискурсе можно заметить тенденцию к выражению чувств, с целью повышения экспрессивности речи. Это обусловлено с одной стороны темпераментом испаноязычных политических деятелей, с другой стороны тем, что массовая аудитория, как правило, невнимательна, а экспрессивность речи является одним из способов заинтересовать массовую аудиторию [6]. Политический дискурс, как и любой тип дискурса имеет свои стереотипные выражения, а поскольку целью политического дискурса является завоевание и удержание власти, а это зависит от массовости аудитории, то повышенная экспрессия спикера может служить способом достижения цели. Экспрессивность способствует усилению воздействия на слушателей.

Согласно Варламовой Е.В. при интерпретации политического дискурса «нельзя ограничиваться только языковыми моментами, поскольку тогда цель политического дискурса и его суть останутся незамеченными. Понимание политического дискурса предполагает знание фона, ожидание автора и аудитории, скрытых мотивов, сюжетных схем и излюбленных логических переходов, бытующих в определенную эпоху» [14, с.48].

Еще одной важной лексической особенностью испанского политического дискурса является использование лексических заимствований во время выступлений. В данном случае речь идет не только о заимствованиях из иностранных языков, а о лексических заимствованиях из региональных официальных языков Испании. В Испании официальным языком на территории всего государства считается испанский язык, более известный как кастильский. Кастильский язык считается единственным официальным языком в Астурии, Кантабрии, Риохе, Арагоне, Кастилии и Леоне, Автономном сообществе Мадрид, Кастилии-ла-Манче, Андалусии, Канарских островах и одним из официальных в Каталонии, Галисии, Валенсии, Наварре, Стране Басков.

Каталонский язык имеет статус официального языка в Каталонии, Валенсии (его называют валенсийским) и на Балеарах. На галисийском языке говорят в Галисии, а баскский язык является официальным в Стране Басков и в северной части провинции Наварра. Кроме того в Испании также говорят на аранском, астурийском, леонском и арагонском языках, но стоит отметить, что численность носителей очень мала [15].

Официальным языком политики в Испании считается испанский (кастильский) язык, однако иногда в речах испанских политических деятелей можно услышать некоторые галисийские, каталанские, баскские слова и выражения. Уржумцева А.О. в своем исследовании «Языковые особенности политического дискурса: на материале выступлений испанских парламентариев» сделала систематизацию лексических заимствований.

К первой группе она отнесла термины, которые описывают политические реалии определенных регионов – политические институты, политические партии, должности: Generalitat, Parlament, Estatut (в Каталонии), Xunta (Галисия) и т.д.

В связи с последними политическими событиями, происходящими в Испании, касательно вопросов о независимости Каталонии, понятие «Женералитет» особенно употребительно, поскольку обозначает Правительство автономной области Каталонии. Когда Каталония заявила о своем стремлении обрести независимость, то первым делом они назвали свое правительство «generalitat». В политических дискурсах того периода, многие политические деятели затрагивая тему независимости Каталонии, многократно использовали понятие «generalitat».

Например, действующий председатель правительства Мариано Рахой сказал так:

La Generalitat ha pagado poco del Segarra-Garrigues y gracias al Estado (Mariano Rajoy).

Женералитет заплатил мало на восстановление канала Сегара-Гарригес, но заплатил благодаря Государству (Перевод автора).

Следует отметить, что использование данного понятия не обозначает признание Мариано Рахой независимого статуса Каталонии, наоборот затрагивая финансовую сторону вопроса, он подчеркнул несостоятельность и неспособность провозглашенного Правительства решить финансовую проблему самостоятельно.

Ко второй группе она отнесла названия географических объектов: Girona (cat.; не Gerona), Porto do Son (gal.; не Puerto del Son), Getxo (vas.; не Guecho).

Также существуют топонимы, чьи различия проявляются только орфографически, поэтому в стенограммах или официальных скриптах они будут писаться в соответствии с нормами каждого языка:

Cataluña (исп.) – Catalunya (кат.), Guernica (исп.) – Gernica (баск.), Gruecho (исп.) – Getxo (баск.) [16, с. 86-87]

К последней группе относятся антропонимы, т.е., если они были

произнесены на заседаниях правительства или в конгрессе депутатов, то они будут внесены в стенограммы в соответствии с нормами языка, которому они принадлежат.

В современном испанском политическом дискурсе политические деятели достаточно редко говорят от своего имени [6]. Данный прием используется для того, чтобы сделать политический дискурс наиболее эффективным. Отвечая на вопрос, почему политические деятели прибегают к таким лексическим единицам, как «мы», «нас», «наше», следует отметить, такие единицы делают действие коллективным, а коллективное действие более зрелищное и убедительное. К тому же это хороший способ напомнить слушателям (реципиентам текста), что они все единомышленники. Когда речь идет о выступлениях в Правительстве, испанские политики зачастую обращаются к своим политическим оппонентам, опуская личные местоимения и глагольные формы 3-го лица единственного и множественного числа, т.е. для обозначения своего политического противника испаноязычные политики предпочитают говорить: Вы- *usted no busca la mentira*, сеньор.... - *señorse tiene dar verguenza*.

Притяжательные местоимения тоже играют огромную роль для обозначения своего негативного отношения к оппоненту и неприятия его политики: *su gestión, la gestión de su Gobierno...* (Ваш закон..., закон Вашего Правительства).

Указательное местоимения *ese* вносит в предложение нотки презрения говорящего к объекту: *como se dice ese* (как говорит этот...).

Таким образом, местоимения в испанском языке играют значимую роль для построения правильного политического дискурса. Выбор того или иного типа местоимений зависит от того какую цель преследует оратор: объединить и привлечь людей на свою сторону или раскритиковать и заострить акцент на неправильности проводимой политики [17, с. 6].

К *риторическим* особенностям испаноязычного политического дискурса можно отнести часто встречающийся прием, который используют в своих речах государственные деятели - использование повторов. Политики в Испании и странах Латинской Америки зачастую используют повторы, чтобы украсить свою речь, добавить в нее яркие, сочные и емкие выражения. Используя синонимы, они тем самым придают своему выступлению необходимый оттенок. Многократное повторение определенной идеи обеспечивает ее принятие в качестве приемлемой и правильной [18, с. 12]. По мнению Рассошенко Ж.В.

повторы выполняют функцию передачи значительной дополнительной информации, и придают дискурсу больше эмоциональности и экспрессивности [19, с. 2].

Еще одной риторической особенностью политического дискурса в Испании является постановка риторического вопроса. Это средство достаточно популярно в политическом дискурсе, т.к. во-первых создает образ глубокомыслящего политика, во-вторых монолог приобретает оттенок диалога. Риторический вопрос – это определенное утверждение или отрицание в форме вопроса. Риторический вопрос не преследует цель получить ответ, так как он содержит ответ в самом себе. Целью постановки риторического вопроса является вызвать определенные вербальные и невербальные реакции (мнения, суждения, чувства, эмоции), повысить экспрессивность речи, придать ей эстетическую ценность и активизировать восприятие адресатов, тем самым «предоставить возможность самим «домыслить», для того, чтобы представленный довод выглядел как продукт собственной мыслительной работы [20, с. 167].

Излюбленным приемом у испанских политиков является цитирование политических деятелей или знаменитых людей, которые сыграли важную роль в развитии политической, культурной или экономической жизни Испании. С одной стороны это показывает осведомленность и высокий уровень интеллектуальности спикера, с другой стороны правильно подобранная цитата может привлечь сторонников и единомышленников или наоборот, указать оппоненту на неудачный политический опыт, его личный или партии, представителем которой он является. Следует отметить, что некоторые ученые, занимающиеся изучением политической лингвистики, рассматривают цитату в качестве вербального инструмента манипулирования.

Согласно Устиновой Е.В. цитирование представляет собой точное или измененное воспроизведение части определенного вербального текста. По ее словам правильно подобранная цитата обладает стилистической яркостью и интерпретативностью, благодаря которым возникает возможность создать скрытый смысл, дополнительный подтекст. Использование цитат в политическом дискурсе или политической коммуникации позволяет решить важную задачу: получить признание и одобрение адресатов речевого сообщения, лично для себя и в отношении принимаемых решений и действий [21, с.218].

Pero mirad, a lo largo de mi vida y de mi trayectoria política nunca he olvidado lo que dejé escrito Cervantes, “que a cualquier mal buen ánimo repara” (Pedro Sánchez).

Всю мою жизнь я помнил слова писателя Сервантеса: «Хорошее настроение исправит все плохое» (Перевод автора).

Можно сделать вывод, что политический дискурс Испании следует подразделять на лексическую и риторическую составляющую. Лексические особенности испаноязычного политического дискурса характеризуются широким использованием терминологии, фразеологических единиц, политических эвфемизмов, местоимений, а также лексических заимствований, взятых из диалектов различных регионов Испании. К риторическим особенностям следует отнести использование повторов и постановку риторического вопроса.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Jiménez I.L. Un discurso sanitario para un proyecto político. La educación sanitaria en los medios de comunicación de masas durante el primer franquismo // *Asclepio*. - 2002. - Vol. LIV-1. - 225 p.

[2] Мамираимов Т. Политико-лингвистическое исследование характера функционирования казахского языка в политической коммуникации. - Режим доступа: URL: <http://old.abai.kz/content/mamiraimov-talgat-politiko-lingvisticheskoe-issledovanie-kharaktera-funktsionirovaniya-kazak> – (дата обращения 7.12.2017).

[3] Ларионова М.В. Язык и политика в коммуникативном пространстве испанского политического дискурса // *Вестник МГИМО*. – 2011. - №2. – С.248.

[4] Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка. – Режим доступа URL: <http://www.ozhegov.com/words/17956.shtml> – (дата обращения 7.12.2017).

[5] Мы – единая нация. - Режим доступа URL: <http://www.inform.kz/rus/article/2831422> - (дата обращения 7.12.2017).

[6] Афанасьева Д.О. Современный испанский и российский политический дискурс: сравнительная характеристика. – Режим доступа URL: http://esp-centr.sfedu.ru/documents_centra/Statii/Afanas'eva_stat'ya_.pdf - (дата обращения 7.12.2017).

[7] Смирнова И.В. Лингвопрагматическая стратегия персуазивности в текстах программ испанских политических партий: дисс.... к.ф.н. - Москва, 2004. - 137 с.

[8] Терехова Е.В. Рекуррентные конструкции в современном английском политическом дискурсе. Статус и функционирование. - Москва: Флинта Наука, 2010. – 175 с.

[9] Сулавко А.Ю. К вопросу о типологии фразеологических единиц в испаноязычном политическом дискурсе // *Грамота*. - 2013. - № 11 (29).

[10] Манаенко Г.Н., Манаенко С.А. Дискурсивные слова и интенциональность аналитического текста политического дискурса. – Ставрополь: Ставропольский государственный педагогический университет, 2013. – 183 с.

[11] Rodríguez M.C. El eufemismo político llevado al extremo: El caso de Barseñas. - Sevilla: Universidad de Sevilla, 2015.

[12] Морозов М.А. Политические эвфемизмы как средство манипулирования в современной публицистике // *Мир русского слова*. – 2015. - №1.

[13] Обвинцева О.В. Эвфемизм в политической коммуникации: на материале английского языка в сопоставлении с русским: дисс.... к.ф.н. – Екатеринбург, 2004. – 192 с.

[14] Варламова Е.В. Отличительные особенности политического дискурса // *Гуманитарные исследования*. – 2011. - № 2 (38).

[15] Языки Испании – как найти общий язык? – Режим доступа URL: <http://www.dompick.ru/blog/jazyki-ispanii/> – (дата обращения 7.12.2017).

[16] Уржумцева А.О. О лексических заимствованиях из каталанского галисийского и баскского языков в испанской политической речи // Вестник РУДН. Серия «Лингвистика». – 2009. - №2. – С.100.

[17] Уржумцева А.О. Языковые особенности политического дискурса: автореф. ... к.ф.н. - Москва – 2009 – 27 с.

[18] Adarve M., Camacho, M^a. Las repeticiones del discurso oral como elementos delimitadores de unidades discursivas.– Almeria: Universidad de Almeria, 2005.

[19] Рассошенко Ж.В. Особенности употребления лексического повтора в политическом дискурсе // Английский язык на гуманитарных факультетах: теория и практика: Сб. науч. и науч.-метод. Трудов. Вып.5. – М.: МАКС Пресс, 2015. - С.76-81.

[20] Шкляева Т.Н. Функционирование риторического вопроса в политическом аргументативном дискурсе (на примере выступлений российских политиков): коммуникативно-прагматический аспект. - Режим доступа URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/funktsionirovanie-ritoricheskogo-voprosa-v-politicheskom-argumentativnom-diskurse-na-primere-vystupleniy-rossiyskih-politikov> – (дата обращения 7.12.2017).

[21] Устинова Е.В. Цитата как вербальный инструмент политической манипуляции (на материале публичных речей североамериканских политиков). // Вестник Поморского университета. Серия «Гуманитарные и социальные науки». – 2009.- № 11. – С.216-223.

REFERENCES

[1] Jimènez I.L. Un discurso sanitario para un proyecto politico. La educaciòn sanitaria en los medios de comunicaciòn de masas durante el primer franquismo. *Asclepio*. 2002. Vol. LIV1. 225 p.

[2] Mamiraimov T. Politico-lingvisticheskoe issledovanie charaktera funkcionirovaniya kazachskogo yazyka v politicheskoy kommunikatsii. Rezhim dostupa URL: <http://old.abai.kz/content/mamiraimov-talgat-politiko-lingvisticheskoe-issledovanie-kharaktera-funktsionirovaniya-kazak>. Data obrashcheniya 13.09.2016 [in Rus.].

[3] Larionova M.W. Yazyk I politika w kommunikativnom prostranstwe ispanskogo politicheskogo discursa. *Westnik MGIMO*. 2011. № 2. 248 s. [in Rus.].

[4] Ozhegov S.I. Tolkoviy slovar russkogo yazyka. Rezhim dostupa URL: <http://www.ozhegov.com/words/17956.shtml>. Data obrashcheniya 13.09.2016 [in Rus.].

[5] Mi – edinaya naziya. Rezhim dostupa URL: <http://www.inform.kz/rus/article/2831422>. Data obrashcheniya 13.09.2016 [in Rus.].

[6] Afanasieva D.O. Sovremenniy ispanskiy I rossiyskiy politicheskiy discours: sravnitel'naya charakteristika. Rezhim dostupa URL: http://esp-centr.sfedu.ru/documents_centra/Statii/Afnas'eva_stat'ya_.pdf. Data obrashcheniya 13.09.2016 [in Rus.].

[7] Smirnova I.W. Lingvopragmaticheskaya strategiya persuasivnosti w tekstach program ispanskikh politicheskikh partiy: diss. ...c.f.n. Moskwa. 2004. 137 s. [in Rus.].

[8] Terekhova E.W. Rekkurentnuye konstrukzii w sowremennom angliyskom politicheskom diskurse. Status y funktsionirovanie. Moskwa: Flinta Nauka. 2010. 175 s. [in Rus.].

[9] Sulavko A. Yu. K woprosu o tipologii fraseologicheskikh edinit w ispanoyazychnom politicheskom discurse. *Gramota*, 2013. №11 (29) [in Rus.].

[10] Manaenko G.N., Manaenko S.A. Discursivnye clowa I intenzionalnost analiticheskogo teksta politicheskogo discursa. Stawropol: Stawropolskiy gosudarstvennyy pedagogicheskiy universitet, 2013. 183 s. [in Rus.].

[11] Rodríguez M.C. El eufemismo político llevado al extremo: El caso de Barsenas. Sevilla: Universidad de Sevilla, 2015.

[12] Morozow M.A. Politicheskie ewfemismy kak sredstvo manipulirovaniya w

sovremennoy publitsistike. *Mir russkogo slova*. 2015. №1 [in Rus.].

[13] Obwintseva O.W. Ewfemism w politicheskoy kommunikatsii na materiale angliyskogo yazyka w sopostawlenii s russkim: diss. ...c.f.n. .Ekaterinburg. 2004. 192 s. [in Rus.].

[14] Warlamova E.W. Otlichitel'muye osobennosti politicheskogo discursa. *Gumanitarnye issledovaniya*. 2011. № 2 (38) [in Rus.].

[15] Yazyki Ispanii – kak nayti obshiy yazyk? Rezhim dostupa URL: <http://www.dompick.ru/blog/jazyki-ispanii/>. Data obrashcheniya 13.09.2016 [in Rus.].

[16] Urzhumtseva A.O. O leksicheskikh zaimstvovaniyach iz katalanskogo galisiyskogo y baskskogo yazykov w ispanskoy politicheskoy rechi. *Westnik RUDN, Seriya "Lingvistika"*. 2009. № 2. 100 s. [in Rus.].

[17] Urzhumtseva A.O. Yazykovye osobennosti politicheskogo discurs: avtoref. diss.... c.f.n. Moskva. 2009. 27 s. [in Rus.].

[18] Adarve M., Camacho, M^a. Las repeticiones del discurso oral como elementos delimitadores de unidades discursivas. Almeria: Universidad de Almeria, 2005.

[19] Rassoschenko Zh.W. Osobennosti upotrebleniya leksicheskogo povtora w politicheskom discursе. In: *Angliyskiy yazyk na gumanitarnykh facultetach: teoriya y practica: Sbornik nauchnykh y nauchno-metodicheskikh trudov*. Wypuck 5. Moskva: MAKSPress, 2015. S. 76-81 [in Rus.].

[20] Shklayeva T.N. Funktsioniravoniye ritoricheskogo voprosa w politicheskom argumentativnom discursе (na primere vystupleniy rossiyskikh politikov): kommunikativno-pragmaticheskiy aspect. Rezhim dostupa URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/funktsionirovanie-ritoricheskogo-voprosa-v-politicheskom-argumentativnom-diskurse-na-primere-vystupleniy-rossiyskikh-politikov>. Data obrashcheniya 13.09.2016 [in Rus.].

[21] Ustinova E.W. Tsitata kak werbalnuy instrument politicheskoy manipulyatsii (na materiale publichnykh rechey seweroamericanskikh politikov). *Westnik Pomorskogo universiteta. Seriya "Gumanitarnye y sotsialnuye nauki"*. 2009. №11. S.216-223. [in Rus.].

Цой А.А.,

оқытушы магистрі, шет тілдер сөз сөйлеу тәжірибесі кафедрасы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: anastasia2411@list.ru

Аликулова А.Т.,

оқытушы магистрі, шет тілдер сөз сөйлеу тәжірибесі кафедрасы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: Akerke.alikulova@bk.ru

ИСПАНИЯ СЯСИ ДИСКУРСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ СЯСИ ЖАҒДАЙЫМЕН БАЙЛАНЫСЫ

Тірек сөздер: саяси дискурс, саяси терминология, фразеологиялық бірліктер, кіріспе сөздер, саяси эвфемизмдер, риторикалық сұрақтар, лексикалық қайталаулар.

Андатпа. Мақалада испан және латын америкалық тілді ғылымдар еңбектеріндегі Испаниядағы саяси дискурс және саяси дискурстың лексикалық және риторикалық ерекшеліктері қарастырылады. Мемлекеттегі саяси ахуалдың белгілі саяси лекиканың пайда болуына әсері айтылады. Испания мемлекеттік қайраткерлерінің қоғамдық сөйлеген сөздерінің негізінде саяси дискурс ерекшеліктері бұл мақалада көрсетілген.

Статья поступила 27.11.2016 г.

Tashenova Zh. A.,

MA student, simultaneous interpreter,
Ablai khan KazUIR and WL,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: rainy_summer92@list.ru

EXPRESSIVENESS IN SPANISH POLITICAL DISCOURSE AS A MEAN TO INFLUENCE THE AUDIENCE

Keywords: Political communication, political discourse, ability to affect, expressivity, emotivity realization, linguistic means, election debate, linguistic persuasion.

Abstract. The aim of the article is to examine various definitions of political discourse by a number of researchers and to define the functions of political discourse. The main focus is put on its ability to affect and category of expressivity as well. The main linguistic levels for the functioning of expressive means are identified. High frequency linguistic means for expressivity achievement in Spanish political discourse are explained. An analysis of expressive means of Spanish on the base of Presidential Debates is conducted.

УДК 81'42

Ташенова Ж.А.,

магистрант, синхронист-переводчик,
КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: rainy_summer92@list.ru

ЭКСПРЕССИВНОСТЬ В ИСПАНСКОМ ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ КАК СРЕДСТВО ВОЗДЕЙСТВИЯ НА АУДИТОРИЮ

Ключевые слова: политическая коммуникация, политический дискурс, функции политического дискурса, воздействующая функция, категория экспрессивности, реализация эмоциональности, лингвистические средства, предвыборные дебаты, речевое воздействие.

Аннотация. В данной статье рассматриваются существующие определения политического дискурса различных исследователей, а также определяются функции ПД. Особое внимание уделено воздействующей функции ПД, и, соответственно, категории экспрессивности. Определены основные языковые уровни функционирования экспрессивных средств. Проведен анализ экспрессивных средств испанского языка на материале президентских дебатов. Выявлены наиболее часто употребляемые средства достижения экспрессивности в испанском политическом дискурсе.

Политическая коммуникация играет большую роль не только в жизни внутри государства, но и отношениях страны с мировым сообществом. Политическая риторика способна налаживать связи и поддерживать дружественные связи с другими странами, улаживать конфликты, смягчать шероховатости. По политическим выступлениям можно узнать об интересах, планах, приоритетах внешней политики любой страны.

Политическая коммуникация приобретает все большее значение на фоне роста политического самосознания народных масс, его

активного участия в политических процессах в стране и наблюдении за политической жизнью других стран. В связи с этим изучение политического дискурса становится в центре внимания отечественных и зарубежных лингвистов (Р. Водак, А.Н. Баранов, Б.А. Ахатова, К.О. Есенова, Т.А. ван Дейк и др.).

Политический дискурс является сложным социальным явлением, доказательством чему служат разнообразные методики интерпретации этой категории и различные методологические подходы к его анализу. В лингвистической литературе выделяются следующие направления в изучении языкового общения, дискурса (в широком смысле) и прагматики языка:

1. Теория речевых актов (Дж.Остин, Дж.Р.Сёрль, Д.Вундерлих);
2. Логико-прагматическая теория коммуникации (Г.П.Грайс, Дж.Лич, С.Левинсон, П.Браун);
3. Конверсационный анализ (Г.Сакс, Э.Щеглов, Г.Джефферсон, Д.Циммерман, Дж.М.Аткинсон, Ч.Гудвин, Г.Хенне, Г.Ребок, К.Элих, Й.Ребайн);
4. Анализ диалога (М.Даскал, Ф.Хундснуршер, Э.Вайганд, Г.Фриц, Л.Карлсон);
5. Анализ дискурса (Бирмингемская школа: Дж.Синклер, М.Култхард, Д.Брэзил, Д.Гиббон);
6. Лингвистика текста (В.Дресслер, Р.де Богранд, Т.ван Дейк, З.Шмидт) и грамматика дискурса (Р.Лонгейкр, Т.Гивон);
7. Критический анализ дискурса (Н.Фейклаф, Р.Лаков, Р.Водак, Т.ван Дейк);
8. Социолингвистический анализ вариативности (У.Лабов, С.М.Эрвин-Трипп);
9. Интерактивная социолингвистика (Дж.Гамперц, Э.Гоффман);
10. Этнография коммуникации (Д.Хаймс, Дж.Гамперц, Дж.Филипсен);
11. Психолингвистические модели производства, обработки и понимания дискурса (Р.Шенк, Р.Абельсон, В.Кинч).

В исследованиях политического дискурса однозначно выделяется проблема дифференциации политического дискурса по отношению к другим типам дискурса (юридическому, педагогическому, рекламному, военному и др.). Политический дискурс представляет собой явление, которое в социуме имеет гораздо большее частотное проявление по сравнению с другими типами дискурсов. В связи с этим феномен политического дискурса не поддается однозначному определению,

так как, во-первых, сама категория политики в настоящее время не обладает четкой дефиницией, во-вторых, выделение политического дискурса по совокупности узко лингвистических признаков не представляется возможным. В политологических работах политика определяется как набор некоторых действий, направленных на распределение власти и экономических ресурсов в какой-либо стране. Этот официальный уровень политики включает в себя средства массовой информации, систему образования и все те социальные институты, которые контролируют явления социальной жизни.

На сегодняшний день не существует единого определения политического дискурса. Рассмотрим некоторые из них. Политический дискурс понимается как совокупность «всех речевых актов, используемых в политических дискуссиях, а также правил публичной политики, освященных традицией и проверенных опытом [1, с. 6]. Т.А. ван Дейк отмечает, что политический дискурс формируется в контексте функционирования политических институтов (заседание правительства, сессия парламента, съезд партии). Иными словами дискурс является политическим, когда он сопровождает политический акт в соответствующей институциональной обстановке [2, с. 14]. Таким образом, политический дискурс отождествляется с языком политической сферы, т.е. с любым публичным выступлением в этой сфере.

Ю.А. Сорокин определяет политический дискурс через его соотношение с идеологическим дискурсом: «Политический дискурс есть разновидность – видовая - идеологического дискурса. Различие состоит в том, что политический дискурс эксплицитно-прагматичен, а идеологический имплицитно прагматичен» [3, с.57].

Рассмотрим основные функции политического дискурса. Существует несколько классификаций функций, разработанных разными исследователями (Е.И. Шейгал, Рут Водак, Г. Сайдел, Д. Грейбер, Н.Б. Мечковская и др.)

Согласно классификации, представленной Р. Водак, функциями политического дискурса признаются [4, с.51]:

1. *Персуазивная* (убеждение) формирование в социуме идей и оценок, необходимых авторам сообщения для достижения своих целей;
2. *Информативная* передача информации, выгодной для автора сообщения;
3. *Аргументативная* использование выражений, призванных доказать основные тезисы выступления;

4. *Персуазивно-функциональная* создание убедительной картины лучшего устройства мира;

5. *Группо-выделительная* содержательно и языковое обеспечение идентичности.

Е.И. Шейгал выделяет восемь функций политического дискурса [5, с. 36]:

1. Функция социального контроля (создание предпосылок для унификации поведения, мыслей, чувств и желаний большого числа индивидов, т.е. манипуляция общественным сознанием);

2. Функция легитимизации власти (объяснения и оправдания решений относительно распределения власти и общественных ресурсов);

3. Функция воспроизводства власти (укрепление приверженности системе, в частности, через ритуальное использование символов);

4. Функция ориентации (через формулирование целей и проблем, формирование картины политической реальности в сознании социума);

5. Функция социальной солидарности (интеграция в рамках всего социума или отдельных социальных групп);

6. Функция социальной дифференциации (отчуждение социальных групп);

7. Агональная функция (иницирование и решение социального конфликта, выражение несогласия и протеста против действий властей);

8. Акциональная функция (проведение политики через мобилизацию или «наркотизацию» населения: мобилизация состоит в активизации и организации сторонников, в то время как под наркотизацией понимается процесс умиротворения и отвлечения внимания, усыпление бдительности).

Исходя из целевой направленности, основной функцией политического дискурса можно считать ее использование в качестве инструмента политической власти (борьба за власть, овладение властью, ее сохранение, перераспределение). Таким образом, основополагающей является воздействующая функция политического дискурса. Воздействующая функция признается как основная функция политических выступлений многими лингвистическими дисциплинами: риторикой, функциональной стилистикой, лингвопрагматикой, психолингвистикой, социальной лингвистикой и др. Политическое выступление направлено на оказание идеологического воздействия, на формирование определенного отношения к тем или

иным реалиям политической жизни.

Воздействие может быть рациональным и эмоциональным. Рациональное воздействие обеспечивает необходимую степень информированности о том или ином политическом явлении. Эмоциональное воздействие преобладает, так как политический дискурс направлен на внушение необходимости совершения каких-либо мер. Его целью является убеждение и побуждение к действию.

Категория экспрессивности осуществляет воздействующую функцию политического дискурса. Экспрессивность является одной из наиболее исследуемых лингвистических категорий. Эта категория тесно связана с категориями типа эмоциональности, стилистической окрашенности, выразительности, образности. Они часто используются как синонимы. Ясность в вопрос разграничения этих понятий можно увидеть в следующем высказывании: «Эмоциональные, экспрессивные, оценочные и стилистические компоненты лексического значения нередко сопутствуют друг другу в речи, потому их часто смешивают, а сами эти термины употребляют как синонимы. Но совпадение компонентов вовсе не обязательно; присутствие одного из компонентов не влечет за собой обязательного присутствия всех остальных, и они могут встречаться в разных комбинациях» [6, с. 84].

При этом нельзя забывать, что зачастую эмоциональные средства разных уровней функционируют вместе. Так, например, высказывание, в составе которого находятся эмоциональные элементы, редко произносится с нейтральной интонацией. Многие ученые среди основных особенностей средств выражения эмоций выделяют их диффузность, групповой характер, полифункциональность. Непосредственная реализация эмоциональности может происходить при помощи паралингвистических средств (мимики, жестов, телодвижения), суперсегментных средств (интонации, тона, громкости), невербального контекста (ситуации), вербального контекста. Иначе говоря, в структуре эмоционального слова выделяются формальные (аффиксы) и неформальные (все остальные) признаки не нейтральности, что свидетельствует о двух видах отношений: эксплицитной и имплицитной эмоциональности. Экспрессивность заключается в усилении впечатляющей силы высказывания в соответствии с планируемым целенаправленным воздействием на адресата [7, с. 65]. Ее особенностью является двунаправленный процесс актуализации: экспрессивность отражает отношение автора сообщения к высказываемой речи, и в то же время выступающий,

выбирая те или иные средства экспрессивности, оказывает воздействие на аудиторию.

Экспрессивность реализуется на различных уровнях языка с помощью лингвистических (фонетических, лексических, морфологических, синтаксических), экстралингвистических (интонация) и паралингвистических (мимика, жесты, поза) единиц. На *фонетическом* уровне выделяются аллитерация, акцентирование, интонация, звуковые повторы, искажение привычной звуковой формы. К *морфологическим* средствам относятся: различные морфемы, существительные, обозначающие собирательное множество людей. На *лексическом* уровне используются следующие экспрессивные средства: различные тропы, междометия, переносное значение слова, пословицы. *Синтаксические* средства включают: инверсия, эллипсис, повторы.

К экспрессивным средствам также относится употребление выразительных средств, таких как стилистические фигуры (антитеза, сравнение, инверсия и др.), а также метафора и метонимия. Речь, в которой используются такие фигуры речи, является более живой, интересной и захватывает внимание аудитории.

В настоящей статье рассматриваются предвыборные дебаты кандидатов на пост президента в Аргентине [8]. Дебаты представляют собой богатый материал для поиска примеров экспрессивности, так как именно в этот период политики используют все имеющиеся средства влияния на аудиторию. Политики вступают в жестокую борьбу за власть. Победа зачастую зависит от умения политика выиграть в красноречии, т.е. от умения эффективно применить речевое воздействие с целью привлечь на свою сторону как можно большее число сторонников, которые обеспечат его победу голосованием.

Политики часто используют сравнения, фигуры речи, состоящие в уподоблении одного предмета другому, у которого предполагается наличие признака, общего с первым.

Пример: *Vamos, sea amable, tenga la cortesía de dejarme hablar, deje de interrumpir a cada momento como un gozque.*

Перевод: Будьте так любезны - проявите уважение и перестаньте, как *дворняжка* каждый раз меня перебивать.

Это сравнение можно также отнести к примерам использования просторечной лексики политиками с целью дать отрицательную характеристику оппоненту, что может вызвать негативное отношение избирателей к этому кандидату.

В предвыборной дискуссии часто можно наблюдать использование метафоры. Метафора придает высказыванию достаточный уровень экспрессии, чтобы вызвать ответный эмоциональный всплеск.

Пример: *La inflación se ha comido a los jubilados, se ha comido a los trabajadores*, a los que trabajan en forma independiente.

Перевод: Инфляция *поглотила пенсионеров, поглотила простых рабочих* и тех, кто работает на себя.

Пример: *De nada les servirá al país y al propio Gobierno que se intente, un vez más, esconder la mugre debajo de la alfombra*

Перевод: Правительство, которое снова пытается *спрятать грязь под ковриком* (скелеты в шкафу), не принесет ничего полезного стране.

В политической речи часто используется антитеза, как правило, чтобы сопоставить свои правильные действия с неправильной политикой оппонента.

Пример: *La lucha contra la inseguridad tiene ejes centrales: tolerancia cero al narcotráfico, blindaje total a las fronteras.*

Перевод: Ключевые моменты в борьбе против преступности: нулевой уровень терпимости к наркотрафику, тотальный контроль на границах.

Пример: *Se necesita un presidente que hable menos y escuche más.*

Перевод: Страна нуждается в президенте, который *мало говорит и много слушает*.

Повтор лексических единиц используется для усиления выразительности. В политическом дискурсе можно выделить несколько видов повтора (анафора, эпифора, эпанафора).

Пример: *Sienten la esperanza que se puede, que vamos a crecer, que va a haber trabajo, que vamos a desarrollar las economías regionales.*

Перевод: Они чувствуют надежду, *что будет* рост экономики, *будут* рабочие места, *будет* развитие экономики регионов.

Пример: *No nosotros; nosotros estamos felices, sentimos que tenemos una enorme oportunidad.*

Перевод: Только не *мы*; *мы* счастливы, у нас есть огромная возможность.

Данный пример относится к эпанафоре, т.е. повтору последнего слова фразы в начале следующего предложения. Также здесь глагол употреблен во множественном числе первого лица, что создает впечатление близости к избирателям, выражение общего мнения партии.

Пример: Nuestro único objetivo es trabajar todos los días *para que* vos vivas un poco mejor y *para que* te sientas más seguro.

Перевод: Наша единственная цель усердно работать, *чтобы* вы жили немного лучше, *чтобы* вы чувствовали себя увереннее.

Риторический вопрос обладает сильными экспрессивными возможностями. Риторические вопросы зачастую адресованы оппоненту, содержат негативную оценку и создают впечатление диалога с аудиторией.

Пример: ¿quién lo paga?

Перевод: И кто за это заплатит?

Пример: ¿para qué sirven todas estas universidades?

Перевод: Для чего вообще нужны все эти университеты?

Градация, т.е. построение частей предложения, где каждая последующая часть усиливает или уменьшает общую экспрессию высказывания.

Пример: Nosotros queremos venir a gobernar *diciendo la verdad, escuchando, dialogando, respetando la independencia de los poderes.*

Перевод: Мы хотим управлять государством, *говоря правду, прислушиваясь, вступая в диалог, уважая независимость держав.*

Пример: La lucha contra la inseguridad *fue, es y será una prioridad como presidente.*

Перевод: Борьба с преступностью *была, есть и будет* для меня, как президента, *в приоритете.*

В испаноязычных политических дискурсах также зачастую встречается инверсия, или обратный порядок слов, ломающий традиционный (прямой) порядок частей предложения. Инверсия призвана усилить общую экспрессию высказывания, привлечь внимание слушателей.

Пример: *Los que yo creo que tienen miedo son ustedes, los que están gobernando.*

Перевод: *Те, кто боятся, я считаю, это вы, стоящие у власти.*

При переводе не удалось сохранить инверсию, так как это не соответствует нормам русского языка.

Среди выразительных средств также стоит упомянуть о фразеологизмах. Они уже сами по себе достаточно экспрессивны, и их использование в нужном месте только усиливает эту экспрессию.

Пример: La inflación nos está poniendo *entre la espada y la pared.*

Перевод: Инфляция ставит нас *между шпагой и стеной* (молотом и наковальней).

Зачастую средства повышения экспрессивности нанизываются друг на друга в одном высказывании, для достижения большего эффекта.

Пример: No como las quiere lograr Macri con una gran devaluación, sino viene de la mano de *bajar los costos* de logística, *bajar los costos* financieros para que podamos *producir, producir, cada vez más* y no nos vuelvan a poner de rodillas nunca más frente al Fondo y menos frente a los buitres.

Перевод: Не так, как этого хочет добиться Макри, через обширную девальвацию, а только через уменьшение логистических затрат, уменьшение финансовых затрат, чтобы мы могли производить, производить, каждый раз больше, чтобы снова не вставать на колени перед МФВ и стервятниками (здесь под «стервятниками» подразумеваются большие державы, которые могут воспользоваться слабым экономическим положением Аргентины).

В данном примере использованы: повтор (*bajar los costos* de logística, *bajar los costos* financieros), градация (*producir, producir, cada vez más*), метафора (*no nos vuelvan a poner de rodillas nunca más frente al Fondo y menos frente a los buitres*), а также использование переносного значения слова (*a los buitres*).

Приведенные примеры показали, что воздействующую функцию политического дискурса выполняют различные средства достижения экспрессивности. Воздействующая функция возрастает при использовании целого ряда экспрессивных средств в одном высказывании. Это позволяет политикам оказывать сильное воздействие на аудиторию.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Баранов А.Н. Парламентские дебаты: традиции и новации. - М.: Знание, 1991. – 64 с.
- [2] Dijk T.A. What is Political Discourse Analysis? - Amsterdam, 1998. – С.14.
- [3] Сорокин Ю.А. Политический дискурс: попытка истолкования понятия // Политический дискурс в России: Матер.рабочего совещания. - М., 1997. – С.57.
- [4] Водак Р. Язык. Дискурс. Политика. – Волгоград: Перемена, 1997. – 139 с.
- [5] Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. Монография – Волгоград: Перемена, 2000. – 368 с.
- [6] Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. – 5-е изд., испр. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2002. - 384с.
- [7] Блох М.Я. Диктема в уровневой структуре языка // Вопросы языкознания. – 2000. – № 4. - С. 65.
- [8] Transcripción completa del debate presidencial entre Macri y Scioli. - Режим доступа URL: <http://www.lanacion.com.ar/> – (дата обращения 13.09.2016).

REFERENCES

- [1] Baranov A.N. Parlamentskie debaty: tradicii i novacii. Moskva, 1991, 64 s. [in Rus.].
- [2] Dijk T.A. What is Political Discourse Analysis? Amsterdam, 1998. S. 14.
- [3] Sorokin YU.A. Politicheskij diskurs: popytka istolkovaniya ponyatiya. In: Politicheskij diskurs v Rossii: Mater. rabochego soveshchaniya. Moskva, 1997, S.57 [in Rus.].
- [4] Vodak R. Yazyk. Diskurs. Politika Tekst. Volgograd, 1997, 139 s. [in Rus.].
- [5] Shejgal E.I. Semiotika politicheskogo diskursa. Monografiya. Volgograd, 2000. 368 s. [in Rus.].
- [6] Arnol'd I.V. Stilistika. Sovremennyj anglijskij yazyk: Uchebnik dlya vuzov. 5-e izd., ispr. i dop. Moskva, 2002, 384 s. [in Rus.].
- [7] Bloh M.YA. Diktima v urovnevoj strukture yazyka. *Voprosy yazykoznanija*, 2000. №4. S. 65 [in Rus.].
- [8] Transcripción completa del debate presidencial entre Macri y Scioli. Rezhim dostupa URL: <http://www.lanacion.com.ar>. Data obrashcheniya 13.09.2016.

Ташенова Ж.А.,

ілеспе аудармашы магистранты,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: rainy_summer92@list.ru

ИСПАН САЯСИ ДИСКУРСЫНДАҒЫ ЭКСПРЕССИВТІЛІК АУДИТОРИЯҒА ӘСЕР ЕТУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Тірек сөздер: Саяси коммуникация, саяси дискурс, саяси дискурс қызметі, әсер ету қызметі, экспрессивтілік категориясы, эмоционалдылықты жүзеге асыру, лингвистикалық құралдар, сайлау алды дебаттары, сөйлеу ықпалы.

Аңдатпа. Бұл мақалада белгілі ғалымдардың саяси дискурсқа қатысты түсініктемелері қарастырылады, оның қызметі анықталады. Саяси дискурстың әсер ету қызметіне, сәйкесінше экспрессивтілік категориясына ерекше назар аударылады. Экспрессивтілік құралдары қызметінің негізгі тілдік дейгейлері анықталады. Президенттік дебаттар бойынша материалдар негізінде испан тіліндегі экспрессивтілік құралдарға талдау жүргізіледі. Испан тіліндегі саяси дискурста экспрессивтілікке жету құралдарының жиі қолданылатын түрлері анықталады.

Статья поступила 17.12.2016 г.

UDC 37.016:811.111

Tutbayeva Zh.A.,

MA of philology, associate professor,
Ablai Khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan, zh.shmily@mail.ru

Tutbayeva N.A.,

a second-year graduate student,
Abai KazNPU, Almaty, Kazakhstan, knyaz.7575@mail.ru

PECULIARITIES OF NEW TERMINOLOGY

Keywords: terminology, education, intercultural communication, professional growth, neologisms, foreign language education

Abstract. The article is devoted to the study of terminology in the field of education as a major component of intercultural communication and professional growth of foreign language teachers. The main purpose of this work is the analysis of the structure of terms and their role in the training of foreign language education. It also reveals linguistic features of terms in education in Kazakhstan and throws light on the scientific approaches to the study of neologisms in this area.

The fact that the republic of Kazakhstan is entering the world educational space necessitated modernization of the national system of foreign language education. Academician S.S. Kunanbayeva has developed a “leveled model of foreign language education” meeting the requirements of the twenty-first century education. The model determines the exact number of levels and their content aspect for each type of educational institution and ensures the implementation of the principles of continuity and the progressive development of the quality of foreign language education. It harmoniously combines the substantive content of the national system of learning a foreign language and international-standard mechanism for foreign language learning assessment system for each level.

The term “learning a foreign language” as such is substituted by “foreign language education” in which the content is not only pragmatic knowledge and skills, but also personal development through interconnected learning of language and culture.

According to the new concept of FL education, communication happens based on communicative spheres in which speech is defined through themes and typical situations, ensuring the achievement of socio-sufficient level of foreign language learning and the transition to a professionally oriented foreign language education.

The process of modernization in the foreign educational system of Kazakhstan meant making significant changes, both in content and organization.

The study of foreign languages (FL) in Kazakhstan has come to be recognized as a socially significant part to provide practical and professional sides of life in modern multilingual and multicultural world. The central factor to the issues of terminological study was meaningful and conceptual terminology refinement of relevant concepts was connected with modernization of foreign language education.

In connection with the shifts and innovations, educational terminology in Kazakhstan has gone through major changes: new terms appeared, foreign terms were translated into Kazakh and Russian, Kazakh and Russian terms were translated into English, moreover, terms were borrowed from other

languages. In accordance with shifts in the system (e.g. credit system of higher education) and educational policies, we come across terms which have become buzz at certain time periods of Kazakhstani educational changes in the last decade.

Due to the modernization of foreign language education, changes in terminology were connected with certain periods and new directions of modern foreign language education, the theory and practice of which were given by the academician S.S. Kunanbayeva [1, p.84]. The main aim of teaching a language has become the development of a language personality able to effectively handle intercultural communication in all spheres of life.

In the context of competency-based approach it is crucial to define the term *foreign language education*. The term “*foreign language education*” is defined by academician S.S. Kunanbayeva as: “independent branch having its own theoretical-methodological basis, different from “learning a foreign language” the basis of which is intercultural- communicative theory of foreign language education [1, p.81].

Creating models and modeling of specialties; defining competencies based on specialties stage has given rise to numerous new educational terms. The following list suggests some of the terms which have been vital for FL Kazakhstani teachers at the period. Talking about formation ways we can notice that the names of competencies as well as the names of sub-competencies give rise to new terms- two word collocations.

A. Profession (Occupation) – oriented competence

information-accumulative

socio-cultural

reflexive-developing

B. Intercultural communicative competence

lingua-cultural(also used as *linguacultural*)

communicative-cognitive

conceptual

C. Profession (Occupation) – based competence

context-communicative

pragma-actualizing

notion-conceptual

D. Profession (Occupation) – identifying competence

instrument-technological

analytical-forecasting

creative-researching

The appearance of two-word collocation is a specific feature of Kazakhstani English terms. Complete understanding and free usage of them will mean understanding the cognitive, lingua-cultural approach to foreign language education.

As *The competence model of FL teacher* by S.S. Kunanbayeva demonstrates all names of competencies and subcompetencies follow the pattern N+Adj' Adj+ Adj;

Furthermore, there is a tendency of multi word phrases or two-word collocation patterns that serve as a significant way of enriching the word stock and the appearance of neologisms can also be noticed in the following set of exercises typology suggested by academician S. S. Kunanbayeva:

1.1. Exercises for checking understanding of items, concepts and definitions within a given context

1.2. **meta-linguistic skills**

1.3. **logical-conceptual**

2. Exercises which develop **summarizing-synthesizing** and **interpreting-constructing skills** at the **information-accumulation stage**

2.1. **micro-topics.**

2.2. **conceptual analysis**

2.3 **set model**

3. Exercises developing the **regulative-communicative skills** at the **pragmatic-representative stage**

3.1. **functionally-adequate speech reaction**

4. Exercises developing **debating communicative skills** (situations business games, individual project presentations, role play) at the **context based-communicative stage** [1, p. 239].

Paradoxically, not the neologisms but the general educational terminology which has already been used for decades is plentiful in terms which need clarification and thorough study, because during the process of introduction of new policies and modernization of education the terms are most understood properly and are misused [2].

The term *Case technology* has become the term most confused by educators. The definition of the term in Kazakh page of Wikipedia(which is being used as one of the basic sources by the majority), on-line encyclopedia, is misleading and does not correspond to its true meaning, given in Merriam-Webster dictionary (Table 1).

Table 1 – Examples from Merriam-Webster dictionary

Term	Dictionary definition	Existing/used definitions	Comments
Case technology	a published report about a person, group, or situation that has been studied over time; <i>also</i> : a situation in real life that can be looked at or studied to learn about something http://www.merriam-webster.com/	Кейс-технология – оқытушылардың дәстүрлі және қашықтықтан кеңес беруін ұйымдастыру кезінде мәтіндік, аудиовизуалдық, мультимедиялық оқу-әдістемелік материалдарды жинау және оларды пайдаланушылардың өз бетінше меңгеруі үшін жіберуге негізделген.	The explanation in Kazakh is misleading and does not give the accurate explanation of the term

For a long time the word *portfolio* has been misused, its meaning varying from a file of tasks to a mere collection of student work. The definition of portfolio goes as follows:

A **portfolio** is a compilation of student work assembled for the purpose of

- (1) evaluating coursework quality and academic achievement
- (2) creating a lasting archive of academic work products, and
- (3) determining whether students have met learning standards or academic requirements for courses, grade-level promotion, and graduation.

So, the most important parts including assessment and evaluation, self-evaluation have been ignored for a long time.

As for the European language portfolio, only the third part DOSSIER has been used metonymically instead of the wholesome meaning of portfolio (Table 2).

Table 2 - European language portfolio

Term	Dictionary definition	Existing/used definitions	Comments
Portfolio	A portfolio is a compilation of student work assembled for the purpose of (1) evaluating coursework quality and academic achievement, (2) creating a lasting archive of academic work products, and (3) determining whether students have met <u>learning standards</u> or academic requirements for courses, grade-level promotion, and graduation.	Портфолио школьника и студента — это образовательные <u>результаты</u> — результаты выполнения лабораторных работ, проектных заданий, совместной деятельности Портфолио - сборник заданий для самостоятельной работы студента	The explanation in the Russian language is ambiguous and does not give the exact explanation of the term

There are numerous terms that need clarification as they are causing difficulty in their implementation in teacher communication and translation of educational documents. The thing is that the concepts that exist in Kazakhstani educational system oftentimes have no equivalents in English, so the terms are translated directly or the terms denoting similar concepts are used in practice arousing many disputes.

The definition of the word *practicum* includes *study for teachers, doctors, nurses, etc., that involves actually working in the area of study and using the knowledge and skills that have been learned in a school* while *internship* is a period of work experience offered by an employer *to give students and graduates exposure to the working environment, often within a specific industry, which relates to their field of study*. Thus, the term Internship fits our needs, as the definition of it is exactly similar to and is describing the type of practice students have in Kazakhstani schools [3].

The term *competence* has several implications:

- firstly if competence is concerned with doing then it must have a context...;

- secondly, competence is an outcome: it describes what someone can do. It does not describe the learning process which the individual has undergone.

- thirdly, in order to measure reliably someone's ability to do something, there must be clearly defined and widely accessible standards through which performance is measured and accredited;

- fourthly, competence is a measure of what someone can do at a particular point in time. Competence and competences are broad capacities. In contrast competency (plural competencies) is narrower, more atomistic concept used to label particular abilities or episodes. In the case of *competence* we might talk of a competent informal educator; in the latter, *competency*, a competent piece of driving. In this way the first, capacity, sense of the term refers to the evaluation of persons; whereas the second, dispositional, sense refers to activities.

“*Cross-cultural*” means a comparison and contrast between two cultural groups. For example, somebody's cross-cultural study of Brazilians and Mexicans when they celebrate a birthday shows that Mexicans love to focus on cooking and sharing of the food, while Brazilians love the dancing—even grandmas are dancing the samba. ‘Intercultural’ refers to what happens when people from these two groups come together. As a Mexican, I may complain that there's not enough food, but I love the dancing and join the group. Thus, *intercultural* is what happens when the two (or more) culturally-different groups come together, interact and communicate. Both terms describe important aspects of the study” [4].

The term *specialized schools* is close to the term *спец.школы* because this means –secondary schools with enhanced coverage of certain subjects that constitute the specialization of the school. *Language schools* are institutions set up in the native country of the language to provide formal courses for people wanting to improve a target language so it does not accurately fit the context.

Table 3-Confusing terms

1	2	3	4
Advisors	a teacher responsible for <u>advising</u> students on academic matters.	Supervisor- is the job of a low level management position that is primarily based on authority over a worker	Often confused with Supervisor
School practice	Practicum- a course of study for teachers, doctors, nurses, etc., that involves actually working in the area of study and using the knowledge and skills that have been learned in a school	Internship is a period of work experience offered by an employer to give students and graduates exposure to the working environment, often within a specific industry, which relates to their field of study.	The use of the two terms can lead to dispute
Competence	Competence - the ability to do something well: the quality or state of being competent	Competency- an ability or skill	Needs comparison and understanding what each term means for one being specific the other general.
	Cross cultural – of or relating to different cultures, nations, etc. or to comparisons of them Webster’s New World College Dictionary	Intercultural- The definition of intercultural is something that occurs between people of different cultures including different religious groups or people of different national origins	
Profile schools vs. magnet school		Magnet schools are free public elementary and secondary schools of choice that are operated by school districts or a consortium of districts. Magnet schools have a focused theme and aligned curricula.	

Table 3 continuation

1	2	3	4
Specialized school – language school	Specialized schools are <u>secondary schools</u> with enhanced coverage of certain subjects that constitute the specialization of the school. They should not be confused with <u>vocational schools</u>	Language schools are institutions set up in the native country of the language to provide formal courses for people wanting to improve a target language.	
Critical thinking	The definition of critical thinking is a mental process of reviewing clear, rational thoughts based on evidence to reach an answer or a conclusion.	Critical thinking is the intellectually disciplined process of actively and skillfully conceptualizing, applying, analyzing, synthesizing, and/or evaluating information	

Thus, we tried to throw light upon some terms commonly confused and we hope to have been helpful.

We have to, however, admit that the terms will have different definitions that described above and the use of some can depend on the context and even the specificities of the sub sphere used.

In order to continue to expand our technical literacy, we can find it useful to surf and be interested in visiting the following sites:

Techterms.org:

This dictionary claims to not only define terms, but to also explain them in simplified terms with examples provided to illustrate explanations. Containing hundreds of entries, ranging from simple to advanced, they are ranked on a “Tech Factor” scale from 1 to 10 [5].

Whatis.com:

This site has been around for a long time and has served as a frequent reference for many in the technology field. They claim to have thousands of entries and, unlike the others listed here, offer the option of being browsed through by category.

Techdictionary.com:

Billing itself as “The Online Computer dictionary,” this site includes thousands of entries ranging from those included in this article to obscure programming tags that even experienced programmers need to reference on the rare occasion they are needed.

Even the key words in teaching like approach, method and technique require attention, because these words are often used in day to day

conversation synonymously or interchangeably.

We need to analyze them more specifically and see how they are used in ELT specifically.

Approach

An approach is a set of co-relative assumptions dealing with the nature of language teaching and learning. An approach is a philosophy of language teaching and learning. It refers to the *theories and principles* of language, its *nature* and its teaching. Approach is just a hypothesis, an untested truth, and it need not be proved. So an approach is axiomatic in nature.

Method

Method can be defined as ‘an overall plan for the orderly presentation of language material. A method discusses the processes and procedures of language teaching. In other words, a method is a set of procedures, which is used in a systematic way in the classroom. It deals with the steps to be followed in the class while teaching. So it is procedural in nature. A method grows out of an approach. There can be many methods within one approach.

Technique

A technique, on the other hand, is “a particular trick” - used by the teacher in the classroom to achieve immediate objectives. Technique is an implementation activity, it, therefore, it takes place in the classroom. Technique must be consistent with a method and therefore in harmony with an approach as well. Some of the common techniques are role-play, drills, games, group or pair work, discussion. (Anthony 1963, p. 63-7 apud Richards and Rodgers, 1999, p. 15)

In general, new Kazakhstani terminology has the basic features of terms:

- Uniqueness;
- Compliance with the literal meaning of its actual value;
- Systematicity;
- Derivative ability;
- Linguistic correctness.

Thus, the term - a word or phrase a special sphere of use, is the name and the concept of having a definition. The basic requirement which should ideally correspond to the term is a clear, matching the literal meaning of its actual value, linguistic correctness, consistency and derivatives.

REFERENCES

- [1] Kunanbayeva S.S. *Sovremennoe inoyazychnoe obrazovanie: metodologiya i teorii*. - Almaty, 2005. - 264 s. [in Rus.].
- [2] Lotte D.S. *Voprosy zaimstvovaniya i uporyadocheniya inoyazychnykh terminov i terminoelementov*. - Moskva: Nauka, 1982 [in Rus.].
- [3] Random House Kernerman Webster's College Dictionary. - Dictionaries Ltd., 2010.
- [4] *Beyond the Buzz Words: Highlights from the Higher Education Quality Council of Ontario Conference, November, 2013*. – Ontario, 2013.
- [5] Berry, Roger. *Terminology in English Language Teaching // Nature and Use. Series: Linguistic Insights*. – 2010. - Volume 93. - 262 p.

Тутбаева Ж.А.,

фил.ғыл. магистранты,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ доценті,
Алматы, Қазақстан, zh.shmily@mail.ru

Тутбаева Н.А.,

Абай атындағы ҚазҰПУ 2 курс магистранты,
Алматы, Қазақстан, knyaz.7575@mail.ru

ЖАҢА ТЕРМИНОЛОГИЯ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Тірек сөздер: терминология, білім беру, мәдениаралық коммуникация, кәсіби даму, неологизмдер, шет ел тілінде білім беру.

Аңдатпа. Ұсынылып отырған мақала шеттілдік білім беру компоненті ретінде жалпы білім беру саласындағы терминологияның кейбір мәселелеріне тоқталады.

Мақалада Қазақстандағы шет ел тілін оқыту саласындағы көптеген неологизмдерге тілдік талдау жасалады, зерттеу ғылыми тәсілдерге сай білім беру саласындағы терминдердің лингвистикалық ерекшеліктері анықталады.

Сондай-ақ, шет ел тілін оқыту саласындағы, неологизмдерге түрлеріне талдау жасалып, олардың құрылымдық ерекшеліктері анықталды, және шет тілін оқыту саласындағы терминдер рөлі туралы қорытындылар жасалды.

Тутбаева Ж.А.,

магистр фил. наук, доцент,
КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Қазақстан, zh.shmily@mail.ru

Тутбаева Н.А.,

магистрант 2 курса, КазНПУ им Абая,
Алматы, Қазақстан, knyaz.7575@mail.ru

ОСОБЕННОСТИ НОВОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Ключевые слова: терминология, образование, межкультурная коммуникация, профессиональное развитие, неологизмы, иноязычное образование

Аннотация. Данная статья посвящена терминологии в сфере образования как главной составляющей межкультурного общения и профессионального роста преподавателей. Также выявлены лингвистические особенности терминов в образовании в Казахстане и подходы к изучению неологизмов в данной сфере. В статье сделан анализ некоторых видов образования неологизмов, выявлены их структурные особенности, выявлена роль изучения терминологии, сделаны выводы о роли терминов в иноязычном образовании.

Статья поступила 18.12.2016 г.

2 - Бөлім

АУДАРМАНЫҢ ҚАҒИДА МЕН ТӘЖІРИБЕДЕГІ ЗЕРТТЕУЛЕР

Раздел 2

ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБЛАСТИ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ПЕРЕВОДА

Section 2

RESEARCHES IN THEORY AND PRACTICE OF TRANSLATION

Zhumaliyeva Zh.K.,

MA student, simultaneous interpreter

Ablai Khan KazUIRandWL,

Almaty, Kazakhstan, e-mail: j.jumaliye@gmail.com

**LINGUISTIC ANTICIPATION IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION OF
POLITICAL DISCOURSE FROM ENGLISH INTO KAZAKH**

Keywords: Simultaneous interpretation, interpretation strategy, anticipation, political discourse, linguistic anticipation, phrasal verbs, metaphor.

Abstract. The aim of the article is to define anticipation strategy and its linguistic type. Considerable attention is drawn on linguistic anticipation usage in simultaneous interpretation of political discourse from English into Kazakh. Interpretation analysis of verb-complement collocations, standard phrases, metaphors which serves as a cue for linguistic anticipation is conducted. Examples on linguistic anticipation in simultaneous interpretation into Kazakh are given.

ӘӨЖ 8'81

Жумалиева Ж.К.,

ілеспе аударма мамандығының магистранты,

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,

Алматы, Қазақстан, e-mail: j.jumaliye@gmail.com

**САЯСИ ДИСКУРСТАҒЫ АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ ІЛЕСПЕ
АУДАРМА БАРЫСЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЫҚТИМАЛДЫ БОЛЖАМ
ЖАСАУ СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ДЕҢГЕЙІ**

Тірек сөздер: Ілеспе аударма, аударма стратегиясы, ықтималды болжам жасау, саяси дискурс, лингвистикалық деңгей, тұрақты сөз тіркестері, метафоралық сөздер.

Аңдатпа. Мақалада ықтималды болжам жасау стратегиясы түсіндіріліп, оның лингвистикалық деңгейі сипатталады. Ағылшын тілінен қазақ тіліне ілеспе аударма жасау барысында қолданылатын ықтималды болжам жасау стратегиясының лингвистикалық деңгейінің қолдану аясына, негізгі қызметіне ерекше көңіл бөлінеді. Ағылшын тіліндегі саяси дискурста қолданылып ықтималды болжам жасауға көмектесетін тұрақты сөз тіркестері, тұрақты етістіктер мен метафоралық сөздерге

талдау жасалынады. Қазақ тіліне ілеспе аударма жасау барысында ықтималды болжам жасау стратегиясының лингвистикалық деңгейіне мысалдар беріледі.

Ілеспе аудармада қолданылатын стратегиялардың ішіндегі ықтималды болжам жасау стратегиясы ғалымдардың ерекше назарына ие болып, олардың зерттеу жұмыстарының негізгі ғылыми қызығушылығына айналды. Стратегия 1970-жылдардағы Кирчофф [1], Уиллс [2] еңбектерінен бастау алып, 20 ғ. соңғы жиырма жылында Адамович [3], Чернов [4], Ван Бэсиен [5] сынды ғалымдардың жұмыстарында терең зерттеле келе осы уақытқа дейін өз өзектілігін жоғалтқан жоқ. Вольфрам Уиллс және Удо Йордж ықтималды болжам жасауды алдын ала қабылданып, өңделген лингвистикалық және экстралингвистикалық хабарламаға деген жауап ретінде түсіндіреді [6, 3-б.]. Ал Г. Черновтың айтуынша «ықтималды болжам жасаудың механизмі ілеспе аударма жасауға мүмкіндік беретін негізгі және маңызды психоллингвистикалық механизм болып табылады» [4,98 б.]. Ықтималды болжам жасау тұрғысында ғалымдар түрлі пікір ұстанса да олар аталған стратегияны ілеспе аударма жасау барысында ұтымды қолдана білу аударма сапасына жағымды әсер етеді дейді. Аталмыш стратегияны меңгеру уақытты үнемдеуге, түпнұсқа мен аударма арасындағы синхронды қатарды түзетуге көптеп септігін тигізеді [7, 49-б.]. Сонымен қатар ғалымдар ықтималды болжам жасау стратегиясының бірнеше түрге жіктелетіндігін де айтады. Аталған стратегия аудармашының лингвистикалық және аялық, яғни экстралингвистикалық біліміне негізделіп екі деңгейде қарастырылады [8,130- б.].

Ілеспе аударма екі тілге негізделгендіктен лингвистикалық ережелер мен реттеулердің аударма үдерісінде алатын орны үлкен. Лингвистикалық ережелер мен реттеулер сөйлеушінің сөзін лингвистикалық деңгейде алдын ала болжауға мүмкіндік береді. Көптеген ғалымдар лингвистикалық алдын-ала ықтималды болжау мәтіннің тірек элементтері болу керек деген пікірді ұстанады [7, 50-б.]. Гилдің айтуынша «әр тіл белгілі бір сөзден кейін айтылатын сөзді алдын ала болжауға мүмкіндік беретін сөздердің орналасу тәртібінен тұрады» [9, 162-б.]. Мысалы аударма барысында кез келген тілдің аудармашысы сөйлеуші сөзінде әлі айтылмаса да мағынаға сай белгілі бір бастауышты немесе толықтауышты қажет ететін баяндауыш бар екендігін біледі. Лингвистикалық деңгейде ағылшын тіліне қатысты шылауық етістіктерді жақсы меңгерген аудармашы негізгі етістіктерді ұтымды қолдана алады [7, 50-б.].

Мысалы *to cover up* (қамту), *to stand down* (орнынан, қызметінен кету), *to face up to* (кез келу, бетпе-бет келу), *to put forward* (ұсыну, жылжыту), *to call for*(шақыру), *to vote down* (қабылдамай), *on behalf of* (тарапынан, атынан) және т.б.

Мысал: Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu plans *to join* world leaders *at* UN General Assembly.

Аударма: Израиль Премьер Министрі Бенджамин Нетаньяху жоспары бойынша ол мемлекет басшыларына БҰҰ Бас Ассамблеясында қосылады (ілеспе аудармадан үзінді, өзгертілмей алынған).

«Басшыларына» сөзі-набарыс септік жалғауы мекен пысықтауышын талап ететіндіктен «*to join at*» фразалық етістігі сөйлемнің екінші жартысын болжауға көмектесті.

Мысал: Act requires health care plans *to cover* enrollees' children *up* to age 26.

Аударма: Ақтта көрсетілген талапқа сәйкес денсаулық сақтау жоспарлары үміткерлердің балаларын 26 жасқа дейін қамтамасыз етеді (ілеспе аудармадан үзінді, өзгертілмей алынған).

«*to cover up*» фразалық етістігі өзінен кейін толықтауышты қажет ететіндіктен сөйлемнің екінші жартысының құрылымын болжауға мүмкіндік болды;

Мысал: Former President Gbagbo must *stand down* immediately, and direct those who...who are fighting *on his behalf* to lay down their arms.

Аударма: Бұрынғы президент Гбагботез арада өз орнынан кетіп, өзінің атынан күреске шығып жатқандарды қаруларын тастауға бағыттау керек (ілеспе аудармадан үзінді, өзгертілмей алынған).

«*To stand down*» фразалық етістігі көбіне «тақтан кету», «өз орын босату», «лауазымнан босау», «қызметтен кету» мағынасында қолданылатындығын аудармашы білген жағдайда аударманың сәтті шығуын қамтамасыз етуге болады. «*On his behalf*» құрылымы сөйлемнің екінші жартысында айтылатын ақпаратты болжауға көмектесті.

Мысал: The Paris Agreement *sets forward* an ambitious vision for tackling climate change globally.

Аударма: Париж Келісімшарты алдыға климаттың өзгеруін жаһандық түрде тоқтатуға бағытталған биік мақсаттарды қойды (ілеспе аудармадан үзінді, өзгертілмей алынған).

«*To set forward*» фразалық етістігінен кейін әдетте «мақсат», «жоспар», «келісім» «диалог» және т.б. деген сөздер жиі қолданылатындығын жақсы білетін аудармашы сөйлемнің бірінші жартысында берілген ақпарат мазмұны «мақсат» деген сөзді қажет ететіндігін сәтті

түрде болжай отырып, сөйлемнің екінші жартысын дұрыс жеткізуге мүмкіндік алды.

Мысал: Although a minority of the Senate *voted down* common-sense legislation to reduce gun violence, President Obama is continuing to make progress.

Аударма: Алайда аз мөлшердегі Сенат өкілдері заңды қабылдамады, бұл қару қатыгездігін азайту бойынша орынды заң болатын, Президент Обама прогреске жетуін жалғастыруда (ілеспе аудармадан үзінді, өзгертілмей алынған).

«*To vote down*» фразалық етістігі «қабылдамау», «құлату», «қарсы сайлау» деген мағына береді. Аудармашы «*Senate voted down*» сөзін естісімен көп жағдайда «заңның» қабылданбағанын болжап, аталған заңның сипатын келесі сөйлемде толықтырып, тыңдаушыға толыққанды, түсінікті аударма жасады.

Аталған етістіктермен қоса, белгілі бір тақырып аясында жиі қолданатын сөздер, кейбір сөздердің бір-бірімен сәйкестігі, тұрақты сөз тіркестер болжау стратегиясын қолдануға мүмкіндік береді. Лексикалық деңгейде сөздердің бір-бірімен сәйкестігі мен белгілі бір тақырып аясында тұрақты сөз тіркестері алдын-ала ықтималды болжаудың жоғарғы көрсеткішіне ие және аударма сәттілігін қамтамасыз етеді [7,50 б.]. Мысалы, to ratify/initial/sign an agreement (келісімшартты растау/парафирлеу/қол қою), agreement comes into force (келісімшарт өз күшіне енді); shared/ global/to overcome/address/ meet/deal with challenges (ортақ/жаһандық қиындықтар/ қиындықтарды жеңу/бағыттау/күресу/шешу); strong and enduring partnership/relations/ cooperation/ relationship/ ties/ friendship/ bonds (мықты әрі тұрақты серіктестік/қарым-қатынас/ынтымақтастық/ара-қатынас/байланыстар/достастық/дәнекер); to express condolences/gratitude/appreciation (көңіл айту/ризашылығын білдіру/сыйластық таныту) және т.б. АҚШ Президенті Барак Обаманың Корея жағалауында батып кеткен кеме апаты бойынша Корея халқына арнап сөйлеген сөзін қарастырып көрейік.

Мысал: *On behalf of* all the American people, Michelle and I send our deepest and heartfelt condolences to the families of the victims of the tragic ferry sinking off the coast of the Republic of Korea. Friendship of our nations based on *strong and enduring bonds* between the American and Korean people, and our hearts ache to see our Korean friends going through such a terrible loss.

Аударма: Американдықтардың атынан біз Мишель екеуіміз терең және шын жүректен зардап шеккен отбасыларға көңіл айтамыз. Отбасылар Корея Республикасының жағалауында батып кеткен кемеңіздің құрбандары болды. Біздің мемлекеттеріміздің достастығы *Американдықтар мен Корея халқының* арасындағы мықты және ұзақ байланысқа негізделген, сондықтан біздің жүректеріміз Корея халқының осындай қорқынышты орны толмас қазада көруден шіміркенеді (ілеспе аудармадан үзінді, өзгертілмей алынған).

«*On behalf of*» құрылымы сөйлемнің келесі сегментінде айтылатын ақпаратты болжауға мүмкіндік беретін кілт сөз ретінде қолданылды. «*Strong and enduring bonds*» сөз тіркесі аудармашыға мәнмәтінге тікелей қатысты нақты екі мемлекет арасындағы қатынасқа байланысты екендігін түсінуге түрткі болып, аудармадағы ақпараттың толық сақталуына септігін тигізді.

Мысал: *On behalf of Mrs. Nixon and all of the members of our Official Party, I want to express my deep appreciation for the boundless and warm hospitality which you have extended to us.*

Аударма: Никсон ханым мен біздің Ресми Партиямыздың барлық мүшелері атынан *сіздердің бізге көрсеткен* шексіз және жылы қонақжайлығыңызды жоғары бағалап, алғысымды білдіремін (ілеспе аудармадан үзінді, өзгертілмей алынған).

Берілген мәтін осындай салтанатты іс шара кезінде жиі қолданылатын стандартты сөз тіркестерінен тұрады. Сондықтан аудармашы сөйлемнің соңын алдын ала болжай алды.

Жоғарыда көрсетілген етістікті, тұрақты сөз тіркестері мен лексикалық тұрғыдағы бір біріне сәйкес сөздермен қатар саяси дискурста жиі қолданылатын идиомалар мен бейнелеу сөздерді меңгеру арқылы да сөйлеуші мәтініне ықтималды болжам жасауға болады. Метафора адамның когнитивті қаблдауына әсер ететіні соншалық, тілді жетік меңгерген немесе өз ана тілінде сөйлеп тұрған сөйлеуші де өз сөзінде бейнелеуіш сөздерді қолданып тұрағанын аңғармай да қалады. Саясаткерлер өз алдына белгілі бір идеологияға тығыз байланысты болғандықтан, олардың сөзіндегі бейнелеуіштер халықтың саяси нанымына тікелей әсер етеді. Бұл бейнелеуіш сөздердің саяси дискурста жиі кездесетіндігін түсіндіреді. Метафоралық сөздерді қолдану арқылы әлеуетті жақтаушыларды ынталандыру мақсатында ел аузында қалған елеулі саясаткерлердің әйгілі сөздерінің ішінде: Мартин Лютер Кингтің «*I have a dream*» («Мен түс көрдім» сөзбе-сөз аударма) деп басталған сөзі, Джордж Буштың «*thousand*

points of light» («жарықтың мыңдаған нүктесі» сөзбе-сөз аударма) және Уинстон Черчилльдің «Iron Curtain» («Темір перде» сөзбе-сөз аударма, «Темір тор» баламасы) метафорасымен есте қалған сөздері [10, 127-б.]. Сондықтан метафоралық сөздердің мағынасын меңгеріп, өз тілінде лайықты аудармасын жатқа білетін аудармашы ілеспе аударма барысында метафоралық сөзді аударған кезде ықтималды болжам жасау стратегиясын қолдана отырып, сапалы аударма жасай алады. Саяси дискурста қолданылатын метафорлық сөздер мен фразеологизмдерді толық немесе жартылай меңгерген аудармашы аудару барысында алдын-ала ықтималды болжау стратегиясын ұтымды қолдана алады [7, 51-б.]. Жиі қолданылатын образды сөздер мен фразеологизмдер: «economic ills» («экономиканы құлдырататын мәселелер» мағынасында), «Allegory of a Cave» («Үңгір Аллегориясы» сөзбе-сөз аударма, «Үңгір туралы аңыз» баламасы) және т.б.

Мысал: We did not, in the words of Lincoln, adhere to the «*dogmas of the quiet past*». Instead we thought anew, and acted anew. I believe a thriving private sector is the *lifeblood* of our economy. I think there are outdated regulations that need to be changed. There is *red tape* that needs to be cut.

Аударма: Біз, Линкольнайтып өткендей, «жайбарақат кешегі күннің догматына» бой ұрған жоқпыз. Керісінше, біз жаңашыл тұрғыда ойландық және жаңашыл іс әрекет жасадық. Өркендеген жеке сектор біздің экономикамыздың өмірлік қуатының негізгі көзі деп білемін. Менің ойымша, ескірген ережелерді жаңарту керек. Шенеуніктердің шектен шығуы тоқтатылуы керек.

Бірқатар метафоралық сөздер қолданылған «Мемлекеттегі жағдай бойынша» Барак Обаманың 2016 жылғы АҚШ Конгресіне Жолдауы түпнұсқасы және аудармасы берілген. Түпнұсқа мәтінінде Барак Обама тарихтағы ең үздік деп саналатын Линкольнның жылдық екінші Конгреске Жолдауы кезінде айтылған «*dogmas of the quiet past*» сөзіне сілтеме жасады. Аудармашы тақырып аясында жиі қолданылатын метафоралық сөздер қатарын жақсы меңгергендіктен, оған қоса Б. Обама сөзінде Линкольн есімі алдымен аталып кеткендіктен, метафоралық сөз берілген сегментті келісті аударуға мүмкіндігі болды. Сонымен қатар, тура мағынасы көбіне биология саласында жиі қолданылатын сөздің экономиканың негізгі қозғаушы күшін бейнелеу үшін «*the lifeblood of our economy*» тіркесінде қолданылып тұр. Барак Обаманың сөздерінде жиі кездесетін теңеу сөздер мен метафоралармен алдын ала таныс аудармашы қолданылған бейнелеуіш сөздің қазақ тіліндегі баламасын дұрыс бере алды. Түпнұсқа мәтінде берілген «*red tape*» сөзі бюрократия

мағынасында қолданылып тұр. Барак Обама ұсынып отырған Жолдауын Конгрес мүшелеріне әсерлі түрде жеткізу мақсатында мемлекеттік биліктің бір топ шенеуніктерінің қолына шоғырлану үрдісін ағылшын тіліндегі қарапайым «bugeauscasu» сөзін қолданбай, оны бейнелеп «*red tape*» сөзімен алмастырып отыр. Аудармашы ілеспе аудармадағы уақытты үнемдеу мүмкіндіктерін қолдануға болатынын ескеріп, метафорамен берілген сөздің мағынасын түсіне сала оны «бюрократия» деп аударса да болар еді. Алайда метафоралық сөз қолданған сөйлемнің алдында берілген сөйлемдегі ақпаратты сілтеме ретінде түсіне отырып, Барак Обама сөзінің әсерлілігін сақтап қалу үшін тура аударманың орнына түсіндірме аударма беріп отыр.

Қорыта айтқанда, ілеспе аудармаға тән уақыт тапшылығы мен ағылшын тілінің қазақ тілімен салыстырғанда тілдік сыйымдылығының ауқымды болуы тұрғысында ықтималды болжам жасау ілеспе аудармада қолданылатын стратегиялардың ішінде маңыздысы болып есептелінеді. Берілген мақала ықтималды болам жасау стратегиясын және оның лингвистикалық деңгейі бойынша ғалымдардың еңбектеріне негізделген. Саяси дискурсты ағылшыннан қазақ тіліне ілесе аудару барысында қолданылған лингвистикалық болжау мысалдары қарастырылды.

Екі тілдің типологиялық ерекшеліктері мен сөйлем құрылысындағы айырмашылықтарына байланысты лингвистикалық деңгейде ұштасатын құрылымдар аз. Дегенмен ағылшын тіліндегі саяси дискурстың құрылымдық ерекшеліктері мен жиі кездесетін фразалық етістіктер, тұрақты сөз тіркестері, бейнелеуіш сөздер мен идиомалар аударманы алдын ала болжауға көмектеседі. Осыған байланысты аударма барысында аталған стратегияны қолдануды жетік меңгерген аудармашы аударманың сәтті шығуын қамтамасыз ете алады.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Kirchhoff H. Theory and Practice of Simultaneous Interpretation. - Bern and Frankfurt, 1976. – P.350.
- [2] Wills W. Syntactic Anticipation in German-English Simultaneous Interpretation In Language Interpretation and Communication - New York- London, 1978. – P. 352.
- [3] Adamowicz. A The Role of Anticipation in Discourse: Text Processing in Simultaneous Interpreting. – Poland, 1989. – P. 258.
- [4] Chernov G.V. Semantic Aspects of Psycholinguistic Research in Simultaneous Interpretation. - London- New York, 2002. – P. 150.
- [5] Besien, Fred Van. Anticipation in Simultaneous Interpretation // Meta: Translators' Journal. - 1999. - Vol. 44, № 2. – P.100.
- [6] Wills W., Jorg, Udo. MA Dissertation. - Bradford, 1995. – P.85.
- [7] Ислам А. Ілеспе аударма негіздері: монография. – Алматы: «Бастау» баспасы, 2012. - 170 б.
- [8] Lederer M. Simultaneous Interpretation: Units of Meaning and other Features. -

London and New York, 2002. – P. 357.

[9] Gile, Daniel. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. – Amsterdam and Philadelphia, 1995. – P.175.

[10] Mio J. S. Metaphor, politics, and persuasion. Metaphor: Implications and applications. - Mahwah, 1996.- P. 127.

REFERENCES

[1] Kirchhoff H. Theory and Practice of Simultaneous Interpretation. Bern and Frankfurt, 1976. P.350.

[2] Wills W. Syntactic Anticipation in German-English Simultaneous Interpretation In Language Interpretation and Communication. New York and London, 1978. P. 352.

[3] Adamowicz. A The Role of Anticipation in Discourse: Text Processing in Simultaneous Interpreting. Poland, 1989. P. 258.

[4] Chernov G.V. Semantic Aspects of Psycholinguistic Research in Simultaneous Interpretation. London- New York, 2002. p. 150.

[5] Besien, Fred Van. Anticipation in Simultaneous Interpretation. Meta: Translators' Journal. 1999.- Vol. 44, № 2. P.100.

[6] Wills W., Jorg, Udo. MA Dissertation. Bradford, 1995. P.85.

[7] Islam A. Ilespe audarma negizderi: monografija. Almaty: «Bastau» baspasy, 2012.170 b. [in Kaz].

[8] Lederer M. Simultaneous Interpretation: Units of Meaning and other Features. London- New York, 2002. P. 357.

[9] Gile, Daniel. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam and Philadelphia, 1995. P.175.

[10] Mio J.S. Metaphor, politics, and persuasion. Metaphor: Implications and applications. Mahwah, 1996. P. 127.

Жумалиева Ж.К.,

магистрант, переводчик-синхронист,
Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ,
Алматы, Қазақстан, j.jumaliye@gmail.com

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ТИП СТРАТЕГИИ ВЕРОЯТНОСТНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ В СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ ПОЛИТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА С АНГЛИЙСКОГО НА КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК

Ключевые слова: Синхронный перевод, стратегия перевода, вероятностное прогнозирование, политический дискурс, лингвистический тип, устойчивые словосочетания, метафорические слова.

Аннотация. В данной статье дается определение стратегии вероятностного прогнозирования, рассматривается ее лингвистический тип. Особое внимание уделено на использование лингвистического типа стратегии вероятностного прогнозирования в синхронном переводе политического дискурса с английского на казахский язык. Проведен анализ устойчивых словосочетаний, фразовых глаголов, метафорических слов часто используемых в политическом дискурсе на английском языке при помощи которых осуществление вероятностного прогнозирования считается возможным. Приведены примеры лингвистического типа вероятностного прогнозирования в синхронном переводе на казахский язык.

Статья поступила 18.12. 2016 г.

Zhaxylykova A.B.,

2 course MA student, «Translation Studies» specialty,
KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan
a.zhaxylykova@gmail.com

THE PROBLEM OF RENDERING NATIONAL PECULIARITIES IN LITERARY TRANSLATION

Keywords: national and cultural peculiarities, language, culture, linguacultural units, translation.

Abstract. This article is devoted to the study of the problem of rendering national and cultural peculiarities of linguacultural units in literary translation. It considers the importance of retaining cultural features in translation of linguacultural units of Kazakh nation. Article raises questions of studying the importance of literary translation, the problem of linguocultures in the process of translation and offers several specific techniques of their transmitting into target language.

ӘӨЖ 81'255.2

Жаксылыкова А.Б.,

2 курс магистранты, «Аударма ісі» мамандығы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан
a.zhaxylykova@gmail.com

КӨРКЕМ АУДАРМАДА ҰЛТТЫҚ НАҚЫШТЫ ЖЕТКІЗУ МӘСЕЛЕСІ

Тірек сөздер: ұлттық нақыш, тіл, мәдениет, мәдени тілдік бірлік, аударма.

Аңдатпа. Аталмыш ғылыми мақалада көркем шығарманы аудару барысында ұлттық нақышты жеткізу мәселесі қарастырылады. Қазіргі таңда оқырман қауым аударылған шығарманың мазмұнындағы ұлттық ерекшелікті қабылдауға дайын болғандықтан, көркем мәтіннің ұлттық-мәдени элементі ретінде қызмет атқаратын лингвомәдени бірліктерді аудару мәселесіне ерекше назар аударылған. Мақалада көркем аударманың маңызы, сонымен қатар халқымыздың мәдени болмысын көрсететін лингвомәдени бірліктер мәселесі қарастырылып, ұлттық нақышты жеткізу мақсатында қолданылатын ең тиімді аудару әдістері берілген.

Еліміз егемендік алып, тіліміз мемлекеттік мәртебеге ие болуына байланысты қоғамда тарихи сана мен ұлттық таным көкжиегі кеңейе бастады. Осыған байланысты ұлттық рухани-мәдени мұраның тарихи маңызын саралап, қайта бағалау мүмкіндігі туып отыр. Кез келген этнос атаулының ежелгі дүниетанымдық жүйесі, халықтық рухы әуелі алдымен оның тілінде көрініс табады. Осыған орай В. Гумбольдт: “Язык народа есть его дух, и дух народа есть его язык. Язык насыщен переживаниями прежних поколений и хранит их живое дыхание”, - деп пайымдаған [1, 82-б.]. Халықтың өзіндік дүниетанымынан, тұрмыс-салт ерекшелігінен туындаған арнайы сөз қолданыстардың халықтың өткен өмірінде қандай мәні болса, бүгінгі өмір тіршілігіне тигізер пайдасы одан зор. Тілдің мемлекеттік мәртебесін нығайтудың қазіргі

таңдағы маңызды бір мүмкіндігі – оның осы танымдық қызметін неғұрлым толық ашып көрсету, сол арқылы ежелгі елдік атрибуттарды, халықтық қалыпты, рухани тамырды тереңірек зерттеп, жете тану. Тіл мен танымды жіктеп қарамай, оны құбылыс ретінде сабақтастыра қарау – академик Ә. Т. Қайдар ұсынған “тіл мен ұлт біртұтас” немесе “адамды тіл әлемі арқылы тану” деген қағидаларға сүйенетін қазақ тіл біліміндегі жаңа бағыттың қалыптасуына әкелді [2].

Соңғы жылдары тіларалық және мәдениетаралық қарым-қатынас мәселелері өзекті мәселелердің біріне айналып отырғандықтан, тілдердің салыстырмалы талдауы арқылы біз ана тілінің заңдылықтарын, сөздердің функционалды ерекшеліктерін тереңдеп ұға аламыз. Сонымен қатар, басқа тілдің құрылымын түсінсіп, тілдің идиоэтикалық ерекшеліктерін де ажыратамыз.

Әртүрлі тілдердегі сөз бірліктерін салыстырмалы түрде зерттегенде аудармаға көңіл бөлмей зерттеу жұмысын жүргізе алмаймыз. Аударматануда әлі де көптеген шешілмеген мәселелер баршылық. «Қалай аудару керек?» деген сұраққа жауап іздеген кезде зерттеушілер әр түрлі аударма объектілеріне назар аударады. Әрине, дәлме-дәл аударма жасау мүмкін емес. Бұл тілдердің грамматикасына, сөздік қорына және сол тілдердегі мәдени айырмашылықтарға байланысты. Мәдени айырмашылықтар аудару жолдарына, олардың нәтижелеріне үлкен ықпал етеді.

Әр халықтың рухани және материалдық мәдениеті түрлі күрделі сипаттарға ие. Сол күрделі факторлардың бірі – бір тілден басқа тілге аудару үрдісі ретінде белгілі көркем әдеби құндылықтарының алмы барысындағы рухани мәдениет көрінісі.

Көркем аударма – аударматанудағы ең бір күрделі де күрмеулі сала. Көптеген зерттеушілердің аударма теориясы тұрғысынан көркем аударманы “Жалпы аударма” курсының дербес пәні ретінде қарастыруды ұсынатыны тегін емес. Көркем аударма дегеніміз, көркем әдеби шығармаларды, яғни негізге қызметі оқырманға көркемдік-эстетикалық әсер ету болып табылатын мәтіндерді аудару.

Бұл жерде аудармадағы ең қиын нәрсе – оның лингвистикалық ерекшелігі емес, ол түпнұсқаның көркемдік жағын дұрыс жеткізу, яғни аудармашының туындының образдық әлемін, автордың идеясын, позициясын және стилін, соның ішінде халықтың мәдени құндылықтарын көрсететін тілдік бірліктерін нақты, дәл көрсете білуі.

Қазіргі таңда оқырман қауым аударылған шығарманың мазмұнындағы жалпы адамзаттық идеяны ғана емес, сонымен бірге, ұлттық ерекшелікті де қабылдауға дайын болғандықтан көркем

аударманың танымдық маңызы арта түседі. Осыған байланысты, жалпы адамзаттық идея мен ұлттық ерекшеліктің арақатынасы мәселесі аударманың сәйкестігін бағалау критерийі қатар тұрады. Ұлттық ерекшелік – көркем құралдар ретінде түсіндірілетін көркем шығарманың басты сипаты болғанымен, көбінше ұлттық-мәдени, тарихи колоритті көрсету ұлттық бояуға ие ұлттық-мәдени сөздер жиынтығының еншісіне тиесілі.

Ұлттық-мәдени нақышты және тарихи колоритті аудару мәселесінің бір қыры – шығарманың қандай да бір элементтерінің мағынасын сақтау ғана емес, сондай-ақ, олардың ұлттық ерекшелігін сақтау.

Адамзат қоғамында ұлттардың шығуының гетерогендігіне карамастан тіл оған біртұтас ұлттық сипат береді. Тіл әлемінің бірнеше функциялары болады. Олар коммуникативтік немесе қарым-қатынас функциясы, таңбалық, қоғамдық-тарихи тәжірибені меңгеру және ұрпаққа беру, жоспарлау, экспрессивті сияқты функциялар. Тілдің барлық функциялары бірлікте болады, ол тек тілдің табиғатын түсіну үшін шартты түрде бөлінеді. Демек, тілді халықтың тарихи қоймасы деп есептесек, халық өмірінде болатын барлық өзгерістерді оң бойына жинап, бекітіп отыратын оның сөздік қоры деп тұжырымдаймыз.

Аударма үдерісінде түпнұсқа мәтінді өзге мәдени және тілдік ортада алмастыратын екінші мәтін жасалады. Әрбір тіл халықтың ұлттық мәдениет ерекшеліктерін, тарихын, менталитетін, тұрмысын көрсетеді. Мұндай ерекшеліктер тілдің барлық деңгейлерінде, соның ішінде лексикалық деңгейде көрініс тапқан.

Тіл мен мәдениет бір-бірінен айырыла алмайтын тығыз байланыста болғандықтан, тілдегі бірліктер тұтас мәдениеттің маңызды бөлшектері болып табылады. Әр жер, әр ұлттың өз аумағындағы жергілікті және ұлттық мәдениеті мен дағдысын көрсететін, сол ұлтты екінші ұлттан даралап тұратын, ұлттың тек өзіне ғана тән болмысы мен мәдени жаратылысын көрсететін ерекше тілдік бірліктері болады, міне, осындай тілдік бірліктерді мәдени тілдік бірлік дейміз. Лингвомәдени бірліктер термині қазақ тіліндегі барлық тар және кең мағынадағы концептілерді, реалий сөздерді, лакуналарды, фразеологизмдерді, яғни, идиомдар, фразеологиялық түйдектер, фразеологиялық бірліктер, фразеологиялық тіркестер, фразеологиялық сөйлемшелер, коммуникативтік тіркестер, мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар, жұмбақтар, фольклорлық тұрақты сөз үлгілері, сәлемдесу жоралары және т.б. қамтиды. Қазақ тіл біліміндегі лингвомәдени бірліктер – қазақ халқының мәдени өмірінің айнасы. Оларды өзге тілге аудару мәселелері әлі күнге дейін түбегейлі шешімін тапқан жоқ. Бұл әлі де

тереңдей зерттеуді қажет ететін тақырып.

Қазақ тіл білімінде лингвомәдени бірліктер жүйесі когнитивтік лингвистика, лингвомәдениеттану, этнолингвистика тұрғысынан қарастырылып келеді. Этнолингвистикалық зерттеулерде мәдени ұғымдарды қарастырған қазақстандық ғалымдар Ә. Қайдар, М. М. Копыленко, Ж. Манкеева, Н. Уәли, Ғ. Смагулова, Э. Оразалиева, А. Ислам. Лингвомәдени бірлікке мәдени, халықтың мәдениеті туралы түсінік беретін сөздерді жатқызуға болады.

Кейбір лингвист ғалымдар өз ғылыми зерттеулерінде мәдени тілдік бірліктерді «эквивалентсіз лексика» термині ретінде қолдайды. Сонымен қатар, олар практикалық түрде басқа тілде сөйлейтін адамдардың өмірінде болмайтын ұғымдар; сыртқы лингвистикамен және аударматанумен зерттелінетін әр түрлі факторлар және олардың тілде бейнеленуі, сондай-ақ берілген елдің мемлекеттік құрылымы, халықтың тарихы, мәдениеті, тілі, берілген тіл меңгерушілерінің байланыстары және т.б.; сөздің номинативті мәні үшін негіз болып табылатын материалдық мәдениеттің заттары; өмірдің және тұрмыстың ұлттық ерекшеліктерін белгілейтін сөздер ретінде қарастырылады.

Көркем мәтіннің ұлттық-мәдени ерекшелігін көрсетуде лингвомәдени бірліктердің маңызы айрықша. Көркем шығарманың ұлттық-мәдени элементі ретінде көркем мәтінде кездесетін тілдік бірліктер бірқатар лингвистикалық және жеке аудармашылық зерттеулерге арқау болды. Мәдени тілдік бірліктер – басқа тілдерде сәйкес бірлігі жоқ, сол тілдің тұрмысында ғана кездесетін және сол тілге ғана тән ерекше сөздер мен тіркестердің жиынтығы.

Когнитивтік лингвистиканың қалыптасуында ғалымдар, ең алдымен, мәдени тілдік бірліктерге көңіл аударды. «В. В. Воробьев “лингвокультурема” терминін енгізе отырып, мынадай анықтама ұсынады: “лингвокультурема” — комплексная межуровневая единица, форму которой составляет единство знака и языкового значения, а содержание — единство языкового значения и культурного смысла» [3, 44-б.]. Демек, лингвокультурема - ұлт мәдениетінен хабардар етер ұлт тілінде көрінетін тілдік бірліктер. «Мәтінде немесе қарым-қатынас барысында көрініс табатын лингвокультурема – ұлттың өзіне тән болмысы мен әдет-ғұрпына, әлеуметтік өмірі мен тұрмыс-тіршілігіне сай уәжделген мәдени әрекеттер мен ситуациялардың негізінде бейнеленген атауыш таңба (зат, бұйым, ұлттық қажеттілік атауы мен мәдени көріністі сипаттайтын ситуациялар атауы)» [3, б.20].

Дүниенің тілдік бейнесін ұлттық мәдениет мән-мәтінінде қарастырған А. Исламның пайымдауынша, мәдени тілдік бірліктер

дегеніміз – ұлттық дүниетанымның ықшам да, терең мағыналы дүниетаным құндылықтарын айқындайтын тілде көрініс тапқан күрделі бірлік. Әр ұлттың тілдік бірліктер жүйесін дүниетаным құндылықтары құрайды. Олар бір-бірімен тығыз байланыста болып, бір-бірінен туындап отырады. Әр қоғамның даму кезеңдерге сәйкес тіл мен мәдениет иелерінің ұлттық ұғымдарды танып түсінуінде өзгерістер болғанымен, негізгі мәдени, дүниетанымдық мәні өзгеріссіз ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отырады» [4, 12-б.].

Кейбір ғалымдар лингвомәдени бірліктерді аударылмайтын сөздер (сөздік тәртібінде) қатарына жатқызып, контексте ғана жеткізілетіндіктен, оларға қатысты «лингвокультуремаларды аудару» деген сөзді қолдану шартты деп санайды. Қазіргі кезеңде аударматануда «реалиилерді аудару», сонымен бірге «реалиилерді жеткізу» деп те айтылып жүр. Алайда, осы сөздерді аудару аударма тілінде тура баламаларды іздестіруді ғана білдіріп қоймайды. Бұл дегеніміз – мәдени сәйкестікті, концептіні зерделеу, түпнұсқадағы ұлттық және тарихи колоритті аударма тіліндегі құралдар арқылы пішінін, мазмұнын жеткізуден тұратын күрделі ойлау үдерісі.

Аударматануда мәдени тілдік бірліктер баламасы жоқ лексиканың жеке бір тобы ретінде қарастырылады. Оларды аудармада жеткізудің өзіне тән белгісі мен тәсілдері бар. Біз оларды бір елде бар және өзге елде жоқ, бірегей заттар мен құбылыстарды атайтын лексика түрі ретінде қарастырамыз. Олай болса, аралас филологиялық ғылымдарға қарағанда, аударматануда лингвомәдени бірлік ұғымының ауқымы тар.

Баламасы жоқ болғандықтан, көркем мәтіндегі мәдени тілдік бірліктерді мүлдем аударуға келмейді деуге болмайды. Шет тіліндегі осы лексиканы аударуда оның ұлттық нақышын сақтауға аса мән беру қажет. Осы сөздермен жұмыс істеуде аудармашының алдында мынадай міндеттер тұрады: тілдік бірліктің мағынасына нұқсан келтіре отырып, ұлттық нақышты сақтау немесе мәдени сөздің колоритін сақтамай, мағынасын жеткізу. Осы жайт аудармашының мәдени тілдік бірліктерді аударуда қандай да бір тәсілді қолдануына себеп болады.

Аудармашы мәдени тілдік бірліктерді бірінші, ескі авторлардың көне шығармаларынан және екінші, ежелгі немесе жуырдағы өткенді – көнерген құбылыстарды суреттейтін қазіргі заманғы жазушылардың шығармаларынан кездестіре алады. Олардың арасындағы айырмашылықтар олардағы концептілерді, реалийлерді, лакуналарды және т.б. эквивалентсіз сөздер мен сөз тіркестерін аударуда түрлі тәсілді талап етеді.

Мәдени нақыштағы сөздерді жеткізу негізінен аудармашының фондық біліміне байланысты. Бұл жалпы адамзаттық мәдени-тарихи (кең мағынада) және белгілі бір ұлттық-тілдік қоғамның ұлттық мәдениеттің бөлігін құрайды. Ал олай болса, осындай білімге шет тілдерді оқып жүрген аудармашылар да сай болу қажет (аударматануда осындай білімді фондық мәлімет, фондық білім, фондық ақпарат деп атайды). «Фон» терминінің мағынасы: басқа елдің, халықтың өмірі, мәдениеті туралы білім [5, 145-б.]. Аудармадағы «фондық ақпарат», «фондық ая», «фондық білім» ұғымдары жөнінде соңғы кездері аудармашылар мен аударматанушылар тарапынан жиі айтылып, талданып та жүр.

Мәселен, В. С. Виноградовтың «Көркем прозаның лексикалық мәселелері» атты кітабында: «Фондық ақпараттың мазмұны ең алдымен ұлттық ортақтықтың тарихы мен мемлекеттік құрылымының өзіне тән ерекше фактілерін, оның географиялық ортасының ерекшеліктерін, бұрынғы және қазіргі материалдық мәдениеттің өзіне тән заттарын, этнографиялық және фольклорлық ұғымдарын және т.б., яғни аударма теориясында әдетте реалии деп аталатындардың барлығын қамтиды» [6, 87-б.], – деп «фондық ақпарат» ұғымына анықтама берілген. Бұдан байқайтынымыз, ақпараттық фон белгілі бір ұлтқа ғана тән ерекшеліктерді қамтиды. Аудармашы аударатын тілінің ұлттық дәстүрін, мәдениетін, тұрмыс-салтын, рухани құндылықтарынан жан-жақты мәлімет ала отырып, сол ұлт жөнінде мол ақпарат жинаса, аударатын мәтінді терең түсініп, сапалы аударма жасай алады.

Қазіргі таңда мәдени тілдік бірліктерді аударуда бірнеше тәсіл қолданылып жүр. Олар: транслитерация, транскрипция, калькалау, тілде бар болған элементтердің арқасында жаңа сөздерді тудыру, ұқсас аударма, контекстің ішінде дәлденетін грамматикалық ауыстыру арқылы аудару [7]. Енді осы тәсілдерге жеке-жеке тоқталайық:

Транслитерация, транскрипция

Транслитерацияда аударылатын тіл құралдарымен бастапқы тіл сөзінің графикалық формасы, ал транскрипцияда оның дыбыстық формасы беріледі. Бұл тәсілдер шет тілдік жалқы есімдерді, географиялық атауларды және т.б. бергенде қолданылады. Қазіргі кезде көркем әдебиетті аударғанда транслитерация мен транскрипция тәсілі бұрынғыға қарағанда анағұрлым сирек қолданылады. Кейбір кездерде транслитерация және транскрипция тәсілдерінің ұқсастығына байланысты оларды ажырату қиыншылық тудырады.

Транскрипция көбінесе кең таралған публицистикада және көркем шығармаларда мәтіннің сипаттамасына қарай қолданылады. Автордың

сөзінде және толық сипаттаумен берілген мәтінде транскрипция ең жақсы шешім болып табылады. Өйткені сондай мәтіндерде мәдени ұлттық сөздерді кеңірек ашу мүмкіндігі туады. Транскрипцияның аудару тәсілі ретінде негізгі құндылықтардың бірі максималды түрдегі ықшамдық. Осыған қарамастан басқа бір аудару тәсілі сияқты транскрипцияны байқап қолдану қажет. Кейде ұлттық нақышты жеткізгенде мәдени тілдік бірліктердің мағынасы екінші орынға жылжиды да, аударманың коммуникативті мәселесі жүзеге асырылмай қалады.

Транскрипцияланған сөздердің көп болуы мәтіннің мәдени тілдік бірліктермен (реалиялармен) асып толуына әкеледі. Ал ол оқырманды түпнұсқамен жақындатпай, керісінше қашықтатады.

Транскрипция және транслитерация формальді, аудармалық қателерді болғызбайтын реалия сөздерді аудару амалдары. Алайда, осы амалдарды қолданған кезде аударма мәтініне жаңа сөздер енгізіледі де, оқырман үшін ол белгісіз және белгілі бір денотатпен ара қатынасын белгілемейді немесе зат әлде құбылыс туралы шамалаған түсінік береді. Ал егер де мәтін мазмұны реалияның мәнін ашпаса, онда аударма үшін қосымша амал ретінде сілтемені қолдану қажет. Сондықтан осы тәсілдерді қолданған кезде фондық мәліметке ие болу қажет.

Жаңа сөздің /сөз тіркесінің пайда болуы

Неологизмнің енгізілуі – мәдени тілдік бірліктің мазмұнының және ұлттық нақышын сақтау үшін (транскрипциядан кейін) қолданылатын тәсілдердің бірі. Алайда жаңа сөздің (сөз тіркесінің) пайда болуы кейде түпнұсқадағы ұлттық бояуы қалың сөздерді аударма тілге жеткізудің өнімді тәсілі емес. Дегенмен де кей мәдени сөздердің баламасын жасауға тура келеді.

Калька

Калька – бұл бір сөздің немесе сөз тіркесінің бөліктерінің морфемаларын аударма тіліндегі олардың эквиваленттерімен ауыстыру арқылы шетел тілдік бірліктерін беру. Сонымен қатар, жартылай калька – бұл ауысып алынған сөздер және сөйлемшелер. Олар жартылай бастапқы тілінен, жартылай аударма тілінің элементтерін алады.

Ұқсас аударма

Осы аударма тәсілі өте жиі қолданылады. Мысалы, көп таралған тәсіл функционалды эквивалентті таңдау. Бұл тәсіл бойынша аударма оқырманда түпнұсқа оқырманында туатын ассоциацияларыға сәйкес ассоциациялар туғызады.

Контекстуалды аударма

Бұл тәсіл өз қағидасы бойынша ұқсас аударма тәсіліне ұқсайды, бірақ сөздік аудармаға қайшы. Өйткені осы тәсілдермен аударылып жатқан сөздің мағынасы сөздікте берілген оның эквивалентінің мағынасынан тыс болуы мүмкін. Сонда аудармашы негізінен контекстке бейімделеді. Бұл тәсілдің мәні – сөздікте берілген сөзді контекстке, логикалық жағынан байланысты сөзбен алмастыру.

Тілдік бірлікті алмастыру

Кейбір ғалымдар бастапқы мәтінде берілген лингвомәдени бірлікті аударма тіліндегі тілдік бірлікпен алмастырады, бұл сонымен қатар, «реалияны алмастыру» тәсілі деп те белгілі. Алайда, осындай алмастыру сөзді бүкіл мәтіннен оқшаулайды. Осындай жағдайда шартты аударылып жатқан немесе аудармашымен ұсынылған сөздің ұлттық нақышы жоғалады. Басқа мәдени бірліктерді қолданған кезде ұлттық нақыш өзгеріліп, оқырмандар өз назарларын автордың ойынша маңызды емес және ешқандай маңызы жоқ ұсақ бөлшектерге аударады.

Сипаттамалы аударма

Сипаттамалы аударма қолданылған кезде лингвомәдени бірліктің мазмұны ашылады. Егер аудармашыда басқа елдің заты немесе құбылысы туралы мәліметі, білімі жеткілікті болса, егер де ол осы тілдік бірлік нені белгілейтінін білетін болса, онда сипаттамалы аударма дұрыс болады.

Сонымен, лингвомәдени бірліктерді аударғанда белгілі бір тәсілді таңдау үшін, аудармашы оның алдында тұрған мақсатты нақты анықтау керек: тіл бірлігінің ұлттық нақышын сақтап, семантикаға кемістік келтіру немесе мәдени тілдік бірліктің мағынасын жеткізіп, ұлттық колоритті жоғалту.

Қорытындылай келе, лингвомәдени бірліктерді жеткізуде транслитерациялау тәсілі сирек қолданылады. Аудармашы көбінесе қоғамдық-саяси өмір мен жалқы есімдерді аударуда осы тәсілге жүгінеді.

Калькалау – сөзбе-сөз аудару арқылы жүзеге асады. Осы тәсілде мәдени сөздің мағынасын барынша толық сақтап жеткізуге болады. Алайда мағынасын сақтау оның ұлттық нақышын сақтауды білдірмейді, өйткені, ол аударма тілдің құралдары арқылы беріледі.

Мағынасы жақын сөздермен ауыстыру тәсілі жиі қолданылады. Осы тәсілде мәдени тілдік бірліктің функционалды эквивалентін табу көзделеді.

Транслитерациялау арқылы жеткізу мүмкін емес мәдени тілдік бірліктер сипаттау, түсіндіру арқылы аударылады.

Жоғарыда аталған тәсілдердің өз артықшылықтары мен кемшілік

тұстары бар. Мәселен, транслитерациялау тәсілін қолдануда шет тіліндегі сөздің колориті сақталады, бірақ, кей кездері оқырманға жақсы таныс болмаған жағдайда, түсініктеме беру қажеттігі туындайды. Мағынасы жақын сөздермен аударуда оқырманға түсіндіріп жатудың керегі жоқ, бірақ та, транслитерациялауда, калькалауда шет тілін білмейтін оқырманға аударылатын сөздің немесе сөз тіркесінің мағынасын дұрыс аша бермейтін жайттар кездеседі. Осы жағдайда сипаттау немесе түсіндіру арқылы аудару тәсілін қолданған жөн.

Ұлт мәдениетінің қай түрінде болмасын, онда сол ұлттың бүкіл таным болмысы мен тұрмыс-тіршілік суреті сақталған. Белгілі бір ұлттың тарихынан, мәдениетінен, таным болмысынан, тұрмыс-тіршілігінен хабардар ететін тілдік бірліктерге лингвомәдени бірліктер жатады, себебі бұл тілдік бірліктер белгілі бір ұлттың өзге ұлттардан менталдық айырмашылығын көрсететін, салт-дәстүр ерекшеліктерін білдіретін ұлттық өмір көріністерінің айнасы болып табылады. Қандай да бір тіл болмасын оның ұлттық сөз қоры халық мәдениетін, менталитетін, ұлттың психологиясын барынша қамтиды.

Әлемдік аренада өз орнын енді тауып, халықтарға танылып келе жатқан қазақ елінің ұлттық құндылықтары мен мәдени өмірі жүзге таныс болғанымен мыңға бейтаныс. Өзге ел қазақты қазақтың әлемдік ұлы тұлғалары арқылы, әлемге танымал үздік көркем туындылары арқылы танып білері хақ. Сондықтан, қазақ ұлы классиктерінің еңбектерін, ұлы тұлғаларымыздың туындыларын өзге тілге аудару немқұрайды қарайтын шаруа емес. Аудару барысында осы еңбектерде көрініс тапқан қазақ халқының мәдени өмірін, ұлттық құндылықтарын өз биігінде жеткізудің маңызы тіпті де зор. Өзге ұлт өкілдері қазақтың өткені мен бүгінін тек аударма нұсқасынан оқып біледі. Аударманың бұрмалануы не нақты жеткізілмеуі ұлттың рухы мен мәдени құндылықтарының деңгейін төмендетеді.

Көркем аудармада ұлттық мәдени тілдік бірліктерді аудару аудармашыдан шығармашылық пен терең экстралингвистикалық білімді талап етеді. Аударма үдерісінде өзге тілде мағынасы мен мазмұнын жеткізу қиын лексикалық бірліктерді зерттеп-зерделеу аудармада сол елдің тілі, мәдениеті, тарихы мен күнделікті тұрмыс-тіршілігін шынайы түрде жеткізуге жол ашады.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. – Москва: Прогресс, 1984. – 398 с.
[2] Қайдар Ә.Т. Этнолингвистика // Білім және еңбек. - 1985. – № 10.
[3] Воробьев В.В. Лингвокультурология (Теория и методы). - М.: Изд-во Российского ун-та дружбы народов, 1997. — 332 с.

[4] Ислам А. Ұлттық мәдениет контексіндегі дүниенің тілдік суреті (салыстырмалы-салғастырмалы лингвомәдени сараптама): ф. ғыл. докторы ... дис. - Алматы, 2004.

[5] Федоров А. В. Основы общей теории перевода. – М. : Высшая школа, 1983. – 400 с.

[6] Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. – М.: Издательство МГУ, 1978 г. – 174 с.

[7] Комиссаров В. Н. Общая теория перевода: – М.: Учебное пособие, 1999. – 336 с.

[8] Копыленко М.М. Основы этнолингвистики. – Алматы: Ақыл кітабы, 1997. – 178 с.

[9] Манкеева Ж. А. Қазақ тіліндегі этномәдени атаулардың танымдық негіздері. – Алматы: Жібек жолы, 2008. – 356.

REFERENCES

[1] Gumboldt V. Izbrannye trudy po yazykoznaniiyu. Moskva: Progress, 1984. 398 s. [in Rus.].

[2] Kaidar A.T. Etnolingvistik. *Bilim zhane enbek*. 1985. №10 [in Kaz].

[3] Vorobev V.V. Lingvokulturologiya (Teoriya i metody). M.: Izd-vo Rossiiskogo un-ta druzhby narodov, 1997. 332 s. [in Rus.].

[4] Islam A. Ul'ttyk madeniet konteksindegi dunienin tildik surety (salystyrmaly-salgastyrmaly lingvomadeni saraptama): f. gylm. dokt. ... diss. Almaty, 2004 [in Kaz].

[5] Fedorov A.V. Osnovy obshei teorii perevoda. M.: Vysshaya shkola, 1983. 400 s. [in Rus.].

[6] Vinogradov V.S. Leksicheskie voprosy perevoda khudozhestvennoi prozy. M.: Izdatelstvo MGU, 1978. 174 s. [in Rus.].

[7] Komissarov V.N. Obshaya teoriya perevoda: M.: Uchebnoe posobie, 1999. 336 s. [in Rus.].

[8] Kopylenko M.M. Osnovy etnolingvistiki. Almaty: «Akyl kitaby», 1997. 178 s. [in Rus.].

[9] Mankeyeva Zh.A. Kazak tilindegi etnomadeni ataulardyn tanyndyk negizderi. Almaty: Zhibek zholy, 2008. 356 s. [in Kaz.].

Жаксылыкова А.Б.,

магистрант 2-го курса, специальность «Переводческое дело»,

КазУМОиМЯ им. Абылай хана,

Алматы, Қазақстан, a.zhaxylykova@gmail.com

ПРОБЛЕМА ПЕРЕДАЧИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПЕРЕВОДЕ

Ключевые слова: национальный колорит, язык, культура, лингвокультура, перевод.

Аннотация. Статья посвящена изучению проблемы передачи национально-культурных особенностей при переводе лингвокультурологических единиц в художественном тексте. Особое внимание уделяется важности сохранения культурного колорита в переводе национально-культурных языков единиц казахского народа. В статье затрагиваются вопросы изучения проблемы лингвокультурем в процессе перевода, также представлены несколько конкретных методов их передачи

на другой язык. В данной работе также рассмотрены наиболее эффективные методы перевода культурных языковых единиц, которые могут помочь переводчику в исследовании проблемы важности передачи национально-культурных особенностей художественного текста.

Статья поступила 30.11.2016г.

UDC 81'255

Tazhmagambetova D.N.,
2 year Master's student, «Translation Studies» specialty,
Ablai khan KazUIRandWL,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: fordaliya@mail.ru

THE NOTION OF LINGUA-ETHNICAL BARRIER IN TRANSLATION

Keywords: lingua-ethnic barrier, translation, communication, language, culture.

Abstract. In this article the notion of lingua-ethnic barrier, its components and the nature of its emergence are considered. The translation situation is considered as the mediated communication, i.e. communication of multilingual communicants through a translator. Text and utterance are presented as the syntactic structure representing the universal environment for meaning and ethnocultural information. Lingua-ethnic barrier is a basis on which a translator creates and produces a translated utterance. In translation process the lingua-ethnic barrier is a filter that transforms the facts of non-linguistic knowledge into translator's presuppositions.

The mediated interlingual communication is communication of multilingual interlocutors through translator. It represents absolutely special case of communication at where the developed communicative situation (a communication condition) does not demand from communicants of the assumption of the actual existence of their communicatively relevant knowledge as this function is undertaken by the third participant of communication - an interlingual mediator, a translator. In other words, any of communicants does not take into account that fact that his interlocutor is representative or the bearer of another culture. A translation situation is communication of multilingual communicants through the translator that is the mediated communication. Calling this case of communication as mediated, we emphasize its difference from usual monolingual communication when translator, or lingual mediator, is not needed and communication occurs directly between two participants. The mediation of such communication is manifested in that the final recipient gets not the source but translated utterance for interpretation, i.e. there is a replacement of the source means of the message transmission on alternative means that

has a bit different communicative characteristics.

Further, it is important to explain what we understand under the term culture outside the commonly accepted philosophical understanding of this phenomenon [1]. We consider culture as knowledge on the basis of which a person makes the decision on creation - activity of creating something. Creative activity and its result are external manifestation of culture. Internal manifestation of culture is knowledge of an individual that allows this individual to predict reaction of members of society to his or her creative activity and its product.

In a broad sense creative activity includes conscious behavior of individual, including his or her speech and cognitive behavior in communication that is communication assuming shared knowledge and forecasting of reactions. On this basis we proceed from objective reality in which thinking and knowledge in general are inseparable from each other [2]. It is very important to pay due consideration to philosophical problems of a ratio of language and ethno culture. Linguistic semantics as a form of knowledge reflects non-linguistic semantics of objective reality. We proceed from the fundamental argument proved by Slyusareva N.A. that the task of how meaning demonstrates content (sense) is only partially linguistic and the task of how language acts as means of accumulation and transmission of knowledge is not actually linguistic but entirely belongs to area of the semantics of reflection [3].

Therefore, the question of the place and role of culture in communication, its positive or negative impact on process and result of communication is, first of all, the question of presence or absence of interlocutors' knowledge necessary for performance of communicative acts: creation of speech utterance and its interpretation.

Activity of creation of speech utterance assume not only presence of interlocutors' communicatively relevant knowledge, but also its commonality reached through personal and social formation of communicants (acquiring of such knowledge) within the same lingua social community, i.e. that the communicating individuals are bearers of the same culture. Therefore, the barriers built by culture in communication are the barriers arising from discrepancies of communicatively relevant knowledge of participants of communication.

Verbal communication should be considered as the mediated exchange of images of cognition. Such approach is quite logical if to recognize the obvious fact that direct exchange of images (thought-reading) is impossible

in principle. Reflection of reality in cognition goes in the form of acts of a thought: they are continuous, indivisible and incommunicable in themselves. For existence outside cognition thoughts need an objectification, a tangible form of existence. Opportunities for an objectification of a thought are given by linguistic system. However, the complexity of image of cognition many times exceeds the semantic volume of linguistic signs; therefore for generation of the message (a kernel of future utterance) the stream of consciousness has to be stopped and segmented as all completeness of an image is superfluous for the message. The segmented image allows using signs of system: segments become reference objects, and signs become its means. The interlocutor, having received the reference, on the basis of the called segments of an image is capable to restore all its completeness.

Nature of communication is the mediated exchange of images of cognition aimed at achievement of a certain reaction of the interlocutor. Means of such exchange are signs of linguistic system and speech utterance is its product.

According to Komissarov translation is a type of linguistic mediation where text communicatively equivalent to the original is created in target language (TL) and its communicative equivalence is reflected in identification of TL text with the original one in terms of function, semantics and structure by receivers of translation [4]. So translation is the essence of functional identification of the original and translation, essence of semantic identification of the original and translation and essence of structural identification of translation and the original. In translation it is very important to consider both the source text and a real situation that stands behind it as integrated single whole where linguistic and extralinguistic aspects of translation are revealed. That is why background knowledge and thorough understanding of subject situation play a crucial role in the process of translation and this process is impossible without taking into account the existing reality.

According to the scheme of translation process together with its linguistic and extralinguistic aspects considered by Schweitzer, there are two types of communication accompanying this process: situation of primary communication and situation of secondary communication. In the situation of primary communication a translator acts as a recipient. Perceiving a text, a translator not only interprets its content and communicative intention of a sender, but also looks at this text with eyes of bearer of another language and culture. A translator mentally selects fragments in the text which are the most difficult from the point of view of their transposition into another

language and culture, in particular, those elements of the subject situation that stand behind the text and represent lacunas in background knowledge of a recipient. In the situation of secondary communication a translator acts as a recipient and a creator of a secondary text. Here a translator should analyze the variables that determine a translation process itself, such as TL norms and, first of all, functional and stylistic norms, literary tradition, national and historical specifics of text, communicative and subject situations. Also a translator should take into account a role of subtext and reveal presuppositions and implications by means of his or her background knowledge [5].

Komissarov presents his own communicative scheme of translation as follows. Here we have: source of information and its speech product in SL; source receptor (SR) who knows SL, has a common cultural, historical and linguistic experience with a source and considers a situation, but does not directly participate in interlingual communication.; translator as SR in the speech act of the source in SL and as the creator of text in TL for target receptor (TR) who knows TL and orients towards another experience and speech situation; TR as the receptor of information contained in the target text and as the participant who finishes the speech act in TL and the whole process of interlingual communication [4]. Therefore, a translator reveals his or her communicative functions as participant in the act of communication in SL, participant in the act of communication in TL and as creator of target text (translation). Thus, a translator mediates SL and TL speech acts.

Mediated exchange of images of cognition is expression or presentation of some knowledge necessary to be sent to interlocutor by the speaker's intention via linguistic means to the expected reaction. Proceeding from it, translation can be considered as re-expression, or representation, of the sent knowledge. The source of need of such representation is obvious: representatives of different cultures use a different set of the known knowledge to send the new knowledge to interlocutor. It is the principle where perception of something new is possible on the basis of something old and known. In this case this principle works. According to Latyshev L.K. the lingua-ethnic barrier is barrier that arises between multilingual communicants during the mediated communication [6]. It arises because such communicants are ready to send and receive new knowledge on the basis of different known knowledge.

Interpreting a lingua-ethnic barrier as discrepancies of the lingua-ethnic communicative situations of SL and TL speakers, Latyshev also

attributes the set of such factors as discrepancies between SL and systems, SL and TL norms, usages operating in the communities of SL and TL speakers and discrepancies of communicatively relevant preinformational reserves of SL and TL speakers [7]. We consider lingua-ethnic barrier not as a barrier between participants of the mediated interlingual communication but as a discrepancy of the preinformational reserves of SL and TL bearers [8]. It is a theoretical convention that represents a property acquired by SL utterance through a translator in the conditions of communication [9]. In case of extraction of an utterance from conditions of mediation, that is considering an utterance beyond these conditions, this property is lost. The statement that lingua-ethnic barrier is property of SL utterance in a translation situation, but not of communicants or something, standing between them, is supported by the fact that multilingual participants of communication (even if they do not share the same language) can communicate among themselves, creating communicative utterances and using alternative means of communication (international words, gestures, signs, body language, etc.), i.e. they can avoid the situation where communicative utterances acquire a property of lingua-ethnic barrier and where a translator is needed. But possibilities of such communication are very limited, therefore the social order for translation is, first of all, the order for comfortable communication where communicants do not need to take into account the interpretative opportunities of representative of another lingua culture.

Since there is no need, there is no action also: communicants express knowledge in a habitual manner, as if they communicated to interlocutor from their own linguacultural community. For this reason, the lingua-ethnic barrier is permanent and essential property of the utterance which is subject to be translated: its emergence in the process of the mediated interlingual communication is inevitable.

The leading role in the emergence of lingua-ethnic barrier and in the extent of its manifestation is played by distinctions in communicative practices of representatives of different lingua-ethnic communities. These distinctions can be reduced to the following phenomena. Firstly, the signs of linguistic system used for creation of utterance can differ on their semantic volume from signs of the linguistic system known to foreign-language recipient. Secondly, presented in an utterance the way of generalization of new knowledge in known knowledge (logical operation encoded in the utterance) may not coincide with the way that bearers of another lingua culture usually chose at creation of utterance that describes the same situation

of reality. At last, the base for generalization, i.e. the known knowledge on which an utterance is based, will not coincide in a varying degree between multilingual communicants.

As the specified aspects of lingua-ethnic barrier are the integral characteristic of an utterance at the mediated interlingual communication, one may say that the source utterance, namely its external (linguistic means) and internal (way of generalization, knowledge base) structure, is a lingua-ethnic barrier. This utterance cannot be interpreted by the recipient directly and, therefore, it cannot be a means of data transmission, becoming a sort of obstacle between cognitions of communicants. Such conclusion seems quite logical, if to assume that barrier arises between interlocutors not before and after communication, but at the time of communication, and this barrier is not something abstract that belongs to cognition of communicants, but quite concrete and perceived by sense organs. If to consider the source utterance as a lingua-ethnic barrier, it is visible how linguistic and ethnocultural components are integrated within it. There is a textual surface of the utterance in front of a receiver over which he or she has to get interpreting the signs of linguistic system used in the speech; behind this surface there is a hidden image of a stereotypic known situation formed by objects of a reference and the relations between them in which a sender of message has generalized the observed/imagined piece of reality. We do not see any contradiction in the fact that image of cognition is hidden behind a textual surface of utterance. Indeed, the images of cognition may belong only to cognitions of interlocutors. However, at the time of communication when the utterance has already been created and perceived (often these processes occur at the same time), there is a certain integration of cognitions through utterance so as individual images of interlocutors' cognition and different structures of utterance can be regarded as an indivisible unity, a complex, division of which into elements is suitable only for theoretical clarification. Continuing attempts to differentiate the cognitive image and inner side of utterance, we can say that utterance contains sort of model of cognitive image. When reaching it which a receiver can build his or her image exactly coinciding with the image of a sender, but in reality it is only a derivative of sender's image with some degree of correspondence.

In the conditions of usual communication the mediated exchange of cognitive images does not represent special difficulties because a receiver is acquainted with linguistic signs and their semantics, with opportunities of reference in different situations of communication and with a typical

situation in which message is generalized. At the mediated bilingual communication it does not happen. Knowledge assumed by a sender at the moment of creation of utterance strongly differs from knowledge of a receiver, i.e. cultural distinctions are so essential that interpretation of source utterance is impossible so that the latter becomes a lingua-ethnic barrier in communication.

But the feature of mediated bilingual communication that distinguishes it from usual monolingual communication is that the final recipient should not overcome this barrier alone. In other words, the direct monolingual and mediated bilingual communication differs from each other on a purpose of source utterance. Indirect monolingual communication a source utterance is sort of a conductor between cognitions. In mediated bilingual communication it is, on the one hand, a lingua-ethnic barrier unavailable for a receiver and therefore overcome by a translator, and, on the other hand, it is the basis for a translator on which he or she produces and creates a translated utterance.

The following assumption is also logical: if a lingua-ethnic barrier arises because of expression of knowledge in the way habitual to the foreign-language sender, then the essence of overcoming a lingua-ethnic barrier can be interpreted as translator's re-expression of knowledge presented in a source utterance taking into account knowledge of a final recipient. From there a role of a source utterance as basis for creation of translation is clear. Lingua-ethnic barrier sets for a translator a task not only in terms of re-expression of knowledge, this barrier becomes a source of invariance and equivalence for a translator, that is it establishes sort of boundaries for a subject of expression and a way of expression which cannot be broken by a translator, and a translated utterance becomes a translation.

Re-expression of knowledge in translation is possible only by means of creation of new utterance which is, firstly, a derivative of a source utterance in terms of semantics and content, i.e. it has property of invariance and equivalence in relation to a source utterance. Secondly, a new utterance should not be a lingua-ethnic barrier, but, on the contrary, should have a property of linguistic adequacy in relation to communicative experience of a foreign-language recipient of translation. Substitution of a way of message transmission leads to the fact that instead of a barrier in communication a conductor between cognitions appears again: a translated utterance transmits the same information as the source utterance, but in such a way that it can be interpreted by a recipient of translation as this way is chosen taking into account the cultural knowledge available for a recipient.

Such ratio of statements in the mediated communication shows that these statements are sort of antipodes and consequently, they can be united into paradigm. Creation of such paradigm is definitely possible. This paradigm can be called as a translation lingua-ethnicity paradigm. On the basis of structure of sent message it is necessary to include in this paradigm a number of utterances, some of which will represent a lingua-ethnicity barrier and the others will represent translation decisions or strategies on overcoming this barrier. It means that in the process of transmission of source message these utterances will have a property of lingua-ethnicity adequacy. Thus, in this paradigm it would be possible to unite and oppose both translation cases and translation potentials.

In conclusion we would like to emphasize a need of the use of term **lingua-ethnicity** in relation to a barrier in the process of the mediated bilingual communication (source utterance) and in terms of properties of adequacy of translated utterance and translation paradigm. The thing is that often used term language barrier does not fully describe multilingual communicative situation. Except lack of common language, discrepancies of national cultures are also typical for such kind of situations. Here once again we would like to pay attention to Slyusareva's argument given above [3]. We want to emphasize with the term lingua-ethnicity barrier the double nature of properties of utterances that represent barrier and utterances that play a role of conductor. Linguistic aspect of the problem is connected with discrepancy (source utterance) and coincidence or equivalent (translated utterance) in structure and semantics of the signs used for creation of spoken or written product and of signs of linguistic system used by a recipient. The ethnocultural aspect of the problem is connected with discrepancy and coincidence of a way of knowledge expression with communicative practice of a final recipient: use of signs of system for reference and use of the known knowledge. By using the term of lingua-ethnicity barrier we unite linguistic and ethnocultural aspects of the question. Besides, this term allows differentiating between the considered type of barrier from linguacultural barrier. In our case the translator is called to eliminate only that barrier which arises because of belonging of communicants to different lingua-ethnicity groups. Neutralization of linguacultural distinctions which can arise because of belonging of participants of bilingual or multilingual communication (including monolingual communication) to different social, age, professional and other groups, is not function of a translator in our situation and would be violation of a given function of translation. Thus, lingua-ethnicity barrier is not an obstacle in that sense which is introduced by the term barrier. It is rather some kind of a filter or a tool which transforms non-linguistic knowledge to linguistic presuppositions.

REFERENCES

- [1] Pelipenko A.A., Yakovenko I.G. Kultura kak sistema. - M.: Yazyki russkoj kultury, 1998. S. 6 [in Rus.].
- [2] Rubinshtejn S.L. O myshlenii i putyax ego poznaniya. - M.: Izd-vo AN SSSR, 1958. - 53 s. [in Rus.].
- [3] Slyusareva N.A. Teoriya F. de Sossyura v svete sovremennoi lingvistiki. M.: Nauka, 1975. - 15 s. [in Rus.].
- [4] Komissarov V.N. Teoriya perevoda (Lingvisticheskie aspekty). M.: Vysshaya shkola, 1990. - 43 - 45 s. [in Rus.].
- [5] Schweitzer A.D. Teoriya perevoda: Status, problemy, aspekty. - M.: Nauka, 1988. - 216 s. [in Rus.].
- [6] Latshev L.K. Kurs perevoda: Ekvivalentnost perevoda I sposoby ie dostizheniya. M., 1981 [in Rus.].
- [7] Latshev L.K. Problema ekvivalentnosti v perevode: diss. ... dokt. filol. nauk. - M., 1983. - 16 s. [in Rus.].
- [8] Gusarov D.A. Lingvoetnicheskij barer I perevod kak mezhkulturnaya kommunikaciya: Mater. Mezhdunar. nauch. konf. «Yazyk. Sistema. Lichnost': Lingvistikakreativa». - Ekaterinburg, 2008. - 128 s. [in Rus.].
- [9] Latshev L.K., Semenov A.L. Perevod: teoriya, praktika I metodika prepodavaniya. M.: Akademiya, 2003 [in Rus.].

Тажмағамбетова Д.Н.,

2 курс магистранты, «Аударма ісі» мамандығы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, fordaliya@mail.ru

АУДАРМАДАҒЫ ЛИНГВОЭТНИКАЛЫҚ ТОСҚАУЫЛ ҰҒЫМЫ

Тірек сөздер: лингвоэтникалық тосқауыл, аударма, коммуникация, тіл, мәдениет

Андатпа. Аталмыш мақалада лингвоэтникалық тосқауыл ұғымы, оның компоненттері және оның пайда болу себептері берілген. Аудармашылық жағдай жанама коммуникация, ретінде қарастырылады, яғни әр тілді коммуниканттардың аудармашы арқылы жүзеге асатын қарым-қатынасы ретінде қарастырылады. Мәтін және сөз мағына мен этномәдени ақпаратқа арналған әмбебап ортаны білдіретін синтаксистік құрылыс ретінде ұсынылған. Лингвоэтникалық тосқауыл аудармашы үшін аударма сөздерінің дұрыс құрылуының негізі болып табылады. Аударма барысында лингвоэтникалық тосқауыл аудармашының экстралингвистикалық білімді пресуппозицияға айналдыратын сүзгі ретінде қарастырылады.

Тажмағамбетова Д.Н.,

магистрант 2-ого курса, специальность «Переводческое дело»,
КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: fordaliya@mail.ru

ПОНЯТИЕ ЛИНГВОЭТНИЧЕСКОГО БАРЬЕРА В ПЕРЕВОДЕ

Ключевые слова: лингвоэтнический барьер, перевод, коммуникация, язык, культура

Аннотация. В данной статье рассматриваются понятие лингвоэтнического барьера, его компоненты и природа его возникновения. Переводческая ситуация рассматривается именно как опосредованная коммуникация, т.е. общение разноязычных коммуникантов через переводчика. Текст и высказывание представлены как синтаксическая конструкция, представляющая собой универсальную среду для смысла и этнокультурной информации. Лингвоэтнический барьер это основа, из которой исходит переводчик при построении переводного высказывания. В процессе перевода лингвоэтнический барьер является фильтром, который преобразует факты нелингвистического знания в пресуппозиции переводчика.

Статья поступила 27.12.2016 г.

3 - Бөлім
ӘДЕБИЕТТАНУ: ДӘСТҮР МЕН ЖАҢАШЫЛДЫҚ

Раздел 3
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ: ТРАДИЦИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Section 3
LITERARY STUDIES: TRADITION AND MODERNITY

Koichuyev B.,

Doctor of Philology, Professor of the Department of History and Theory of Literature,
Kyrgyz-Russian Slavic University, Bishkek, Kyrgyz Republic, sufibah@mail.ru

Sumskaya M.,

Candidate of Historical sciences, docent of the
Department of Theory and History of State and Law,
Filial branch of the Russian Economic University named by G.V. Plekhanov,
Pyatigorsk, Russia, sumskaya-m@yandex.ru

«MONUMENT MIRACULOUS» AND ITS CREATORS IN THE CLASSICAL
HISTORY OF RUSSIAN DISCOURSE

Keywords: motif of the *monument*, the history of world literature, tradition, russian discourse.

Abstract. The article deals with the motif of *miraculous monument* in the history of world literature, presented in Russian discourse, from its origin in the sacred belief in the magic of the spoken word to the modern interpretation of the culture of postmodernism. Allegedly the idea that as the selection of literature in a particular form of spiritual and aesthetic consciousness connection to archaic beliefs obscures, at the forefront of *ideological and aesthetic* content of the work. Subject supreme destination poet and permanent, according to the author of “effect of presence” of the destination, care about the creators of artistic expression, for here is refracted in the artistic act of the main question about the meaning of human existence.

УДК 82.091

Койчубев Б.,

д.филол.н., проф. кафедры истории и теории литературы
Кыргызско-Российского Славянского университета
Бишкек, Кыргызская Республика, sufibah@mail.ru

Сумская М.,

канд. ист. н., доцент кафедры теории и истории государства и права,
Филиал Российского экономического университета им. Г.В. Плеханова,
Пятигорск, Россия, sumskaya-m@yandex.ru

«ПАМЯТНИК НЕРУКОТВОРНЫЙ» И ЕГО СОЗДАТЕЛИ В
КЛАССИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ РУССКОГО ДИСКУРСА

Ключевые слова: мотив памятника, история мировой литературы, традиция, русский дискурс.

Аннотация. В статье рассматривается мотив *памятника нерукотворного* в истории мировой литературы, представленной в русском дискурсе, от его возникновения в сакральной вере в магию слова изречённого до современных интерпретаций культурой постмодернизма. Утверждается мысль, что по мере выделения литературы в особую форму духовно-эстетического сознания связь с архаическими верованиями затухает, на первый план выходит *идейно-эстетическое* содержание произведения. Тема высшего предназначения поэта и постоянного «эффекта присутствия» этого предназначения, по мнению автора статьи, волнует творцов художественного слова, ибо здесь преломляется в художественном акте главный вопрос о смысле человеческого бытия.

Человечеству изначально было присуще особое отношение к Слову, запечатлённому в мифологических, религиозных и фольклорных памятниках, берущему своё начало в первобытном мировидении, в вере в магическую силу слова изречённого. Для мифологически-религиозного сознания древних народов характерен синкретизм анимизма с фетишизмом и культом предков. Обрядово-культовые тексты являются одним из основополагающих истоков художественной литературы, отражающей мир по законам красоты. Анализ древних поэтических текстов подтверждает гипотезу о генетическом возникновении мотива памятника, запечатлённого в художественном слове, к архаическому синкретическому сознанию, в котором посредством слова материализовывалась и картина мира, и отношение к человеку, и была особая вера в магию слова.

По мере выделения литературы в особую форму духовно-эстетического сознания связь с архаическими верованиями затухает, на первый план выходит *идейно-эстетическое* содержание произведения.

Показательна в этом отношении судьба и творчество первого индивидуального поэта Китая Цюй Юаня (340 – 278 до н.э.). Потерпев крах на политическом поприще, осознав невозможность воплощения своих идеалов в государственном обустройстве, Цюй Юань как поэт конфуцианского толка, оценивающий человеческую жизнь в системе социальных отношений, пишет поэму «Лисао» («Скорбь отлучённого») и заканчивает жизнь, бросившись в реку Мило «с камнем в объятьях»:

Всё кончено! – В смятенье восклицаю.

Не понят я в отечестве моём.

Зачем же я о нём скорблю безмерно?

Моих высоких дум не признают.

В обители ПэнСяна скроюсь! [1, с.3].

Перевод А. Ахматовой

Однако поэт при этом осознаёт эстетическое значение своего творчества:

О, как мне дорог мой венок прекрасный!
Хоть отвергают красоту его.
Но кто убьёт его благоуханье?
Оно и до сих пор живёт [1, с.3].

Имя Цюй Юаня не только вошло в историю китайской литературы как имя первого индивидуального поэта «поднебесной империи», но и стало культовым, его причислили к лику святых.

Широкая известность Цюй Юаня в Китае и в сопредельных странах даёт возможность выдвижения чрезвычайно смелой гипотезы о том, что его судьба могла быть знакома А.С. Пушкину. Великий русский поэт был близко знаком с синологом Н.Я. Бичуриным (о. Иакинф), прожившем в Пекине более 13 лет. Его труды занимают большое место в русском китаеведении. Известен факт, что Н.Я. Бичурин подарил свой перевод «Сань-Цзы-Цзинь» («Троеслово») А.С. Пушкину. Сохранился автограф с надписью поэту.

Повторимся, предположение чрезвычайно дерзкое и требует отдельного изучения. Тем более, что знакомство с китайской культурой и литературой, войдя в творческое сознание А.С. Пушкина, не нашло яркого, непосредственного поэтического воплощения в художественной практике поэта.

Иначе дело обстоит с литературами Ближнего Востока и Центральной Азии, мусульманской культурой в целом. Она не только достаточно хорошо была известна русскому поэту, но и нашла своё высокохудожественное выражение в поэтических образах, способствовавших формированию и развитию западно-восточного синтеза в мировой литературе.

Творчество А.С. Пушкина органично впитало в себя лучшие достижения мировой художественной культуры. Три источника – «три ключа» – питали художественное дарование гениального поэта. Родник Отечества – земли российской – сказки и были Арины Родионовны, традиции русской литературы. Кастильские воды, текущие у подножия Парнаса, – традиции античной и европейской эстетической культуры. Не случайно в одном из ранних лицейских стихотворений он пишет:

Здесь лежит поэт,
Друг нежнейших нег
И Аполлонов друг [2].

Античные традиции в творчестве А.С. Пушкина становились

предметом исследования многих литературоведов. В этом ряду хотелось бы отметить труды М.П. Алексеева, особенно, ставшей хрестоматийной, его работу «Стихотворение А.С. Пушкина «Я памятник себе воздвиг...». Проблемы изучения» [3].

Третий источник – живительный ключ знойного Востока, художественные образы величайших поэтов – «соловьёв» классической восточной поэзии у «трёх пальм»: арабоязычной, фарсиязычной и тюркоязычной литературы.

Прав был Валерий Брюсов, когда указывал, что в творчестве А.С. Пушкина «можно бегло обозревать всю историю человечества, весь цикл разноязычных литератур». «Пушкин, – говорил Брюсов, – обладал изумительной способностью понимать дух разных народов и времён, как говорят критики, «перевплощаться» [4].

А.С. Пушкин знал, любил и творчески осмысливал восточную поэзию центральноазиатских народов, таких поэтов, как Саади и Хафиз. Проницательными выглядят строки:

Благословен твой подвиг новый,
Твой путь на север наш суровый,
Где кратко царствует весна,
Но где Гафиза и Саади
Знакомы... имена.

Ты посетил наш край полночный,
Оставь же след...
Цветы фантазии восточной
Рассыпь на северных снегах [5].

Этот небольшой стихотворный набросок был написан А.С. Пушкиным после встречи с персидским поэтом Фазиль-Ханом на Военно-Грузинской дороге. Однако строки эти с полным основанием могут выражать вклад самого поэта в западно-восточный синтез, в диалог культур. А.С. Пушкин распространил образы – цветы восточной поэзии – на просторах русскоязычного пространства.

Известно, какое влияние на творчество русского поэта оказала поэзия Саади. Сквозные мотивы поэзии фарсиязычного поэта о бренности бытия человеческого существования и пути постижения смысла жизни неизбежно привлекали внимание А.С. Пушкина. Известен восторженный отклик русского поэта на строки Саади, взятые в качестве эпиграфа к романтической поэме «Бахчисарайский фонтан»: «Многие так же, как и я, посещали сей фонтан; но иных уж нет, другие странствуют далече» [6].

Упомянуты эти строки и в «Евгении Онегине», что ещё раз свидетельствует об особом отношении к ним А.С. Пушкина:

Но те, которым в дружной встрече
Я строфы первые читал...
Иных уж нет, а те далече,
Как Саади некогда сказал [6].

Безусловно, А.С. Пушкину было известно отношение народов мусульманского Востока к поэтам, с присущими им верой в силу поэтического слова и высшей миссии поэта. В «Путешествии в Арзрум» читаем: «Паша сложил руки на грудь и поклонился мне, сказав через переводчика: «Благословен час, когда встречаем поэта. Поэт брат дервишу. Он не имеет ни отечества, ни благ земных; и между тем как мы, бедные, заботимся о славе, о власти, о сокровищах, он стоит наравне с властелинами земли, и ему поклоняются» [7, с.468].

Для восточного поэта художественное слово было деянием, духовным воздействием на людей. Гёте, родоначальник западно-восточного синтеза в мировой литературе, писал:

Песни пленницами стали,
Те, что в шири поднебесной
И парили, и летали.
Время губит всё в подлунной,
Только им прожить века.
Как любовь, пребудет юной
Песни каждая строка [8, с.321].

Перевод А. Левика

Тема поэтического памятника занимает особое место в классической литературе центральноазиатского региона. Приведём некоторые историко-литературные факты.

Закончив свой титанический труд «Шахнаме», Фирдоуси утверждает:

Я воздвиг из стиха недостижимый дворец,
Что ветра и дожди ему не страшны.
Я после этого бессмертен, вечен,
Потому что семена – слова я посеял... [9, с.87]

Подстрочный перевод Гулрухсор Сафиевой

В поэтическом переводе Цецилии Бану данный текст звучит неожиданным образом:

Рассыплются стены дворцов расписных
От знойных лучей и дождей проливных,

Но замок из песен, воздвигнутый мной,
Не тронут ни вихри, ни грозы, ни зной.
За веком над книгою век протечёт,
И каждый, кто мудр, эту книгу прочтёт [9, с.87].

Представляется, что переводчик в данном случае трансформирует буквальный текст соответственно традициям решения данной темы в классической мировой литературе. В общем-то, недопустимая переключка строк Фирдоуси с «Памятником» А.С. Пушкина – на поверхности:

Труд славный окончен. В родимой стране
Не смолкнет отныне молва обо мне.
Я жив, не умру, пусть бегут времена,
Недаром рассыпал я слов семена.
И каждый, в ком сердце и мысли светлы,
Почтит мою память словами хвалы [9, с.87].

Кстати, отметим, что драматическая судьба Фирдоуси, конфликт поэта с царём, не оценившим его произведение, были известны А.С. Пушкину. Материалы о Фирдоуси печатались в журнале «Современник».

Тема высшего предназначения поэта нашла своё выражение в касыде Низами:

Царь царей в слаганье слов я, в нём – я только совершенство,
Небо, время и пространство чувствуют моё главенство.

Бубенец великой славы – отзвук моего дыханья.
И перо бежит по миру, словно стяг завоеванья.

Кей-кубадовой короны достигаю головою,
Поднялось моё величье над гурхановскою парчою.

Я в движенье звёзд – основа, а они – второстепенность.
Я – сиянье небосвода, а не туч седая пена.

В барабан не бью без толку, а забью, так свадьба будет.
Я владык не славословлю, только песни слышат люди... [10, с.189].

Перевод Е. Долматовского

Обращают внимание не только тематические, но и содержательные параллели касыды Низами и «Памятника» А.С. Пушкина. Несмотря на различную эстетическую систему образов и формальных средств, пафос произведений по сути един – прославление эстетического и гуманистического значения поэтического слова.

Сравнительному анализу «Завещания» Саади и «Памятника» А.С. Пушкина посвящены работы Н. Лобиковой. Цитируя текст эпитафии, которую Саади хотел видеть на своей гробнице: «О ты, который ногами попираешь мою могилу, прохожий! Вспомни о добрых людях, мне предшествовавших. Странно ли превратиться в прах тому, кто в своей жизни был малою частицею земли? Тихо низшёл он в землю, – он, подобно ветрам, окружившим всю вселенную. Недолго будет лежать прах его, восстанут вихри и развеют оный по пространству мира. Но доколе вертоград наук расцвечал, никакой соловей не издавал в нём более приятных звуков. Не удивительно ли было бы, когда б такой соловей навсегда умер, и когда бы на гробнице его не распустилась благовонная роза», – литературовед утверждает, что «Пушкин читал «Завещание» персидского поэта в русском прозаическом переводе с французского, а может быть, и на французском языке» [11, с.43].

Мы солидарны с этой точкой зрения, хотя конкретный анализ «Завещания» Саади Н.Лобиковой требует некоторого уточнения. Так, исследовательница отмечает: «Мысль о бессмертии в «Завещании» выражена в традиционных образах персидской лирики. Непревзойдённый поэт – восточный соловей – бессмертен, потому что «никакой соловей не издавал более приятных звуков». Здесь и специфическое для персидской лирики вечное содружество соловья с розой. На гробнице поэта распустится благоуханная роза – символ любви. Поэт верил не только в своё бессмертие, но и в вечную любовь к себе благодарных потомков» [11, с.43].

Все это, в принципе, не вызывает особых возражений. Хотя следует заметить, что образ розы в суфийской традиции – символ отнюдь не только любви и/или возлюбленной, но и метафора совершенства божественного начала, растворение в котором – истинная цель пути самосовершенствования, *тарикат*. С этой точки зрения слова: «Странно ли превратиться в прах тому, кто в своей жизни был малою частицею земли? Тихо низшёл он в землю, – он, подобно ветрам, окружившим всю вселенную. Недолго будет лежать прах его, восстанут вихри и развеют оный по пространству мира», – приобретают особое звучание.

В теме «поэтического памятника» и предназначения поэта в классической литературе преобладает, в отличие от древнейших текстов, идейно-эстетическая значимость произведений. Притом эстетический фактор играет важную роль.

Однако мотив высшего откровения, пророческой миссии поэта, как мы уже отмечали, уходящий корнями в мифологическое и религиозное сознание, остаётся достаточно значимым, хотя и не столь явным.

Родоначальник туркменской литературы Махтумкули, в чьём творчестве ощутимо суфийское влияние, поэтически интерпретируя кораническую литературу, пишет:

Сказал пророк: «Он жаждой обуян.
Подайте чашу, о Шахимердан,
И Абу-Бекр, Омар и ты, Осман!»
И мне мужи: «Не проливай!» – сказали.
И плоть мою на муки обрекли,
Я выпил всё, что в чаше принесли;
Сгорел мой разум, я лежал в пыли...
«Мир – пред тобой. Иди взирай!» – сказали...

Открыл глаза и встал Махтумкули.

Какие думы чередую шли!

Потоки пены с губ моих текли.

«Теперь блуждай из края в край!» – сказали [12, с.575]. *Перев. А.*

Тарковского.

Мотив откровения, сакрального смысла признания творчества как ритуально-экстатического акта, выдержанный у Махтумкули соответственно законам мусульманской традиции, был характерным для восточной поэзии, и в глазах народа придавал поэту особую духовную силу, отмеченную самим богом. Заметим, что данный мотив присущ для эпического наследия кыргызского народа, где дар манасчи также передавался как откровение свыше.

Вновь подчеркнём, что особое отношение к Слову различных народов определено первоначальным синкретизмом форм общественного сознания, верой в чудодейственную магию слова.

Мотив откровения и пророческой миссии поэтического слова ярко звучит в пушкинском «Пророке»:

И он к устам моим приник,
И вырвал грешный мой язык,
И празднословный и лукавый,
И жало мудрыя змеи
В уста замершие мои
Вложил десницею кровавой.
И он мне грудь рассек мечом,

И сердце трепетное вынул,
И уголь, пылающий огнем,
Во грудь отверстую водвинул.
Как труп в пустыне я лежал,
И бога глас ко мне воззвал:
“Восстань, пророк, и виждь, и внемли,
Исполнись волею моей
И, обходя моря и земли,
Глаголом жги сердца людей [13].

Тематическая переключка «Озарения» Махтумкули с «Пророком» А.С. Пушкина явная. Она определена, конечно, обращением писателей к библейской и коранической литературе. Обратим внимание, что А.С. Пушкин во время написания «Пророка» был знаком с Кораном в переводе М. Верёвкина. Свидетельством тому является цикл «Подражания Корану» – высокохудожественное выражение западно-восточного синтеза. Показательно, что уже в первом стихотворении цикла пророк Магомет предстаёт и как поэт, получивший озарение свыше и призванный «глаголом жечь сердца людей»:

Не я ль в день жажды напоил
Тебя пустынными водами?
Не я ль язык твой одарил
Могучей властью над умами?

Мужайся ж, презирай обман,
Стезёю правды бодро следуй,
Люби сирот, и мой Коран
Дрожащей твари проповедуй [14].

Слово, некогда озарившее разум Homo sapiens, не только выражало культуру определённых эпох, но и формировало новые поиски смыслов и жизнедеятельности человека. Развитие темы «памятника» в мировой литературе показывает, как изменялось отношение к художественному слову: от сакрального отношения к нему до осознания его эстетического и памятника нерукотворного» – волнует и современных авторов, но решается она в иных историко-культурных реалиях и смысловых наполнениях. Так, «в русской литературе... известно девять переводов 30-ой оды Горация, выполненных с академической целью. Под переводами, выполненными с академической целью, мы подразумеваем такие тексты, в которых автор ставит своей задачей не создание самостоятельного художественного произведения, но ознакомления читателя с переводимым автором. К таким переводам

относятся тексты А.Х. Востокова, Н.Ф. Фоккова, Б.В. Никольского, В.Я. Брюсова (1913 г., 1918 г.), А.П. Семёнова-Тянь-Шанского, Н.И. Шатерникова, Я.Э. Голосовкера, С.В. Шервинского гуманистического значения.

Л.А. Мусорина отмечает, что «из этих девяти переводов пять текстов не имеют названия, два стихотворения – А.Х. Востокова и Н.Ф. Фоккова – имеют название, идентичное заглавию оды Горация: «К Мельпомене» («Ad Melpromenen»). Тексты А.П. Семёнова-Тянь-Шанского и Я.Э. Голосовкера называются «Памятник», так же, как и аналогичное по тематике произведение Г.Р. Державина. Хочется отметить, что впервые державинское стихотворение было опубликовано под заглавием «К Музе. Подражание Горацию», и лишь позже стало появляться под названием «Памятник». После Г.Р. Державина так называли свои стихотворения, передающие поэтическую идею 30-ой оды Горация, В.Я. Брюсов (1912 г.), В.Ф. Ходасевич и вышеупомянутые переводчики – А.Х. Востоков и Н.Ф. Фокков. В.А. Жуковский, внося поправки в стихотворение А.С. Пушкина «Я памятник себе воздвиг...», дал ему и название: «Памятник». Таким образом, *Г.Р. Державин породил в русской литературе традицию названия стихотворения, написанного на подобный сюжет*. Заглавие «Памятник» прочно вошло в обиход как в научной, так и в популярной литературе, вне зависимости от того, какое название стихотворению дал поэт [15, с. 15 – 20].

В литературе XX века, особенно в культуре постмодернизма, тема памятника получает иные от классических интерпретации, в которых содержание интертекстуальных произведений наполнено скорее иронией, нежели провозглашением особой миссии нерукотворного слова. Показательно в этом отношении стихотворение Иосифа Бродского «Я памятник воздвиг себе иной!...»:

Я памятник воздвиг себе иной!
К постыдному столетию – спиной.
К любви своей потерянной – лицом.
И грудь – велосипедным колесом.
А ягодицы – к морю полуправд.

В целом в поэзии XX века трактовок темы «памятника нерукотворного» не так много, как могло бы быть, учитывая комплекс архетипов, к которым она обращалась. Отметим два стихотворения. Одно из них принадлежит одному из крупнейших русских лириков второй половины XX века А. Вознесенскому. «Я памятник себе...» – реминисцируется им впечатляюще: «Я памятник отцу – Андрею

Николаевичу...». И столь же достойно тема завершается в тексте апологетикой преемственности духа – в полном соответствии с христианской православной эпической традицией: «... вмещающая ипостась, что не досталась кладбищу: Отец – Дух – Сын».

Между тем, история одной из самых длительных стихотворных реминисценций, видимо, еще не завершена. Показательно в этом отношении стихотворение (и уж вовсе не «подражание») современного русского поэта Вячеслава Шаповалова «Exegi monumentum» [17], самим уже названием отсылающее к источнику – XXX оде Квинта Горация Флакка «К Мельпомене», но в его «памятниковой» традиции (и все же не совсем «памятниковой», учитывая обращение латынь названия, идущую от цитаций акад. М.П. Алексеева).

Внешне наследуя русской поэтической традиции, современный поэт будто бы обращается к теме «нерукотворного» памятника как выражению позиции личности перед движением времени. Иными словами, обращение к теме памятника идет и в этой плоскости как бы «ломаносовско-державинско-пушкинским» путем. Но если мы сопоставим изощренную аллюзию из XXI-го века не только и не столько с текстами поэтов-предшественников XVIII – XIX вв., сколько с текстом римского первоисточника и его не известных хрестоматийному читателю академических переводов, то картина предстанет совершенно иная.

Текст оды Горация (в переводе Я.Э. Голосовкера):

Создал памятник я бронзы победнее,
Он взнесён пирамид выше и царственной.
Не обрушит его бурь необузданность,
Едкий дождь не разъест, ни водопад времён –

Бег и звенья годов неисчислимы...
Нет, не весь я умру. Высшая жизни часть
От забвенья уйдёт. Буду в веках расти,
Возрождаясь, пока в высь Капитолия

Всходит жрец, и за ним дева-молчальница.
Скажут: с гор, где Ауфид бешено пенится,
Где в безводном краю над деревенщиной
Давн когда-то царил, родом ничтожный смог

Первой песнь передать вольной Эолии
Италийским стихом. С благоволением,
Мельпомена, прими гордую славу дел
И дельфийской листвою мне увенчай главу [16].

Текст стихотворения В. Шаповалова «Ехеgimonumentum» (2008), с посвящением – «Памяти переводчиков эпоса»:

Мы – памятник. Вокруг – эпох слепая плоть,
гранит чумной гордыни, гений грубой бронзы.
Сквозь камнепад времён – поэзии и прозы
мгновенный вечен вздох. И ведаёт Господь:

не ранее, чем голос книжного значка
всё скажет со страниц про власть, и брань, и славу,
страстей неисчислимых огненную лаву,
не раньше мы умрём. И секретарь ЦК

с дельфийской службой обозначат гонорар
безродным иммигрантам местного Востока.
Где прокатился вал взбешённого потока,
где кочевал Манас, растрчивая дар,

мы спели первыми силлабы дымных Трой –
но эолийским слогом русского домена.
Арчовой веточкой горящей, Мельпомена,
нас, вечных, помяни, беспамятством укрой... [17].

Лирический герой Горация создает памятник человеческому духу в лице собственного творчества: лирический герой «текста-отклика» (назовем его так) не создает памятника, но лишь регистрирует легитимность памяти тем ушедшим в забвение людям, переводчикам великих творений, неблагодарный труд которых послужил увековечению чужих памятников. Ноте ликующей гордости и веры в торжество своего дела, столь красочно звучащей в оде римлянина, противопоставлен скепсис и безнадежная трезвость современного человека, знающего цену разрушению идеалов. Идеино-эстетическое содержание стихотворения соответствует историко-культурным реалиям XX – XXI веков, а мироощущение лирического героя выражает драматические коллизии диалога культур Востока и Запада, отрицая по сути и пушкинскую инвективу «любезности народу», но продолжая и утверждая принцип «не оспаривай глупца». Своеобразный

интертекстуальный мир произведения отражает не только мироощущение поэта, но и взгляд человека новой эпохи, совершенно по-иному прочитывающего скрытые смыслы классических текстов.

Два текста имеют одну протоструктуру: современный русский поэт сознательно копирует композиционную логику оды – вплоть до переносов из строфы в строфу, характерных для первоисточника, и взамен выстраивает цепочку оппозиций. Ода посвящена оригиналу, отклик – переводу, ода утверждает – отклик ниспровергает, в противостоянии этих текстов внимательный читатель может увидеть противостояние цивилизаций, понимаемое как итог тысячелетия, разделяющего два «памятника». Сравнительно-схемное сопоставление текстов подтверждает эту структурную – и именно композиционную! – близость как полемическую, но отнюдь не пародийную, установку.

Основываясь на составлении симметричных фрагментов, мы можем наблюдать следующие оппозиции (Ода – и ее «Отклик»):

Я / Мы

Созидание памятника / Бытие в «слепой плоти эпох»

Победность бронзы / «Гений грубой бронзы»

Царственность пирамид / «Гранит чумной гордыни»

Не весь я умру... / «Не раньше мы умрем, чем...»

Жрец / «Секретарь ЦК»

Дева-молчальница (жрица) / «Дельфийская служба»

Песнь вольной Эолии / «Силлабы дымных Трой»

Италийским стихом / «Слогом русского домена»

Финальная оппозиция:

Дельфийский лавр триумфатору / Арча умершему

Память / Беспамятство

Увенчание / Поминовение

Гордая слава дел / Вечность

Наверное, неслучайно тема высшего предназначения поэта и постоянного «эффекта присутствия» этого предназначения волнует творцов художественного слова, ибо здесь преломляется в художественном акте главный вопрос о смысле человеческого бытия.

Закономерно возникает эта тема именно в глобальном контексте XXI века – но осознаваемая уже по-иному, предельно пессимистично. В коннотации стихотворения В. Шаповалова присутствует горькая ирония – своеобразная антитеза гордому и величественному

пафосу классического «Памятника» Горация и его европейско-русской поэтической традиции; общность же его с А. Вознесенским усматривается в том, что оба поэта XX века отказываются от продолжения главной темы и предлагают – каждый по-своему – совершенно иное её разрешение.

Художественные поиски ответа на этот извечный вопрос опять-таки свидетельствуют о взаимодействии культур, в том числе в истории литературных ареалов Востока и Запада, и способствуют обогащению на этой почве национальных ценностей и мирового литературного процесса в целом.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Цюй Юань - Ли Сао. Антология переводов. – Режим доступа URL: www.profilib.com - (дата обращения 1.12.2917).

[2] Моё завещание друзьям. - Режим доступа: URL: <http://pushkintut.ru/> - (дата обращения 1.12.2917).

[3] Алексеев М.П. Стихотворение Пушкина “Я памятник себе воздвиг...” [Текст]: проблемы его изучения. – Л.: Наука, 1967. – 270 с.

[4] Брюсов В.Я. Пушкин-мастер. - Режим доступа: URL: http://az.lib.ru/b/brjusow_wj/ - (дата обращения 1.12.2917).

[5] Пушкин А.С. Благословен твой подвиг новый. - Режим доступа: URL: <http://pushkintut.ru/> - (дата обращения 1.12.2917).

[6] Пушкин А.С. О Евгении Онегине. - Режим доступа: URL: <http://pushkintut.ru/> - (дата обращения 1.12.2917).

[7] Пушкин А.С.Собрание сочинений: в 10 т. Т. 5: Романы. Повести. – М.: Художественная литература, 1974. – 576 с.

[8] Гёте И.В. Западно-восточный диван. – М.: Наука, 1988.

[9] В сад я вышел на заре: переводы с фарси и таджикского Ц. Бану. - Душанбе: Ирфон, 1983. – 208 с.

[10] Низами, Гянджеви. Царь царей в слаганье слов я...// Поэзия народов СССР VI – XVIII веков. – М.: Художественная литература, 1972. – 861 с.

[11] Лобикова Н. «Памятник» Пушкина и «Завещание» Саади //Азия и Африка сегодня. – 1972. - № 10. – С. 42 – 43.

[12] Махтумкули. Откровение // Поэзия народов СССР VI – XVIII веков. – М.: Художественная литература, 1972. – 861 с.

[13] Пушкин А.С. Пророк. - Режим доступа: URL: <http://pushkintut.ru/> - (дата обращения 1.12.2917).

[14] Пушкин А.С. Подражания Корану // Классическая восточная поэзия. Антология. – М.: Высшая школа, 1991. –799 с.

[15] Мусорина Л.А. Расхождения с оригиналом в переводах XXX оды Горация, выполненных с академической целью // Наука. Университет. – Новосибирск, 2001. – С. 15 – 20.

[16] Бродский И. Я памятник воздвиг себе иной... - Режим доступа: URL: <http://ruspoeti.ru/aut/brodskij/3107/> - (дата обращения 1.12.2017).

[17] Шаповалов В. Exegimonumentum // Дружба народов: независимый литературно-художественный и общественно-политический журнал. – 2009. – № 6. – С.3 – 5. Rezhim dostupa URL: Data obrashcheniya 13.09.2016.

REFERENCES

[1] Yuan - Li Cao. Antologiya perevodov. Rezhim dostupa URL: www.profilib.com. Data obrashcheniya 13.09.2016 [in Rus.].

[2] Moyo zaveshanie družiam. Rezhim dostupa URL: <http://pushkintut.ru/>. Data obrashcheniya 13.09.2016 [in Rus.].

[3] Alekseev M.P. Stihotvorenie Pushkina “Ya pamyatnik sebe vozdvig...”: problemy ego izucheniya. L.: Nauka, 1967. 270 s. [in Rus.].

[4] Brjusow V.Ya. Pushkin-master. Rezhim dostupa: http://az.lib.ru/b/brjusow_wj/. Data obrashcheniya 13.09.2016 [in Rus.].

[5] Pushkin A.S. Blagosloven tvoy podvig noviy. Rezhim dostupa URL: <http://pushkintut.ru/>. Data obrashcheniya 11.2016 [in Rus.].

[6] Pushkin A.S. O Evgenii Onegine. Rezhim dostupa URL: <http://pushkintut.ru/>. Data obrashcheniya 13.12.2016 [in Rus.].

[7] Pushkin A.S. Sobranie sochineniy: v 10 t. T. 5: Romany. Povesti. M.: Khudozhestvennaya literatura, 1974. 576 s. [in Rus.].

[8] Goethe I.V. Zapadno-vostochniy divan. M.: Nauka, 1988 [in.].

[9] V sad ya vyshe lna zare: perevody s pharsi I tadjilskogo Ts. Banu. Dushanbe: Irfon, 1983. 208 s. [in Rus.].

[10] Nizami, Gyandzhevi. Tsar' tsarey v slagan'e slov ya... // Poeziya narodov SSSR VI- XVIII vekov. M.: Khudozhestvennaya literatura, 1972. 861 s. [in Rus.].

[11] Lobikova N. «Pamyatnik» Pushkina i «Zaveshanie» Saadi. *Aziya i Afrika segodnya*. 1972, № 10. S. 42 - 43 [in Rus.].

[12] Makhtumkuli. Otkrovenie. In: Poeziya narodov SSSR VI – XVIII vekov. M.: Khudozhestvennaya literatura, 1972. 861 s. [in Rus.].

[13] Pushkin A.S. Prorok. Rezhim dostupa URL: <http://pushkintut.ru/>. Data obrashcheniya 13.12.2016 [in Rus.].

[14] Pushkin A.S. Podrazhaniya Koranu. In: Klassicheskaya vostochnaya poeziya. Antologiya. M.: Vysshayashkola, 1991. 799 s. [in Rus.].

[15] Musorina L.A. Raskhozhdeniya s originalom v perevodah XXX ody Goratsia, vypolnennih s akademicheskoy tsel'yu. Nauka. Universitet. Novosibirsk, 2001. S. 15 – 20 [in Rus.].

[16] Brodskiy I. Ya pamyatnik vozdvig sebe inoy... Rezhim dostupa URL: <http://ruspoeti.ru/aut/brodskij/3107/>. Data obrashcheniya 13.11.2016 [in Rus.].

[17] Shapovalov V. Exegimonumentum. *Druzhba narodov*. 2009. № 6. S.3 – 5 [in Rus.].

Койчуев Б.,

Қырғыз – Ресейлік Славян университетінің тарих және әдебиет теориясы
кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы,
Бішкек, Қырғыз Республикасы, sufibah@mail.ru

Сумская М.,

тарих ғылымдарының кандидаты,
құқық және мемлекеттік тарих пен теория кафедрасының доценті.
Г.В. Плеханов атындағы Ресей экономикалық университетінің филиалы.
Пятигорск, Ресей, sumskaya-m@yandex.ru

ОРЫС ДИСКУРСЫНЫҢ КЛАССИКАЛЫҚ ТАРИХЫНДАҒЫ «ЕРЕКШЕ ЕСКЕРТКІШ» ЖӘНЕ ОНЫ ҚҰРАСТЫРУШЫЛАР

Тірек сөздер: Ескерткіш мағынасы, әлемдік әдебиет тарихы, дәстүр, орыс дискурсы

Аңдатпа. Мақалада нақыл болып кеткен сөздің сенуінен пайда болғаннан бастап жаңарудан кейінгі мәдениетті заманауи түсіндіруге дейін орыс дискурсында бейнеленген ерекше ескерткіш мағынасы қарастырылады. Әдебиетті рухани-эстетикалық сананың ерекше формасы деп ерекшелесек, соншалық архаикалық наным-сенімдермен байланыс бәсеңдеп, бірінші орынға шығарманың идеялық-эстетикалық мазмұны шығады. Автордың пікірінше, ақынның ұлан қызметі, сол қызметтің бар екендігінің елесі көркем сөз шеберлерін алаңдатады. Себебі, бұл жерде көркем актінің басты сұрағы – адам болмысының мағынасы туралы.

4 – Бөлім
ЖАС ҒАЛЫМДАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУЛЕРІ

Раздел 4
ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

Section 4
YOUNG SCIENTISTS' RESEARCH

Yessenaliyeva A.M.,

Master's Degree student of Simultaneous interpretation of
Ablai Khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan
e-mail:altynay282@gmail.com

**FEATURES AND METHODOLOGICAL SIGNIFICANCE OF USING
COMPRESSION STRATEGY IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION**

Keywords. Types of compression, segmentation, transformation, simultaneous interpretation, delivery rate of speech, linguistics, semantic, lexical compression, syllabic compression.

Abstract. This article discusses the general theory of simultaneous interpretation and the methodological approaches of using compression strategy for successful simultaneous interpretation in particular. The types of compression strategy was analyzed, main aspects was defined. Moreover, the article highlights the main problems that have not been object of study so far.

ӘӨЖ 81' 253

Есеналиева А.М.,

Абылай хан атындағы ҚазХҚжЭТУ магистранты,
мамандығы «6М020700-Ілеспе аудармашы»
Алматы, Қазақстан, e-mail:altynay282@gmail.com

**ІЛЕСПЕ АУДАРМАДА СЫҒЫМДАУ СТРАТЕГИЯСЫН ҚОЛДАНУ
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ӘДІСТЕМЕЛІК МАҢЫЗЫ**

Тірек сөздер: Компрессия түрлері, сегменттеу, трансформация, ілеспе аударма, сөйлеу жылдамдығы, лингвистика, семантика, лексикалық компрессия, буындық компрессия.

Аңдатпа. Берілген мақала ілеспе аударманың жалпы теориясына тоқталып, ілеспе аударманы тиімді әрі сәтті жүзеге асыруда қажетті болып табылатын сығымдау стратегиясын қолданудың ерекшеліктеріне және оның әдістемелік маңызына арналған, аудармадағы сығымдау стратегиясының түрлеріне жеке талдаулар жүргізіліп, негізі факторларына тоқталып, оларды қолданудың әдістемесі талқыланады. Сонымен қатар мақалада осы күнге дейін ауызша аударманың аз зерттелген тұстары қамтылған.

Ілеспе аударма – бұл оратордың сөзінен кейін аударылатын ауызша аударманың түрі. Аударылатын сөздің ұзақтығы әр түрлі болуы мүмкін: әдетте 20-30 минут немесе одан да көп. Бұл аударманың түрі аудармашыдан ұзақ уақытқа созылатын түпнұсқадан аса маңызды сегменттерін есте сақтауды талап етеді. Оратордың сөзінен кейін аудармашы есінде ұстаған ақпаратты аударуға кіріседі, егер түпнұсқада айтылатын сөздің көлемі жоғарыласа, онда аудармашы түпнұсқаның басты мазмұнын жазып алып, оны аударма бастайды. Мысалы, сөйлемді ағылшын тілінен қазақ тіліне аударғанда «Советтік Союзбен достығымызды біз мақтан тұтамыз» Аудармашы аударуды бастау үшін оратордан бастауыш пен баяндауышты күтеді. We highly appreciate our friendship...

Аударманың бұл түрін (simultaneous translation) кейде аудармашы мамандығының жоғарғы ұшу өнері деп атайды: ол профессионал еместердің көздеріне өте күрделі де қол жеткісіз, тіпті жұмбақтылыққа толы болып көрінеді. Бұл баяндамашының сөзімен бір уақытта аударылып отыратын аударманың түрі. Ауызша аударманың арнайы теориясының шегінде аудармашы сөзінің басқа да ерекшеліктері атап өтіледі. Мұнда аудармашының жалтақтауы себепті жіберілетін үзілістерімен байланысты ақырын артикуляциясы, қате варианттарды таңдауы себепті туындайтын артта қалушылық интервалының еселеп өсуіне әкелетін тұрақсыздығы, сонымен қатар, дыбыстың таза шығуына қатысты жіберілетін үзілістің жалпы ұзақтығы жатады.

Аудармашының мәтіні ырғақсыздау, синхронды аудармашы түсінікті мәтінді тезірек айтуға тырысып, көбіне жоғары екпінмен сөйлейді, ал кезекті аудармада сөйлеу екпіні едәуір төмендейді, себебі аудармашы түпнұсқа мәтіннің мазмұнын есіне түсіре отырып, өзінің жазбасын тексереді. Ауызша аударманың теориясында ілеспе және кезекті аударманың қысаң шарттарын орындау кезінде ерекше жігерді талап ететін аудармашы сөзінің нормативтік талаптарына ерекше назар аударылады: анық артикуляцияның қамтамасыз етілуі, ырғақтың бірқалыптылығы, екпіннің дұрыс қойылуы, тыңдаушыларға оның толықтай қабылдауын қамтамасыз ететін сөйлемнің және аударманың басқа да бөліктерінің міндетті мағыналық және құрылымдық аяқталуы.

Ағылшын және қазақ тілі білімдерінің сән – салалы теориялық ұстанымдары бүгінгі таңда аудармаға қатысты зерттеулердің негізгі бағыт – бағдарын анықтауға, маңызды қортындылар шығаруға мүмкіндік береді, бұл тілдердегі материалдарды бір – біріне шебер аударудың жалпы және жеке лингвистика шеңберіндегі өзіндік

зандылықтарын сұрыптау және де осы тұрғыдағы жұмыстардың өзге ізденістер қатарында алар орнын нақтылау қажеттілігі ғалымдардың алдында тың мәселелер қойып отыр.

Ағылшын тілі аударматану саласы бойынша В.Н.Коммисаров, Я.И.Рецкер, Ю.А.Найда, Л.С.Бархударов, И.И.Рензин, Дж.Кэтфорд, Р.К.Миньяр – Белоручев, А.Д.Швейцер, Е.В.Бреус Л.К.Латишев, А.И.Федоров, және отандық З.Қ.Ахметжанова, А.С.Ермағанбетова, З.Р.Загидуллин, А.М.Алдашева, Н.Сағындықова сынды зерттеушілердің ғылыми ой толғамдарымен қатар тақырыпқа қатысты зерттеу еңбектерінің, деректері мен ғылыми тұжырымдары пайдаланылды. Ілеспе аударма шетелдік және жергілікті тіл мамандарының әрдайым жоғары талқылауында болғандықтан түрлі анықтамалармен түмсіндіріледі. Нақтырақ айтсақ, «аудармашының бір тілден тоқтаусыз алынған мағлұматты келесі тілде жеткізуі» [1, 26-б.]; «ауызша аудармада негізгі мәтіннің оқылуымен қатар аудармасының дыбысталуы» [2, 53-б.]; «түпнұсқа тілде берілген мағлұматты қабылдай отырып арнайы жабдықталған кабинадағы техникалық құралдар көмегімен аударма барысында – уақыт жетіспеушілігі жағдайында – белгілі бір информация көлемін мәтін бірлігіне өңдеу арқылы конференцияда қолданылатын профессионалды аударма түрі [3, 61-б.].

Ілеспе аударма технологиясын қолданып презентациялар, форумдар, семинарлар, конференциялар сияқты шараларды ұйымдастыруға болады. Көзге жеңіл болып көрінгенімен, бұл мамандық ұзақ әрі күрделі дайындық процесін талап етеді, инженерлерден бастап копирайтерлер мен сценаристілерге дейінгі ғылым мен техниканың әр түрлі облыстарында квалификацияланған мамандарды еліктіреді. Ньюанстар мен басқа да көптеген жағдайлар мамандандырылған шешім мен осыған ұқсас шаралардың өткізілуі үлкен тәжірибені талап етеді. Кез келген ұқыпсыздық алға қойған мақсатқа жету үшін үлкен кедергі тигізуі мүмкін.

Бұл күрделі қызметті іске асыра алатын не? Әдетте біз нақтылы бір қабілеттіліктің, білім және дағдының тіркесі туралы айтамыз: мысалы, тілді еркін иелену, білімдарлық, тез әрекеттілік, қиын жағдайлардан тез шыға білу қабілеттілігі – жалпы алғанда, мұның бәрі кез-келген ауызша аудармашының ие болуы керек қасиеттерінен еш айырмасы жоқ. Дегенмен, көптеген жағдайда аудармашы аударып отырған сөйлемнің соңы белгісіз болғандықтан, оның басы әлдебір механизммен қамтамасыз етілуі тиіс.

Аударманың бұл түріне тән бірқатар ерекшеліктер мен қиындықтар бар, солардың ең бастысы—уақыттың тапшылығы. Ілеспе аудармашыға аударма жасауы үшін кезекті аудармашыға берілетін уақыттан 2 есе, ал сол мәтінді жазбаша аударуға кететін уақыттан 20-30 еседей аз уақыт беріледі. Екінші ерекшелік—аударма барысында ілеспе аудармашыдан шешеннің сөз сөйлеу қарқынына сәйкес қарқынмен аударма жасау талап етілуі. Үшінші ерекшелік—ілеспе аудармашының аударманы сөйлемдердің айтылуына қарай бөлік-бөлік (сегментті) сипатта жасауы. Төртінші ерекшелік—ілеспе аудармашының өз функциясына қоса редакторлық міндетті жүзеге асыру қажеттігі.

Аудармадағы сығымдау стратегиясының (СС) негізі болып екі фактор белгіленеді. Біріншісі – мән-мағыналық жағдай, екіншісі – тілдің әр-алуандығы. Мән-мағыналық жағдай деп мәтіндегі сипатталып, суреттеліп жатқан мағлұматтың мағынасы мен олардың өзара байланысын түсірдіреміз. Сонымен қатар мән-мәтіндік жағдайға әлеуметтік-мәдени аспектісін де қосамыз, себебі аударма – алдымен, Л.Виссонның пайымдауынша, мәдениет аудармасы болып табылады. Б.Уорф «түрлі тіл қоғамы адамдары фактілер мен көріністерді әртүрлі қабылдайды, себебі сол фактілер өздігінше (әр тілге тән) құрастырылған» [4, 44-б.]. Осылайша, бірдей фактілер мен құбылыстар ағылшын тілі мен қазақ тілінде екі түрлі сипатталады, жеткізіледі. Ағылшын тілінде лексикалық бірліктердің көптеп қолданылуын талап ететін жерде қазақ тілінде тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінімен жеткізілуі мүмкін, және кейде керісінше, кейбір құбылыстар қазақ тілінде көп лексикалық бірлікті талап ететін құбылыс ағылшын тілінде бір фраза немесе сөз ғана болуы мүмкін.

Ілеспе аудармада аталмыш факторлар өте ұтымды болып табылады, ол бір ойды салыстырмалы түрде лексикалық бірліктерді аз қолдану арқылы аударуды қамтамасыз етеді. Алайда оны одан да кеңінен қолдануға болады. Алайда айта кеткен жөн, кез келген әдісті таңдарда ойдың стилистикалық факторларына жете мән берілуі тиіс.

Мән-мағыналық жағдай тілдің талғамына байланысты болып табылады. Кез-келген ой сипатталып жатқан жағдайдың белгілі бір сандық ерекшеліктерінен тұрады. Осыған байланысты түрлі тілдердегі детализация дәрежесі өзгереді. Мысалыға айтар болсақ, бельгиялық «ақымақтық» жайлы қалжың голландиялықтармен жеткізілсе, қазақ тіліне орыс тілі арқылы келесідей аударылады:

Күйіп кеткен шамды жөндеуге қанша бельгиялық керек? – Бес. Біреуі орындыққа тұрады да қолындағы шамды патронға тақайды,

қалғандары орындықты көтеріп айналдырады.

Дәл осы жағдай ағылшын тілінде келесідей беріледі, Калифорниялықтарды соншалықты жақтырмайтын штат Орегон штатында жоғарыда берілген қалжыңға ұқсас қалжың бар екен:

How many Californians does it take to replace a light bulb? Five - one to screw in the bulb and four to “share the experience”.

Берілген мысалда бір ойдың әр тілде түрлі аударма құралдары қолданылып, лексикалық бірлік санында да айрмашылықтары бар екенін байқауға болады. Негізінде, аудармадағы сығымдау стратегиясының қолданысының бірден бір себебі ол ойды жеткізудің түрлі құралдары мен оны барынша үнемдеу болып табылады. Аталмыш аударма стратегиясын ұтымды пайдалану ілеспе аудармада уақыт үнемдеп, аудармашының ойды идиомалық сәндеумен аударатырып, ана тілі емес тілге аударуда болуы мүмкін қателіктердің алдын алады. Берілген мысалда қазақ тілінен ағылшын тіліне аударғандағы нұсқасында сығымдау стратегиясы анық байқалады. Мағыналық бірлікті жоғалтпастан, ойдың экспрессивтік қызметі де жақсы сақталған. Сонда да сығымдау стратегиясы мән-мағыналық әрі тілдік талғам дәрежесіне де сай болып тұр.

ІА уақытты үнемдеу өте маңызды құбылыс екені жоғарыда анықталып кеткен-ді. Алоған бірден-бір негізгі құрал болып идиомалық ойлар болып табылады. Ол және де өзге тілге аударарда басқа сөзбе - сөз аудармалық қателіктердің болмауының жолын алады. Мұнда ағылшын тілінен қазақ тіліне аудару барысында сығымдау стратегиясы негізінде мағыналық жоғалтусыз әрі экспрессивті функционалдығын сақтау арқылы жүзеге асырылады. Сонда да аудармадағы сығымдау стратегиясы пәндік әрі тілдік жағдайда да жүзеге асады. Сонымен, «орындыққа тұрады да шамды патронға тақап тұрады» ағылшын тіліне «screw in the bulb» болып аударылады, ал «қалған төртеуі орындықты жан-жақты ұстап оны айналдырады.» – «four to share the experience» аудармасын береді. Көрініп тұрғандай қазақ және ағылшын тіліндегі детальдеу дәрежесі әртүрлі болып тұр, ол өз кезегінде бір жағдайда сығымдау стратегиясын қолдануды қамтамасыз етсе, керісінше аударуда декомпрессия стратегиясын қолдануына шақ келіп тұр. Бір жағынан пәндік жағдайда сипаттаулар саны сөйлеушіге байланысты да болады, ал келесі тұрғыдан қарасақ, түрлі тілдер ерекшеліктеріне сай детальдеу дәрежесі әсері бар. Ондай тілдік факторлар сығымдау мен декомпрессия факторлары болып табылады.

Осылайша, қазақ тілі мен ағылшын тіліндегі салыстырмалы аударма жағдайдың ағылшын тілінде детальдеу дәрежесі азырақ болатынын анықтады. Қазақ тілінде қолданылған арнайы ерекшеліктер ағылшын тілінде де қаралады, алайда вербалды бейнесі болмайды. Осындай жағдайлар аудармадағы сығымдау стратегиясының орын алуына бірден бір себеп болып табылады.

Аудармадағы сығымдау стратегиясына ақпарат берушінің жоғары жылдамдықпен сөйлеуі себепінен қажеттілік туындайды. Себебі, аудармашының тек мәліметті сөйлеумен қоса оны өңдеп отыруы қажет.

Сөйлеу жылдамдығы мәселесі 1969 жылы Гервер және 1973 жылы Барикпен қарастырылған. Олар аударманың аталмыш аспектісіне жете мән берген. Мағлұматты жеткізу жылдамдығы аударма сапасына әсер ететін маңызды фактор болып саналады [5, 29-б.]. Селесковичтың ойынша [6, 53-б.] мәліметті жеткізу минутына 100-120 сөз орташа жылдамдық дәрежесі болып анықталады. Ал ол жылдамдықтың жоғарғы көрсеткіші болып 150-200 сөз анықталды, және одан көп сөз болу мүмкін емес. Ал Ледерер болса, минутна 100 сөз максималды ІА жылдамдығы деп санайды [7, 30-б.]. Отандық ғалымдардың зерттеуіне сай, Ілеспе аударма негіздері атты ғылыми монографиясында Ислам А қазақ тілді жаңалықтарда 30 секундтық межемен диктордың жаңалықтар мәтінін оқуы жылдамдығын сараптағаны бойынша орта есеппен қазақ тілінде алдын-ала дайындалған ресми жаңалықтар мәтіні бойынша 30 секундта 64 –тен 70 – ке дейін сөз оқылады. Ал, британдық және американдық телевизиялық жаңалықтарда көрсетілген уақыт аралығында 77-ден 106 сөзге дейін жетеді. Бұл аудармашы мамандарды дайындауда қарастырылып отырған тілдер арасындағы құрылымдық алшақтықтармен қатар, сөйлеу жылдамдығының ерекшеліктерін де ескеру қажет екенін көрсетеді [8, 59- б.]. Әрине жоғары жылдамдықта аудармашыға ойдың арнайы сегменттерін сығымдау қажет болады. Алайда материалдың тек жоғары жылдамдыққа аударылуы аудармадағы сығымдау стратегиясының жалғыз факторы болып саналмайды. Сығымдау стратегиясы тым көп информацияның орын алған кезінде, бір мағыналы немесе ұқсас мағыналы сөздердің қайталануында бір мағыналық сегментінің екіншісімен қосылып кетуінде қолданыс табады. Осындай құбылысты логикалық алқа деп алайық. Мәгінді сығымдауда берілген логикалық алқа сақталуы қажет. Яғни, мағлұматты алушы арнайы элементтерді алып тастағанда оны қайта орнын толтыра білуі керек. Айта кеткен жөн, сөз бірліктерінің алып тасталуы мағынаның азаюын білдірмейді, ойды толық жеткізіп,

алайда лексикалық саны тұрғысынан ғана азаюын жоспарлаймыз. Логикалық алқамыздың сызбасын қалай елестетуге болатынын айта кетейік. Егер А ұяшығы болса онда Ә ұяшығы да болады деген сөз, ал Ә ұяшығы болса онда Б ұяшығы да бар демек, және солай жалғаса береді. ІА барысында аудармашының бір ұяшықты алып тастауы (кейде екі ұяшықты алуы да болады) логикалық құрылым аударма тілінде мағыналық, мазмұндық жоғалтулардың алдын алу үшін қолданылады. Осындай жағдайларда ІА сәтті деп санауға болады. Себебі, ілеспе аудармашысының негізгі мақсаты ойдың мағынасын жеткізу болып табылады. Ондай мақсатты жүзеге асыруда аудармашыға әрдайым түпнұсқа тілдегі мағлұматты өңдеп, санаулы секундта шешім қабылдап артынша жеткізіп үлгеруі керек. Аудармадағы сығымдау стратегиясы сонымен қатар аударма логикасымен тығыз байланысты.

Тағы да айта кетерлік жағдай, ешқандай түйсікке негізделген сөздік клише аудармашылардың жіребетін қатекліктерінен құтқармайды – жақсы немесе жаман, тәжірибелі немесе бастап келе жатқан аудармашылар бәріне бірдей әсер етеді. Себебі оларға мағлұматты қалай өңдеу керектігі мен оны қысқарту мен оғын қосуларды енгізуді шешу, анықтау міндеті тұрады. Және одан да мәселені қиындататыны ол – оратордың жылдам сөйлеуі барысында сол жылдамдыққа ыңғайлана отыруы болып табылады [2, 32-б.].

Сонымен компрессия объективті шамадан тыс мағлұматтың азайтылуы деп анықтаймыз. Аудармадағы сығымдау стратегиясының қолдануына байланысты келесідей топтастыруға болады:

1) Буындық (мүмкіндігінше, барынша қысқарақ сөз таңдау) мысалы «demonstrate» орнына «show», «necessary» орнына «need» т.б.

Сызба түрінде көрсететін болсақ, demonstrate[5 буын]
show[1буын];

X is necessary [6 буын] we need X [3буын];

2) Синтактикалық (ең қысқа құрылымды таңдау) мысалы, “as far as surveillance is concerned” орнына “as for surveillance”.

3) Лексикалық (қайталанатын мәліметтің артығын алып тастау). Мысалы, «істің алға басуы» - improvements, availability of information – информативтілік.

4) Семантикалық (шамадан тыс сөздерді қысқарту). Мысалыға, «Құстар ұшу үшін жаралған, ал балықтар болса, олар жүзу үшін жаралған, ал әйелдер – өздерінің күйеулерін қазымырлау үшін жаралған» - «Birds gotta fly, fish gotta swim, and wives gotta nag».

Берілген төрт сығымдау түрлері жартылай немесе толықтай сәйкестеле беруі мүмкін. Алайда ол аударылып тұрған мәтінге байланысты болады.

Нақтырақ айтар болсақ:

Our keynote presenter is Dr. Udo Middelmann. He is an international speaker (Conference: Humanization of education through the application of universal human values).

Көп жағдайда орындаушыға протокол бойынша олай көрсету мүмкін емес. Алайда, берілген жағдай толықтай сығымдаудың барлық түрін еркін әрі ұтымды қолдану ілеспе аудармашысының артықшылығы болып табылады. Буындар саны аударылып отырған тілде 22-ден 5-ке дейін қысқарады, ол өз кезегінде аудармашыға келесі айтылып жатқан ойға дайындалуға ойлануға қосымша жағдай жасайды. Құрмалас сөйлем жай сөйлемге алмастырылып сөз саны 6-дан 2-ге дейін қысқарады.

In the 17th. century a gold coin, whether Spanish, French, English or Russian, was acceptable anywhere at a value equal to its weight (always assuming, of course, that you were rich enough to have one). Europe - indeed the whole world - formed a single monetary union.

In this respect, Europe - to say nothing of the world - has gone several steps backwards during the last three centuries. In the twelve countries of the European Community, we have eleven separate currencies. A Frenchman visiting England, or an Englishman visiting France, will find his national paper money and coins unacceptable in the shops. He is obliged to change one currency into the other, leaving 5-8% of it in the hands of the banks. Moreover, it was not so long ago that even the right to change money... (Economic and Monetary Union Conference).

Аудармасы: Француз Англияда франкпен төлей алмайды. Айырбастағанда 5-8 пайызға ұтылады.

Берілген сөйлемде лексикалық және семантикалық сығымдаумен жұмыс жасалынған. Логикалық алқаны бір бірімен байланысты бөлек сегменттеріне қарап анықтаймыз:

\1. A Frenchman visiting England, \2. or an Englishman visiting France, \3. will find his national paper money and coins unacceptable\ 4. in the shops.\ 5. He is obliged to change\ 6. one currency into the other\, 7. leaving 5-8% of it\ 8. in the hands of the banks.\

Түпнұсқа тілде сегіз ұяшық беріліп отыр. Ол сегіз сөйлем сегментін беріп отыр. Олардың әрқайсысын бөлек анықтап лексикалық талдаймыз.

\1. A Frenchman visiting England, \2. or an Englishman visiting France, \3. will find his national paper money and coins unacceptable\ 4. in the shops.\

1. Егер француз Англияда болса, онда ағылшын Францияда бола алады деген сөз. 2 Соған байланысты екінші ұяшық шамадан тыс логикалық алқа бөлігі болып тұр. Себебі, екі жерде бір мағына беріп отыр.

2. \2. or an Englishman visiting France\ . Ал үшінші логикалық ұяшыққа келсек, француздан англияда франк алынбаса онда ағылшын фунтын да Францияда сондай жағдай күтіп отырғаны айқын нәрсе. Алайда, берілген мағлқмат рематикалық болып, оны аудармадан алып тастау мүмкін емес болып отыр. Кері жағдайда ол мағынаның жоғалуына алып келеді.

3. \3. will find his national paper money and coins unacceptable\ аударма тілінде толық сақталады.

4. \4. in the shops\, үшіншіге тікелей байланысты болып, содан туындап отыр. Егер француз Англияда сауда жасауы керек болса ол дүкенге барады. Сөзсіз анық мағына беріліп отыр. Мұндағы «дүкен» сөзі барлық қызмет салаларына қатысты бола алады: “barber shop”, “repair shop” және т.б.

Қорытындылай келе, француз англияда қызмет алу үшін фунт стерлинг керек. Осыған байланысты төртінші сегмент, яғни \4. in the shops\, артық мағлұмат болып саналады. He is obliged to change\ 6. one currency into the other\, 7. leaving 5 - 8% of it\ 8. in the hands of the banks.\

Ағылшын фунт стерлингін алу үшін оны алмастыру керек - \5. He is obliged to change\ - рематикалық мағлұмат болып табылады. Және де бұл аудармада ағылшын етістікті құрылымын қазақшада заттық аудармада болып өзгереді.

\6. one currency into the other\ сегменті шамадан тыс мағлұмат беріп отыр, себебі айырбастау жүргізілгендіктен валюта басқа валютамен айырбасталынады.

\7. leaving 5 - 8% of it\ - аударылып отырған тілдегі маңызды мағлұмат болып табылады.

\8. Inthehandsofthebanks.\ - жетінші ұяшықтан туындап отыр. Яғни ақша айырбастау үшін ол банкке баруы тура келеді. Сондықтан да сегізінші сегмент шамадан тыс артық мағлұмат болады. Осы сөйлемде аудармада сығымдау стратегиясын қолдану арқылы келесі аудармаға қол жеткізе аламыз:

\1. A Frenchman visiting England, \2.or an Englishman visiting France, \3. will find his national paper money and coins unacceptable\ 4. in the shops.\ 5. He is obliged to change\ 6. one currency into the other\, 7. leaving 5 - 8% of it\ 8. in the hands of the banks.\

Аударма: \1. Англияда француз \ 2. франкпен төлей алмайды/3. Айырбастағанда\ 4. 5-8 пайыз ұтылады.\

Аударма барысында сығымдау стратегиясы келесі жағдайларда қолдануды талап етеді. Түпнұсқа тілде қайлалаулар болса; Түпнұсқа тілде мағынасыз сөздер болса; Оратор тым жылдам сөйлесе; Пәндік жағдай ойды азырақ сөзбен жеткізуге мүмкіндік берсе.

Сығымдаудың сапалық пен сандық көрсеткіштері тілдік құрылымдарға байланысты өзгеріп отыратыны сөзсіз. Мұндағы айта кетер жайт, сығымдау механизмі әлі де жан-жақты әрі толыққанды зерттеле қоймаған. Нақтырақ айтар болсақ, сығымдаудың психолингвистикалық ерекшелігі жеткілікті зерттелуіне қарамастан сығымдаудың тек сандық ерекшеліктері белгілі бір тілдік құрылымдар мен негізгі әдістері ғана зерттелген. Мұнда ойды жеткізудің тілдік ерекшеліктерге сай синтактикалық және лексика-семантикалық трансформациялар анализіне жеткілікті көңіл бөлінбеген. Сығымдау механизмінің осы аспектісі ерекше маңызға ие болып отыр. Себебі аталмыш аяда зерттеулердің орындалуы қазақ тілі мен ағылшан тілі мәтіндерін аударуда тіларалық ұқсастық жүйесі негізінде әдістемелік ұсыныстардың пайда болуына себеп бола алады. Ол өз кезегінде ілеспе аударманы үйренушілерге таптырмас көмек болар еді.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Виссон Л. Синхронный перевод с русского на английский. 6-е изд. – Москва: Валент, 2002.
- [2] Ширяев А.Ф. Синхронный перевод: Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода. - М.: Воениздат, 1979.
- [3] Чернов Г.В. Синхронный перевод: речевая компрессия. - Лингвистическая проблема. Тетради переводчика.- М., 1969.
- [4] Виссон Л. Практикум по синхронному переводу с русского языка на английский. –Москва-ВУЗ: АлтГПУ, 2002.
- [5] Setton R. A Pragmatic Theory of Simultaneous Interpretation: doct. dissertation. - Michigan, 1997.
- [6] Seleskovitch D., Lederer M. Interpréteur pour Traduire. - Paris : Didier Erudition, 1986.
- [7] Lederer M. La tradaction simultanée. - Paris: Minard Lettres Modernes, 1981.
- [8] Ислам А. Ілеспе аударма негіздері.- Алматы: Бастау, 2012.

REFERENCES

- [1] Visson L. Sinkhronnyy perevod s russkogo na angliyskiy. 6-ye izd. Moskva: Valent, 2002. [in Rus.].
- [2] Shirayayev A.F. Sinkhronnyy perevod: Deyatel'nost' sinkhronnogo perevodchika I metodika prepodavaniya sinkhronnogo perevoda. M.: Voyenizdat, 1979 [in Rus.].
- [3] Chernov G.V. Sinkhronnyy perevod: rechevay akompressiya – Lingvisticheskaya problema. Tetradi perevodchika. M., 1969 [in Rus.].
- [4] Visson L. Praktikum po sinkhronnomu perevodu s russkogo yazyka na angliyskiy. Moskva.VUZ: AltGPU, 2002 [in Rus.].
- [5] Setton R. A Pragmatic Theory of Simultaneous Interpretation: doct. dissertation. Michigan, 1997.
- [6] Seleskovitch D., Lederer M. Interpréteur pour Traduire. Paris: Didier Erudition, 1986.

- [7] Lederer M. La tradaction simultanée. Paris: Minard Lettres Modernes, 1981.
[8] Islam A. Osnovy sinkhronoogo perevoda. Almaty: Bastau, 2012 [in Kaz.].

Есеналиева А.М.,

магистрант КазУМОиМЯ имени Абылайхана,
специальность «6М020700-Синхронист - переводчик»
Алматы, Казахстан, e-mail: altynay282@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ И МЕТОДИЧЕСКАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СТРАТЕГИИ КОМПРЕССИИ В СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ

Ключевые слова: Типы компрессии, сегментация, трансформация, синхронный перевод, скорость воспроизведения речи, лингвистика, семантическая и лексическая компрессия

Аннотация. В данной статье рассматриваются общая теория синхронного перевода, особенности и методическая значимость стратегии компрессии для осуществления адекватного и точного синхронного перевода. В статье изложено типы речевой компрессии, основные факторы, использующиеся в процессе синхронного перевода. Кроме того, в статье выделены основные проблемы, которые не были объектом изучения донастоящего времени.

Статья поступила 17.03.2017 г.

Zhaisan A.,

master's degree student, specialty
«Translation major: simultaneous interpretation»,
Ablai Khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan, e-mail: ayatkudo@gmail.com

THE TYPES OF LEXICAL TRANSFORMATION IN SIMULTANEOUS TRANSLATION

Keywords: political discourse, application of lexical transformations, lexical unit.

Abstract. In the article as the main unit of study of the application of lexical transformations, this is widely used in political discourse. The study makes it possible to identify the difficulties of the simultaneous translation of vocabulary and to consider options for translating speech in which this lexical unit is involved. The methods of applying lexical transformations of translation are considered.

УДК 81'253

Жайсан А.Ж.,

магистрант КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
специальность «Переводческое дело: синхронный перевод»,
Алматы, Казахстан, e-mail: ayatkudo@gmail.com

ВИДЫ ЛЕКСИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ ПРИ СИНХРОННОМ ПЕРЕВОДЕ

Ключевые слова: Синхронный перевод, применение лексических трансформаций, политический дускурс, лексическая единица.

Аннотация. В данном исследовании в качестве основной единицы

рассматривается применения лексической трансформаций, которая широко употребляется в политическом дискурсе. Исследование позволяет выявить лексические трансформаций в синхронном переводе и перевода речи, в которой задействована данная лексическая единица. Рассматривается приемы применения лексических трансформаций при синхронном переводе.

В современном мире глобализации, где всесторонне развиваются различные международные связи между государствами всего мира, потребность в переводчиках и переводе значительно возросла. Можно особенно отметить возросшую роль синхронного перевода, который значительно экономит время и стал неотъемлемой частью различных конференций, заседаний как международного, так и регионального масштаба. Однако процесс перевода далеко неоднозначен, как мы знаем, процесс перевода является изложением смысла и сути, выраженного на одном языке, средствами другого языка. По этой причине переводчик неизбежно сталкивается с проблемой, что в большинстве случаев исходный язык и переводной язык оказываются в большой степени различными по своей внутренней структуре, и нередко, а напротив, зачастую приходится прибегать к заменам лексических единиц одного языка лексическими единицами другой категории переводного языка, в связи с этим, переводчик сталкивается с рядом трудностей, которые нужно преодолеть, трансформации - один из приемов, который зачастую приходит к переводчикам на помощь. Нужно отметить, что при переводе с китайского на русский язык трансформации обусловлены их принадлежностью к разным языковым семьям, китайский язык относится к сино-тибетской семье языков, в то время как русский язык относится к индоевропейской семье языков. Для достижения переводческой эквивалентности, или если другими словами называть, адекватности перевода, несмотря на расхождения в формальных семантических системах двух языков, от переводчика требуется в первую очередь, умение произвести многочисленные и качественно разнообразные межъязыковые преобразования, или так называемые переводческие трансформации, именно после умелого и уместного применения переводческих трансформаций текст перевода может с максимально возможной полнотой передавать всю информацию, заключенную в исходном тексте.

Для достижения адекватного и эквивалентного перевода потери неизбежны. Однако существует преобразований, позволяющих сохранить адекватность перевода на уровне целого текста. Такие преобразования называются трансформациями.

Термин «переводческая трансформация» широко используется

многими переводоведами (Л.С. Бархударов, В.Н. Комиссаров, А.Д. Швейцер, Р.К. Миньяр-Белоручев, Я.И. Рецкер и др.), и между ними нет абсолютного согласия относительно трактовки данного понятия.

Л.С. Бархударов исходит из того, что «переводческие трансформации - это те многочисленные и качественно разнообразные преобразования, которые осуществляются для достижения переводческой эквивалентности («адекватности») перевода вопреки расхождениям в формальных и семантических системах двух языков» [1, с. 190].

А.Д. Швейцер пишет, что «термин «трансформация» используется в переводе в метафорическом смысле. На самом деле речь идет об отношении между исходными и конечными языковыми выражениями, о замене в процессе перевода одной формы выражения другой» [2, с. 118].

В.Н. Комиссаров считает, что «переводческие трансформации - это преобразования, с помощью которых можно осуществить переход от единиц оригинала к единицам перевода в указанном смысле, и, поскольку переводческие трансформации осуществляются с языковыми единицами, имеющими как план содержания, так и план выражения, они носят формальносемантический характер, преобразуя как форму, так и значение исходных единиц» [3, с. 172].

Большинство переводоведов, например Л.С. Бархударов, и В.Н. Комиссаров определяют понятие «переводческая трансформация» как отношение между исходным текстом и текстом перевода. Подразумеваются всевозможные межъязыковые преобразования, которые осуществляются для достижения переводческой эквивалентности. Такой подход позволяет говорить о комплексном характере переводческих трансформаций и соответствует переводческой реальности.

Представление процесса перевода как преобразования одной формы выражения в другую имеет условный смысл. На самом деле, единицы оригинала остаются неизменными, переводчик лишь подыскивает им в языке перевода коммуникативно равноценные единицы, происходит «перевыражение» смысла, т.е. между единицами оригинала и перевода обнаруживаются определенные отношения, которые могут описываться условно - как будто единицы перевода получены путем каких-то манипуляций над единицами оригинала.

Мы разделяем данный подход к определению «переводческой трансформации» как условного обозначения отношения между элементами исходного и переводного текстов.

Условный характер переводческих трансформаций заключается еще и в том, что они представляют собой не реальные действия переводчика, а констатацию процесса перевода - «постфактум», поскольку этот процесс в своей наиболее существенной части никак не наблюдаем, т. к. он происходит при обработке информации переводчиком. В связи с этим переводческие трансформации приходится описывать, сопоставляя исходные и конечные отрезки текста.

Существуют различные подходы к классификации переводческих трансформаций, кратко рассмотрим лишь одну из наиболее известных типологий переводческих трансформаций - типологии в. н. Комиссарова.

Концепция Комиссарова в.н. сводится к таким видам трансформаций,

как:

- лексическая.
- грамматическая.
- комплексная.

Говоря о лексических трансформациях, он называет транслитерацию, переводческое транскрибирование, калькирование, некоторые лексико-семантические замены. Например, модуляцию, конкретизацию и генерализацию, в качестве грамматических трансформаций выступают дословный перевод (или синтаксическое уподобление), грамматические замены (замены членов предложения, форм слова, частей речи) и членение предложения. Комплексные трансформации также можно именовать лексико-грамматическими. Сюда относятся экспликация (по-другому, описательный перевод), антонимический перевод и компенсация.

Рассмотрев одну классификацию трансформаций, можно прийти к выводу, что единой системы не существует.

Отличается сам подход к разделению трансформаций на типы: в. н. Комиссаров подразделяет все трансформации на лексические, грамматические и комплексные лексико-грамматические [4, с.45].

На практике в чистом виде выше описанная переводческая трансформация встречаются довольно редко, в большинстве случаев тесно взаимосвязаны и переплетаются между собой. Безусловно, как и всякие классификации, вышеизложенные типологии переводческих трансформаций являются условными и не могут охватить все приемы, используемые переводчиком в действительности. Недостатком всех классификаций является то, что их авторы не указывают на относительную частотность отдельных трансформаций, которые они

перечисляют, в разных видах перевода.

Почему же переводчики вынуждены обращаться к трансформациям? Основные причины использования переводческих трансформаций - различия в лексическом составе, а именно в понятной сфере и смысловом объеме слов различных языков. Грамматическая система языков также различна: отличаются сочетаемость и порядок слов в предложении, структура самих предложений, их использование и виды. Все вышеперечисленное обязывает переводчика адаптировать исходный текст к нормам родного языка, используя трансформации.

Преобразования, с помощью которых можно осуществить переход от единиц оригинала к единицам перевода в указанном смысле, называются переводческими (межъязыковыми) трансформациями. Поскольку переводческие трансформации осуществляются с языковыми единицами, имеющими как план содержания, так и план выражения, они носят формально-семантический характер, преобразуя как форму, так и значение исходных единиц.

В рамках описания процесса перевода переводческие трансформации рассматриваются не в статическом плане как средство анализа отношений между единицами ИЯ и их словарными соответствиями, а в плане динамическом как способы перевода, которые может использовать переводчик при переводе различных оригиналов в тех случаях, когда словарное соответствие отсутствует или не может быть использовано по условиям контекста, в зависимости от характера единиц исходного языка, которые рассматриваются как исходные в операции преобразования, переводческие трансформации подразделяются на лексические и грамматические. Кроме того, существуют также комплексные лексико-грамматические трансформации, где преобразования либо затрагивают одновременно лексические и грамматические единицы оригинала, либо являются межуровневыми, т.е. осуществляют переход от лексических единиц к грамматическим и наоборот.

Основные типы лексических трансформаций, применяемых в процессе перевода с участием различных ИЯ и ПЯ, включают следующие переводческие приемы: переводческое транскрибирование и транслитерацию, калькирование и лексико-семантические замены (конкретизацию, генерализацию, модуляцию), к наиболее распространенным грамматическим трансформациям принадлежат: синтаксическое уподобление (дословный перевод), членение предложения, объединение предложений, грамматические замены

(формы слова, части речи или члена предложения), к комплексным лексико-грамматическим трансформациям относятся антонимический перевод, экспликация (описательный перевод) и компенсация.

В своей работе «Курс перевода» Л.К. Латышев определяет лексические трансформации как «отклонение от словарных соответствий». В лексических системах русского языка наблюдаются несовпадения, которые проявляются в типе смысловой структуры слова. Любое слово, т. е. лексическая единица – это часть лексической системы языка. Этим объясняется своеобразие семантической структуры слов в разных языках. Поэтому суть лексических трансформаций состоит в «замене отдельных лексических единиц (слов и устойчивых словосочетаний) ИЯ лексическими единицами ПЯ, которые не являются их словарными эквивалентами и, т. е., которые имеют иное значение, нежели передаваемые ими в переводе единицы ИЯ» [Бархударов, 1975:196]. Существует много причин, вызывающие лексические трансформации, и полностью охватить все причины нет никакой возможности. Поэтому мы ограничим свой выбор лишь некоторыми основными причинами, вызывающие необходимость такого типа трансформаций. В значении слова в разных языках часто выделяются разные признаки одного и того же явления или понятия, где отражено видение мира, свойственное данному языку, вернее, носителям данного языка, что неизбежно создает трудности при переводе

Второй причиной, вызывающей лексические трансформации, является разница в смысловом объеме слова. Нет абсолютно одинаковых слов в ИЯ и ПЯ. Чаще всего совпадает первый лексико-семантический вариант (ЛСВ) таких слов, их основное значение, а далее идут различные ЛСВ, ибо развитие значений этих слов шло разными путями. Это обуславливается различным функционированием слова в языке, различием в употреблении, различной сочетаемостью, но даже основное значение английского слова может быть шире соответствующего русского слова.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Бархударов Т.С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода. - М.: Международные отношения, 1975. – 324 с.
- [2] Швейцер А.Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. - М., 1988. - 818 с.
- [3] Комиссаров В.Н. Теория перевода. - М.: Высшая школа, 1990. - 80 с.
- [4] Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. - М.: ЭТС. -2004.- 424С.
- [5] Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода.- М., 1980. - 207 С.

[6] Латышев Л.К. Курс перевода. Эквивалентность перевода и способы её достижения. - М.: Межд. отн., 1981. - 198с.

[7] Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. - М., 1973. - 310с.

REFERENCES

[1] Barhudarov T.C. Yazyk i perevod. Voprosy obshey i chastnoi teoryi perevoda. M.: Mejdunarodnye otnosheniya, 1975. 324 s. [in Rus.].

[2] Shveytser A.D. Teoriya perevoda: Status,problemy,aspekty. M., 1988, 818 s.[in Rus.].

[3] Komisarov V.N. Teoriya perevoda. M.: Vyshaya shkola, 1990. 80 s. [in Rus.].

[4] Komisarov V.N. Sovremennoe perevovedenie. Uchebnoe posobie. M.: ETS. 2004. 424 s. [in Rus.].

[5] Komisarov V.N. Lingvistika perevoda. M., 1980, 207 s. [in Rus.].

[6] Latushev L.K. kurs perevoda. Ekvivalentnost perevoda I sposoby ee dostijeniya. M.: Mejd. Otnsh, 1981. 198 s. [in Rus.].

[7] Sheitser A.D. Perevod I lingvistika. M.: 1973. 310 s. [in Rus.].

Жайсан А.Ж.,

магистрант, ілеспе аудармашы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: ayatkudo@gmail.com

ІЛЕСПЕ АУДАРМА БАРЫНДАҒЫ ЛЕКСИКАЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯНЫҢ ТҮРЛЕРІ

Тірек сөздер: Ілеспе аударма, лексикалық трансформацияны қолдану, саяси дискурс, лексикалық бірлік.

Аңдатпа. Мақалада басты бірлік ретінде саяси дискурста көптеп қолданылатын лексикалық трансформацияның қолданысы қарастырылады. Мақала ілеспе аудармада қолданылатын лексикалық трансформацияны, соның ішінде қолданыстағы аталмыш лексикалық бірлікті анықтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар ілеспе аударма барысындағы лексикалық трансформация әдістері қарастырылады.

Статья поступила 17.03.2017 г.

Kaniyazova D.,

2 year master degree student, Ablai Khan KazUIRandWL,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: kaniyazovad@gmail.com

Baimbetova A.P.,

Cand. of Philology, docent of Ablai Khan KazUIRandWL,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: alastar48@mail.ru

FEATURES OF CONCEPTUAL METAPHORS AND THEIR TRANSLATION IN POLITICAL DISCOURSE

Keywords: political discourse, translation, conceptual metaphors, source-domain, target-domain, refugee, migrant.

Abstract. The article deals with the politic conceptual metaphors in the François Holland and Marin Le Pen's speeches about refugees. The main source of information is

the French newspapers which quote the François Holland and Marin Le Pen's speeches. The purpose of this article is analyzing particularities of the conceptual metaphors. The authors explore the mechanism of formation of conceptual metaphors and their role in the achievement the goals of political speakers, reveal the complexity of their translation into Russian, emphasize the necessity of achieving equivalence in translation while preserving the stylistic coloring of linguistic resources.

УДК 81.253

Каниязова Д.О.,

магистрант 2 курса КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: kaniyazovad@gmail.com

Баимбетова А.П.,

к.филол.н., доцент КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: alastar48@mail.ru

ОСОБЕННОСТИ КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ МЕТАФОР И ИХ ПЕРЕВОД В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Ключевые слова: политический дискурс, перевод, концептуальная метафора, сфера-источник, сфера-мишень, беженец, мигрант.

Аннотация. В статье рассматриваются концептуальные метафоры в речах Франсуа Олланда и Марин Ле Пен о беженцах. Цель работы – выявить особенности и перевод концептуальных метафор в политическом дискурсе. Авторы исследуют механизм формирования концептуальных метафор, их роль в достижении политических целей ораторов, выявляют сложности их перевода на русский язык, подчеркивают необходимость достижения эквивалентности в переводе с сохранением стилистической окраски языковых средств.

Изучение концептуальной метафоры на сегодняшний день является одним из актуальных направлений исследований в когнитивной лингвистике. Особый интерес представляет политическая концептуальная метафора в выступлениях и заявлениях политических лидеров, которые стремятся привлечь внимание слушателей, наиболее активно воздействовать на их мнение.

Целью статьи является исследование особенностей и способов перевода концептуальной метафоры в политическом дискурсе. «Политическая концептуальная метафора представляет собой не только речевой прием, как отмечают лингвисты, но и механизм воздействия, с помощью которого политические деятели влияют на подсознание слушателей» [1]. Концептуальная метафора позволяет создать новые образы, новые идеи, новую реальность.

Концептуальные метафоры базируются на точках зрения по отношению к определенным объектам обозначения, принятым в обществе. По мнению Дж. Лакоффа и М. Джонсона, термин «концептуальная метафора» позволяет дифференцировать языковые

средства выражения и лежащий в их основе когнитивный процесс, то есть понимание одного явления в терминах другого» [2]. «Концептуальная метафора создается при взаимодействии двух сфер (областей, доменов) – сферы-источника метафоры и сферы-цели (мишени) метафоры» [1]. В результате взаимодействия двух понятий и образуется концептуальная метафора, отражающая новую реальность, характеризующая политический процесс и отношение к нему.

Таким образом, для понимания концептуальной метафоры встает необходимость выявления сферы-источника метафоры и сферы-мишени. Знание этих факторов необходимо, на наш взгляд, для понимания и адекватного перевода концептуальной метафоры.

Для исследования особенностей перевода, интересующего нас явления были отобраны примеры метафор в речах президента Франции Франсуа Олланда и лидера партии «Национальный фронт» Марин Ле Пен по вопросу миграционного процесса в Европе.

Проанализируем несколько примеров из речи Франсуа Олланда, касающихся миграции.

В одном из своих заявлений он говорит, что не стоит смешивать понятия «беженцы» и «террористы» [3].

Nous devons éviter un amalgame qui serait insupportable, qui laisserait penser que les réfugiés sont des terroristes. –Мы не должны позволять себе смешивать понятия «беженец» и «террорист». Это было бы недопустимо.

Оратор употребляет развернутую концептуальную метафору, в основе которой лежит понятие «un amalgame». Un amalgame – это (в прямом значении) амальгама, т.е. химический термин, обозначающий *alliage du mercure et d'autres métaux*. Этим термином обозначают сплав ртути с другими металлами. Но в данном контексте актуализируются значения: воен.: встреча в одном и том же боевом подразделении войск различного происхождения; перен.: *Confusion volontaire d'idées ou de concepts distincts visant à les discréditer*/намеренное смешение идей и различных концепций, направленных на дискредитацию. Сплав ртути с другими металлами сравнивается со смешением понятий беженец и террорист, что в логике и психологии называется приемом обобщения. Иными словами, здесь происходит смешение нескольких сфер –источников: научно-техническая (химия), военная, логическая. Сфера-мишень-политическая. Создается концептуальная метафора: не все беженцы - террористы. Смешение понятий беженец и террорист опасно, это может вызвать взрыв.

Переводчик в данном случае опустил слово амальгама и использовал лексику прямого значения слова «смешение», «смешивать». Также употреблена переводческая трансформация – перестановка, при которой изменено расположение языковых элементов. Необходимо отметить, что при переводе метафора несколько утратила свою экспрессивность.

В другом примере из речи на саммите, посвященном миграционному кризису и прошедшем в Брюсселе, глава государства говорит следующее:

En termes de nombre, aujourd’hui, la France n’est pas soumise à un afflux de réfugiés et ceux qui prétendent que nous serions envahis sont des manipulateurs, des falsificateurs, qui le font pour des raisons purement politiques, pour faire peur [4]. – Если говорить о числе беженцев, то сегодня Франция не подвержена наплыву беженцев. Те, кто считает, что мы будем захвачены, – манипуляторы и обманщики, делающие это в политических целях, чтобы посеять панику.

Envahir – глагол со значением вторгаться, оккупировать, употребляется, как правило, в военной сфере. Здесь речь идет о политических силах, которые опасаются, что экспансия беженцев отразится на коренных жителях Франции. В их понимании сферу миграции можно легко сравнить с нападением на государство, военным вторжением. Франсуа Олланд отрицает, что «L’immigration est une attaque» («Иммиграция есть нападение»). В данном контексте происходит взаимодействие сфер военной (источник) и политической (цель) сфер. Переводчик употребил прямой перевод слова envahir и сохранил экспрессивность передаваемой метафоры. Концептуальная метафора характеризует политическую ситуацию в стране, а также позицию оратора, который не хочет создавать напряженности в стране, успокаивая общественное мнение. Однако, употребление лексики с негативной окраской даже при использовании отрицания un afflux de réfugiés- nous serions envahis- faire peur – создает эффект напряженности.

Яркие метафоры употребляет Марин Ле Пен, лидер партии «Национальный фронт», чтобы выразить свое отношение к явлению миграции.

Nous ne sommes qu’au début de la catastrophe car le réservoir est inépuisable [4]. – Мы лишь в начале катастрофы, так как поток беженцев неисчерпаем.

В данном примере переводчик применил переводческую

трансформацию – лексическая замена. «Le réservoir» употребляется по отношению к беженцам. Слово имеет значение ‘запас, сосуд, поток’. В данном контексте оратор под словом «réservoir» подразумевал очень большое количество беженцев. Сфера-источник – техническая сфера, сфера мишень – политическая. В данном примере создается метафора Францию ждет еще большая катастрофа, мы еще можем принять меры, чтобы ее избежать. Причем, интересно, что слово réservoir может относиться одновременно и к понятию Франция и к понятию les migrants, усиливая экспрессивность метафоры во французском языке, что не находит отражения в русском.

Ces migrants ont entendu le signal d’ouverture de l’Union européenne [5]. – Эти мигранты слышали заявления об открытости границ стран Евросоюза.

Le signal d’ouverture ‘сигнал об открытых границах’ – это те заявления, которые делают политические лидеры Евросоюза и которые привлекают беженцев из стран Ближнего Востока. В данном случае переводчик применил устойчивое политическое выражение «заявление об открытости границ» для перевода слова signal. Сфера-источник – социальные отношения, цель -политическая. Создается образ благожелательной, гостеприимной Европы, готовой принять мигрантов.

В следующем примере следует метафора с противоположным смыслом.

Il faut lancer le signal que nous n’accueillerons pas les réfugiés, demande la présidente du Front national. Il faut couper toutes les pompes de l’immigration sinon nous serons submergés [5]. – Нужно выступить с заявлением, что мы не будем принимать беженцев, – требует лидер партии «Национальный фронт». – Нужно устранить все источники иммиграции, иначе мы утонем в них.

Марин Ле Пен советует закрыть все источники миграционного потока, «couper toutes les pompes» (Les pompes – насосы). Здесь переводчик употребил нейтральное слово «источник», так как прямой перевод «насосы» был бы недоступен и непонятен русскоговорящей аудитории, но тем самым снижена экспрессивность выражения и степень воздействия на слушателя. Сфера-источник – вода. Сфера-цель – политическая. В данном примере метафора означает «La source est une possibilité» («Источник есть возможность»). Создается образ непрерывно текущего потока мигрантов (река), который грозит затопить Францию.

Далее Марин Ле Пен характеризует наплыв беженцев в Хорватию в привычных военных терминах:

Ce pays a été attaqué violemment par des migrants. Il ne faut pas croire que les migrants viendront de manière pacifique quand les frontières sont fermées [5]. – Эта страна подверглась резкой атаке мигрантов. Не стоит думать, что мигранты будут действовать мирно, когда границы закрыты.

Attaquer – нападать. Опять мы видим взаимодействие военной и политической сферы. В данном случае «*attaquer*» мы могли бы не принимать за метафору, но здесь речь идет не о прямом вооруженном нападении беженцев, а об их большом, количестве, несущем опасность. В данном примере метафора означает «*L’immigration est une attaque*» («Иммиграция есть нападение, военная опасность»).

Рассмотрим следующий пример.

«Après avoir totalement ouvert ses portes aux migrants pour de basses raisons économiques, voyant dans cette masse humaine un réservoir de travailleurs à bas coût, l’Allemagne est soudainement rattrapée par la réalité de sa folie migratoire», assure la présidente du FN [3]. – «После того как Германия открыла свои двери мигрантам по низменным экономическим соображениям, увидев в этой толпе людей дешевую рабочую силу, она неожиданно столкнулась с реальностью своего сумасшедшего миграционного кризиса», – заявила лидер «Национального фронта».

Ouvrir les portes à qn – ‘распахнуть двери кому-либо’. Переводчик применил прямой перевод, сохранив экспрессивность речи. В данном случае метафора представляет собой взаимодействие двух сфер – сфера нравственных отношений и социально-политической. Концептуальная метафора проявления лицемерия со стороны властей и опасности со стороны мигрантов создается за счет антитезы, употребления слов с противоположной окраской (положительной/отрицательной): *Après avoir totalement ouvert ses portes/ la réalité de sa folie migratoire ; les migrants/ cette masse humaine, réservoir de travailleurs à bas coût.* Кроме того, создается образ «*L’Etat est une maison*» («Государство есть дом») при взаимодействии двух сфер – строительство (*l’architecture*) и государство (*l’Etat*).

Рассмотренные политические концептуальные метафоры позволяют полнее охарактеризовать социально-политическую ситуацию, выразить отношение к политическим событиям. Создаваемые метафорами образы отражают идеи о том, что Ф. Олланд не разделяет панику политиков, видящих угрозу в беженцах, и призывает

сторонников правых сил не смешивать понятия «беженцы» и «террористы». Марин Ле Пен, напротив, настроена отрицательно по отношению к беженцам. Она сравнивает государство с домом, куда не стоит пускать беженцев, поскольку они несут опасность для страны. По ее мнению, все источники иммиграции должны быть закрыты. Переводчику удалось адекватно передать смысл этих метафор, в большинстве примеров сохранив создаваемый оратором концепт и экспрессивность его выражения.

Метафоры, как продемонстрировано в анализе, рождаются при взаимодействии прямых и переносных значений, их одновременной реализации в речи под влиянием контекста. Далее отдельные метафоры, взаимодействуя между собой, а также с другими стилистическими средствами с опорой на контекст реально сложившейся политической ситуации, его участников, формируют общий концепт, концептуальную метафору (развернутую метафору – в терминах традиционной стилистики), что особенно наглядно видно на примерах метафор [5]. Причем, важным для анализа концептуальной метафоры и ее перевода является изучение сфер источника и цели, в которых взаимодействуют разные понятия, а также привлечение широких фоновых знаний переводчика в переводимой сфере.

Таким образом, политические концептуальные метафоры и их перевод играют важнейшую роль в достижении политических целей ораторов. Этим объясняется необходимость достижения максимального уровня переводческой эквивалентности. Переводчик при этом должен сохранить метафорический образ, найти соответствующую функционально-стилистическую закрепленность и эмоционально-экспрессивную окраску создаваемых метафор.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Будаев Э.В., Чудинов А.П. Метафора в политическом интердискурсе. Монография. – Екатеринбург, Урал. гос. пед. ун-т, 2006. - 215 с.
- [2] Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем: пер. с англ. / Дж. Лакофф, М. Джонсон; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. М.: УРСС, 2004. 256 с.
- [3] Le Figaro: le journal en ligne. - Mode of access: <http://www.lefigaro.fr>. Дата обращения - 22.01.2016.
- [4] Le Parisien: le journal en ligne. - Mode of access: <http://www.leparisien.fr>. Дата обращения - 22.01.2016.
- [5] BFM TV. - Mode of access: <http://www.bfmtv.com/> Дата обращения - 22.01.2016.
- [6] Boroditsky L. Metaphoric structuring: Understanding time through spatial metaphors // *Cognition*. – 2000. – N 75. – P. 1–28.
- [7] Lakoff G., Johnson M. *Philosophy In The Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books, 1999. 600 p.

[8] Réfugié // Larousse: dict. – Paris: Editions Larousse, 2014. - Mode of access: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/r%C3%A9fugi%C3%A9/>.

[9] Migrant // LE ROBERT & CLE INTERNATIONAL: dict. Paris: Editions Le Robert est Cle international, 2009.

REFERENCES

[1] Budayev E.V., Chudinov A.P. Metaphora v politicheskom interdiskurse. Monografiya. Yekaterinburg, Ural. gos. ped. un-t, 2006. 215 s. [in Russ.].

[2] Lakoff G. Metaphory, kotorymi my zhivem: per. s angl. / G. Lakoff, M. Djonson; pod red. i s predisl. A. N. Baranova. M.: URSS, 2004. 256 s. [in Russ.].

[3] Le Figaro: le journal en ligne. Mode of access: <http://www.lefigaro.fr> Accessed 22.01.2016.

[4] Le Parisien: le journal en ligne. Mode of access: <http://www.leparisien.fr> Accessed 22.01.2016.

[5] BFM TV. Mode of access: <http://www.bfmtv.com> Accessed 22.01.2016.

[6] Boroditsky L. Metaphoric structuring: Understanding time through spatial metaphors // *Cognition*. 2000. №75. P. 1–28.

[7] Lakoff G., Johnson M. Philosophy In The Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought. New York : Basic Books, 1999. 600 p.

[8] Réfugié // Larousse: dict. – Paris : Editions Larousse, 2014. Mode of access: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/r%C3%A9fugi%C3%A9/>.

[9] Migrant // LE ROBERT & CLE INTERNATIONAL: dict. Paris : Editions Le Robert est Cle international, 2009.

Каниязова Д.О.,

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ 2 курс магистранті,
Алматы, Қазақстан, e-mail: kaniyazovad@gmail.com

Баимбетова А.П.,

ф.ғ.к., доцент,

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: alastar48@mail.ru

ПОЛИТИКАЛЫҚ ДИСКУРСТИҢ ІШІНДЕ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ МЕТАФОРА ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ АУДАРМАЛАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Тірек сөздер: саяси дискурс, аударма, тұжырымдамалық метафора, босқындар, еңбек мигранттары.

Аңдатпа. Мақала Франсуа Олланд және Марин Ле Пен босқындар туралы айтылған сөздеріндегі тұжырымдамалық метафораны зерттейді. Жұмыстың мақсаты – тұжырымдамалық метафораларды аудару ерекшеліктерін талдау. Авторлар тұжырымдамалық метафораларды қалыптастыру механизмін және саяси спикерлердің мақсаттарына қол жеткізуде олардың рөлін зерттейді, орыс тіліне аудару күрделілігін анықтайды, стилистикалық мағынсаын сақтай отырып аударма баламалылығын жету қажеттігін атап өтеді.

Статья поступила 17.03.2017 г.

UDC 81'255

Rakhat Kh.A.,
postgraduate of 2nd course
Ablai Khan Kazakh UIRandWL, Almaty, Kazakhstan
Assanova G.S., Ph.D,
Ablai Khan Kazakh UIRandWL,
Almaty, Kazakhstan, pmk@ablaikhan.kz

**LEXICAL PECULIARITIES OF TECHNICAL TEXTS AND THEIR
TRANSLATION ON THE BASIS OF ENERGY TERMS IN RUSSIAN AND
ENGLISH LANGUAGES**

Keywords: terminology, types of terms, energy terms, term translation

Abstract. The article deals with lexical peculiarities of the technical texts, i.e. terms and adequate ways of their translation. Thus the terms are specific, precised words or word combinations that are related to the particular field. There are several types of term classifications in terms of their context, structure etc. According to those classifications there were suggested several methods of translation as description, calque, transcription and others. The results of this article show that it is necessary to study all dictionaries carefully, as well as peculiarities of both languages in order to achieve the equivalence in the process of translation of energy terms as it is one of the most problematic types of translation.

The problem of translation of terms is particularly relevant in the field of technical and scientific translation. Technical and scientific texts are full of technical terminology. Therefore, terms play a primary role when translating technical documents and literature. The term is an essential tool for professional communication. Inconsistency and inaccuracy in the use of the terms may cause misunderstanding between experts in the process of joint production activity and professional communication. Incorrect translations of terms can lead to serious consequences as the violation of technological process; it might affect the reputation and market position of the brand, delay the implementation of important projects, etc.

Sphere of energy is one of the most difficult areas of technical translation in terms of the existence of narrow and special terminology. The complexity of technical translation in this area is compounded by the fact that the special terminology and conventions are often developed by people who are not native English speakers. Besides, energy industry combines a lot of terms from different fields of production, such as engineering, chemistry, mechanics etc. The above mentioned circumstances have determined the need to address problems of translation of scientific/technical terms and to identify ways of adequate translation of vocabulary in the field of energy industry. In the scientific world the interest to the issues of translation of terms has been steadily increasing. Such scientists as L. I. Borisov, E. N.

Galkin, S. V. Grinev, V. N. Komissarov, Z. D. Lvov, Yu. N. Marchuk, M. M. Morozov, Y. I. Retsker, A. V. Fedorov, A. D. Schweitzer etc have addressed to various aspects of scientific and technical translation in their writings, thus creating a reliable theoretical basis for further research in this area. Various specifics of the terms and problems of their translation is a subject of many scientific papers of authoritative Russian and foreign linguists as L. V. Shcherba, L. S. Barkhudarov, D. S. Lotte, L. L. Nelyubin, O. S. Akhmanova, V. S. Vinogradov, Yu. Nida, A.V. Superanskaya, L. K. Latyshev. In Kazakhstan, research on this topic is almost underway.

Lexical peculiarities of technical/scientific texts are special terms and terminological word combinations that possess linguistic characteristics just like the other units of vocabulary structure. The difference between the ordinary words and terms is in their meaning [1]. “Terms are defined as special highly conventional language units that are coined in order to reflect the results of the cognitive process in various branches of science and technology” [2]. Terms express concepts that are scientifically processed and peculiar to particular branch of science or technology. Terms-neologisms are also difficult to translate because they are usually not reflected in dictionaries. Especially there are a lot of neologisms among brand names, such as names of certain products that the firm produces. Lexical distinctive feature of scientific and technical texts is the use of special vocabulary terms.

As it was aforementioned, a term is a word or phrase that denotes a particular concept of a special area of scientific knowledge or practical activities [3].

Terms specially designed for the transfer of the cognitive information. They are embedded in systemic relations with other terms and strive for uniqueness (monoamines) in the given field of knowledge or activity. Terms, in order to avoid different interpretations, usually provided with a definition at first mentioned in each specific research. Terms are characterized by stylistic neutrality and do not depend on the context. It is important not to lose all characteristics of the term while translating it from other language. No substitution, no rough or synonymic translation of the term is allowed.

The terms depending on the context of use can be divided into the following categories:

- functioning in a single terminological system (browser, software, roast beef);
- found in a single terminological system, but with different meanings, depending on context;

- synonymous terms similar to the meaning found in a single linguistic terminology; they often translated by one term. For example: run-off – сток and water sewage – сток, сточные воды

- terms-homonims belonging to different terminological systems, such as Terminal - Вывод электротехнического изделия (устройства) or терминал

Terms also vary according to the structure:

1. Simple ones that consist of a single word: voltage (напряжение), electrolyte (электролит). They are translated as equivalent terms.

2. Complex terms consisting from two words written together or hyphenated: radioactive (радиоактивный), Air - transformer (Воздушный трансформатор).

3. Terms - phrases (word combinations) made up from several components (words): Restorable item (Восстанавливаемый объект), Temporary overvoltage (Временное перенапряжение).

There are some difficulties in translation of term - phrases or multi-componential terms as:

- a) phrases where semantic relationship between the components is expressed by accession: electrical resonance (электрический резонанс), actual pressure (истинное давление);

- b) word combinations the components of which are grammatically formatted with the pretext: Responsibility border for quality of supply (Граница ответственности за качество электроэнергии), Additional losses in construction elements (Добавочные потери в элементах конструкций)

Terms-phrases are divided into three types.

1. The first type includes the terms-word combinations both components of which are the words from special dictionary. They are independent and can be used outside of this combination, while maintaining inherent to each of their individual meaning.

For example: limit – предел; burning – обжиг, обгорание. However, the term consisting of these components takes on a new meaning and has a certain semantic independence: burning limit – предельная температура обжига.

Characteristic feature that is peculiar to terms-phrases of the first type is the possibility of their separation and selection of constituents to independent terms [4].

2. The second type includes the term - phrases, in which, as a rule, only one of the components is a technical term, and the second refers to the

words of common vocabulary. Components of this type can be either two nouns or an adjective and a noun. This way of formation of scientific and technical terms more productive than the first, where both components are independent terms, for example: Creepage distance — Длина пути утечки изолятора; Two - phase touch - Двухфазное прикосновение.

The second type includes such term - phrases where the second component is used in its basic meaning, but in combination with the first component, it is a term that is specific to a particular field of technology, for example: - Voltage actual value - Действующее значение напряжения промышленной частоты; Operation of energo-system - Диспетчерское управление энергосистемой

A characteristic feature of second type term-phrases is that their second component, i.e. the noun may take on the value of the entire combination and act in this context as an independent term, for example: current instead of electric current; charge instead of electric charge.

3. The third type includes the term phrases, both components of which are words of common vocabulary, however, only the combination of these words is a term. This way of formation of scientific and technical terms is not productive.

The terms of the third type are terminologically decomposable, and the relationship between the components are close, for example: Admission duration - Допустимый длительный ток; Arc furnace – Дуговая печь; daylight development – обработка на свету.

Components of the third type term-phrases in some cases may be used as a regular combination of the adjective with the noun, i.e. in its direct meaning, for example: electromagnetic deflection – электромагнитное отклонение; Draft cooling - Дутьевое охлаждение.

The most difficult to translate are the attribute combinations with more than two or three words, for example: Uninterrupted switching device – Коммутирующее устройство системы беспереывного питания (СБП); Steady state availability factor – Коэффициент технического использования. In these cases, it is necessary firstly to find a keyword with which to start translation. Such word is always at the end of the attribute combination. Then it is necessary to understand the internal semantic relations of the attributive construction, going from the ultimate key words to its immediate definition.

The basic techniques of translation of term phrases:

1. Descriptive method – the transmission of the word through an extended explanation of the meanings of English words. This technique is used when

corresponding word is absent in the dictionary and in the language: Indoor distribution device - Электрическое распредел. устройство, оборудование которого расположено в помещении, Earth current zone- Зона земли, за пределами которой электрический потенциал, обусловленный токами замыкания на землю, может быть условно принят равным нулю.

2. Translation through the use of the genitive: Direct current system – система постоянного тока, Fuel duty – режим подачи топлива.

3. Calques, or literal translation, the translation of the English word or expression through a precise reproduction, by means of the Russian language: Collector-concentrator – коллектор-концентратор, Cable insulation – Изоляция кабеля.

4. Transcription - transferring the pronunciation of English words by Russian letters, i.e. transfer its phonetic form. It is used as the main reception of translation in the transmission of names, titles of firms and corporations. Special Systems Industry – Спецал Системс Индастри.

5. Transliteration is the transfer of the English with the help of Russian letters regardless of pronunciation of English words: laser – лазер; radiation – радиация.

The method of transliteration can be used in cases when the transmitted reality of English awakes in Russian reader firmly entrenched associations. Transliteration is appropriate when it is desirable to reproduce the conciseness of the original; however, excessive transliteration leads to the blockage of the language.

6. Translation through the use of different prepositions: Data processing equipment – оборудование для обработки данных, Life test – Испытание на долговечность .

The translation of the term phrases begin with the translation of the noun, which is the main component, and then sequentially each semantic group, most often from right to left are translated: Absolute spectral response characteristics - Характеристика абсолютной спектральной чувствительности

Translation of scientific and technical literature, which is the scientific style and the style of official documents, often requires a special analysis of the text, the study of patterns of language of science and technology. All this leads to the necessity of mastering the technique of an adequate translation. Lexical features are broad use of terms and terminological collocations, neologisms, abbreviations etc. Lexical problems of translation of scientific/ technical texts are the correct application of lexical transformations, methods of translation of terms, neologisms, abbreviations as description,

transcription, transliteration, calque etc. In order to properly translate a particular scientific/technical text, it is necessary to consult different dictionaries, technical, humanitarian, natural-scientific and other. The dictionary is one of the ways (if not the only), acquisition of knowledge on new vocabulary and terminology.

Modern terminological system of energy sphere is a lexical layer, which, despite the requirements of uniqueness, accuracy, and consistency, regardless of the context application to terminological units, actively growing and changing. The term is the unit of language used to denote special concepts and phenomena. For this reason, there is a need for active study of technical translation, its features and applications, improve the theoretical framework and the research results implementation into the practice of translation. Like no other, technical translations is committed to the most accurate and complete transmission of the information inherent in the original. Any mistake made in the process, can lead to distortion of meaning and a complete misunderstanding of the reported information. Practice shows that a conscious approach to the translation of the terms removes much of the difficulty, promotes better learning, faster pace of work on the translation of special texts, increases motivation and interest of the translator in the execution of the work.

REFERENCES

- [1] Tyulenev S.V. Teoriya perevoda. - M.: Gardariki, Moskva, 2004. - 218 p. [in Rus.].
- [2] Aizenkoop. S.M., Bagdasarova L.V. Nauchno-tekhnicheskii perevod.- Rostov na donu: Pheniks, 2002. – 252 p. [in Rus.].
- [3] Utrobina A.A. Osnoviy teroii perevoda. Konspekt lektzii. - M.: Prior-izdat, 2005.- 144 p. [in Rus.].
- [4] Kovalenko A.Ya. Obshiy kurs nauchno-tekhnicheskogo perevoda. - Kiev: Firma “Inkos”, 2004. - 192 p. [in Rus.].
- [5] Latyshev L.K., Semenov A.L. Perevod: teoria, praktika y metodika prepodavaniya. -M.: Akademiya, 2003 [in Rus.].

Рахат Х.А.,

2 курс магистранты, Абылай хан атындағы
ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан,

Асанова Г.С., PhD,

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан, pmk@ablaikhan.kz

ТЕХНИКАЛЫҚ МӘТІНДЕРДІҢ ЛЕКСИКАЛЫҚ ЕРЕКШІЛІКТЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ АУДАРЫ ТӘСІЛДЕРІ (ЭНЕРГИЯ САЛАСЫ ТЕРМИНДЕРІНІҢ ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН/ОРЫС ТІЛДЕРІНІҢ НЕГІЗІНДЕ)

Тірек сөздер: терминдер, термин түрлері, энергетикалық терминдер, оларды аудару тәсілдері.

Аңдатпа. Осы мақала техникалық мәтіндердің лексикалық ерекшеліктері және оларды мағыналы аудару тәсілдерін талқылайды. Терминдер белгілі бар салаға ғана сай ерекше сөздер немесе сөз құрылымдары. Термин құрамына, мәнмәтініне және т.б. байланысты бірнеше классификацияға бөлінеді. Осы классификацияларға байланысты терминдерді аударудың бірнеше тәсілдері ұсынылады, олардың ішінде сипаттап аудару, калька, транскрипция және т.б. Мақала соңында терминдерді аудару үшін барлық аударма кітаптарын және де берілген екі тілдің ерекшеліктерін зерттеу керектігі туралы қорытынды айтылады.

Рахат Х.А.,

магистрант 2-го курса

КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан,

Асанова Г.С., Ph.D

КазУМОиМЯ им. Абылай хана,

Алматы, Казахстан, pmk@ablaikhan.kz

ЛЕКСИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ТЕХНИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ И ИХ ПЕРЕВОД НА ОСНОВЕ ТЕРМИНОВ СФЕРЫ ЭНЕРГЕТИКИ РУССКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Ключевые слова: термины, виды терминов, энергетические термины, перевод терминов

Аннотация. Данная статья обсуждает лексические особенности технических текстов, т.е. терминов в сфере энергетики и способы их передачи. Термин это конкретное, точное слово или словосочетание которое относится к определенной сфере деятельности. Существует несколько классификации терминов согласно их структуре, контексту т.д. Согласно этой классификации были предложены несколько методов перевода как описательный перевод, калька, транскрипция и др. В заключении этой статьи было определено что для перевода терминов необходимо очень тщательно изучить все словари, также как и изучить особенности двух языков, только так можно достичь эквивалентности в процессе перевода терминов сферы энергетики, которая является одной из самых проблематичных.

Статья поступила 17.03.2017 г.

Makhashova S.Y.,

Master's Degree student of Simultaneous interpretation of

Ablai Khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

e-mail: sima_92.92@mail.ru

ANALYSIS OF INTERPRETATION OF COGNITIVE FEATURES IN A POLITICAL DISCOURSE

Keywords: political discourse, cognition, cognitive linguistics, interpretation

Abstract. This article is devoted to students and researchers, who are searching for the cognitive features in Kazakh and English languages. They can also read a myriad of information about political discourse and its interpretation. There will be determined the requirements of education and training of students for political discourse. There are

various examples from the Head of state Nursultan Nazarbayev's speech, which has been interpreted and accurately analyzed by the author. All of the materials are from authentic sources.

ӘОЖ 81'253

САЯСИ ДИСКУРСТА КЕЗДЕСЕТІН КОГНИТИВТІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРГЕ ЖАСАЛҒАН АУДАРМАНЫҢ АНАЛИЗДЕРІ

Махашова С.Е.,

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ магистранты,
мамандығы «6М020700-Ілеспе аудармашы»
Алматы, Қазақстан, e-mail: sima_92.92@mail.ru

Тірек сөздер: саяси дискурс, когнитивизм, когнитивтік лингвистика, ауызша аударма.

Аңдатпа. Бұл мақала қазақ және ағылшын тілдеріндегі когнитивтік ерекшеліктерді іздеп жүрген студенттер мен зерттеушілерге арналған. Олар сондай-ақ, саяси дискурс және оның аударылуы жөнінде көп ақпарат ала алады. Бұл жерде студенттерге саяси дискурс туралы білім беру, когнитивтік ерекшеліктерді білдіретін мысалдарды тауып, зерттеп аудару және оқыту талаптары айқындалатын болады. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың халыққа жолдауында сөйлеген сөздері мен когнитивтік ерекшеліктерін автордың ағылшынға аударып, сол аудармаға анализ жасағанының мысалдары берілген. Барлық материалдар түпнұсқа көздерінен алынған.

Бүгінгі таңда тәуелсіз ел болғаннан кейін, қазақ тілінде аударма жасау заман талабына сай өте қажетті мамандықтардың біріне айналуға. Бірақ аударма жасау барысында міндетті түрде аудармашыға аударып жатқан тілдің когнитивтік ерекшеліктерін ескере отырып аудармасын жеткізу екіжақты түсіністік пен бейбіт шешімдерге әкелетіні сөзсіз. Заманауи дискурс түсінігінде түрлі лингвомәдениеттегі ерекшеліктер, идиоэтикалық сипаттар да көрінуі қажет. Мәселен, қазіргі кезеңде барлық халықтың мәдениетінде саяси дискурс айтарлықтай кең өріс алуға. «Саяси дискурс – билікті одан әрі бекіте түсу және оның бар екендігін көрсету мақсатындағы ауқымды дискурс. Бұл саланың типтік жанрларында әрбір халықтың лингвомәдениетіне тән вербалды және бейвербалды тілдік бірліктер жүзеге асырылады. Саяси дискурс ұғымына алғашқы болып түсінік бергендердің бірі Т.А.Ван Дейк болатын». Т.А.Ван Дейктің айтуынша «саяси дискурс элеуметтік салада, яғни саясат жағынан шектелетін жанрлар тобы. Яғни, саяси дискурс – саясатшылардың дискурсы» [1, 19-20-бб.].

«Дискурс–дайын мәтіннің сөйлеу әрекетін туғызушылар мақсатына сай күрделі әрі нақты коммуникативтік жағдайға айналуы, мәтін қызметтерінің дискурс құзыреттілігіне көтерілуі. Саясат пен жеке

тұлғаның ұстанымын байланыстыратын ғылыми термин «дискурс» деп аталады.» [2, 102-б.]. Француз элеуметтанушысы Пьер Бурдьё: «Дискурс дегеніміз – тиісінше кеңістікте мүмкін болатын ұстанымдар және осы ұстанымдар бойынша айтылған пікірлер. Жекелей алғанда, саясаттың дискурсі саясаттың кеңістігін құрады, ондағы болуы мүмкін ұстанымдарды анықтайды және жоспарланған ұстанымдарға сәйкес агенттер арасында диспозицияларды бөледі. Алайда саясаттың дискурсі – зерделенуі мүмкін емес өте ауқымды дискурстік формация» деп сипаттаған [2, 102-б.].

Саяси ұстаным және элеуметтік ұстаным дискурс туралы теориямен етене байланысты ұғымдардың бірі болып табылады. Мысалы М.Фуконың пайымдауында дискурс ұстанымның сыртқы ұйымдастырушысы болып табылса, ал Ю.Хабермастың тұжырымдамасына сәйкес дискурс агенттің саяси және элеуметтік ұстанымдарының ерекшеліктерінде көрініс береді. Негізінде, дискурс ұғымын ғылыми айналымға лингвист Ролан Барт енгізді. Оның: «Болашақта біз сөйлеушілік шығармаларды дискурс, пікір айтушылық деп атаймыз және бұлар ауызша немесе визуальды екендігіне қарамастан барлығы да бір мағынада болады»– деп айтылған сөздері арқылы дискурс саяси мәнге ие бола бастады [3,74-б.].

Аннели Ахоненнің зерттеулерінде дискурс – пікір айтудың тобы ретінде түсіндірілген болатын. Оның айтуынша, «әрбір дискурс айтылған пікіріне байланысты түрлі ұстанымды тудырады және дискурстар жабық жүйелер болып табылмайды, дегенмен олар өзге дискурстардың элементтерін жинап, пайдаланады» [4, 15-б.].

А.П.Чудиновтың ойынша саяси дискурстың мазмұны сөйлеушінің немесе тындаушының санасында болатын сөзтудырым мен сөзқабылданымға ықпал ете алатын барлық компоненттерді қамтуы тиіс: мәтін авторы мен адресат ескеретін түрлі мәтіндер, автордың саяси көзқарастары мен сол мәтінді жасау барысында алдына қойған міндеттері, саяси ахуал, ол жарияланатын басылымның қоғамдағы рөлі мен беделі [5, 38-б.].

Басқаша жеткізер болсам, саяси дискурсты автордың қоғамдағы саяси болмысқа берген интерпретациясы деуге болады, онда өмірде шын болған оқиғамен қатар қиялдың жемісі, автордың көксегені, ақиқатты қабылдауы немесе мойындағысы келмегені т.б. көрініс береді. «Е.И.Шейгал саяси дискурсты лингвомәдениеттанымдық аспектіде өзіндік ақиқат және виртуалды өлшемдері бар қатысым жүйесі ретінде қарастырады» [6, 12-13-бб.].

Саяси тілдің қарапайым тілден айырмашылығы – «саяси лексика» терминологияға бейім, ал күнделікті, «саяси емес» тілдік белгілер әрқашанда қарапайым тілдегідей қолданылмайды, дискурстың ерекше құрылымы, кейде сөйлеу тәсілдерінің өте ерекше нәтижесі, дискурстың дыбыстық және жазбаша көркемделуі де ерекше. Саяси дискурс – коммуникациялық үдерістер мен прагматикалық қызметті жүзеге асырушы ашық жүйе. Саяси дискурстың прагматикалық әлеуетін арттыруда түрлі тілдік амалдар мен тілдік құралдар қолданылады. Оларға қысқаша тоқталар болсақ: Сөйлеу пресуппозициясы сөйлеушінің әңгімелесуші адамның жалпы білімін, жалпы сөйлеу кезіндегі көзқарасы мен психикалық жағдайын бағалауы. Ол жекелеген тілдік қарым-қатынастар барысында айтылатын ойды жасырын беру арқылы оқырманның сөйлеу мазмұнын мақсатқа сай түсіну үшін қолданылатын құбылыс [7, 28-б.].

Саяси дискурстағы прагматикалық функцияны атқарушы құралдың бір түрі. Ғалым Б.Момынова зерттеу еңбегінде «Қоғамдық-саяси лексикада семантикалық әсер ететін ең негізгі фактор – әлеуметтік және идеялогиялық бағалау. Ол факторлар әлеуметтік идеялогиялық топтасқан тіл иелерінің субъектілерінің қарым-қатынасынан өрбіп, бағалауыштық мағынаның трансформациялануы әсерінен пайда болады» [8, 58-б.].

«Саяси дискурста прагматикалық қызметті атқарушы құралдардың бір түрі болып табылады. Мысалы, Мәңгілік Ел – Тәуелсіздіктің өмірлік философиясы. Ендігі ұрпақ – мәңгілік қазақтың перзенті. Ендеше, қазақ елінің ұлттық идеясы – Мәңгілік ел.» [9, 223-б.].

Саяси дискурсқа саяси қайраткердің жағымды да, жағымсыз ниетін көрсететін және оқырманның не тыңдарманның санасына әсер етіп қана қоймай, оның сана-сезімін өз мақсатында қолданатын ерекше прагматикалық әлеует тән [10, 106-б.].

Ауызша аударма барысында саяси дискурстың когнитивтік ерекшеліктері болады. Бірақ ол әр тілде әртүрлі сипатта болып келеді. Сондықтан аударма барысында аудармашы үшін қиын жағдайлар орын алуы мүмкін. Аудармашы өз ана тілінің когнитивтік ерекшеліктерін терең түсінген жағдайда ғана оның дұрыс аударылуына кепіл бола алады. Аудармашы үшін екінші тілдің де когнитивтік ерекшелігін білу, аудармада жеңілдіктер әкеледі. Когнитивтік ерекшеліктер таныммен тығыз байланысты.

«Когнитивизм – адам ақыл ойын, олармен байланысты менталды процестерді зерттеу объектісі етіп алған ғылымдарға бағытталады.

Қазіргі кезде ғылым салаларында «когнитивті төңкеріс» туралы сөз болуда. Американдық белгілі лингвист Н. Хомский: «Когнитивтік төңкеріс ақыл-ой мен мыйдың жағдайын, олардың адамның когнитивті болмысына: танымына, біліміне, ұғымына, түсінігі мен сеніміне қалай ықпал ете алатынын зерттейді» деп жазды. Адамның білімі мен түрлі ақпараттарды қабылдауына қатысты процесс когнитивтік немесе когниция деп аталады. Оларға «интеллектуалды», «менталды» терминдері синоним бола алады. Адам интеллектісімен, ойлау заңдылығымен ерте заманнан бері логика, философия, физиология, психология айналысып келеді. Философияда таным теориясымен айналысатын гносеология бөлімі бар. Алайда когнитивистика аясында байырғы мәселелер жаңаша түсіндіріле бастады» [11, 1-б.].

Когнитивистикада адами когницияға басты мән беріледі, ол тек бақылауға алынған іс-әрекет деңгейінде зерттеліп қоймай, оның менталды (ішкі қабылдау, жүйесі), адамның когнитивтік әлемі, тілдің белсенділік әрекетімен ілгерілеп отыратын мінез құлқы мен іс әрекеті бойынша зерттеліп, қалыптасып қатар қаралды. Сөйтіп, когнитивтік лингвистика когнитивизм бағытында пайда болды. Когниция – когнитивтік лингвистиканың негізгі ұғымы. Ол білім мен ойлау, танымның тіл арқылы танылуын қарастырады. «Тіл – мәдениет пен қоғамнан да жоғары дәрежеде адам танымы мен мінез-құлқына жол ашады. Адам санасы мен ойлау процесіндегі құбылыстар тіл арқылы ғана белгілі болады. Когнитивтік лингвистика сияқты психолингвистика, этнолингвистика, соцлингвистика ғылымдарының пайда болуы тіл білімінде үлкен өзгеріс тудырды. Когнитивтік лингвистиканың негізгі құралдары: есте сақтау бірліктері – таным, гештальт теориясы, тілдік сана және т.б. Когнитивтік лингвистика дүние бейнесін сипаттауға бағытталады» [11, 2-б.].

Дүние туралы белгілі бір дүниетанымның қалыптасуы психикалық сәулеленудің үш деңгейінің өзара қатысымдылығына байланысты: сезімдік қабылдау деңгейі, қабылдауды қалыптастыру деңгейі, сөйлеу-ойлау процесс деңгейі. Когнитивтік лингвистикада тілдің таным құралы және танымның алғы шарты екендігі басты назарда ұсталынады. В. Гумбольдт кезінде тілдің адам болмысы мен танымының барлық аясын қамтитын адами рухтың басты қызмет екендігін баса көрсеткен болатын. Когнитивтік лингвистиканың негізгі ұғымдары: ойлау, білім, когниция, дүниені тілдік көру, менталдылық, концепт т.б. «Когнитивтік лингвистика – ХХ ғасырдың 70 жылдары Европада кең таралған лингвистикалық бағыт болып саналады. Бұл лингвистикалық бағыт

өзінің пайда болған отаны Америка Құрама Штаттарында «когнитивті грамматика» деп аталса, Ресейде «когнитивті семантика»-когнитивтік зерттеулердің алғашқы бастауы болды. Когнитивтік лингвистиканың пайда болуы лингвистикалық зерттеудегі әдіснамалық ілгерілеу болды» [11, 3-б.].

Когнитивтік ерекшеліктер түрлі сипатта болатынын білсек, оларды бірнеше түрге классификациялауға болады.

1. Елдің географиялық орналасуы бойынша ерекшеліктер,
2. Елдің тарихына байланысты ерекшеліктер,
3. Менталитетке байланысты ерекшеліктер.

Тілдік ерекшеліктер негізінен көп жағдайға байланысты болып келеді. Соның бірі елдің географиялық орналасуы. Өзіміз білетіндей әр елдің географиялық ерекшеліктері бар, ол айқын картадан да көрініп тұрады. Тіпті, кейбір жерлерде құрғақшылық орын алса, кейбір елдер теңізге бай. Мұның бәрі бекер емес, себебі адамзаттың қалыптасып, өмір сүруі мен сөйлеуі де осымен тығыз байланысты. Сырт пішінге тоқталмасақ та, танымдық ерекшеліктері қоршаған ортасындағы көрген-білгендеріне байланысты түрленіп келеді. Мәселен, алысқа бармай жатып, біздің қазақ жерінің қарапайым адамының сөздерінен қуаң дала, саржайлау, жазира, жасыл кілем, отан, көшпенді деген жылы сөздерді ести аласыз. Бұл сөздер тек біздің тілде ғана үлкен мән-мағынаға ие. Ал ағылшын тіліне аударар кезде аудармашы оны аударғанымен, қаны қазақ қана сезінетін осыншама әсер бола қоймайды деп ойлаймын.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына 2015 жылғы Жолдауында сөйлеген сөздеріне келетін болсақ,

Мемлекетімізді мызғымастай нығайту үшін бізге әлі талай өткелі күрделі, өтпегі көп, бұралаң жолдардан өтуге тура келеді [12].

In order to strengthen our unshakable state, it is necessary for us to cross more difficult transition and hesitations.

Осы сөйлемдегі өткелі күрделі, өтпегі көп, бұралаң жолдардан сөздерінің мағыналары біздің географиялық орналасуымызға жақсы сәйкес келетін сөздер. Олар тұрақты тіркес ретінде бірге қолданылады. Ал осы сөздерді тура аударғанда сөйлемнің мағынасы ағылшынша текстте түсініксіз болып қалмауы үшін difficult transition and hesitations деп екі ғана сөзбен аудардым.

Ал келесі сөздеріне қарасақ,

Біздің тірегіміз – Тәуелсіздік, тілегіміз – тұрақтылық, білегіміз

– бірлік. Көк байрағымызды, алтын қырандай еліміз қанатын кеңге жайып, асқар биіктерден көріне берсін. Барды бағалап, жоқты жасай білген, жасампаз жұртымыздың көк байрағы әрдайым биікте желбіресін. Алға Қазақстан! [12].

Our Independence will support us to live in unity and stability. I wish us to reach heights and be always leaders together. Go Kazakhstan!

Байқап отырғандарыңыздай мен ағылшынша аударманы қысқаша етіп аудардым. Себебі, бұл жерде бірнеше тек қазаққа ғана тән сөздерді кездестіре аламыз. Олар білегіміз – бірлік, алтын қыран, асқар биіктер, барды бағалап, жоқты жасай білген, жасампаз жұртымыз. Елімізді алтын қыранға теңеуінің себебі, қазақта қыран құс ең қырағы, киелі, символ құс. Ол өз мақсатына жеткіш, тек биіктерде самғайды. Ал білегіміз бірлік деуінің себебі, білекте күш болады. Сондықтан, егер бірігіп күш жұмылдырсақ, барлық қиындықтарды бірге жеңеміз деп айтып отыр. Ал аудармада мен together сөзін пацдаланғанды жөн көрдім. Асқар таулар теңеуі де, географиямызбен тығыз байланыста. Тауды биік деп айтып қана қоймай, оның құдіретін асқар сөзімен көркемдеп жеткізуге де болады. Аудармада мен барлығын сипаттамай, ауызша аударғанда тек биіктерді бағындырайық сөзімен аудардым. Мысалы, to reach heights.

Келесі бір когнитивтік ерекшелік тарихқа байланысты. Тарихқа терең үңілмей-ақ, әрбір қазақтың қазіргі лексиконынан да мағынасы терең сөздерді кездестіре аламыз. Ол сөздер тек бізге ғана мәлім, оны түсіну үшін түп тамыры осы елден болуы керек деп ойлаймын. Атадан балаға мәңгілік мұра болып қалған төрт түлік мал, жеті ата, ою-өрнек, жат-жұрттық, кебеже, киіз үй, шаңырақ, деген құнды сөздерді аудару кімде-кімнің қолынан келе бергенімен, әсерін біз сезінгендей сезінбейді-ау олар. Ұлы сөздің мағынасын аша білген аудармашыға кереметтей баға берер едім. Президентіміздің жолдауларында бұл сөздер орын алып жатады. Бірақ солардың аударылуына аса мән беру біздің кезекті міндетіміз. Мәселен,

«Көппен көрген ұлы той», - деген қазақтың сөзі бар. Ел тәуелсіздігі деген, ел мұраты деген, ұрпақ болашағы деген ұлы құндылықтар ғана ылғи мәңгі” [12].

Kazakh had a proverb «Together with your people even the death is respectable». Great values like Independence, purpose of nation, future of the generation are always eternal things.

Бұл сөйлемдерде көп қазаққа ғана тән сөздер бар. Мысалы, ылғи сөзі әрдайым деген мағынаны білдіреді, мұрат сөзі мақсат сөзімен тең.

Мұндағы «Көппен көрген ұлы той» деген мақалдың негізінен тікелей ағылшынша аудармасы жоқ. Сол үшін аудармашыға екі тілде де сәйкес мақалдарды жаттап алу керек.

Тәуелсіздікті баянды ету оған қол жеткізуден де қиын екенін осы жылдардың ішінде біз көріп білдік. Осы сөйлемнің ішінде баянды ету - to strengthen

Өзімізді - өзіміз қамшылауымыз керек. Бізді сырттан келіп ешкім жарылқамайды [12].

Тағы бір ерекше атап өтерлік когнитивтік ерекшелікке менталитетті жатқызуға болады деп ойлаймын. Әр халықтың менталитеті тәрбиесіне, отбасында көрген өнегесіне байланысты деп ойлаймын. Ата көрген – оқ жонар, шеше көрген – тон пішер дейді қазақта. Ал Президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың халыққа жолдаған мына сөздерінде менталитеттік ерекшеліктерді байқауға болады:

Бұл тәуелсіздікті нығайту жолындағы өлшеусіз еңбегіміздің ширек ғасырлық белесін қорытындылайтын мерейлі сәт.

This is a glorious moment of summarizing a quarter of a century milestone of great work in strengthening the independence [12].

Осы сөйлемдердегі белес, мерейлі сәт сөздері басқа тілдерде де бар, бірақ бұл сөздерді басқа синоним сөздермен де ауыстырып айтуға келеді. Дегенмен, нақты осы сөздерді қолдану сөйлемге көрік беріп тұр. Ағылшынша аудармада белес сөзін аударуда milestone сөзін қолдандым. Ал жол деген сөзді аудармай, сөйлемнің мағынасын аша алдым.

Жауапты сәтте бірлігімізді сақтап, еліміздің игілігі үшін аянбай тер төгуіміз қажет. [12].

Its time to be responsible and work hard for the unity and benefit of our country.

Жоғарыдағы сөйлемді аудару барысында, сөйлемнің құрылысы толықтай өзгерді. Себебі ағылшын тілінің когнитивтік ерекшелігіне сүйенетін болсақ, сөйлемді осы түрде берген түсініктірек. Жауапты сәтте сөз тіркесін Its time to be responsible деген, яғни жауапты болатын уақыт, сөз тіркесімен ауыстырғанды жөн көрдім. Сондай-ақ, игілігі үшін аянбай тер төгу тіркесі work hard for the ... benefit of our country тіркесімен аудардым. Сөйлемнің мағынасы өзгермеді, әрі түсінікті болды.

Қорыта келгенде, когниция әр елде әртүрлі сипатқа ие. Бұл тұрғыда аудармашыға ауызша аударма барысында қиыншылықтар туындамас үшін алдын-ала екі тілдің де географиялық, тарихи, менталитеттік

жағдайларын ескеріп, меңгеру қажет. Қажет болған жағдайда сол елге барып, тұрмыс-тіршіліктерімен танысып, өз ісінде жүзеге асырған да аздық етпейді. Саяси дискурста когнитивтік ерекшеліктердің алатын орны ерекше болғандықтан, әлі күнге дейін аудармашылар осы салада жұмыс жасап, зерттеуде. Мен болашақта өз үлесімді қосамын деп сенемін.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Дейк А.Т. Язык. Познание. Коммуникация. – М.: Прогресс, 1989. – 204 с.
- [2] Бурдые П. Политические позиции и культурный капитал // Бурдые П. Социология политики. – Москва: Socio-Logos, 1993. – 201 с.
- [3] Барт Р. Мифологии // Барт Р. Избранные произведения. - Москва: Прогресс, 1994.
- [4] Ахонен А. С кириллицы на латиницу – Национальная идентичность, языковая политика и перевод письменности в Казахстане: дипломная работа. – Тампере, 2008. – 86 с.
- [5] Чуудинов А.П. Метифорическая мозаика в современной политической коммуникации. – Екатеринбург, 2003. – 206 с.
- [6] Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. – М.: ИТДКГ «Гнозис», 2004. – 180 с.
- [7] Жақсыбаева Ф.З. Газет мәтінінің прагматикалық функциясы (қазақ тілінде шығатын газет материалдары бойынша): фил.ғыл.канд.... дисс. – Алматы, 2000. – 153 с.
- [8] Момынова Б.Қ. Қазақ тіліндегі қоғамдық-саяси лексика: әлеуметтік-бағалаушытық, сөзжасам. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 140 б.
- [9] Есенова Қ.Ө. Қазіргі қазақ медиа-мәтінінің прагматикасы (қазақ баспасөз материалдары негізінде): фил.ғыл.док.... дисс. – Алматы, 2007. – 345 б.
- [10] Кенжеқанова Қ.К. Саяси дискурстың прагмалингвистикалық және когнитивтік компоненттері (қазақ тіліндегі баспасөз материалдары негізінде): философия (PhD). док. дисс. – Алматы, 2015. – 187 б.
- [11] Когнитивтік лингвистика: қалыптасуы мен дамуы. - Режим доступа: <https://szh.kz/student/1680/kognitivtik-lingvistika-qalyptasu/> - (дата обращения 12.11.2016).
- [12] Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына 2015 жылғы Жолдауы // Егемен Қазақстан. – 2015. - 1 желтоқсан.

REREFENCES

- [1] Deik A.T. Yazyk. Poznaniye. Kommunikaciya. Moskwa, Progress, 1989. 204 s. [in Rus.]
- [2] Burd'e P. Politicheskie pozicii i kul'turnyi kapital. In: Burd'e P. Sociologiya politiki. Moskwa: Socio-Logos, 1993. 201s. [in Rus.]
- [3] Bart R. Mifologii . In: Bart R. Izbrannye proizvedeniya. Moskwa, Progress, 1994 [in Rus.]
- [4] Akhonen A.S. kirillicy na latinicu – Nacional'naya identichnost', yazykovaya politica i perevod pis'mennosti v Kazakhstane: diplomnaya rabota. Tampere, 2008. 86 s. [in Rus.]
- [5] Chudinov A.P. Metaphoricheskaya mozaika v sovremennoi politicheskoi kommunikacii. Ekaterinburg, 2003. 206 s. [in Rus.]

[6] Sheigal E.I. Semiotika politicheskogo diskursa. M.: ITDKG «Gnozis», 2004. 180 s. [in Rus.]

[7] Zhakhsybayeva PH.Z. Gazet matininin pragmatikalykh phunkciyasi (Kazakh tilinde shygatyn gazet materialdary boiynsha): phil. gyl. kand.... diss. Almaty, 2000. 153 b. [in Kaz.]

[8] Momynova B.Kh. Kazakh tilindegi kogamdyk-sayasi leksika: aleumettik-bagalauyshtyk, sozhasam. Almaty: Kazak universiteti, 2005. 140 b. [in Kaz.]

[9] Yessenova K.O. Kazirgi Kazakh media matininin pragmatikasy (Kazakh baspasoz materialdary negizinde): phil.gyl.dok....diss. Almaty, 2007. 345 b. [in Kaz.]

[10] Kenzhekhanova K.K. Sayasi diskurstyn pragmalingvistikalyk zhane kognitivtik komponentteri (Kazakh tilindegi baspasoz materialdary negizinde: Philosophiya (PhD) dok....diss. Almaty, 2015. 187 b. [in Kaz.]

[11] Kognitivtik lingvistika: kalyptasui men damui. Rezhim dostupa <https://szh.kz/student/1680/kognitivtik-lingvistika-qalyptasuy/> Data obratcheniya 12.11.2016 [in Kaz.]

[12] Kazakhstan Respublikasynyn Prezidenti N.A. Nazarbayevtin Kazakhstan khalkhyana 2015 zhylygy Zholdaу // Egemen Kazakstan. 2015. 1 zhel'toksan [in Kaz.]

АНАЛИЗ ПЕРЕВОДОВ КОГНИТИВНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Махашова С.Е.,

магистрант КазУМОиМЯ имени Абылайхана,
специальность «6М020700-Синхронист - переводчик»,
КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан
e-mail: sima_92.92@mail.ru

Ключевые слова: политический дискурс, когнитивизм, когнитивная лингвистика, устный перевод

Аннотация. Эта статья написана для студентов и исследователей, которые ищут когнитивные особенности на казахском и английском языках. Также, они могут получить много информации про политический дискурс и его переводы. В статье определяется информация о политическом дискурсе, переводы и анализы примеров, в которых встречаются когнитивные особенности и требования к их обучением. В статье дается анализы примеров Послании Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева для народа и их переводы. Все материалы были взяты от оригинальных текстов и ресурсов.

Статья поступила 15.12.2016 г.

Omirkhanova A.B.,

MA student, translator, Kazakh Ablai Khan University of
International Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: omirkhan.a@mail.ru

LINGUA-COGNITIVE PROBLEMS OF TRANSLATING PHRASEOLOGICAL UNITS EXPRESSING TIME (FROM KAZAKH INTO ENGLISH)

Keywords: lingua-cognitive approach, cognitive model, anthropocentric approach.

Abstract. This article presents lingua-cognitive approach to the study of Kazakh phraseological units expressing time. Authors describe Kazakh phraseological units expressing time; identify their lingual and cognitive features. They make a lingual and cognitive analysis of them and their translations in English. Authors point out national

value of phraseological units expressing time and significance of their role in understanding how our ancestors perceived the time.

ӘӘЖ 8'81

Омирханова А.Б.,

Магистрант, аудармашы-референт
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ
Алматы, Қазақстан, e-mail: omirkhan.a@mail.ru

**УАҚЫТТЫ БІЛДІРЕТІН ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІ АУДАРУДЫҢ
ЛИНГВОКОГНИТИВТІК МӘСЕЛЕЛЕРІ
(ҚАЗАҚ ТІЛІНЕН АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕ)**

Тірек сөздер: лингвокогнитивтік тәсіл, когнитивтік модель, антропоцентрилік тәсіл.

Аңдатпа. Бұл мақалада қазақ тіліндегі уақытты білдіретін фразеологизмдер лингвокогнитивтік тәсіл арқылы қарастырылады. Авторлар қазақ тіліндегі уақытты білдіретін фразеологизмдерді сипаттап, тілдік және когнитивтік ерекшеліктерін айқындайды. Олардың ағылшын тіліндегі аудармаларына лингвокогнитивтік талдау жасайды. Авторлар уақытты білдіретін фразеологизмдердің ұлттық құндылығы зор әрі ата-бабамыздың уақытты қабылдау түйсігін танудағы рөлі маңызды екенін баса айтады.

Кез-келген тілдің өзіндік ерекшеліктері бар. Қазақ тілі де басқа тілдерден ерекшеленетін, табиғатынан көркем әрі бай тіл. Қазақ тілін ерекше ететін тілдік қабаттың бірі – оның сөздік қоры. Қазақ тілінде мәдени реңктері басым сөздер мен сөз тіркестері жиі кездеседі. Соңғы жылдары елімізде қазақ-ағылшын, ағылшын-қазақ аудармасының дамуына байланысты аталмыш сөздерді аудару барысында қиындықтар туындап жатқандығын көптеген еңбектерден байқауға болады. Мәселен, қазақ тіліндегі уақытты білдіретін фразеологизмдерді аудару кезінде екі мәдениеттің арасында қалған аудармашының алдында қандай аударма жолын қолдану керектігі жөніндегі дилемма тұрады, себебі фразеологизмдер адамның субъективті ішкі сезімдерін білдіретін белгілі бір сызба ғана емес, сонымен қатар, объективті түрде қабылданатын нысан болып саналады. Фразеологизмдерді аудармашының түсінуі, екінші тілге жеткізе білуі маңызды болғандықтан, фразеологизмдерді аудару саласы когнитивтік тұрғыдан тереңірек зерттеуді қажет етеді. Мұны жүзеге асырудың алдында, фразеологизмдердің табиғатын лингвокогнитивтік тұрғыдан зерттеу міндеті тұр. Тіл білімінде фразеологизмдердің сырт-келбеті, құрылымы мен рөлі сипатталады, ал когнитивтік лингвистикада бұл тілдік бірліктердің үлгіленуі, жасалу механизмі зерттеледі. Бұл орайда, когнитивтік лингвистиканың қарастыратын мәселелерін атап өту керек:

- білім адамның санасында сақталады (бұл, ең алдымен, тілдік

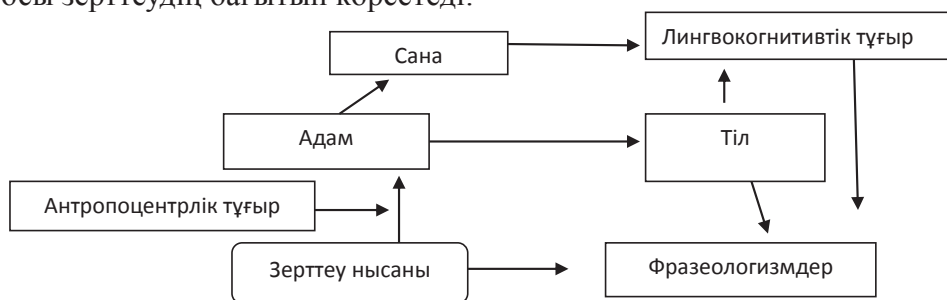
бірліктерді қоршаған әлем туралы белгілі бір білімнің нәтижесі ретінде тану және сипаттау, білімнің құрылымын ұйымдастыру жолдарын зерттеу);

- білім адамның санасынан пайда болады (когнитивтік және тілдік құрылымдардың өзара байланыс табу әрекеті);

- ақпарат құрылымдалады және жүйеленеді (сөйлеушінің санасында тілдік бірліктердің мағынасының құрылымын анықтау).

Когнитивтік лингвистикада фразеологизмдерді зерттеу кеңінен етек алуда. Бұл салада А.П. Бабушкин, С.Г. Воркачев, Н.Н. Ефимова, А.Б. Савенкова, Г.В. Токарев, В.И. Шаховский, Н.И. Панченко, А. И. Федорова, О. С. Шумилина, Т. В. Пономарева, Н. А. Рябина, Е. С. Грянкин, В. Ф. Петренко секілді зерттеушілердің жұмыстары ескеріледі. Ал отандық Карбозова Г., Арғынғазина Ш., Оспанова Ф., Молдасанова А., Қапышева Г., Атаханова Р., Мықтыбаева Т. сынды ғалымдардың еңбектері қазақ тілі фразеологиясын герман (неміс, ағылшын) тілдері фразеологиясымен салғастыра зерттеуге арналады [1].

Фразеологиялық бірліктерді когнитивтік тұғырдан сипаттауда адам сөзді білдім дегенінде нені іс жүзінде білетінін, индивидтің санасындағы мағына репрезентациясының қандай формалары бар екенін анықтап, түсіндіретін антропоцентрлік тұғыр өзекті болмақ [2]. Қазіргі тіл білімінде антропоцентрлік тұғыр негізгі идея болып саналады. Бұл тұғырда зерттеуші зерттеу нысанынан зерттеу пәніне қарай бағыт алады. Басқаша айтқанда, тілдік құбылыстарды анықтау үшін адамның өзі басты назарға алынады. Антропоцентрлік тұғырдың позициясы бойынша адам қоршаған ортаны өзін түсініп, санасында өзі туралы қандай да бір түсінікті қалыптастыру арқылы таниды екен. Антропоцентрлік тұғыр адамның когнициясымен байланысты. Демек, фразеологизмдерді зерттеу барысында, мұндай тілдік орамдардың тілдік, когнитивтік ерекшеліктерін анықтауда, жалпы алғанда, антропоцентрлік тұғыр, зерттеу нысанына байланысты нақты айтқанда, лингвокогнитивтік тұғыр маңызды рөл атқармақ. Келесі сызба осы зерттеудің бағытын көрсетеді:

Сурет 1 - зерттеудің бағыты

Жалпы, фразеологизмдер дегеніміз, формасы жағынан синтаксистік құрылымдармен ұқсас, бірақ олардай жалпы заңдылыққа сай сөйлеу кезінде жасалмай, даяр қалпында қайталап қолданылатын, семантикалық және лексико-грамматикалық құрамы тұрақты сөз тіркестері мен сөйлемшелер [3]. Фразеологизмдер өздерінің мәдени реңтері мен ерекше формаларының арқасында көптеген ғалымдарды қызықтыруда. Сондықтан ғылыми еңбектерде оларға әртүрлі анықтамалар берілген, жеке классификациясын кездестіруге де болады.

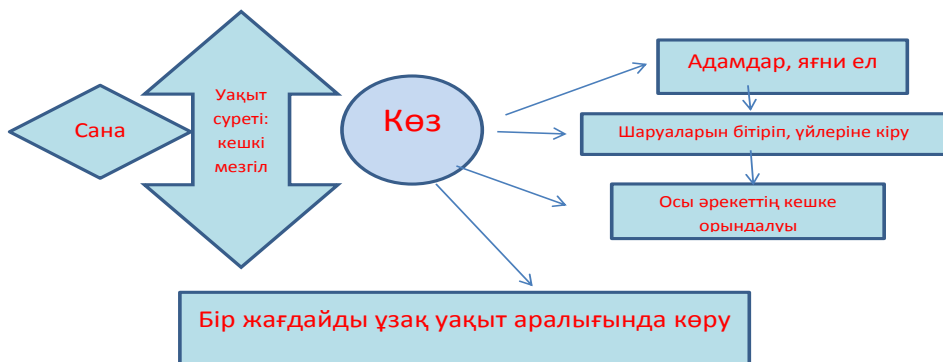
Фразеологизмдерді аудару ісі кәсіби біліктілік пен мәдени, тарихи білімді қажет етеді. Тілдегі әрбір фразеологизмнің шығу тарихы, қолданылу аясы бар. Аудармашы фразеологизмдерді ұқсас емес бір тілден екінші тілге аудару кезінде аталмыш тілдік бірліктердің екінші тілде балама бола алуын, рөлі мен ерекшеліктерінің барынша ұқсас болуын ескеруі қажет. Фразеологизмдерді аудару кезінде аудармашының ең басты бір мақсаты бар болады: ол -құрылымы мен табиғаты екі бөлек екі тілдегі фразеологизмдерді теңестіре алу. Әрине, бұл оңай іс емес. Аудармашыға ізденіс жұмыстарын бір тілде ғана емес, екі тілде қатар жүргізу қажет болады және аударманың адекватты түрде орындалуын жүзеге асыру үшін екі тілді қос қанаттай серпи алуы керек. Бұл дегеніміз – екі тілдің фразеологизмдерінің барынша эквивалентті болуын қамтамасыз ету. Аудармашы екі тілдегі мәдени түстері бар сөздерді дұрыс тандап, балама ретінде алғанда ғана аударма сәтті орындалды деуге болады.

Фразеологизмдерді аудару мәселесі аударма теориясының бір саласы болғандықтан, бұл жайында тілші, әдебиетші ғалымдар әр қилы пікір өрбіткен. Бұл мәселені орыс ғалымдары да, қазақ ғалымдары да сөз етіп жүр [4]. Фразеологизмдерді аудару күрделілігі аударма барысында пайда болатын лингвокогнитивтік мәселелерге байланысты болады. Бұл қандай мәселелер деген сұрақ туындауы мүмкін. Бұл сұраққа жауап бермес бұрын қазақ тілінде төмендегідей уақытты білдіретін фразеологизмдер бар екенін ескеру керек: күн шыға, сәске түсте, тападай тал түсте, шаңқай түсте, түс ауа, күн бата, күн ұясына кіргенде, ел орынға отыра, көз байлана, қас қарая, ымырт жабыла, қызыл іңірде, іңір қараңғысында, ел жата, түн ортасында, таңға жақын, жылқы жусар кезде, тауық шақырғанда, таң ата, құлқын сәріде, таң аппақ атқанда, ала жаздай, қыс бойы, ақ қар көк мұзда, ұзын сарыда, мал балалап жатқанда, ел қосқа шыққанда, көктің көлінде, ит басына іркіт төгіліп жатқанда, ел жайлауға көшерде, күзем алып жатқанда, ел күзекте отырғанда, соғым сойылып жатқанда, сүт пісірім, ет пісірім,

ас асым және т.б. Осы фразеологизмдердің тілдік және когнитивтік ерекшеліктері бар. Тілдік ерекшеліктері дегеніміз тілге тән қасиеттер, ал когнитивтік ерекшеліктер дегеніміз осы тілдік бірліктерді тыңдаушының түсінуі немесе ұғынуы, олардың сөйлеушінің санасында жасалу механизмі мен үлгілері болып табылады. Аталған тілдік және когнитивтік ерекшеліктерді кесте арқылы түсіндіріп көрелік; ол үшін “ел орынға отыра” фразеологизмі мысал ретінде алынады.

Кесте 1 - Ел орынға отыра

Тілдік ерекшелігі	Когнитивтік ерекшелігі
<ul style="list-style-type: none"> - Құрамында үш сөз бар - Қашан? сұрағына жауап беріп, сөйлем ішінде мезгіл пысықтаушының рөлін атқарады - Құрамындағы сөздердің орнын ауыстыруға болмайды, бірақ отыра етістігінің басқа да формаларын кездестіруге болады, мысалы: ел орынға отырғанда, ел орынға отырған кез. 	<p>Егер мұны тура мағынада түсінетін болсақ, көзімізге бір топ адамның белгілі бір орынға отырғаны елестер еді. Қазіргі адамның ойлау қабілеті бойынша бір топ адамның концерт, театр, жиналыс немесе кез келген кездесуде орындарын тауып, отыруы деп ұғынуымыз да мүмкін еді. Алайда бұл фразеологизм уақытты қалайша білдіре алады? Қазақтардың санасында қандай механизм уақытты айту үшін елдің орынға отыруын үлгіледі екен? Мұндай сұрақтар осы фразеологизмнің когнитивтік ерекшеліктерін анықтайды. Көшпелі қазақтар төрт түлік малды баптаумен айналысты. Киіз үйде өмір сүріп, кең даланы мекендеді. Олар барлық адамдарды бір сөзбен ел деген екен. Кешке қарай төрт түлік малдарын қораға айдап, шаруаларын бітірген соң үйлеріне кіре бастаған. Осы кезді, яғни кешкі уақытты ел орынға отыра деп айтқан. Орын сөзі үй деген астарлы мағынаны үстемелейді. Бұдан санамызда қалыптасатын уақыт суреті кешкі мезгіл екен.</p>

Сурет 2 - А сызбасы – Ел орынға отыра фразеологизмінің когнитивтік моделі

А сызбасында ел орынға отыра фразеологизмінің когнитивтік моделі берілген. Көшпелі қазақ халқының санасында адамдардың, яғни елдің тірліктерін бітіріп, киіз үйлеріне кіріп, орындарын табу әрекеті кешке орындалатыны қалыптасқан. Бұл әрекетті немесе жағдайды күнделікті көріп отырған. Кешкі уақыт елдің орынға отыруымен, яғни әрекеттің орындалуымен сипатталады. Аудармашы осы тілдік бірлікті аудару кезінде мұндай маңызды мағынасын білуі керек, себебі тілдегі фразеологиялық қор ұлттық-мәдени ақпараттың тасымалдаушысы ретінде қарастырылады. Сонымен қатар, уақытты білдіретін фразеологизмдер ата-бабамыздың өмір салтын, уақытты қабылдау түйсігін біле алуымызға жол ашады. Аталмыш, ел орынға отыра фразеологизмінің өзі бұрынғы қазақ халқының күнделікті өмірінің бір фрагментін көрсетіп тұрған сыңайлы.

Уақытты білдіретін фразеологизмдерді аудару барысында пайда болатын лингвокогнитивтік мәселелер аудармашының алдынан шығатын тілдік және когнитивтік қиындықтарды қамтиды. Оларға мыналар жатады:

- Екінші тілде уақытты білдіретін дәлме-дәл немесе ұқсас тілдік бірліктердің жоқ болуы

- Бірінші тілдегі уақытты білдіретін фразеологизмнің когнитивтік моделінің аудармашының түсінуі үшін күрделі болуы

Отандық М.Балақаев, Е.Жанпейісов, М.Томанов, Б.Манасбаевтар «Қазақ тілінің стилистикасында» фразеологияның аудармасына арнайы тоқтаған. Мұнда авторлар фразеологизмдерді аударуда үш түрлі тәсілді қолдануға болатынын дәлелдейді. Біріншіден, «фразеологизмдерді аударуда оның жалпы мағынасы беріледі». Екіншіден, «фразеологизмдерді аударуда олардың өзара мән-дес келетіндігі ескерілетінін» айтады. Тіл-тілдегі фразеологизмдердің өзара сәйкес, мән-дес келуі, шынында да аударманың жатық, түсінікті болуына септігін тигізеді. Мұның аударма жұмысын едәуір жеңілдететіні сөзсіз. Үшіншіден, «көптеген тұрақты сөз тіркестері бір тілден екінші бір тілге сөзбе-сөз аударылады». Бұл тұста авторлар тұрақты сөз тіркестерінің басқа түрінен идиомдарды бөліп алады. Мақал-мәтел, қанатты сөздердің сөзбе-сөз аударуға тезірек көнетінін мысалдармен көрсетеді.

Ал, А.В. Куниннің ұсынысы бойынша фразеологизмдердің аударудың негізгі алты жолы бар. Олар: толық фразеологиялық эквивалент, жартылай фразеологиялық эквивалент, аналог, калька, сипаттамалы аударма, біріктірілген және лексемдік аударма [5].

Аудармашы фразеологизмдерді аудару кезінде көптеген ақпарат көздерін, қажетті материалдарды қарап шығуы, түсіндірме сөздіктермен ақылдасуы керек. Төменде қазақ тіліндегі уақытты білдіретін фразеологизмдер мен олардың ағылшын тіліне аударылған нұсқалары берілген:

1. Дәл осы сәтте солтүстік пен шығыстың нақ орта шенінен аспанға бұрқылдай көтерілген шаң шықты. Тағы бір сүт пісірімдей кез өткенде шаң астынан қалың қол көрінді. Енді аздан кейін жау селеуті де анықтала бастады [6]

At first, a cloud of dust came in view in the north-east. It was approaching precipitously, growing visibly before everyone's eyes, and suddenly, riders emerged out of that dust№

Қазақ тіліндегі сөйлемде дәл осы сәтте, тағы бір сүт пісірімдей кез, енді аздан кейін деген сияқты уақытты білдіретін фразеологизмдер бар. Аударма барысында дәл осы сәтте фразеологизмі at first (бастамасында, ең басында, алдымен) ретінде берілген. Тілдік ерекшеліктері бойынша, қазақ тіліндегі уақытты білдіретін фразеологизм ағылшын тіліне белгілі бір жағдайдың бастамасын білдіретін идиома болып аударылған. Аудармада фразеологизм идиомаға айналды. Түпнұсқалық сөйлемде бұл фразеологизм мезгіл пысықтауышының рөлін атқарып тұр, ал аудармада оқиғаның ретін көрсетіп тұр. Тағы бір сүт пісірімдей кез деген уақытты білдіретін фразеологизм аударма барысында жоғалған. Енді аздан кейін фразеологизмі “кенеттен” сөзімен алмастырылған.

2. Күн бата Арғын, Тарақты, Керей, Найман, Қоңырат, Уақ руларының біраз ауылы Жәнібек пен Керейге еріп, Моғолстанға қарай көтерілді [6, 122 б.].

That same night, the population of most Argyn, Kipchak, Naiman, Konrad, and some other auls left for Mogolistan [6, 142 б.]. [

Қазақ тіліндегі сөйлемде күн бата фразеологизмі бар. Ол ағылшын тіліне “сол түні” деп аударылған. Лингвокогнитивтік тұрғыдан қарастырсақ, күн бата фразеологизмін естіген кезде санамызда түн емес, кешкі уақыт суреті қалыптасқанын аңғарамыз. “Күн бата” фразеологизміне ағылшын тіліндегі “when sun goes down” деген сөйлем эквивалент болады. Сондықтан бұл аудармада аталмыш сөйлемді қолдану керек. Яғни сөйлем былай болмақ: When sun went down, the population of most Argyn, Kipchak, Naiman, Konrad, and some other auls left for Mogolistan

3. Таң атып, күн шыққанда кешегі ақшағала қалың ел сыңсып отырған шалғын шөпті жазық даланың біраз жері құлазып бос

қалғанын Орда-Базар халқы тегіс көрді [6, 122 б.]. By the next morning, the fleeing aul residents had already been far away from their native parts. When the people in Orda Bazar woke up, they saw that the steppe had been almost completely deserted [6, 142 б.].

Қазақ тіліндегі сөйлемде “таң атып, күн шыққанда” фразеологизмі бар. Ол ағылшын тіліне “келесі күннің таңертенгі уақытында” мағынасын беретін сөз тіркесі болып аударылған. Ағылшын тілінде “таң атты” деген сөйлемге “dawn” сөзі балама бола алады, ал “күн шыққанда” сөз тіркесіне “when sun rose” эквивалент болады. Нәтижесінде, толық сөйлем былай болмақ: After dawn, when sun rose, the fleeing aul residents had already been far away from their native parts.

Қорытындылай келе, уақытты білдіретін фразеологизмдердің ұлттық құндылығы зор екенін айтуға болады. Мұндай тілдік бірліктер арқылы ұлттың уақытты түсінуін, кеңістікте қабылдауын біле аламыз. Уақытты білдіретін фразеологизмдер көшпенді қазақ халқының тұрмысымен тікелей байланысты екен. Оларды аудару барысында екі мәдениеттің арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды ескере отырып, белгілі бір аударма әдісін қолданып, адекватты түрде жеткізе білу қажет. Уақытты білдіретін фразеологизмдер адам санасында орныққан уақыт суретін ұғынуға жол ашатын құралдар ретінде қарастырылады.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Айтбаева Қ., Қабылова О.Қ. Ағылшын және қазақ тілдерінің салғастырмалы фразеологиясының қалыптасуы. – Алматы, 2014.
- [2] Залевская А. А. Введение в психоллингвистику. - М.:Рос.гос. гуманитар. ун-т, 2000. - 98 с.
- [3] Қалиев Ғ., Болғанбаев Ә. Қазіргі қазақ тілінің лексикологиясы мен фразеологиясы. Алматы, 2011. - 184 б.
- [4] Айтбайұлы Ә., Үсенбаева Г. Қазақ фразеологизмдері мен перифраздары. – Алматы, 2012. - 54 б.
- [5] Гурьянов И.О., Арсентьева Е.Ф. Способы перевода фразеологических единиц книжного стиля русского, английского и немецкого языков. – М., 2010.
- [6] Есенберлин И. Көшпенділер, Алмас Қылыш. – Алматы, 2013. - 246 б.

REFERENCES

- [1] Aytbayeva K., Kabylova O.K. Aғыlshyn zhәне kazak tilderinin salgastyrmaly frazeologiyasynyn kalyptasuy. Almaty, 2014 [in Kaz.].
- [2] Zalevskaya A. A. Vvedeniye v psikholingvistiku. M.:Ros.gos. gumanit. un-t, 2000. 98 s. [in Rus.].
- [3] Kaliyev G., Bolghanbayev Ә. Kazirgi kazak tilinin leksikologiyasy men frazeologiyasy. Almaty, 2011. - 184 b. [in Kaz.].
- [4] Aytbayuly Ә., Ysenbayeva G. Kazak frazeologizmderi men perifrazdary. Almaty, 2012. 54 b. [in Kaz.].

[5] Gur'yanov I.O., Arsent'yeva Ye.F. Sposoby perevoda frazeologicheskikh yedinit knizhnogo stilya russkogo, angliyskogo i nemetskogo yazykov. M., 2010 [in Rus.].

[6] Yesenberlin Í. Këshpendiler, Almas Kylysh. Almaty, 2013. 246 b. [in Kaz.].

Омирханова А.Б.,

Магистрант, переводчик-референт,

КазУМОиМЯ им.Абылай хана

Алматы, Казахстан, e-mail: omirkhan.a@mail.ru

**ЛИНГВОКОГНИТИВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА
ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ СО ЗНАЧЕНИЕМ ВРЕМЕНИ (С
КАЗАХСКОГО НА АНГЛИЙСКИЙ)**

Ключевые слова: лингвокогнитивный подход, когнитивная модель, антропоцентрический подход.

Аннотация. В статье отражен лингвокогнитивный подход к исследованию казахских фразеологизмов со значением времени. Автор описывает фразеологизмы со значением времени в казахском языке, определяют их языковые и когнитивные особенности. Осуществляется лингвокогнитивный анализ указанных языковых единиц и их переводов на английский язык. Авторы подчеркивают национальную ценность фразеологизмов и связывают их семантику со значением времени, значимость их роли в осмыслении восприятия времени нашими предками.

Статья поступила 09.12.2016 г.

**Требования к статьям,
представляемым в «Хабаршысы-Известия КазУМОиМЯ
им. Абылай хана»**

Настоящие требования утверждены на заседании Ученого Совета, протокол № 5 от 22.12.2015 г.

Представленные для опубликования статьи должны соответствовать следующим требованиям:

1. Содержать результаты научных исследований по актуальным проблемам в области лингвистических, филологических и педагогических наук, переводческому делу, межкультурной коммуникации, востоковедения, международных отношений, международного права и экономических отношений, регионоведения, менеджмента и международных коммуникаций, маркетинга, туризма.

2. Доминантная идея публикаций: следование принципам научности, инновационности, самостоятельности, целостности и системности.

Необходимо соблюдать правила публикационной этики. Предоставление статьи в научные журналы «Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана» предполагает, что данная работа не была опубликована ранее (за исключением в виде аннотации или как часть опубликованной лекции или академической диссертации или как электронный препринт, что она не находится на рассмотрении для публикации в других изданиях, что ее публикация одобрена всеми авторами (в случае полиавторства) и рекомендована рецензентами.

Никакие формы нарушения научной этики не допускаются, например, плагиат, фальсификация, фальсифицированные данные, неправильное толкование других работ, некорректные ссылки и т.д.

3. Принимаются статьи от 5 до 16 страниц (1 п.л.), включая литературу, таблицы, схемы, рисунки.

4. К статье должна быть приложена рецензия, заверенная подписью рецензента с ученой степенью и печатью с места его работы.

Требования по оформлению статей

Статья предоставляется в бумажной и электронной форме **только** в формате **Word 2010** в целях избежания слипания слов.

Шрифт Times New Roman, кегль - 12, интервал - 1,5;

Поля: верхнее – 2 см, нижнее - 2,5, левое – 3 см, правое - 1 см.

Абзац (отступ) – 1 см.

Формат оформления статьи см. в таблице 1.

Статья начинается в ФИО автора, названия статьи, ключевых слов и аннотации на английском языке.

Литература (Әдебиет, References) проставляется в квадратных скобках и делается транслитерация литератур – не перевод:

ЛИТЕРАТУРА

[1] Жуков В.И. Теоретические основы подготовки социальных работников. - М., 1992. – 226 с.

[2] Основы социальной работы: Учебник / Отв. ред. П.Д. Павленок. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 198 с.

[3] Проблемы социологии быта и социальной работы в условиях перехода к рынку: Матер. Междунар. науч.-практ. конф., 16-18 февраля 1993 г. – М.: ГАСБУ, 1994. – 254 с.

REFERENCES

[1] Zhukov V.I. Teoreticheskiye osnovy podgotovki sotsial'nykh rabotnikov. M., 1992. 226 s.

[2] Osnovy sotsial'noy raboty: Uchebnik / Otv. red. P.D. Pavlenok. M.: INFRA-M, 1999. 198 s.

[3] Problemy sotsiologii byta i sotsial'noy raboty v usloviyakh perekhoda k rynku: Mater. Mezhdunar. nauch.-prakt. konf., 16-18 fevralya 1993 g. M.: GASBU, 1994. 254 s.

Таблица 1 – Формат оформления статьи

Структурная часть статьи	Образец
1 Автор (по центру, имя, отчество – инициалы, фамилия полностью, с указанием должности, ученой степени, места работы).	Sultangazin A.A., chair of regional studies, Chair of Regional Studies of Ablai khan, KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan e-mail: asultan@mail.ru
2 Название – по центру (жирным шрифтом прописными буквами)	EXPERIENCE OF DEVELOPED COUNTRIES IN PROVIDING IN SOCIAL ASSISTANCE TO NEEDY PEOPLE

<p>3 Резюме на английском языке (70-80 слов, 10-12 строк)</p>	<p>Keywords: social assistance, people, developed country Abstract. This article is devoted to social assistance for needy people by developed countries and the basic principle of activities in the field of social services. It examines the structure of the system of social assistance and the models of population's social protection (8-10 стр.).</p>
<p>4 В левом верхнем углу – шифр УДК (нежирным шрифтом)</p>	<p>УДК 327</p>
<p>5 автор на языке статьи и название статьи</p>	<p>Султангазин А.А., к.соц.н., ст.преп. кафедры регионоведения ФМО, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан e-mail: asultan@mail.ru</p> <p>ОПЫТ РАЗВИТЫХ СТРАН ПО ОКАЗАНИЮ СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ НУЖДАЮЩИМСЯ ЛЮДЯМ</p>
<p>6 Резюме на языке статьи (70-80 слов, 10-12 строк)</p>	<p>Ключевые слова: социальная помощь, доходы, государственные гарантии, фонды, страховые пенсии, инвестирование Аннотация. Данная статья посвящена вопросу оказания социальной помощи нуждающимся людям развитыми странами и основным принципам деятельности в сфере социального обслуживания граждан. Также рассмотрена структура системы социальной помощи и модели социальной защиты населения.</p>

7 Текст на языке статьи	<p>В тексте статьи необходимо учитывать следующее:</p> <p>1) Таблицы, схемы, графики и т.д. создаются средствами Microsoft Word, нумеруются, имеют название, которое печатается без отступа строки. Таблица вставляется в текст сразу после ссылки на нее.</p> <p>Например, Таблица 1 - Систематизация текстов о хронологии (по центру)</p> <p>2) Графики и диаграммы создаются средствами Microsoft Excel, снабжаются заголовками, соответствующими подрисуночными подписями, расположенное по центру, и вставляются в текст сразу после ссылки на них.</p> <p>Например, Рисунок 1 - Портрет Бальзака (по центру)</p> <p>3) Фотографии (изображения), иллюстрации представляются в формате JPEG (jpg), разрешение не менее 300 пикселей, и предоставляются отдельными файлами. К каждому изображению обязательен заголовок (сопроводительный текст, аннотация).</p>
8 Литература	<p>ӘДЕБИЕТ / если статья на казахском языке ЛИТЕРАТУРА / если статья на русском языке REFERENCES/ если статья на английском языке</p>

<p>9 Литература (не менее 5 наименований), в котором указывается литература за последние 5-7 лет.</p> <p>Литература дается цифрами в прямых скобках по мере упоминания [1, с.15]. Постраничные сноски не допускаются.</p>	<p style="text-align: center;">ЛИТЕРАТУРА</p> <p>[1] Жуков В.И. Теоретические основы подготовки социальных работников. - М., 1992. – 226 с.</p> <p>[2] Основы социальной работы: Учебник / Отв. ред. П.Д. Павленок. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 198 с.</p> <p>[3] Проблемы социологии быта и социальной работы в условиях перехода к рынку: Матер. Междунар. науч.-практ. конф., 16-18 февраля 1993 г. – М.: ГАСБУ, 1994. – 254 с.</p> <p>[4] Urbain C., Bissot H. Cuisines en partage. Le plov dans tous ses états. Constitution d'une diaspora autour d'un plat d'Asiecentrale// Diasporas. – 2005. – N 7. – Режим доступа: URL: http://w3.framespa.univ-tlse2.fr/revue/articles_fiche.phpid=335 - (дата обращения 31.07.2012).</p> <p style="text-align: center;">REFERENCES</p> <p>[1] Zhukov V.I. Teoreticheskiye osnovy podgotovki sotsial'nykh rabotnikov. M., 1992. 226 s. [in Rus.].</p> <p>[2] Osnovy sotsial'noy raboty: Uchebnik / Otv. red. P.D. Pavlenok. M.: INFRA-M, 1999. 198 s. [in Rus.].</p> <p>[3] Problemy sotsiologii byta i sotsial'noy raboty v usloviyakh perekhoda k rynku: Mater. Mezhdunar. nauch.-prakt. konf., 16-18 fevralya 1993 g. M.: GASBU, 1994. 254 s. [in Rus.].</p>
Обратите внимание на расстановку знаков препинания в Списке литературы в русском и английском вариантах (отсутствие - в выходных данных).	
Завершается статья с повтором начальных структурных частей на языке: А) на казахском, если статья на русском языке; Б) на русском языке, если статья на казахском языке	

Если статья на англ.яз., то после списка литературы идет аннотация на каз. и рус. языках по схеме	
10 Автор	Султангазин А.А., Аймақтану кафедрасы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан e-mail: asultan@mail.ru
11 Название	КЕМБАҒАЛ АДАМДАРҒА ӘЛЕУМЕТТІК КӨМЕК КӨРСЕТУ БОЙЫНША ДАМЫҒАН ЕЛДЕРДІҢ ТӘЖІРИБЕСІ
12 Ключевые слова и аннотация статьи, т.е. статья завершается ключевыми словами и аннотацией.	Тірек сөздер: әлеуметтік көмек, табыс, мемлекеттік кепілдіктер, қорлары, зейнетақы сақтандыру, инвестициялық. Аңдатпа. Бұл мақала дамыған елдердің кембағал адамдарға әлеуметтік көмек көрсету сұрағына және азаматтарды әлеуметтік күтуінің шеңберінде қызметтің негізгі ұстанымдарына арналған. Онда әлеуметтік көмек көрсету құрылымының жүйесі мен халықтың әлеуметтік қорғау қалыпы қарастырылады.

5. Статьи предоставляются на бумажном и электронном носителех или эл.почтой:

5.1. Серия «Филологические науки» - urpkrya@ablaikhan.kz

5.2. Серия «Международные отношения и регионоведение» - fmo@ablaikhan.kz

5.3. Серия «Педагогические науки» - pedagoginyaz@mail.ru

6. Прочие условия:

1. Таблицы, схемы, графики и т.д. создаются средствами MicrosoftWord, нумеруются, имеют название, которое печатается без отступа строки.

Например,

Таблица 1 - Систематизация текстов о хронологии
(без абзацного отступа)

Таблица вставляется в текст сразу после ссылки на нее.

2. Графики и диаграммы создаются средствами Microsoft Excel, снабжаются заголовками, соответствующими подрисуночными подписями, расположенное по центру, и вставляются в текст сразу после ссылки на них.

Например,

Рисунок 1 - Портрет Бальзака
(по центру)

3. Фотографии (изображения), иллюстрации представляются в формате JPEG (jpg), разрешение не менее 300 пикселей, и предоставляются отдельными файлами. К каждому изображению обязателен заголовок (сопроводительный текст, аннотация).

4. В начале издания оформляется содержание на трех языках отдельно: казахском / МАЗМҰНЫ, русском / СОДЕРЖАНИЕ и английском / CONTENTS.

5. Члены редколлегии также должны быть представлены на 3-х языках: каз., рус. и англ. языках.

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ
ХАБАРШЫСЫ
«ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫ» сериясы

ИЗВЕСТИЯ
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия «ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ»

BULLETIN
of Ablai khan KazUILandWL
Series «PHILOLOGICAL SCIENCES»

050022, г. Алматы, ул. Муратбаева, 200
+7 (727) 292 03 84 (вн. 3326)
e-mail: fmo@ablaikhan.kz

Отв. за выпуск
директор издательства
Есенғалиева Б.А.

Технический редактор, компьютерная верстка
Кынырбеков Б.С.

Подписано в печать 30.12.2016 г.
Формат 60x84 1/8. Объем 25,5 п.л. Заказ № 301. Тираж 300 экз.
Отпечатано в издательстве «Полилингва»
КазУМОиМЯ имени Абылай хана

Издательство «Полилингва» КазУМОиМЯ имени Абылай хана
050022, г. Алматы, ул. Муратбаева, 200
Тел.: +7 (727) 292-03-84, 292-03-85, вн. 24-09
E-mail: kazumo@ablaikhan.kz, ablaikhan@list.ru